

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

6 მარტი 2009

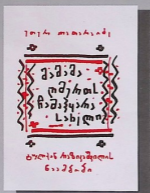
№5(83)

15 16
20 09

ბაჩანა ბრეგვაძე მეცნიერებასა და რელიგიაზე
ქალთა უფლებანი და ვირჯინია ვულფი
იოსებ ჭუმბურიძე ვახტანგ ჯავახაძეზე
ფოლკნერის გვალვიანი სექტემბერი
ბესო ხვედელიძის ნოველა
მაკა ჯოხაძის ესეი

წიგნის თარო

შინაარსი

წითელი და წაწივი	2	როსტომ ჩხეიძე ოთახი ზვირთაშვილი (ქალთა უფლებები და ვირჯინია ვულფი)
პასარის-ინფორმაცია	8	ბბარა, სიტყვა, ახარი — ყველაფერი სუთნადაა, ფითნადაა (საუბნარი დოლო ჯორბენაძესთან)
პაროლის გზაზე	11	ლუჯი მაგაროლო, გაგა შურელია საში ძარბაველი პოეტი
პრი და პაროლისარი	12	პატრიკ ჯ. ბუქენანი ქონსტანტინოპოლიში მართავს
პროლოგური პოეზიები	13	კონსტანტინე ჯოჯუა რუსეთს დაფიქრება მართავს! (მისტიკური ჩანახატი)
პროზა	14	ბესო ხვედელიძე მკვლევარი
	17	ლევა კოდალაშვილი ბენარაღური ქრონოლოგია
პოეზიის ერთი ლაქი	21	ნატო ინგოროყვა იპნანა დადინათვის
პირველი შემოგვარდობა	21	მალხაზ ივანიძე სიმონი სინხლერისთვის
პოეზია	22	მერაბ სიდაშონიძე ვინაა წარსულის ნახვა მოშივდა
პირველი შემოგვარდობა	25	ემზარ კვიციანიშვილი ლეჩხუბო ყველა დროში საჭიროა
ფიქრი და განსჯა	26	ბაჩანა ბრეგვაძე რეალიზმი და მენიციერება
წინა სადღისის დარბაზი	36	გიორგი გოგოლაშვილი მი მინილ ჯავახიშვილისა მჯერა...
ორი თვალსაზრისი	40	შოთა გაგარინი საბოლოო შემოგვარდობა
	41	ზაურ მჭავანაძე ასე ვფიქრობ
რეპორაჟი	43	ეკა ბუჯიაშვილი ეს გზა უფლისკენ მიდის
კრიტიკა	46	იოსებ ქუმბურიძე „ბალატიონმა მკოცა“ (ფიქრები ვახტანგ ჯავახიძის „100 ლექსის“ გამო)
	48	ნინო ჩხიკვიანიშვილი ზღაპრები ყველანათნის და არა მარტო მათთვის...
ნანახი	52	მაკა ჯოხაძე დიდი აღმინანობი (როცა მონატრება იწყება)
ახალგაზრდაობა, ან კი თვე	54	თეკლე ჯანელიძე „ახალ სკოლას“ — საერთაშორისო სერთიფიკატი
უსწორი ნოვა	55	უილიამ ფოლკენერი ბვალვინი სექტემბერი
მინარის ბაიბი	61	თამაზ ნატროშვილი ბვალვინი სექტემბერი აღარ დაგვავს...
მუხაბა	63	ელჩავი და მირცხელია

47

დამფუძნებელი „ილიონი“
მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41
რედაქცია — (995 32) 96-20-62
რეკლამა — (995 93) 65-93-68
გაერცელება — (995 99) 41-95-21
ფაქსი: (995 32) 96-20-62
E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი — როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი — ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი — მაკა ჯოხაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი — თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი — კარლო ფარულია დიზაინერი — მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი — ნინო დეკანოიძე დეკორატიული — თენგიზ რობიტიანი
ლაინგერი — თამაზ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი — ეკა ბუჯიაშვილი
გაერცელების სამსახური — ლევან კიკნაძე

გაერცელება: „ერისიონი“ — ქალთა ცენტრი
მურმან ჩაჩუას ფოტოცენტრი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 20 მარტს

როსტომ ჩხეიძე

ოთახი ზვირთაძე

*

ქალთა უფლებანი და ვირჯინია ვულფი

ველა ადამიანს თავისი წარსული აქვს, წინის ფურცლებით ჩამოღული მასში და მხოლოდ მისთვის ცნობილი, მეგობრები კი სათაურის მიხედვით განსჯიან.

ვირჯინია ვულფი

I.

მდინარე იტაცებდა ვირჯინია ვულფს. ტუმზა ტუმზად, და არც სხვა მდინარეებს უკადრისობდა, თუნდაც სულ პატარებს, ოღონდაც წყლის ტალღათა სრმოლისათვის ეცქირა და მათი ბუბუბუსითისავე ეგდო ყური – დაუსრულებლად, მოუჭერებლად...

იქ მიაგრძობდა თავს. იქ ეძიებდა შეებას. იქ პპოვებდა ნუგეშს. ტკივილებსაც ის უამებდა, დარდსაც ის უქარებდა, ფიქრებსაც ის უსწნარებდა და გარკვეულ ყალიბშიც უქცევდა. ნიშანდობლივია, ამგვრადაც იქ რომ გაუნეცია გულს მისთვის, ქალებისა და მხატვრული ლიტერატურის შესახებ რომ მოუდომებია რაღაცის დანერა.

ჯერ მკაფიოდ ვერც გაურკვევია, რისია. ამიტომაც:

- ნავედი მდინარესთან, მოვნახე მყუდრო ნაპირი და დავინეე ფიქრი.
- მერე კიდევ:
 - ოქტომბრის ერთ დარიან დღეს ფიქრებში ჩაძირული ვიჯექი მდინარის ნაპირას ანდა:
 - ფიქრი მდინარის დინებას მიჰყვებოდა; ანარეკლებსა და წყალქვენარეებს შორის ლივლივებდა, ტალღებს მწვინად ასდევდა და ჩასდევდა, ვიდრე აქა-იქ აზრი უცაბედი ზიძვით არ წამოედებოდა ხოლმე, როგორც ანკესის კაუჭს...

ფიქრისა და მდინარის ამგვარი შერწყმა თუ ურთიერთგანსჭვალვა ვულფისათვის მხატვრული სახე კი არ არის, არამედ ღრმადინტიმური, მშობლიური განცდა; და ამიტომაცაა, რომ საგანგებოდ აუწყებს მკითხველს, თუ სად პპოვა მისმა ფიქრმა შთაგონება და საიდან გადმოდინდა სტრიქონებზე.

მდინარის ხსენებაც ნავსაყუდელად ეგულება, მონატრების შემამაზუბუქებლად.

ესაა თანმდევი ხატი, რომელიც გულისგულში უნდა გტრანდეს ჩამარბული, მაგრამ დროდებრო თუ არ მოინდება ზაგვსა თუ კალმის წეერს და მზეზე ამოღწევა თუ არ მოინდობა, ისე, აბა, როგორ იქნება!... და ძალიანაც წუ გაუძლიანდები მის სწრაფვას, რადგანაც სადინარი აუცილებლად უნდა პპოვოს...და თითქოს სხვათა შორის გადაიღვლოს ფურცლებზე. შენ კი იცი, რა სხვათა შორისაცაა... იტაცებდა მდინარე ვირჯინია ვულფს.

II.

ოქვენრის ნოველა „ნისლი სანტომში“... საიდან სადაო? თითქოს მართლაც საიდან სად...და მამ ჩამოუეხნათ ამ ნოველას, რომელმაც განა რა უნდა შეგვეთონოს ფიქრინია ვულფის პიროვნულ ხასიათსა და მოქალაქეობრივ მრწამსზე მსჯელობისას?

თუმც რაკილა თავისთავად წამოგვიტიტვება, ბარემ მისი სოფეტური ძარღვიც აღგვედგინა.

გამოთხოვებით ყოველთვის გამოვეთხოვებით. სოფეტური ძარღვი კი გუდომ შემფისეღის დრამატული ყფის ირგვლივ იკვრის, ქლექის მწეავე პროცესს რომ დაუფტენენ მოულოდენლად, და სანტონში გასართობად ჩამოსული ერთბაშად გადაწყვეტს, აღარ ღირს დღეების თვლა და საკედილის სწრაფი მოახლოებისთვის თვალყურის დევნება, რატომ დავიტანჯო, როდესაც შემძილა მორფის აბების გადაყლაბებით ახლავე მოულო ბოლო ტვირთად გადაქცეულ სიცოცხლეს.

რა გჯონინა – ასეთი გადანწყვტილება რაღაც უჭველივად სულაც არ გამოიყურება ამ ქალაქში.

თვითმკვლელები ძალიან მოუშრავლებია მის ნისლსა და აჯალს, ოზონით გავლენილ ჰაერს, და მხოლოდ გზებს არჩვენენ საიქოსსავე: ვის რომელი უჯობს. ესეც ერთ-ერთი გზა იქით – მორფის აბები.

მაგრამ ბედისწერამ თუ რაღაც იდუმალმა ძალამ მისს როზა უნდა გააცნოს – სად და რა ვითარებაში, ეს ამგვრად ნაკლებ მნიშვნელოვანია. მთავარია, რომ ქალის გულისმხივრამ საუბარმა ერთბაშად უნდა შემოაბრუნოს ყმანელი სიკვდილის ზოიდან და სიცოცხლის დაუოკებელი წყურვილით აღავსოს.

ქქიმმა რომ უჭველივად გარდაცვალება უნიმასანარმეტყვლა?

ქალს სჯერა, რომ სულიერ სიმტკიცეზე ბევრი რამ შეუძლია და, მათ შორის, ყოველგვარი სწეულების დამარცხება, თუნდაც უკურნებლად მიზნულის.

აბა, არ გაუტყდებ სასონარკვევას, უკანასკნელი ძალღონე მოიძიო საკუთარ არსებაში და წინ გადაუდებე სენის მოძალეხას.

გნამდებს, ისე მოიტოვებ უკან, მალე აღარც გემისხსოვრება, ასე რასა გაეჭაწე და დაეთრფუნე.

გუდოლ შემფისეღს აღიტაცებს ქალის თვითდაჯერებული კილო, მიენდობა მის რჩევას და უცვრად იგრძნობს, თუ როგორ გაიცროცება და სადღაც გაქრება მტანჯველი განცდებში.

- არ ვიცი რატომ, მაგრამ უკეთ ვგრძობ თავს. ერთი საათის წინათ სიკვდილს ვსატრობდი, მას შემდეგ კი, რაც თქვენ შეგხვდით მისს როზა, სიცოცხლე მომწყურდა.

ქალი კვლავ განაგრძობს მის დარწმუნებას: ეს სულ ამ საშინელი წილის ბრალია; ბურუსიანმა ამინდმა სევდა მოგვგვარა დღეს ორივეს. არადა, რა დროს სიკვდილზე ლაპარაკია, როდესაც ქვეყანა ასეთი კარგიაო.

ლაქია სავეტ ჭიქებს შემოუტანთ, თუმცა მათ არ მოუთხოვიათ. სწორედაც დროული კი არის. ლუგს დაიტოვებენ და გამოშვებობების სადღეგრძელის შესვამენ.

- შენი გამოჯანმრთელებისა იყოს, ულტერ, - ტყუის მისს როზა.

- ჩვენი მომავალი შეხვედრისა, - პასუხობს ყმაწილი, და დასძინეს: როდის შეიძლება კვლავ შეხვედეთ?..

- ხომ დამპირდი, მინ ნავალ და გამოვეთვებიო, - ნარბს შეიკრავს ქალი, ერთუ ყმაწილმა მამოლიურ მხარეში გაბრუნება გადაიფიქროსო, - შესაძლოა მალე შევევტო.

სიკვებლის ვინით აღესილი ჭაბუკი გამოთხოვება ქალს და ეტყუა აღარ ეპარება, რომ გამოჯანსაღებული კვლავ ჩამოაკითხავს.

თვითმკვლელობაზე ფიქრი საშუამომად განდევნილია. ამიტომაც აღარ გაახსენდება შორის ანები, სასურაგანდელ კოლაფში ჩატოველი.

მისს როზა სკამის საზურგეს მიყრდნობია და ღმინლით უსმენს მეზობელი ოთხიანდ ნანყვეტ-ნანყვეტად გაგონილ სიტყვებს, ადგილობრივი მცირედი დასასვენებლად ჩამოსულ უცხოელს რომ უმტკიცებს: მთელ ქვეყანაზე არასადა ასეთი წმინდა პაეა, არავინა ჩვენი ქალაქში მანებელი, არაფერი, გარდა სუფთა ოზონისაო.

ამ დროს ლაქია შემოდის ჭიქების ნასაღებად... თუმცა უკერ:

III. იყო დრო, როდესაც ვირჯინია ვულფს ჯეიმზ ჯოისის გვერდით უყოყმანოდ ასახვლებდნენ.

ასეთი დრო გარკვეულად ამეგამადაც არის - დასავლური მოდერნიზმის ირგვლივ მსჯელობისას კვლავაც შესაძლებელია ერთდროულად გახიზნდეს ორივე სახელი თუ მათი რომანების სახელწოდებანი, მაგრამ ვეროპული ლიტერატურის XX საუკუნის მონაპოვარის ხსენებისას ვირჯინია ვულფის სახეც ცოტა უკან გადაიწევის და გრანდებს შორის ველარ გაერევა.

თუმცა მწერლობის ისტორიის რომელიღაც მოსახვევში სწორედ ჯოისი და ვულფე შემომდნენ განახლება-გადახალისების დედელს და ერთგულადაც ენოვდნენ ჭამანს.

ტომას ელიოტიც ვირჯინია ვულფმა შემოიშველა ამ უნიშვნელაუნესი ფერისცვალებისას. იმანაც იმთავითვე იგრანო და შემდგომ უკვე დაიბეჯითა, თუ სად უნდა ედია ნაესაყდელიც უსლის მოსაიქმელად და საღაროც ახალი იდეებით აღესისთავის - ვულფების ოჯახსა და მათ მიერ შექმნილ წრეში.

ვირჯინია ვულფი იმ მწერალთა შორისაა კაცობრიობის ისტორიაში, პირადი ურთიერთობებითაც რომ ახდენდნენ

ნაყოფიერ ზეგავლენას სალიტერატურო პროცესებზე, საწერლო ცხოვრების მომწესრიგებაზე, საზოგადოებრივი ყოფის გაუკეთებებზე... თანაც ისე აენჭობოდა მოვლენები, ინგლისური მწერლობა ჩაუდგებოდა სათავეში მოდერნიზაციის პროცესს და მითუფრო გაიზრდებოდა ვირჯინია ვულფის სახელიც, გავლენაც და გემოვნების კანონმდებლის ავტორიტეტიც.

ეს ყოველივე კი თავისთავად უზიძვებდა ისედაც უღრმესი განათლებიისა და აზროვნების ქალს, ერთ მთლიანობაში გავებდა საწერლო პროცესისათვის და თანადროული მწიწარება მარჯვდ მეტთანადებინა კლასიკური მემკვიდრეობისათვის.

მას არ ჰქონია ის უჩვეულო გაქანება და ბრწყინვალეობა, რაც აღმოჩნდებოდა ტომას ელიოტს, მსოფლიო ლიტერატურის საუკეთესო მოდელს რომ შექმნიდა - უძველესი ტამიდან თავის ეპოქამდე, რომელსაც მისი სახელითაც იხსენიებდნენ და იხსენიებენ: ელიოტის ეპოქა. ჯოისის სახელთაც... და ვულფიც იქ სადაღც იგარაუდება, ეგაა და ეგ.

მერე რა, რომ იმხელა გაქანება არა ჰქონია - ელიოტს კრიტიკული აზროვნების განახლებისკენც რომ უზიძვებდა: მარტო ჩვენი ლექსები თუ რომანები არა კმარა, თუ ყველფრის შესაფერის გადაფასებაც არ მოვახდინეთ, - მხოლოდ რჩეული კი არ წყაყოფილებოდა, თვითონაც მიზანწარფულად იღწწწა საიმიწი და ისეთ მწერლებს გამოარჩევდა ესეების გმირებად, რომ მათი თავმოყრა ინგლისური ლიტერატურის ისტორიის ზოგად და საბოიერ სურათს წარმოგვიდგენს, ისეთ ტევადა და სავესს, ფრგმენტულობის ვერც შეატყობთ, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მინაც ესეების კრებულთა და არა მონოგრაფია. კრებული - მსოფლიო ესეისტიკის მომიზნაი და მფირფასი ფურცელი.

მწერალ ქალებზე საგანგებოდ იზრუნება, რათა ინგლისური ლიტერატურის ისტორიის ამ თავისებურ პროსპექტში მათთვისაც შეერჩია შესაფერისი ადგილი.

ქალ პერსონაჟებსაც ის ნარმოამენდა რომ ნარმოამენდა. არა კმაროდა ეს ფრგმენტები იმ ფიქრებიდან, გაუწელებლად რომ დასტრიალებდა თავს ამ თქმას:

„ქალები და ლიტერატურა“, და ყოველივეს თავმოყრის შეცეცებლად მოხსენებებში, ნიუშემსსა და გირტონში რომ ნაიციხობოდა 1928 წლის შემოდგომაზე. მოხსენებისათვის ტექსტი მეტად გრძელი რომ აღმოჩნდებოდა, ეს ვერ შეაკრთოდა, დაე მომსწენს მოსწმინა მისი მღელვარე დაღადისი - ქალთა, და მათ შორის მწერალთა, ყოფით და სულიერ ტკივილებს შეუფერადებლად რომ წარმოსაზავდა და თანამგვრმონელთა მოპოვების ესწრაფოდა, რათა გარდატეხა მათ ხვედრში მოიწეებოთი კი არა, საფუძვლიანი და საბოლოო ყოფილიყო.

თორემ რა გამოდიოდა - აგერ უნივერსიტეტის სწავლებლი და პროფესორობაც კი 300 წლის მანძილზე წარმატებით ეკადენენ თვითანი საპატოო ბოიუს, სადაც ქალი ვერ გაისაქმებდა, და თუ ფიქრობთ - მოფულული ვირ-

წიგნი და წიგნი

პერსონაჟის თავგადასავალს მიჰყვებოდეს კალამომპირ-
ჯგუფები.

თუმცა რა განსხვავებაა მწერალსა და მის პერსონაჟებს შორის, ხშირად ერთ სულ და ერთ ხორც რომ განიცდებდნენ თანაარსებობა; და თუ სხვებს შეეძლო უკანასკნელ მათს გაწვდომდნენ საკუთარ გმირებს და მაინცდამაინც ტრაგიკულ აღსასრულში არ ჩაზარებოდნენ, ანდა გაუსაძლისი სულიერი ტკივილები სულაც მათთვის გადაეშალათ და თავიანთი თვითმკვლელობის აკვიტებულ ფიქრი სულაც პერსონაჟთა თვითმკვლელობით შეენაცვლებინათ, ვერჯინია ვულფისათვის ეს შეუძლებელი აღმოჩნდა.

შექსპირის დროა მოინდომა?
თუნდაც ქვემეცნეულად, რა აუცილებელია, მაინც-
დამაინც შეგნებულად გადაიწყვიტა ეს გაიკვირება.

მაშ კიდევ უნდა გამოვიყლო ის გზა, შექსპირის დას რომ მოუწევდა.

თითოურ შექსპირი მეფე ღირს ედრებოდა და მის ტრაგეზიში ახვევდა საკუთარ გულმთქმელსა და ბედისწერას?!. ვულფე ღრმა სულიერი სიახლოვით გაიკვლია და გზას შექსპირისაგან, და მისი დის ტრაგიკიზმით იწინასწარმე-
ტყველებდა საკუთარ ბედისწერას.

მსჯელობის გულდინჯი მდინარებით - ანალიტიკში რომ მსჭვალავს - ამას ვერაინ ამოვიცნობდა, მიმალულია ის გაიკვირება და წინასწარხედდა, და მის ნაცვლად მზრუნველობის განცდაა ნაშრომული, თანაგრძნობის, გაუიღბადობის, ყველა ქალისათვის მხარხარ ამოღგომის გაუნებლებელი სურვილი, რათა გაუადვილოს მათ ხელფაშურ დაბრკოლებებთან ჭიდილი და მათი გადალახვის რწმენა ჩაუნერგოს.

IV.

დიდებული გონება ანდროგინულიაო, - ირწმუნებოდა სემუელ ტელიორ კოლირიჯი და ვულფს, რა გასაკვირია, ყველაზე საბიერ ნიშნად მაშინვე შექსპირი წამოგონებო-
და: სწორედ მისი გონებაა ანდროგინული და მამაკაცურ-
ქალური საწყისების მომცველი. ცდილობდა ამ თვალსაზრისში დაედგინებინა ქვემოატიტის მარც-
ხელ მაინც, და წარმოედგინა ყველაზე ძლიერი გონების ერთ-ერთ ნიშნად ანდროგინულიაო, რაც მის მთლიანობას ცალკეულ სექსუალურ სულაც არ ანაწევრებდა. და ისეთ დასკვნაზე მიდიოდა: რაოდენ უფრო ძელია გონების ამგ-
ვარი მდგომარეობის პოვნა ჩვენს დროში, ვიდრე ოდესმეყო.

ამ დასკვნას ისიც ამაგრებდა მის თვალთახედვამში, რომ დარწმუნებული გახლდათ, არცერთ წინა ეპოქაში არ შეიძლებოდა სექსი ისე მჭაფავდ ყოფილიყო გათვითცნობიერებული, ვიდრე მის დროს.

- სწორედ ამისი საბუთია ბრიტანეთის მუზეუმში ჩემ მიერ ნაწიხის უთვალავი ნივნი, რომლებიც მამაკაცების მიერ ქალების შესახებაა დაწერილი. ამაში უშეჭვლად მოქმედის ნელიდი ხმის უფლებისათვის ქალების ბრძოლას. აღბათ სწორედ ქალების მხრიდან ამ კამპანიამ აღძრა მამაკაცებში მეტი თავდაჯერებულობის მოპოვების უზარმაზარი სურვილი; ამათ აიძულა ისინი ხაზი გაესვათ საკუთარი სექსის თავისებურებისათვის, რისთვისაც ისინი თავს არ შეინუხებდნენ, ქალების მხრიდან გამოწვევა რომ არ მიეღოთ.

უკვე ისეთი განწყობილება და თვალთახედვა მსჭვალავდა საზოგადოებრივ ცხოვრებას, თუნდაც რა-
დენიმე მაგმილიანი ქალს შეეძლო ისე შეეყვანებოდნენ მამაკაცთა გონებას, რომ მათ გადაჭარბებული მინდობებით დაეწყით პასუხის გაცემა.

საზოგადოებრივ ყოფა ტრიალებოდა, მკვეთრი გარ-
დატების წინაშე დგებოდა და ვულფი ამ გარემოებაში რომ ახსნიდა ბევრ ისეთ თვისებას, თანამედროვე მამაკაცთა ნაწერებში რომ ხდებოდა, საბოლოოდ მინდებოდა დიდებ-
ული გონების ანდროგინულობის საიდუმლოს და შექსპირის ტალანტის უსაზღვრობის ფარულ საწყისსაც.

მიჰყვებოდა ანალიზის, მსჯელობის ძაღს და ძალზე უცნაური კომპოზიცია იკვროდა მის თვალში -
წარმოსახვაში ქალი უმაღლეს არსებად იკვეთებოდა, პრაქტიკულად კი სრულიად უმნიშვნელო გახლდათ.

- ის იპყროს პოეზიის თითოეულ სტროქონს; ის ყველ-
განაა, ისტორიის გარდა. მხატვრულ წარმოდებებში ის განაგებს მთელს და დამყვრობების ბედ-იღბალს; რეალურში კი ის მონა იყო ნებისმიერი პიჭის, ვისი მშობლებიც თითზე ბეჭედს ნამოაცემდნენ.

უფრო ხაზებითი ხანა, ინგლისურ მწერლობაში ყველაზე უფრო ხოტბამეხლები დრო რას აუწყებდა?

ამ ხანაზე დაფიქრებისას თვალში დაეხატებოდა ახალ-
გაზრდა დედების საფლავებთან მუხლოყრილი ზაგუნები და სახლების ბნელი, ვინორ თითებები. და განასეთ დროს ქალს შეეძლო ლექსები ეწერა?..

სამაჟის პირობები XVIII საუკუნის მიწურულს გაჩნდებოდა, როდესაც ქართლს, სუსტ ნაჯადად ამოწმებოდა ქალთა ნაწერები. ზოგადად ქალისი -
საგანგებოდ ჩაურთავს ვულფი - და არა მხოლოდ მარტო-
სული არისტოკრატიის, თავის კარ-მიდამოში რომ გამოკტილიყო პირფურთა შორისო.

ლტერატურის ისტორია მივიწყებდა ამ ქალთა მხატვრულ დანატკოვრას, მაგრამ ვერ გააქრობდა მათ იდე-
მალ ზეგავლენას სამწერლო პროცესის დინებაზე -
სიახლეს და ცვლილებებზე, რადგანაც:

- წინამორბედი ქალების გარეშე ვერც ჯეინ ოსტინი, ვერც ბროტინი და ვერც ჯორჯ ელიოტი იმაზე მეტს ვერ დაწერდნენ, რასაც შექსპირი დაწერდა მარლოს გარეშე, ან მარლო - ჩოსტერის გარეშე, ან ჩოსტერი იმ მივიწყებული პოეტების გარეშე, რომლებმაც გზა გაკვალს და დახვინეს ენის ბუნებრივი სიტლამბე.

ეს დაკვირვება ძალდაუტანებლად გადაიზრდებოდა სენტიცნაიდ, მახვილგონიერების მუხტი რომ განმსჭვალავდა:

- შედეგები იმ იქმნება ერთჯერადი, დამოუკიდებელი აქტით; ისინი შედეგად მრავალი წლის მანძილზე სხვადასხ-
ვა სხეულებში მოქცეული ადამიანების საკრთო ფიქრის ყოველი ინდივიდუალური ხმის უკან მასათა გამოცდილე-
ბაა.

ეს შეხედულება თავისთავადაც საგულსხმია, მითუმეტეს, ასეთი მოხდენილი ხატით დამშვენებული -
სხვადასხვა სხეულებში მოქცეული ადამიანთა საერთო ფიქრით.

ქალთა თემაზე შეთხზული მსჯელობა რადაც განსაკუთრებულად ამაღლდებოდა და ღირსეული ფრაზებით რომ უნდა დასრულებულიყო, ვერჯინია ვულფი

სულაც არ ამირებად ქალებისათვის შეეხსენებინათ თავიანთი მთავარი მოვალეობანი ან მეტი სულიერებისაკენ მიუერთდებინათ. დაე შესგავსი სიტყვები მამაკაცებს გამოეყენებინათ, და მწერალი ქალაც ამ საქმეს სწორედ მათ გაძალადუნებდა გულდასმევნიდნო.

მამ თვითონ რა რჩევა შეიძლება გაეზარებინათ მათთვის?

– ოცნებად არ ღირს სხვა ადამიანებზე გავლენის მოხდენა. მიიღეთ სამყარო ისეთი, როგორც ის არის.

და მის გონებაში კინოკადრებით რომ ჩაიქროლებოდა საგაზეთო სტატეტიბისა და რომანების მთელი წყება, უცვრად აღმოჩნდებოდა, რომ ქალი უმეტესწილად მხოლოდ მაშინ მიმართავდა ქალს, როდესაც რაღაც ძალიან მწარე ჰქონდა სათქმელი. ამკარა ხდებოდა – ქალები მაცარად ექცეოდნენ ქალებს, ქალებს არ მოსწონდათ ქალები. და ვირჯინია ვუელი ერთბაშად გვერდით გადადებდა ყოველგვარ ანალიზსა და სწავლობას, რათა უშუალოდ და მინაურულად მიემართა მკვლელობის ერთად და თვითმული მათგანისათვის ცალკალკე:

– ნუთუ არ დაიღალეთ ამ ყველაფრით?

თუკი თვითონ მობეზრებოდა, ხომ შეიძლება თანამოაზრენი აღმოეჩინა და თანდათან ეზრუნა ამ წრის გაფართოებაზე.

ქალს არასოდეს მოეხდინა რაიმე მნიშვნელოვანი აღმოჩენა?

არ გაძლოდა ჯარს ბრძოლაში და არასოდეს დაეძარცვებინა იმპერია?

– არ დაეწერა შექსპირის პიესები?

არ შეექმნა ციფლიზაცია და არც არსად გაეფრცვლებინა? ამ ჩამონათვალში ორიოდ შესწორების შეტანა თავის უფლება შეიძლება, მაგრამ ამით მათი არსი არ შეიცვლება და არც ნუხილი და სინანული განიღვება... მაგრამ არსებობს ზედვის ის კუთხე, რამაც მინაგანი რწმენით უნდა აღავსოს ყოველი ქალი და თამამად გამოვიყოს ხელი ქუჩებისაკენ, მოედნებისაკენ, ტყეებისაკენ, მთლიანად გლობუსისაკენ, რომელიც სავერა შვი, თეთრი და მათი ნაზავი ფერის ადამიანებითაა. და განუცხადოს სამყაროს, ეს ყველაფერი ჩვენი დამასობურებაა.

– ჩვენ რომ არა, ზღვები გადაუტყურებო და მოგებოდა და ნაყოფიერი მიწები უდაბნოებად იქცეოდა. ჩვენ მივანიჭეთ სიციცხლე, ვაგზარდეთ, გამოეყვეთ და ცოდად მივცით ექვსი-შვიდი წლის ასაკამდე დაახლოებით მთლიანად ექვსასორმოცდასამ მილიონ ადამიანს, რომელიც სტატისტიკის მიხედვით, ამჟამად ცხოვრობს დედამიწაზე.

– ამ ყველაფერს კი დრო სჭირდება.

და რა იქნება, ამ დროიდან შესაძლებელი რომ ხდებოდეს საკუთარი ნახევარი საათის გამოღეფვა – საკუთარი ოთახივით ყველაზე ხანძრ და საინდო თავშესაფრის.

თვითონ სწორედ ასე ექიდებოდა ჯოჯობა საგნებსა და მოვლენებს და ცდილობდა ისე აღენერა, როგორც ხედავდა – ყოველგვარი ცვლილებისა და შეკუმშვის გარეშე, მაგრამ გაცილებით უფრო ხიბლავდა ჯეინ ოსტინისა და ემილი ბრონტის ასეთივე საქციელი, რაკიდა მათ ურთულეს, ქალთა მოღვაწეობისათვის შეუფერებელ პირობებში მძლეს ტყერის გაკაფვა.

და დთირამბს უძღვინის ორივეს ახალი ეპოქის მოდერნისტი, რადგანაც მათ ჯერ კიდევ როდის სრულიად უარყვეს დიდაქტიკა და:

– მხოლოდ მათ ნაუყურეს იმ დაჭინებულ ხმას, რომელიც ჩაესმოდათ ხან ზუსტუნით, ხან პროტექციის ტონით, ხან მმარტამებულურად, ხან ტანჯვით, ხან მოკირბული, ხან გაბრაზებული, ხან ფაშილარული; მმას, რომელსაც არ შეუძლია ქალებს თავი დაანებოს და საკუთარ თავთან დატოვოს ისინი, არამედ ყველგან თან დასდევთ და რაღაცას კარნახობთ, როგორც მორალისტი გუვერნანტი...

ოსტინისა და ბრონტეზე წერს და საკუთარ იდეალს ნარმოსახავს, ამ მწერალთა არცბაში ზორცქმსხმულს.

საკუთარსაც და განზოგადებულსაც, თანამედროვეებსა და შთამომავლებს რომ მიანიშნებდა, პირმნივად თუ არ უარგაუთი დიდაქტიკა და ნამირად მინც ათხოვეთ ყური იმ დაჭინებულ ხმას, გაკინდელებათ სრულდასოვანი მხატვრული სამყარო შექმნათ.

ცალკეული რიგაინი თხზულებანი კი რა ბედენაა ამ რთავისანონებელი, თუკი მწერლის მონოდებას მიჰყვები და ადამიანის სულში შეღწევას ესწრაფი...

„საკუთარი ოთახის“ თხრობა თითქოს აღსარებისკენაც იხრება. ნამირად შეიძლება მოგჩვენოს, რომ მწერალი სულაც ამ განწყობილებას გაჰყვება, მიუხედავად იმისა, რომ თავდაპირველი განზრახვა ქალთა უფლებების დაცვისაკენ უმიტგებდა. ასეთი არა ხშირად მოხდარა ლტერებატურაში, პირგანდული ჩანაფიერი სრულად რომ ასცილებია მის ზორცქმსხმას – ავტორები უძღურენ აღმოჩნდებიან ხორღე ფიქრისა და განცდის მოლოდინულად თავდატებითი მორვეის წინაშე. და ვის შეიძლება დამართობა ამგვარი რამ, თუ არა ვირჯინია ვუელის მსგავს სულიერი ნყოფისა და მხატვრული ექსპანსიის მქონე პიროვნებას, მითუმეტეს, აღსარებისაკენ თავისთავად თუ უმიტგებდა ამ თხზულების არაერთი პასაჟი.

მაგრამ არა – მისთვის ისეთი ძვირფასი აღმოჩნდებოდა ქალთა უფლებების დაცვა, ამ გზიდან ეერაფერი გადაახვევინებდა.

„საკუთარი ოთახი“ რაკიდა რომანი არ არის, არც სტილური არტისტიზმითა თუ უჩვეულო ელვარებით გამოირჩევა, მაგრამ თხრობისათვის წინამდებოლია განწყობილებათა ის ცვალებადობა და მძაფრი მინაგანი დინამიკა, რომლის შენარჩუნების გარეშეც თარგმანიშ შთაბეჭდილება ამკარად გავლენკრთავდება.

და ამიტომაცაა ასე დასაფასებელი ლელა სახინაშვილის მთარგმნელობითი ოსტატობა და სტილური სმენის დახვეწილობა, რომ „საკუთარი ოთახი“ იმგვარი ბუნებრივობით აქცია ჩვენი საწმწერლო პროცესის განუყოფელ ნაწილად, თითქოს ინგლისელი ლედი ამ მხატვრულ-ლოკუმენტურ თხზულებას ქართულ ენაზე წერდა, უსხლტებოდა და ვერც უსხლტებოდა პუბლიცისტურ ჩარჩოს, მემუარებისაკენ იხრებოდა და ვერც იხრებოდა და აღსარების წიგნის შექმნას უფრო მომავლისათვის ინახავდა...

მისი აღმსარებლობითი ქმნილებაც ძალიან გამაოგნებლად ქალებს სულიერი შექირვებისას, მაგრამ ჯერ ბარემ ზედაპირზე ამოჩენილიყო ყოფთი დაბრკოლებანი,

ნათები და წლები

რათა გაცილებით მტრისათვის გამზადდარიყო ხელმისაწვდომი, ვიდრე აღსარების წინ იყო აიყოლებოდა.

ამ მხრივაც ტოვებდა ემოქა თავის დას „საკუთარი ოთახის“ ფურცლებზე.

დაღი არ აკლდა ვირჯინია ვულფის გულს, ათასგვარად დახერილს, კვლავაც იმისათვის რომ ფეთქავდა, რომ რაც შეიძლება მეტი ქალი შემოებრუნებინა სიცოცხლისაკენ, სიმშვიდისაკენ, სიხარულისაკენ...

და უჩვეულო განცდით აღვსებდა დემრესისას თუ თვითმკვლელობას გადარჩენილი ყოველი სული, მწერლური და ადამიანური ვალის აღსრულების შეგრძნებით.

ბედნიერების ციხეი კი ხვა რაღა გინდა ამ გაუსაძლის ყოფაში, როდესაც შენი ანაგაც ურევია მოყვასთა ალგებში სიცოცხლის ტინი.

V.

ოქტომბრის ნოველაში კი ლაქია რომ შემოდის ოთახში ჭიკების ნასაღებად, ხედავს, თუ როგორ დაუჭმუჭმინა ქალს ხელში მუყაოს ცარიელი კოლოფი და კუთხეში მიუგდია, თმის სამაგრით კი ჭიკაში კალაცას ხსნის.

– რა, მისს როზა, – თავაზიანი სითამამით მიმართავს

ლაქია ქალს, – დილაზედ ვერ კიდევ მიდი დროა, თქვენ კი უკვე მარისს იყრით ლუფში!

VI.

ტემზა იქნებ ვირჯინია ვულფის ამბავსაც მყებდა. ტალღებისა და მწერლის ფარული განდობის.

მორევის განსაკუთრებული დატრიალების, რათა მდინარის შესაიდუმლისათვის რაც შეიძლება გაეოლებინა ნუთისოფლის კარიბჭის გამოზურვა.

კარიბჭის იქით არავის დასჭირდებოდა ქუდი და ხელჯობი, მაცნენი „მისის დელოუის“ შემოქმედის მოულოდნელად შემწყვდარი ამქვეყნიური სიცოცხლის.

დანარჩენი ტემზა გვიამაობს.

მაგრამ რა გინდა შეიტყუო, როდესაც ძნელზე ძნელი მოსაძენი გამზადარან ის ადამიანები, მდინარეთა ბუტბუტში საკუთარი გული რომ გაუხეხევიან და სამყაროს იღუბალ კარნახს ასე მიწედომიან.

და ღმერთმა უწყის, ოდესმე თუ მაინც მივგანებთ მათ გზაკვალს.

მდინარეშიც ამის მომედინი არიან.

და მოსიშის მათი ბუტბუტი – ჩუმი, ჩუმი, ჩუმი გალაბა...

ქასკარს-ინტარკვი

ბგერა, სიტყვა, აზრი — ყველაფერი სუნთქავს, ფათქავს...

საზვარი დოღო ჯორბანაქსთაძე

„ჩვენი მწერლობის“ დიდი გულშემატკივარი ყოველი შეხვედრისას ისე მოიკითხავს ხოლმე ფურნალს, როგორც ძველ ნაცნობს... უფრო მეტადაც — როგორც მეგობარს. საერთოდაც, დოღო დეიდას (ასე მიმართავს მას ყველა მოსწავლე, ყოფილი თუ ახლადდელი, და მეც ერთი მათგანი გახლავართ) ასეთი „ცოცხალი“ დამოკიდებულება აქვს ყველაფრის მიმართ, რაც გაფორმებებს და გათქვივინებს: „პოპლა, ჩვენი ვიცოცხლობთ!“

ერთი ჩვეულებრივი, ცოტა ხნის წინანდელი შეხვედრის დროს დოღო დეიდას უკვეუბოდ დიდ მავსტროსთან — ბატონ ნოდარ ანდლულაქსთან საუბრის შესახებ. მონაცემ მასწავლებელს იხსენებდა — ნოდარ ანდლულაქე აკადემიკოს არნოლდ ჩიქობავაზე მიაშობდა საინტერესოდ, ჩვეული ექსპრესიითა და მიშხიდევლობით.

ერთმანე თავისი სკოლა შექმნა და მეორემაც. ერთმა ეთანამედნიერებამი, მეორემ — ეოკალურ ხელოვნებამი. თუმცა რა არის გასაკვირი ასეთი დიაპაზონისა და მასშტაბის პიროვნებებისგან?

სიტყვა მოიტანა და, რადგან სკოლის შექმნაზე, რაღაც ერთიანი სისტემის ჩამოყალიბებაზე ჩამოყარდა სიტყვა, პიონერთა სასახლე და ქართული ენის „საუნჯე“ გაკვიხენით. აქ თავმოყრილ მოსწავლეებს მართლაც რაღაც აწვეულებრივ

ზღაპრულ სამყაროში მიგვიძღვებოდნენ ჩვენი მასწავლებლები, რაც არაფრით ჰგავდა წინასწარ განსაზღვრულ, საყოველთაო, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლას. ეს სულ სხვა იყო. პირობითად ასე დავაჩქმედო: თავისუფალი აზროვნების, თავისუფალი თემების, „გაცოცხლებული“ ქართული ენის მდიდარი და მომწუსხველი სამეფო.

აღბათ, ეს უჩვეულო და ანდამატებით მიშხიდევლი გარემო გვაძლევდა იმის სითამამს, რომ უარი ვცდებოდით და ჩვეულებრივი მიმართვა: „მასწავლებლო“ — ნაცრისფერი სკოლის კედლებისთვის შეგვეტოვებინა და უფრო თბილი და მშობლიური „დოღო დეიდათი“ შეგვეცვალა. ამიტომ მგონია, რომ ფაშლარულადაც ადარ ვლერს ეს მიმართვა...

ჩვეს საზვარი ახლა მაინც ტრადიციული მიმართვით ავინყვებ:

— ქალბატონო დოღო, იქნებ გაიხსენოთ, როგორ დაიწყო ყველაფერი? როდის მიხვდით, რომ აუცილებლად მასწავლებელი უნდა გამხდარიყავით, უსათუოდ ქართული ენისა და ლიტერატურის და თან თქვენი სკოლა უნდა შეგქმნათ, საკუთარი ხელწერა და სტილი დაგვეკვიდრებინათ?

— დიდი დრო გავიდა მას შემდეგ, რაც მასწავლებლობას მოკვდი ხელი. როდესაც მომაობას ეცივებდი, საქირთებამ

მიკარანხა, რაღაც ახალი ფორმები გამოუმუშავა იმისათვის, რომ ბავშვებს უსწავლათ თავისუფლად წერა; უფრო სწორად, თავისუფალი აზროვნება. მე თვითონ ამის მომხრე და მიმდევარი ვიყავი, რადგან სრულიად ახალგაზრდას, სტუდენტს, აკადემიკოსს ვარაღმა თოფურია გვიტარებდა ხოლმე მოულოდნელ „წერებს“.

სკოლაშიც რამდენიმე გამორჩეული მასწავლებელი მყავდა. ეს ჩემთვის დიდი ბედნიერება იყო.

ბედნიერებაა, რომ შევხვდი ისეთ ადამიანებს, როგორებიც იყვნენ: ვანო ფანჯიკიძე (ისტორიის მასწავლებელი), კატო დემეტრაშვილი (გეოგრაფიის მასწავლებელი), რომელიც უნივერსიტეტის ლექტორი იყო და ერთი კლასი ჰყავდა მხოლოდ, რადგან სკოლა უყვარდა და მასწავლებლობას ვერ ეტლიდა.

ასევე, ჩემი მასწავლებლები კანკინდლათ მათემატიკოსი ტერენტი ტყემალაძე. მას არ ეხარებოდა თვითონ შეედგინა ყველასთვის, ოცდაცამეტეც მოსწავლისათვის, განსხვავებული მავალით და ამოცანა ყოველ წერაზე. სახალისო ფორმებით იყო აგებული მისი გაკვეთილები. ორიგინალურ კითხვებს მოიფიქრებდა და ისე გვაანარაგრებინებდა და გვასწავლიდა ათას რამეს. მავალითად, შემოურბნის თუ არა კატა ეკვატორს? პითაგორას თეორემა კი რუსულად გააქვეყნო სიტყვებით დაგვამახსოვრა: „Пифагоровы штаны на все стороны равны“. საზრიანობასა და გონების გამჭვირვაბობა-სისხარტებუ იყო გათვლილი მისი სახალისო კითხვები. ეს იყო რაღაც საოცრებათა სამყარო და არა მათემატიკის მოსაწყენად და ერთდროვნად აგებული გაკვეთილები.

ისტორია რატომ ვიცოდით განსაკუთრებულად? დაიწყეთ! — იტყვოდა ხოლმე ვანო მასწავლებელი თავისებური ინტონაციით და შეიძლება ისეთი რამ დაგვეწყოს, რაც იმ დღეს გაკვეთილად საერთოდ არ გექონდა. სულ სხვა, მაგრამ გასაოცრად სამყაროში ამოგვაყოფინებდა თავს. უკვებ დასავნა უჩვეულო კითხვას, მოულოდნელს, მაგრამ საბუნებრივად რომ ჩაგეტყუებოდა გონებაში. მისგან ვისწავლე, საერთოდ, კითხვის დასმა. მას არ სჭარბებოდა შენიშვნების მოცემა, სულგანაბლი მოქერებოდი, რას იტყვოდა.

ასევე გვეყვარა ტერენტი ტყემალაძე. საღამოს სულ მას ესტუმრობოდი ოჯახში, პეტრიაშვილის ქუჩაზე. მასწავლებლის სახლებზე და სიყვარულიც მისგან ვისწავლე. ყველაზე ჩამორჩენილ და ოროსან მოსწავლეს ისევე ეპყრობოდა, როგორც მე, რომელიც სამ მეთერთმეტეში ყველაზე კარგად ვსწავლობდი. საოცარი კაცი იყო. მას პიროვნება აინტერესებდა... ნაღვეკლი იყო მისი სახლი ბავშვებით. ეს იყო სიყვარული, განსაკუთრებული სიყვარული მოსწავლის მიმართ — იმის მიხედვით კი არა, ვინ უკეთ ვსწავლობს, შენ რომ საქმე გაითილო, არამედ იმის მიხედვით, ვის როგორ თვისებები აქვს. ეს ყოველივე ამ ადამიანისგან შევითვისე.

დოდო ჯორჯანდელი
მხატვარი ცოლა კანდელიაკი

ახლა გეოგრაფიის გაკვეთილები? კატო დემეტრაშვილი შემოვიდოდა და იტყვოდა: წარმოვიდგინოთ, ვენეციაში ვართ, დაბეჭუთი თივლებში გრძნობაში ვსხედვართ, სად გაჭერნდეთ? პარიზი როგორია? ჩილიში რატომ არ ხმარობენ ნიადავის გამამნიყერებელ ქიმიურ ნივთიერებებს? ეგვიპტეში ვიცოდით ისე, თითქოს ჩვენ ადამიგვეყინოს ფარაონთა პირამიდები. პინგვინებს რომ საბავშვო ზაღები აქვთ?! საოცრებათა სამყაროში დაგეტარებდა. ფუტკრებსა და ჭიანჭველებზე იმდენ რამ ვიცოდით, მეგობარ, ჩემი ძმები იყვნენ...

სულ რამდენიმე წელიწადი უმეტყველების სიყვარული. მარტო წინაიდან ამას ვერ ისწავლი.

მეგობრის მეგობრი არ ილიოდა; თითქოს საგანგებოდ იყო ჩვენი კლასი შერჩეული. ოცდაცამეტე მოსწავლიდან თოთხმეტი მედალოსანი ვიყავით, დანარჩენებმა — ვერცხლის. ისეც ძალიან კარგი იყო, მეგობრს ჰგავდა. მონაფლობიდანვე გამოიმუშავებდა პირველობის გრძობა. ყველა საქმეში მინდა ვყო პირველი, თუ არადა, მრცხვებენია.

ახლა რომ შემოიღეს და დაარქვეს პრეზენტაციები, ჩვენ მაშინ უკვე გვექონდა სწავლების ასეთი ფორმა. კატო მასწავლებელი მოგვიტანდა წიგნებს და დაგვავალბებდა: „არაი კვირის შემდეგ შენ წარმოადგენ ახალ ზელანდიას!“ და შევავრთვებოდი ყველა ცნობას, ყველა ამბავს, მოვლენას, რომელიც ამ ადგილს უკავშირდებოდა.

უნდა გავიხსენო რუსულის მასწავლებელი — სოკრატე მშვიდლობაძე. ყველაზე დიდ ღროს შევდამოვების გასწორებას უთმობდა. ერთხელ რუსული კარნახის წერისას სიტყვა ტროლიბუსში ერთი დ გამომოიტოვებია. ვარეთ მივდიოდა, კლასის შესასვლელთან. ჩამკიდა ხელი, ჩამარბენია კიბეზე, გამოყვანა ქურხში, მიმოყვანა ტროლიბუსის გაჩერებაზე და ფირინშუხე მიმოითია, ნაიკითხო. ვერ მივხვდი გამოიგორა, ნაიკითხო, და ნაიკითხვ მივხვდი ჩემს შეცდომას.

ამის შემდეგ ვისწავლე მნიშვნელოვანი რამ — დაეკრებება! ჩემს მოსწავლეს ვეკითხები, რა გინდა, ოურისტობა? აბა, რომ მოდიოდი, რამდენი საღებური ამოიარე? გაოცებული მომჩერებოდა... ეს სულ ჩემი მასწავლებლისგან შეთვისებული კითხვებია. ვინორს წამიყვანა ტროლიბუსი, თორემ... აუგუნურსა გულსა ჰგმირადეს!...

ეს ყველაფერი დაგროვდა...
— სკოლაში ასეთი სანტიტრესო ვარემო ექონდათ. ოჯახში? მინ?

— დედა მყავდა ძალიან ძლიერი პიროვნება. ისეთი — იტყვოდა და, მისი სიტყვა უნდა შესრულებულიყო. მან მიმაჩვია ასეთ ყოფას: რასაც აკეთებ, იკოვდი, რომ ცოტაა დიდი ამბავი, ხუთოსანი თუ ხარ! დიდი ამბავი, შენს საქმეს თუ უძებნები! ყველაფერი მისთვის იყო ცოტა! უფიცობა იყო სირცხვი-

ლი და კიდევ ასეთი დედა სახლში, რომელიც მიღწეულით არასოდეს გამაყოფილებოდა. სულ დატვირთული ვიყავი არა მხოლოდ სწავლით, ოჯახის საქმითაც. არადა, ცალკე მოსამსახურე გვყავდნენ, მაგრამ დედა ამას აკეთებდა იმიტომ, რომ ჩემი დიდი ენერჯია სწორად განაწილებულიყო და სწორ კალაპოტში მოქცეულიყო... შრომა შემახსისხლბორცა. მისწავლა, რომ „მინდამ“ არ უნდა შეტყაობს.

მოკლედ, დედის ნება-სურვილით სამედიცინო ინსტიტუტში ჩამირიცხეს რეოლოგი მედიკოსად. არ მინდოდა, არ დავდივოდი. ნავედი უნივერსიტეტში ფილოლოგიის ფაკულტეტზე და ჩემს მეა ყუბანევილას მივუჯექი გვერდით. ახლა ექვნი ვიქნებოდი და ცუდი ექვნი! აი, ამ ყველაფერმა მოამზადა ნიადაგი საიმიხოდ, რომ ვყოფილიყავი მუდამ მაძიებელი და არასოდეს დავგამაყოფილებულიყავი მიღწეულით.

— პირველი ვაკეთოდი როდის და სად ჩაატარეთ?

— სტუდენტობისას დავდა სკოლაში ვაკეთოლის ჩატარების დრო. პრაქტიკა უნდა ვაგვევლიო. მაშინ თალაკვაძე იყო ხელმძღვანელი. კარგად მახსოვს. ვერდი კლასში და, ვითომ არაფერი, ყურადღებას არავინ მამცვეს. მივხვდი, რაღაც ისეთი უნდა მომეშოქმედებინა, რომ „დამეპყრო“ და „დამემორჩილებინა“ ამ ეთიომ უფროადლები და უფლისყურო უფროსკლასების გული და გონება. მაშინ ვიგრძენი რაღაც ისეთი, რამაც მიკარნახა, რომ ამის ძალა შემიძლია. გეხი იმ ბოქსსენ ავიღე, რომელიც იჯდა და ერთი ხელდან მყოფრ რკინის კარგა მონდილ ვაჭებს აჩრიალებდა. ვადავწყვიტე სპექტაკლი ჩამეტარებინა. მახსოვს, აკაკის პოეზია იყო ასახსნელი. შევიღად დავიწყე: „ჩემო ციციანთოლა...“ ვაგავრძეულ: ციციანთოლა იმეღა, ციციანთოლა სხვია, ციციანთოლა გულში სინათლის ნამცვთია... ვადავდიე „სულიკობა“, შემეღად — „განთიადზე“ და ბუზის გაფრენა ისიმი.

მაშინ მივხვდი, რომ ისევე ვქმედი, როგორც ვანი ფანჯაკივ — ჩვენს სახეებზე ნაკითხული განწყობის მიხედვით რომ ატარებდა ვაკეთებლს და არა იმის მიხედვით, რა იყო გვემი გათვალისწინებული ან ფურნალში ჩანჩრილი.

ისიც ცხადი იყო, რომ ხალხისათვის ლამაზი გოგოს (ალბათ, ასე აღმიქვამდნენ ის უფროსკლასელები, რადგან მათზე სულ რამდენიმე წლით უფროსი ვიყავი) ვაკეთებოდა ჩაწლის ვეგ-ბა ჩაფლავდა.

სპექტაკლი დავდედი, პოეზიის საათი ჩავატარე! ვტრიალებდი კლასში, ვტრიალებდი... წუთით არ დავმჯდარეარ, არც აკაკის პოეზიაზე საუბარი და ლექსების კითხვა და კომენტარები შემინყვეტია. მივხალბოდი ამ უჯჯაბინ ბოქსს, მერტის კიდებ ჩამოუჯექი, ხელი შემოხვიე... თან ლამარაკ ვაგრძელებდ და ხელი ვაგავლიე. ჩამინბარიალა უჯჯვი... პოეზიაზე საუბარი არ შემინყვეტია, ვაგავრძეულ. მთელი ვარლამ თოფურია ესწრებოდა. მან მითხრა: ასპირანტურის კარი შენთვის ღია იქნება, მაგრამ დაიმსახურო, რომ შენ მანავლებლად დაიბადედი.

ამ შე მივიდი ბონონრა და მისწავლეთა სასახლეში. ამ დამხედი არამეკლებრივად საინტერესო ხალხი: ანო კასრადე — სიახლის წყურვილით აღსავსე ნიჭიერი პიროვნება, ფიცა პაიჭაძე, ბავშვების უსახლოო სიყვარულით განმსჭვალული, მათში შემოქმედებითი მარცვლის ვამოლებელი და ბიძგის მიმცემი... ნანა ბერიძე — ყველაფრის ღამაზი თვალსაჩინოებით გამჭორმედილი და დამამსვენებელი, ეფერ ნაკიძე — ფოლკლორის შესანიშნავი მცოდნე, ნათელა ხანიასვილი — სახალისო ფორმების შემქმნელი და მაძიებელი... და რაც მთავარია, აქ იყო სიახლის დამკვიდრების დიდი სურვილი...

საოცარ ნერვივს მიმაჩვიეს ამ ადამიანებმა, შრომისთვის ფორმის მიცემა და საჯარო გამოსვლა მისწავლეს.

პირველი, რაც დაეიქორე: ფაცია პიჭაძე სიტყვის გროვას აძლევდა მოსწავლეებს და მისგან ამბავი უნდა აკმეხებინათ, რაღაც მეტოხნათ. მე უკვე გონებში მქონდა ჩემი მანავლებლებისგან გამოყოფილი „ნოტიური საგზალი“ მრავალფეროვანი კითხვები, ინფორმაციის მოპოვების და ბიბლის გებები, ამა თუ იმ საკითხთან მისასველელი სახალისო ფორმები და, რაც მთავარია, სიყვარული და გულწრფელობა იმათ მიმართ, ვისაც გინდა, რომ რაღაც ასწავლო. ისინი „გაიძულებნენ“, რომ მუდამ ექიო, ისწავლო, ვაიგო...

ბევრი მომცა იმედაშვილების ოჯახმა. ქართული სიტყვისა და მწერლობის დიდ სიყვარულთან ერთად მათ გვერდით ვისწავლე სისადავც. ერთხელ გიორგი ლეონიძემ მითხრა, გინდა ქართული იციდე? — რა თქმა უნდა, ძალიან მინდა-მეთქი. სულხან-საბა მასხალე, რუსთაველი ხელიდან არ ვაგუშავი. ჩემი დიდი უფროსი მეგობარი იყო გიგოზ იმედაშვილი. ბევრი რამ ვისწავლე მისაგან.

— რა გაჩუქათ ასეთმა ცხოვრებამ და სად იმალება თქვენი ახალგაზრდული, უღვივებელი საიდუმლო?

— ასეთმა ცხოვრებამ მაჩუქა ის, რომ ვიძირებოდა ათვალბარდების სიყვარულში. ერთ მგავლობის მოციგვან. ერთ-ერთ ჩემს მოსწავლეს (მარიათ პაგრატიონ-ყაყაყაშვილს), რომელსაც ვახლერილი ცხოვრება ერცო — ხან საქართველოშია, ხან — უცხოეთში — ომის შიშის გამო რაღაც უცნაურ სინდარმში ჩაუსახლდა: არაფერი ერცებდა. ერთ ლექსის შევანს და მეორე აღარ გადგახდის. სად არ ატერეს, ვისთან არ მუყედათ. ბოლოს პატრიარქთანაც მივიყვანე. დალოცა ჩემმა სულიერმა მწვექსმთარქმა. ურჩია, ღვთისმშობლის ხატს სთხოვე, ილიცი, შეგვეწვიო, და ტკბილულიც ვამოატანა, ციტ-ციტ-ციტ ყოველდელ შეგავიო. იციო, რა ქნა ამ პავშეზე? თვითონ ხომ იცემა ტკბილული, ღებინება შეუნყდა და, ვახარებულს უთქვანს, ამას დოდოდესაც ნაუფლებ, ახელებლს და იქნებ მოჩქეყო. ოჯახის წევრები არ მიაკარა და მე მინილავდა. ამაზე დიდი და ამაზე უეთესი რა უნდა ვინატრო?

ქართულს ხომ გერცივან და ერცივან, მერც სხვა საცნებშიც ათები მყავთ... ასეთი ვამარჯვებნიც ვეპეტეს...

ახალგაზრდული ენერჯიის საიდუმლო? კის არის, რომ წლებს ვერ ვითვლი, ამისთვის ვერ ვიციდი, სულ საქმე მამქეს...

— რა ვუფუნება თქვენი სკოლის წარმადებ?

— ჩემს ცხოვრებისეულ გამოცდილებას, ნაცროვებ ცოდნას და ჩემი მეგობრების ნიჭიერებით ვაკვალულ საინტერესო მიგებებთან სასუე ვახს.

ყველაფერი კი იქიდან დაიწყო, როდესაც აკადემიკოს არნილად ჩიქობავას ხელმწიფობითა და მონადივებით სახალბეში ქართული ენის კამპინტი შეიქნა. სხვათა შორის ამ საქმეს მამინდელმა ვანათლებლის მინისტრმა — უშანგი ოპოლაძემ ძალიან მერწინ ხელი.

მოუდივარ მს შემედე და ემატება და ემატება ჩემი მოსწავლეების რიგს ახალ-ახალი წყება.

იციო, რატომ? ჩვენს ვაკეთილებზე სველაფერი ცოცხალია — ბერო, სიტყვა, აზრი! ცეცხლი და ქვა, ხე და ქული, ღრუბული და კალამი!

ყველაფერს თავისი ხმა აქვს, ყველაფერს — თავისი ფერი!

ესაუბრა
თამარ ღონღაძე

მარშან გაზაფხულზე (7-10 მაისი) იტალიის ქალაქ ტურინში გამართულ ნინის საერთაშორისო ბაზრობაზე საქართველოდან მიწვეული იყო მწერალია მცირე ჯგუფი. პოეტები — ლია სტურუა, პესიკ ხარანაული, ეშვარ კვიციანი, პროზაიკოსი — ლევან ბერიძე, ახლახან იტალიის ერთ-ერთ ლიტერატურულ ყურნალოში გამოქვეყნდა სამივე პოეტის ლექსები ორიგინალის ენაზე, იტალიური თარგმანებით. აქვე დაბეჭდილი ერთობლივი წინათქმა, რომლის ავტორები არიან ცნობილი ქართველი ლოკა, საქართველოს ისტორიის საფუძვლიანი მკვდრე, ქართული მწერლობის პოპულარიზატორი, კენესის უნივერსიტეტის პროფესორი ნუჯუა მავარტო და იტალიაში ნაციონალიზმის მოღვაწე მუდვანე მუნი თანამგაზაფხულ — ნიჭიერი პროზაიკოსი და სწავლული, მთარგმნელი, საექსპრესო მეცნიერებათა დოქტორი გავა შურღია. პუბლიკაციას მართალია ძველი და ახალი თბილისის ახსახველი გრაფიურები და ფოტოები. „ჩვენი მწერლობის“ უახლეს ნომრებში დაბეჭდვა ეშვარ კვიციანის შიბაბედილბანი ტურინში მოწყობილ ნინის ბაზრობაზე. აშკარად კი თავაზობთ ზემოხსენებული წერილის ქართულ თარგმანს.

ლოჯი მავარტო
გავა შურღია

სამი ქართველი
პოეტი

ნარმოვადგენთ სამი ქართველი პოეტის — ლია სტურუას (დ. 1939), პესიკ ხარანაულისა (დ. 1939) და ეშვარ კვიციანის (დ. 1936) რამდენიმე ლექსს. მათი დაბადების თარიღების მიხედვით, ისინი განეკუთვნებიან პოეტთა ძველ თაობას, რომელთაც მოღვაწეობა დაიწყო XX საუკუნის 50-იან წლებში და სახელი გაითქვას 60-იან წლებში.

ლია სტურუა ამ დამთავრა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენისა და ლიტერატურის ფაკულტეტი. 1975 წელს დაიცვა დისერტაცია სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად თემაზე „ფერის მხატვრული ფუნქცია გალაკტიონ ტაბიძის პოეზიაში“. 2003 წლიდან სამეცნიერო მოღვაწეობას ეწევა თბილისის შოთა რუსთაველის სახელობის ინსტიტუტში. იგი ავტორია 14 პოეტური კრებულითა. რამდენიმე წელი იყო სახელმწიფო და შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიების კომიტეტის წევრი. ბოლო კრებულში „ასი ლექსი“, რომელიც გამოქვეყნდა 2008 წელს, მიენიჭა გალაკტიონ ტაბიძის სახელობის პრემია პოეზიაში.

ამ წლების მანძილზე მის ლექსებში გამოიკვეთა სამი ძირითადი მახასიათებელი: ნარმოსახვის ამოუნურავი შესაძლებლობა, რაც შეიძლება განისაზღვროს, როგორც სიურრეალისტური; ამას მოჰყვება თავისუფალი ლექსისადმი მისი განუხრელი ერთფულება, უფრო მეტიც, პოეტმა დაარღვია ქართული ტრადიციული მეტრიკა, რაც საშუალებას აძლევს დაუმრკობლად შექმნას მრავალფეროვანი სახეები და გარკვეულინადა გვიჩვენოს საკუთარი მე. უნდა ითქვას, რომ სწორედ ამ უკანასკნელი ელემენტის გამო ლია სტურუას უმ-

თავრესი მიზანია, პოეზიაში წარმოაჩინოს საკუთარი თავი, ილაპარაკოს მასზე.

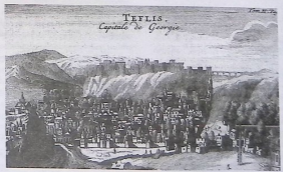
ბესიკ ხარანაული კრებული ლექსები გამოქვეყნდა 1954 წელს და ამის შემდეგ დაიბეჭდა 14 პოეტური კრებული და ერთი რომანი. სხვადასხვა დროს მიენიჭა სახელმწიფო პრემია, შოთა რუსთაველის სახელობის პრემია, ილია ჭავჭავაძისა და სულხან-საბა ორბელიანის პრემიები პოეზიაში.

ბესიკ ხარანაული თავისუფალი ლექსის დიდი თავყანისმცემელია და ხშირადაც იყენებს ამ ფორმას. ლია სტურუასაგან განსხვავებით, დაფიქრებული, მოაზროვნე პოეტი, უფრო იზიდავს ყოველდღიური და საჭირბოროტო პრობლემები. მაგრამ მჭერეკლებით ტენდენციას მიჰყავს დისპარმონიული და ფრაგმენტული ხასიათის ძიებებამდე, რითაც გამოირჩევა თანამედროვე ადამიანი. ამდენად, იგი გვეკლინება, როგორც თანამედროვე აფორისტული, დაუსრულებელი პოეზიის წარმომადგენელი.

ეშვარ კვიციანი 1959 წელს დამთავრა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1966 წლიდან მუშაობდა ახალგაზრდა ლიტერატურულ ჟურნალ „ცისკარი“ში. არის ქართული ლიტერატურის მკვლევარი. პირველი პოეტური კრებული „გზაში ნათქვამი სიმღერა“ გამოაქვეყნდა 1963 წელს. ავტორია თხუთმეტამდე პოეტური კრებულისა, აგრეთვე, მონოგრაფიებისა, ლიტერატურული ნარკვევებისა, ესეებისა პოეზიასა და მხატვრობაზე. 1992 წელს მიენიჭა სახელმწიფო პრემია. მოკრძალებული და ხმაურს გარიდებული პოეტი ეშვარ კვიციანი მოწასად დიდ სოციალური პრობლემებისაგან, მის ყურადღებას აქცია იყრბოს პატარა-პატარა, ერთი მუხედვით უნიშვნელი, კერძო შემთხვევები. ამდენად, შეიძლება

ითქვას, რომ ეს არის მიზნობრივი პოეზია, მაგრამ მეტრულ და ლინგვისტურ კანონებზე დამყარებული. ნარმოვადგენი სამ პოეტს შორის მხოლოდ ეშვარ კვიციანი იკვლევს ენის, ლექსის, რთიმის სფეროს, გარკვეულ შედეგებსაც აღწევს და თავისი ორიგინალურიობით ინტერესსაც იწვევს.

იტალიურიდან თარგმნა
ნანა ზარღიაშვილმა

პატრიკ ჯ. ბუქენანი

ეთნონაციონალიზმი მართავს

პრუსიის დანიახთან, ავსტრიასა და საფრანგეთთან მოპოვებული — მეორე რეიხის დასაბამის მომანამდებელ — გამარჯვების აღსანიშნავად აღმართული სივსოილეს სვეტის წინ მდგომმა ბარაკ ობამამ თავი მსოფლიო მოქალაქედ გამოაცხადა და ისაუბრა "ერთიანი მსოფლიოზე". გლობალიზებმა გაიხარეს. ამრიგად, ამ, თერთკანინი კანზასელი თინეიჯერისა და მაკკინანი კენიელი პედაგოგის გაეის, არჩევამ კარი გაკელიო ახალი "პოსტრასობრივი" ეპოქისა.

თავს ხომ არ ვიტყუებთ? ნუთუ ცხადი არ არის, რომ მეოცე საუკუნის უძლიერესი, ერებისა და იმპერიათა შემოქმედი და დამაქცევარი, ეთნონაციონალიზმის ძალა, ხალხებს ეროვნული სახელმწიფოების შექმნას რომ შთააოწმებს და საკუთარი რწმენისა თუ კულტურის, რასისა თუ ტომის უზენაესობაში არწმუნებს, მიუღ მსოფლიოსაა მოედებულა.

არჩევნებმა რასობრივი დაყოფა წარმოაჩინა, გვეუბნება „ეაშიზტონ ტომის“ სათაური და მოგვიხიბრობს, თუ რა მოხდა ბოლივიამში, სანტა კრუსში: ბოლივიელებმა ხმა მისცეს მემარცხენე პრეზიდენტის, ეეო მორალესის მიერ შეთავაზებული კონსტიტუციისა და გაფორმებს რასობრივი დამაყოფე ქვეყნის იდეალ უმრავლესობასა და ევროპელთა შთამომავლებს შორის. პრივილეგიებმა, სადაც მტკიცები და ევროპელები ცხოვრობენ, უარყვეს კონსტიტუცია, მაგრამ დასავლეთის შთაინეთი მტკიცებობა იდეალთა ტომებმა თავს ურთავლესობით გაიტყაბეს, რადგან ეს კონსტიტუცია ჯგუფების უფლებებს აკანონებს.

2005 წელს ბელისუფლებმა მოსულმა მორალესმა მტკიცედ გადაწყვიტა, გადაეანალიზებინა ქონება და ძალაუფლება ევროპელებიდან საკუთარ აიზარს ტომსა და სხვა "ძირძველ ხალხებზე", რომლებიც, მისი აზრით, 500 წლის წინათ კოლუმბთან ერთად ჩამოსულმა ევროპელებმა გადარცვეს. ასე იბიებს შურს პისაროს მიერ ინკების იმპერიის დამარცხებულზე. ახალი კონსტიტუციის 190-ე მუხლის მიხედვით, ბოლივიის 36 იდეოლოგიით დამარცხებულ მხარეს უფლება ექვლება „განახორციელო იურისდიქციის მიკუთვნებული საქმიანობა თავისი პრინციპების, ლერწმულებითა, კულტურისა, წიწმულებით და პროცედურების მიხედვით.“ ტომობრივი კანონი სამხარეო და სახელმწიფო კანონი ხდება. ტარობის გუბერნატორი მართო კოსიო, ვინც წინააღმდეგ მისცა ხმა, ამბობს, ახალი კონსტიტუციით ფუძნდება ეთნიკური ბიუროკრატიის დამორჩილებული, ტოტალიტარული რეჟიმიო. მორალესი პასუხობს, „ძირძველი ბოლივიელები, ვინც ათასწლეულია ცხოვრობენ აქ, ბევრი არ არის, მაგრამ ღარბები. ახლახან ჩამოსული ბოლივიელები კი — ცოტანი, მაგრამ მდიდარი.“

ინება ბოლივიის ბალკანებმა, იყუსა და იხილიება ტომებად, რასებად და კლასებად, და უფო ჩაევის მიერ რეაბილიტაციული ბოლივია არ არის ერთადერთი ადგილი, სადაც ეთნიკურმა, ტომობრიობმა და რასობრიობმა იმარჯვებს უნივერსალიზმისა და გლობალიზმის ძალებზე.

გაყალბებული არჩევნების შემდეგ, კინიაში, ლუსო ტომმა კიკიუს ტომის ეთნიკური წმენდა მოახდინა. ზიმაბეტი თეთრკანიან ფერმერებს ქონება ჩამოათვისეს, წინაპრები გაუხსენეს.

ვლადიმერ პუტინის დროს, რუსებმა ჩინეები აიკუნეს, ესტონელებს ნაუნებენ რუს ჯარისკაცთა საფლავებისა და მემორიალური ადგილების გამო, ნაეკიდენე უკრაინელებს ყირიმზე და სისხლისღერა მოახყვეს საქართველოში.

პეკინი უოგურებსა და ტიბეტელებს არბებს, აღმოსავლეთ თურქესტანსა და ავტონომიას რატომ ითხოვო.

ევროპაში პოპულისტი ანტიემგრანტული პარტიები შემოფთებულნი არიან ეროვნული თვითმყოფადობის დაკარგვის გამო და პატივისცემასა და ძალაუფლებას ითხოვენ. ელასამ ბილანეს (ფლამანდური ინტერესი) ფლანდრიის დამოუკიდებლობას რომ ითხოვს, გველაზე დიდი პარტია ბელგიის პარლამენტში. სახალხო პარტია და თავისუფლების პარტია სიდდითია და პოპულარობით მეორე და მესამე პარტიებია ავსტრიაში. ქრისტიანურ მღოზერის შეეიკარის სახალხო პარტია ყველაზე დიდია ბერნში. ყველანი ეთნონაციონალისტები არიან. პრეტანელი დიპლომატი სერ ტომას მერიონ წერს: "უაზრობა იმის მტკიცება, რომ ნაციონალიზმსა და ეთნიკური ტრიალიზმს ადვილი აღარ დარჩენია XXI საუკუნის საერთაშორისო ურთიერთობებში." მაშინ, როდესაც გლობალურმა ინსტიტუტებმა, გაერო-მ, სსე-მ და ევროკავშირმა დაქარავეს თავთავისი მხრენივლება. ჩეხები ევროკავშირს თავმჯდომარეობენ, მათი პრეზიდენტი ვაცლავ კლავსი კი ევროკავშირს ერების ციხეს უწოდებს. ფინანსურმა კრიზისმა რომ იფიქთ, ირლანდიელებმა, ბრიტანელებმა და ევრმანელებმა სასწრაფოდ საკუთარი ბანკების დახმარება დაიწყეს; ამერიკელებმა ფორდი, კრისლერი და ჯენერალ მოტორსი გადაარჩინეს, ტოიოტა, პონდრაი და ჰონდა კი ბედის ანაზარა მიატოვეს. ეს ეკონომიკური ნაციონალიზმა.

ბარაკმა აფრო-ამერიკელთა ხმების 97 პროცენტი აიღო და მხოლოდ სამი პროცენტი დაუტოვა ჯონ მაკკეინს, მანამდე კი, პრამერებში, ჰილარი კლინტონის წინააღმდეგ, 90 პროცენტი აიღო და ათი პროცენტი დაუტოვა. მაკკეინი ჯორჯ ბუშზე უფრო ძლიერად მხოლოდ აპალაჩის მთებს რაიონში, სკოტლენდელთა და ირლანდიელთა ბანაკში, წარმოიჩინა.

ჯეკრი ზ. მუელერი თავისი წიგნის, „ჩვენ და ისინი: ეთნიკური ნაციონალიზმის გამამლე ძალა“, თავში, საგარეო ურთიერთობაში, წერს:

ამერიკელებს სჩვევიათ დააკნინონ ეთნიკური ნაციონალიზმის როლი პოლიტიკაში. მაგრამ ნაციონალიზმი ადამიანური სულის მარადიული მიდრეკილებაა. ნაციონალიზმი გამოავლინა მოდერნიზაციამ და ... ნაციონალიზმი კვლავ წარმოაჩინა გლობალური პოლიტიკის თაობაზე თაობამდე. და როდესაც ეთნიკური ნაციონალიზმი ადამიანთა გონებას იპყრობს მულტიეთნიკური საზოგადოებაში, მაშინ დაყოფა და დანაწევრება არ არის ყველაზე უარესი, რაც შეიძლება მოხდეს.

დანაწევრება და დაყოფა, ამბობს ავტორი. და საკითხავია, მართლაც პოსტრასობრივი ამერიკაში ცხოვრობით, თუ ჩვენი, მულტიეთნიკური და მულტიკულტურული ამერიკა განწირულია ბალკანიზებისა და აფეთქებისათვის?

კონსტანტინე ჯოჯუა

რუსეთს დავშიტრება მართებს!

მისტიკური ჩანახატი

გარდს რომ ვარდი არ რქმევდა, მას ალბათ, სხვაგვარი სურნელი ექნებოდა.

შექსიანი

ბიბლია — ღვთის საჩუქარი ადამიანებს, ყველაზე პოპულარული, ყველაზე მრავალრიცხოვანი გამოცემა, ათასწლეულებია იყრობს კაცობრიობის გულსა და გონებას. ის სამყაროს შემოქმედთან ურთიერთობას გვიადვილებს. ივრთი კი, რომელზეც თავდაპირველად ბიბლია შეიქმნა, ენაა, რომელშიც არაფერია შემთხვევითი, მისი შემადგენელი სიტყვები, თვით ცალკეული ასოებიც შეიცავენ არა მარტო ზოგადად ნებისმიერი ენისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს, არამედ უღრმეს სიმბოლოებს, ღვთის ენერჯის უნიკალურ ტრანსფორმატორს, რამაც შექმნა და რაც განაგებს ცხოვრებას.

სახელი — მისი მფლობელის მამობრივადელი ძალის ფუძეა. ბიბლიაში ნათქვამია: ადამიანის სახელი მიკვთითობს, რისთვის არის ის მოვლენილი, რა უნდა გამოასწოროს ამ სამყაროში".

ბიბლიურმა იაკობმა ღმერთისგან მიიღო სახელი ისრაელი მას შემდეგ, რაც დაამარცხა უფლის ანგელოზი. მაშინ ღმერთმა უთხრა მას: „იაკობი არ იქნება შენი სახელი, არამედ შენი სახელი იქნება ისრაელი, რადგან შენ ებრაოდი ანგელოზს და ადამიანებს და გაიმარჯვე“ (დაბად. 32:28).

სიტყვა იაკობი წარმოდგება ებრაული სიტყვიდან — ქუსლი, რაც მიანიშნებს ჩაგრულ მდგომარეობაზე, როდესაც ებრაელი ხალხი იმყოფებოდა ტყვეობაში, სხვა ხალხების „ქუსლის ქვეშ“.

კიდევ ერთი მაგალითი: 99 წლის აბრამს თავის ცოლთან სარასთან შეიღო არ ჰყავდა. ამის გამო დამწუხრებულ აბრამს ღმერთმა უთხრა: „ამიერიდან შენი სახელი იქნება არა აბრამი, არამედ აბრაამი, შენი ცოლისა კი არა სარა, არამედ სარამა და გვეყოლება თუფალავი შთამომავლობა“. რაც მართლაც აღსრულდა.

აქ მოვიყვანე მრავალთაგან ორი მაგალითი იმისა, თუ რაოდენ დიდ მნიშვნელობას, სიმბოლურ დატვირთვას ანიჭებს უფალი სახელებს და რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ სახელში ერთი ასოს შეცვლასაც კი. სახელის თუ ამ სახელში ერთი ასოს შეცვლას მოსდევს მისი მფლობელის ბედ-იღბლის შეცვლა. ეს კი ერცელებდებოდა არა მხოლოდ ადამიანების, არამედ ენებისა და, უფრო მეტიც, ცხოველებისა და ფრინველების სახელებზეც. თითოეულ

მათგანში იმდენად ზუსტად არის ჩადებული საკუთარი არსი, მიმართება ამ სახელის პატრონთან.

ებრაული ბრძენები მრავალი საუკუნის განმავლობაში იკვლევდნენ და იკვლევენ ამ საოცარ ენას ბიბლიასთან, თორასთან, თალმუდთან მიმართებაში. ისინი როგორც ებრაულ, ისე არაებრაულ სახელებს სწორედ ივრთიდან მიმართებით განიხილავდნენ და ამ ზნით ცდილობდნენ ამა თუ იმ სახელის მფლობელის ხასიათში ჩანდობას. ჩვენთვის ხელმისაწვდომი შესაბამისი ლიტერატურის გაციონებამ მრავალფეროვან და საინტერესო სამყაროში ჩამახდდა. მათ შორის ივრთიში სახელისა და მისი გემატრიის (სუმეროლოგიის ცნება კაბალაში) მნიშვნელობაზეც შემიქმნა გარკვეული წარმოდგენა. აქედან გამოვიძინარე, ერთ ჩვენთვის საგულისხმო მაგალითს მოვიხიზებ: რუსეთი, როგორც ცნობილია, საერთაშორისო ენაზე გამოითქმის, როგორც „რამა“ — „Russia“. „რამა“ კი ებრაულად ნიშნავს ცოფელს, დამნაშავეს, ავციუს, შოროტმოქმედს. ხოლო ამ სიტყვის ფუძედ მიჩნეული ასო, რომელიც სამშტკოიანია, ადამიანის სამ უარყოფით თვისებას გამოხატავს: წყევინობა, დაუოკებელი მადა, პატივისცემაში ყოფნის ნაყრვილი. „რამა“ მიისწრაფის ბატონობისკენ, მეთაურობისკენ, შეგუბობილია ქედმაღლობით და ყოველნაირად ცდილობს განახორცილოს თავისი ზრახვანი (რამი დაზნურსკონი).

რამი შიმშილ რაფაელ პირნის თანახმად, „რამა“ ყველაფერს თავის ნებაზე აქცევს და ყველაფერს თავისი სურვილისამებრ აკეთებს. ის არ ემორჩილება ზეციურ და ზუნებრივ ძალებს და ამიტომაც ხდება ცოდვები და აუკაცი. ვარდა ამისა, სიბრძნის კიდევ ერთი ნივინ „თსუფეთ ბრამა“ ასე სხნის „რამას“: აღზუნებულ მდგომარეობაში მყოფი ცოდვილი, რომელიც პანიკაშია, ეშინია, ხელიდან არ გაეცეკვს თავისი გაუნადმარი სურვილი, ნადილი, რადგან მას არ ძალუძს შეაკავოს თავისი გრძნობებისა და გატაცების ქარიშხალი.

რუსეთში 25 წლიანმა ცხოვრებამ შემეყვარა რუსი მართლმადიდებელი ერი. ბევრი მეგობარი და ნათესავი მყავს იქ და, მერნმუნეთ, მათ ბევრი საერთო აქვთ ჩვენთან, და უბრალო ხალხი ავლენს კიდევ ქართველებისადმი სიმპათიასა და პატივისცემას. რაც შეუძლება საერთო პოლიტიკურ ფონს და რუსეთს, როგორც საბელწიფოს, რომელსაც მოედო „მინიცდამიზინ“ ევროპაში „მოხეტიალე თუ მოზიბოე“ „აჩრდილი კომუნისტური რევილუციისა“, და რომელიც რამდენიმე წელია მსოფლიო იზოლაციისკენ მიიწევს, ის ყოველგვარი ლტიკის გარეშე მოქმედებს. ამდენად, სწორედ მის სახელში ზომ არ არის საცემლი ამის საბაბი? ნუთუ უფალმა წმინდა ენის საშუალებით განუსაზღვრა მას დანიშნულება სამყაროში?

ურიოთესუნი კითხვებია, მაგრამ ისიც ქუმშარტიბება, რომ თუ ადამიანი ამ ქვეყანა დიდი ცოდვების ჩავარდნობა და დაეცემა, მას მინც აქვს შესაძლებლობა, მოინადროს და ისევ ფეხზე წამოდგეს. როდესაც ადამიანს ან ქვეყანას თვითონივე სურს განინიშნოს, მას ამაში ეხმარებიან. განვიხნებთ, შეიწოდ თუ არა რუსეთს ათავად წლის წინათ ამგვარი შანსი და გამოიყენა თუ არა მან ეს შანსი? საინტერესოა, ახსურს კი რუსეთს, რომ არსებობს შემოქმედი, რომელიც ახსურავს თავის ქმნილებებს და ყველას თავის ქმედებათა მიხედვით მიუზღავს?

ბესო ხვედელიძე და ლელა კოდალაშვილი ერთხელ უკვე წარდგნენ ჩვენი ჟურნალის ჟურნალზე გვერდი-გვერდ — როგორც რესპონდენტი და ინტერვიუერი. ეს იყო ამ განრის ჩინებული ნიშნით თავისი ექსპრესიით. ამჯერად კი მათი ნივთების გამოქვეყნება თანამყაღვანით გამოიწვია სიუჟეტთა გარდნულმა მსგავსებამ — თითქოს საკონკურსო დავალებას ასრულებდნენ ერთი თემის განსხვავებულ ვარიანტითა შექმნით. რაოდენ განსხვავებულიც უნდა იყოს სიუჟეტური გადამწყვეტა, ორივე ნოველა მანად აღიქმება ერთმანეთის თავისებურ გადაძახილად. ამგვარ — განზრახ რა უნებურ — შემხანებებს კი თავისი მნიშვნელობა და კოლორატული პენი აქვს საღვთისმეტყველო პროცესისათვის.

ის გარემოება, რომ ორივე ნოველის — „მკვდრები“ და „ვენერალური ერთობლიობა“ — დრამატული სუნითა ბესო ხვედელიძის ბელეტრისტულ ნიშნულს სულაც ტრავიკაში გადაიზრდება ფილიგრანული ხელოვნებით, კრიტიკისათვის ხელსაწყო ნიშნულს ანალიტიკური განსჯისათვის, ისევე, როგორც არაერთი ფსიქოლოგიური დეტალი იქცევა ყურადღებას ორივე ნიშნულში სწორედ ერთმანეთის ფონზე... თუმცა ანალიზი ბარემ კრიტიკოსებს დაეუთმოს. ჩვენი მხრივ მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ „მკვდრები“ ერთი საუკეთესო თხზულებათაგანია ბესო ხვედელიძის შემოქმედებაში, ხოლო ლელა კოდალაშვილმა „ვენერალური ერთობლიობით“ კიდევ ერთხელ დაგვიდასტურა, რომ ჟურნალისტიკა და ბელეტრისტიკა განსხვავებული სფეროებია და პროფესიონალს ერთმანეთში არასოდეს შეერვა.

ბესო ხვედელიძე

მკვდრები

1.

ბაბუს საღამოთი მოკვდა, თვალები გადაუცივდა, ამოიხრტიანა და მორჩა. იქამდე, შუადღეზე, სულ მისი კივილი მესმოდა. დედას ჰყავდა აბაზანაში შეყვანილი და ცივი წლით, უსანხედ პარსაედა. თან საპარსი იყო ძველი. მაშინ გაეფიქრე პირველად, რომ ასეთ სიტუაცხლეს სიკვდილი ჯობდა, მაგრამ აბა ცხრა წლის ვის რას ვეტყობო...

2.

თავიდან მეზობლები ვადმოვიდნენ — ბაბუს ბავშვობის მეგობრები: ილი და ბაბილი: ერთნაირი სახეებით და ერთნაირი ზურგებით. სიბერისგან ნიკაპები უკანკალეზდათ. ხმა არ ამოუღიათ, ისე მიეხმარნენ დედას ბაბუსა გახდასა და ჩაცმაში. მერე სამზარეულოში გამოიყვანა დედამ და ჩაქექა. კაი ხანს აბლაბუდიან ჰქვს ავცეროლი და ობობებს ვითვლიდი. რომ მომხებზრდა, მაცივარი გამოვალე — წინმატი გავიჭენე. მერე არაუანს მივადექი. არაფრინდან მარწყვზე გადავიდე, მერე საყინულეს პატარა ლოლა წავატეხე და გავუნენე.

3.

რომ გამოიშოვეს ყველაფერი შეცვლილი დამხვდა: დიდ თოხში ავეჯი აღარ იდგა. ბაბუა დაბალ, გრძელ მაკიდაზე დავყვებინა და თეთრი ზუნარი ფუარა. დედას შავები ეცვა. ილი და ბაბილიც თითქოს სხვაანაირები იყვნენ — ის-სიტენი და ერთმანეთს ებუტბუტებოდნენ. აქეთ—იქით ვი-ლტენი დადიოდნენ. სკამებთან ერთ—ერთზე ჩამოჯვები და ფეხები ჰაერში ავაქანავე.

- რამდენის ხარ, ბაბილი? — შემეკითხა ილი.
 - ცხრის.
 - პატარაა, მაგრამ დილია! — თქვა ბაბილიმ.
- დედას რაღაცები მიმოჰქონდა.

4.

მერე თამრო მოვიდა და აკივლდა. მე ყურებზე ხელის-გულეში ავიფარე. ილი და ბაბილი შენუხდნენ და ერთდროულად გაიძურნენ. სხებიც მალევე წავიდნენ. მე-

რე თამროს კივილიმ დედაც აჰყვა და უკვე აღარ ვიცოდი, სად დავმალულიყვი.

5.

რომ მორჩნენ, უკვე პნელდა. დედამ ჩიი აადულა და ყველი დეტა. მერე მე შემომხედა.

— ხელები დაი-

ბანე?

— თქვენ რო არ დავიბანიათ?

— ვკითხე მე და პასუ-

ხად ისეთი სილა მოვიდე, მაშინვე აბაზანაში აღმოჩნდი.

ხელები ცოცხათი დავისველე, საპირი გადაეისვი, გადაი-

ბანე და მე პირსახოცში შევიშრალე.

— მანახ! — მოთხრა დედამ. ხელისკალები სახესთან მივუტანე. დედა არც დაჰკვირვებია, ისე დამიკოცა, მერე ჩამიხუტა და ისევ ატორდა.

— გაცდი და ჩაი... — დავაპორომიორა თამრომ და ჩვეც მაგიდას შემოვუსხდით.

6.

— ისე ქენი, რო მისი ბენსია შევინარჩუნდეს... — რატ-

რატებდა თამრო. — და ფუტკრები იაფად არავის მისცე... მაგრამ მთავარი მაინც პენსია... ფუტკარს გაკივი ბოლოს და ბოლოს, შენ რისი მომკვლელი ხარ... პენსია კიდევ...

დედამ თავი უხმოდ დააქნია.

— ამდენი ინვალა კაცმა, იმსახურა და თქვენ კიდევ არაფერი? — შფოთავდა თამრო და დედაც დემილით ეთან-

ხმებოდა.

— გკუთვინს... მერე რა რო რძალი ხარ, პირდაპირი მეშვიდრე აგერა... თან როგორა ჰკავს ცხონებულს, რო-

გორ... — წამოსრულა თამრომ გამარბულად და მე შემომხედა.

— რომხე კლასში ხარ, კოკა?

— მესამეში. — ვუპასუხე და ლამაზზე დასხმული ჩაი მოვხვრიე.

— შენ შეეყარებულს რა ქვია?

— არაფერი.

7. რომ მოვრჩით, დედამ საწოლ ოთახში გამიყვანა.
 — მე და თამრომ ბაბუს უნდა გაუუთენოთ...
 — რა?
 — ღამე — რა... — გაღიზიანდა დედა. — შენ უჩემოდ და-
 იძინებ... ხომ არ შეგვიძინებდა?
 — ნენ.
 მერე გამზადა, ჩამანენინა და შუქი ჩააქრო.
 — ძილი ნებისა... — ჩაიბუტბუტა, ლოყახზე მკაცოცა და
 კარი გაიხურა.
 სიზმარმაც სულ მალე
 მომაკითხა.

8. გამოღვიძებულს დი-
 ლით თამრო ფაფიანი
 თუფით მადგა თავზე.
 — დედიკო სადაა? —
 ვკითხე მე.
 — მინავს! — თამრო
 საწოლზე ჩამოვიჯდა. —
 დღეს სკოლაში არ წა-
 ვალ... არც ხელ...
 — არც ზეგ? — გამი-
 ხარა მერე.
 — არც მზებჯ. — კიდევ
 უფრო გამიხარა თამრომ
 და კოვზი ფაფაში ამოუ-
 რია. — ოღონდ ახლა ამ ფა-
 ფას შევჭამთ ბოლომდე...
 თავი დავექნიე და პირი
 ფართოდ დავადღე.

— შენ თვითონ! ახლა
 უკვე დიდი ხარ! — მკაც-
 რად მითხრა თამრომ,
 თეფში მუხლებში ჩამიდგა
 და თვალბეში შემომხედა.
 მე მორცხვად გაუღვიმე, მერე კოვზს მოვიკიდე ხელი და
 თხელი ფაფა თუფის კიდებზე ავღვარე.

— მაშინ მომიყევი რამე... უ ვითხოვე იქვე.
 — რა მოგიყევი? — ამოიხარა თამრომ.
 — აი შენ რო იცი... ნიგნებზე...
 თამრომ თავზე ხელი გადაიხსვა და ნიგნების კარადას
 ააცქერდა. ცოტა ხანს რალაცაზე ფიქრობდა, მერე გამო-
 ერკეა და გამიღიმა.

— აგერ, ამ ნიგნებს ხომ ხედავ, რამდენია... — გაიშვი-
 რა უცებ ხელი კარადისკენ. — ამ ნიგნებში რო ძალა და
 ქუაა, ასე უთქვამთ — მის ნამკითხავში დაიბუღებდესო...
 ბოლომდე ნაიკითხავ ყველას! — კაციც მაშინ გახდებოდა...
 გეცოდინება ყველაფერი... წესია ეგ, კოკა, და თუ მისდა
 მაგ წესს კაცმა, ვერ იქნება მისი მომრევე ვერაფერი... — ასე
 დანაშაურობდა და მეც პირველი კოვზი ჩავიდე პირში.

— ვერც სტალონე? — ამოფურცი კოვზის ფაფას.
 — ვერც სტალონე და ვერც შვარცნეგერი... მაგათი კი-
 დე, აბა მოერევა ვინმე?
 — ვერაფერი... — დავიმორცხე სიამოვნებით და მორიგი
 კოვზი ფაფა გადაველაპე. — კიდევ მომიყევი რა, თამრო...

— კიდევ რა გითხრა... აგერ სულ ქვედა თაროზე რომ
 ლურჯი ტომებია... — გაიშვირა თამრომ საწივებელი თი-
 თი. — ეგერი ონორე დე ბალზაკისა... მუნედე, კოკა... რამ-
 დენია?... ორი... ათი... კიდევ ათი... ჰო... ოცდამათ მავსის-
 ქე წიგნს რომ დანერ და არ დაგვანაზება დრო და მელანი —
 დიდი კაცი ხარ ესე იგი, ანუ მდიდარი... ქამე შენ... ქამე და
 ბოლომდე გაათავე...

— ვუამ...
 — ჰოდა, აის მწვანე ნიგნები კიდევ, მაგის გვერდით
 რომ ანყვია — მიხეილია
 ფავიზიფილი. არსენა ხომ
 იცი, არსენა?...

— ვენგერი?
 — მარაბედი, ბიჭო...
 ვენგერი კი არა, ტარკო-
 სკი კიდევ... მდიდრებს რომ
 ართმევენდა...
 — ბალზაკს?
 — ნუ კარგი რა, კოკა...
 ბალზაკი ვის რას ნაარ-
 თმევენებდა... ცუდ ხალხს.
 ბოროტ ლორებს... კეთილ
 ლორებსაც. ღარიბებს კი-
 დეუ აძლევდა... უფოფა.
 საწყალ ხალხს. იმათაც
 უყვარდათ. საცოდავებს.
 აი მაგ არსენაზე უშერია
 და კიდევ სხვებზეც.

— მერე? — ამოფურცი
 შეგრილებულ ფაფას კოვ-
 ზი.

— მერე მოდის — აიმ
 მერეზე... ნაცრისფერები
 რომაა... მარცხნივ რომ
 თორმეტი ცალმა მაგათზე
 გუუბნები... აი ეგენი ხომ
 ყველა მოჰასანი და მოჰა-

სანია. ფრანგი, და ქალებს მუსუსი...
 — მუსუსი რა არის?
 — მუსუსი? — დაფიქრდა თამრო. — მუსუსი არის შეყ-
 ვარებული კაცი, ოღონდ ყველა ქალი რომ ერთდროულად
 უყვარს!

— და ყველა კაცი რომ უყვარს?
 — ვისა?
 — ქალს!
 — ეგეთი ქალი არ არსებობს! — მკაცრად მოქრა თამ-
 რომ და ისევ ნიგნებს მიუბრუნდა. — ანდა რა ექნა — უყ-
 ვარდა კაცს და ნერდა მაგათზე და მათინარებზე.

— რას ნერდა?
 — ყველაფერს... შენ რა გგონია, მალავდა რამეს?...
 — ტიტველ ქალებზეც ნერდა?
 თამრომ გაიცინა, მერე მკაცოცა და ამ დროს დიდი ოთა-
 ხიდან დაუძახეს. მე მარტომ განვაგრძე ქამა.

9.
 რომ მოვრჩი, უკვე დედამ ნამომიყვანა და შუქი ტანსაც-
 მელი ჩამიცვა. მერე ფეხაკრეფით გავედი დიდ ოთახში.

მხატვარი პადრი გაგნინი

თამრო სკამებიდან ერთ-ერთზე იჯდა, თავი კედელზე მიედო და ბუბური კაცით ხვრინავდა. იღო და ბაბილოც მოსულყენენ. კიდევ ვილაციბიც ირეოდნენ. თამროს ხვრინვა ყველას უცხოვდ შმუზნავდა. მერე ვილაცამ გაბედო, ხმაძალდა დააცივინა და თამროსაც გაელეძო. ერთი მიმოიხედა და მასწინვე დაფაცურდა - ერთს თვალები დაუბრიალა, მეორეს ტილო გამოართვა, ბაბუსას ფეხსაცმელები გააშრინდა და მე მომბორუნდა.

- ეველინა ხომ იცი?
- კი...
- მიხვალ, ეტყვი - თამრომ, სუდარა - თქო... გამოგატანს... და შალე ქვნი...
- კი...

უცებ გავვარდი გარეთ. ქუჩაში არავინ იყო. სამ კორპუსს გავვიდა და მესამე სართულზე ასულმა ეველინას კარზე ზარი დავრეკე. თავიდან მუზობლის ბინიდან ძაღლმა დაიყევა. მერე ეველინას ბინიდან გავიგონე ნაბიჯებისა და გასაღების გადატრიალების ხმა.

10.

კარი ნამძინარევა ეველინამ გააღო. თმა ზემოთ შეეკრა და ძილის სუნი ასდიოდა. რომ დამინახა, გაიღიმა და არაფერი მათქმევინა.

- ვიცი, ვიცი!... შემო, შემოდი... და კარი მიიკეტე... - გაბრუნდა უკან და კარი ღიად დატოვა. მიც შევედი და კარი მთელი ძაღლი მივაჯახუნე.
- დახატრო, კი არ მითქვამს?! - მომხმა ეველინას ხმა. შემოსასვლელი მდგომბა სარკეში ჩავიხედე. მერე ანარეგლს ენა გამოუყავი.

- კოკა! - მომხმა ცოტა ხანში დიდი ოთახიდან და მეც იქით ნავედი.
ღამის პერანგში მდგომ, ფეხშიშველ ეველინას სუდარა მაგიდაზე გაეშალა და უთოს გაცხელებას ელოდა. ღამის პერანგი თეთრი ატლასის იყო და ეველინას მჭიდროდ ადგატანზე - სხეულის ყველა ნაკვთს უმხელდა.

- რას მიფურბ? - ღმილით გამოხმებდა ეველინამ. - ტიტველი ქალი არ გინახავს?
მე თავი უარის ნიშნად გადავაქენი.

- არც დედაშენი?
- არ მახსოვს... - გავექენი თავი.
- ყველა ქალი რომ ერთნაირია, არ იცი?
მე თავი დაუვუნე და ხმა ვერ ამოვიღე.
ეველინამ უცებ გადაადო უთო გვერდით და პერანგიც ეგრევე გადაიძრო.
მე სუნთქვა შეემკრა.

ქაუქათა თეთრი იყო და დიდი, ნესვებოვით ძუძუები ჰქონდა. არც მახსოვს როგორ მივუხაზოვდი - ფეხის წვერებზე ავიწიე და ძუძუებზე საითთაოდ ვაკოცე. ეველინას გააფრთხლა. მერე აცრემლებულმა ჩამიხუტა, დამკოცა და პერანგი უკანვე გადაიყვა.

11.

გალიმებულმა ეველინამ უთოზე დააფურთხა. ფურთხის საწყლად ამიშინდა და ეველინაც სუდარას გაუთოებებს შეუღდა.
კვი ხანს წამად ვიდევით.

- ისე როგორა?... - შემომხედა მერე დაბინდულ მსტროთ.

- კარგათ!
- ტირის?
- კი...

ეველინამ სუდარას კიდევ რამდენჯერმე გადაუსვა უთო. მერე გამოართო, უთო განზე გადაადო და სუდარა გადააკეცა.

- მკვდრები რსებობენ, ეველინა? - ეკითხე მე უცებ და ეველინამაც გაკვირვებულმა გამოხმებდა.

- ვინ?
- მკვდრები...
ეველინა შეცბა, მაგრამ შალევე გამოერეკა.
- რეებს ბოდილობო!... ვინ მკვდრები?!... მკვდარი იმბოტონა მკვდარი, რომ აღარ არის!... რას ქვია მერე რსებობენ?!... რსებობენ კი არა - არსებობენ!
თავი ჩავლუნე. ცოტა ხანს ბოლთას ვცემდი. მერე გავბედე:

- სიზმარში ვნახე...
- ვინ ნახე? - დაინტერესდა ეველინა.
- ვითომ მე, დედიკო და ყველანი - შენც, თამროც, იღო და ბაბილოც მკვდრები ვიყავით და მატარებლით მივდიოდით საღვლა...

ეველინა ამის გაგონებზე ადგილზე შეცბა.
- როგორ თუ მკვდრები?
- უდაბნი იყო კიდევ... სულ... ფანჯრიდან ჩანდა... და ბაბუსას ფუტკრები მოგვევებოდნენ უკან...
ეველინამ თავი უკმაყოფილოდ გადააქენა. მერე სუდარა პაკეტში ჩადო და გამოშინოდა.

- მე მერე მოვალ... - მითხრა ცოცხად და კარამდე მომაცოცხლა.
ხელა გამოუყევი. პაკეტი იღლაში მქონდა ამორილი. ისევე ხალხთან ერთად დამმოქტერი გამზორი. ვიდრე ჩვენ სადარბაზოში შევიდოდი, ვიტრინაში მჯდომ მესათეს შევეხე: ცალ თვალში ღუპა ედგა და პინცეტით საათის მექანიზმს დამკორკებდა. კვი ხანს ვუყურე. ბოლოს ამომხედა და ღუპიანი თვალი ჩამიკრა. მერე ისევე თავის საქმეს მიუბრუნდა.

12.

ბაბუა რომ დამარხებს, ცრედა და სულ ღრუბლები იყო. ეველინა შავებში ვიდევით. ვიდავა იცრემლებოდა. თამროსა და ეველინასაც სველი ჰქონდათ ლოყები, მაგრამ უფრო ალბათ ნევისიდან. იღო და ბაბილო მესაფლავებებს მინის ჩაყრამი მიეხმარნენ. მერე თითო ჭიქა ღვინო დალიეს, დანარჩენი საფლავზე ვერად მისახეს და ფეხით ნამოვედით. სახლად სულ ტალახი იყო. ჯგუფად მოვდიოდით. ხმას არავინ იღებდა. ხანდახან სუ ნამოქცივითებდა თამრო. სადღაც შორიდან ძაღლების ყმული ისმოდა.

13.

შინ რომ მივადით, ყველა ერთდროულად აწრიალდა. განსაკუთრებით თამრო და ეველინა აქტიურობდნენ. უცებ გამაღეს სუფრა, მალევე ცანყვეს და ჩამოსხდნენ. ვილაცამ სანიღბი ჩაარქო პურებში და სანიღბელათი მოუკოდა. მერე პირველი ჭიქა ჩამოსახეს და ხსოვნის თქვეს. ილაპარაკეს ბაბუსასა და მის გასაოცარ თვისებებზე.

14.

თამრო თამადაობდა. ეველინიც ყოჩაღად იყო. ილო და ბაბილო ჩუმად იციცქნებოდნენ და დღუღუნით იხახხენ სადღერძმელოებს. თავიდან ყველანი მონყენილები იყვნენ. მერე ნელ-ნელა აუფერადდით ლოყები. თამდათა მიოცოცხლდნენ და შეთამაშდნენ. თამრო სულ უფრო ხმამალა და მხიარულად იხახდა სადღერძმელოებს. ყველანი სეამდნენ. ბოლოს იქამდეც მივიდნენ, თვალბატყუფუნებულმა თამრომ ილოს და ბაბილოს ჰკითხა:

— ანი თქვენი ჯერია, არა? — და ყველა ახითხითდა. ილო და ბაბილოც იცინოდნენ. მე მიხაროდა და ვცდილობდი, რომ ყველაზე ხმამალა გამეცინა.
— პა, რომელი რომელს ასწრებთ, თუ ორადგილიანი კუხო გინდათ? — სულ გაილაღა თამრომ და უკვე ყველას ხელით ეჭირათ მუცლები.
— ო, რა ენა გაქვს, რა ენა! — ხითხითებდა ბაბილო.
— შენ სხვა რამე უნდა ნახო... — ქვემოთკენ გააპარა მზერა თამრომ და ამაზე ხომ კინაღამ ჭერა ჩამოიქცა ხარხარისგან.

მერე თამრომ იმდენი ჰქნა, რომ დედას გიტარა გამოატანინა.

— თუ ბოლო გზაზე გაცილებია, ბოლომდე გაცილებია იყოს...

ეველინამ ჯერ სევდიანი სიმღერები იმღერა და ყველას ხელსახოცებით აწმენდიდა თვალი. მერე მხიარულებიც შეუშვა და ცოტა დააკლდათ — იცქვიბდნენ კიდევ.

ბოლოს ყველანი ერთად მღეროდნენ და ბაბილო და ილო ერთმანეთს მკვდნენ. ასე შეყვებოდა, რომ ხან ბაბილო იყო ილო, ხან ილო — ბაბილო. ერთმანეთისგან ვეღარ ვარჩევდი.

ლელა კოდლაშვილი

ბენერალური
ერთობლიობა

ბაბუა ტახტზე ჩაცმული წევს. ოთახში თბილა, მაგრამ ნელად და მუცელზე ყოველი შემთხვევისთვის ფორჩინი, კუბურული პლედი აფარია. ასეთი პლედი ოჯახს აქვს, გაცრეცილი, თუმცა ნატურალური შალისის გამო გადასაფეხვად ვერგამტებული. ამ პლედს მისი მამა, ნიკოლოზი იფარებდა ხოლმე ფეხებზე, როცა ფანჯარასთან იჯდა და გაზეითებს კითხულობდა. ბაბუსა დღემდე ვერ გაეგო, ომში ყუმბარისგან ორივე ფეხმონყვეტილ ნიკოლოზს რატომ სჭირდებოდა რკინის პროთეზებზე პლედის დაფენა.

თოვს. ტყვეები ფიცრულ ქოხში, ნარებზე არიან მიყრილები. ერთ მათგანს ვიტყორ პავლოვიჩი ჰქვია. ის დროდადრო ახვლებს და მერე ნითლად დანინკულულ ხელისგულებს შარვალზე ინმუნდს. ის და მეორე ბლოკის სამი ტყვე ხელს დილით, 9 საათზე უნდა დახვრტონ. „კოხის ჩხირი მთელ ბანას მოკლდება და რკინიგზა გასაცანი დარჩება. ვისაც კი ავადმყოფობას შეამჩნევთ, იმ დღესვე მოამორეთ,“ ოფიცრის ხმა მონოტონურია და უემოციო, როგორც რადიოდეტორის გამოსვლა, მაგრამ რამდენიმე წამში თითქოს

15.

კთი გვიან იქნებოდა, დედამ ნახევრადმინარი საწოლ ოთახში რომ გამიყვანა და გახდამა მომეხმარა.

— აბა შენ იცი... — მითხრა მუბლზე კოცნით და შუქი ჩამიქრო.

— თქვენ? — შევეკითხე მე.
— ჩვენ დიდები ვართ... — მითხრა დედამ და მეც დაეწინარდი. — დაიძინე... გვიანია... ეველინამ მითხრა, რაღაც სისულელები ესიზმრებო...

მე თავი ჩაქვიძრდი. მერე დედას ავხვდი.
— დე, მკედრები არსებობენ? — შევეკითხე დედასაც.
დედამ მკაცრად ჩამომხედა.
— ბაბუაშენია მკედარი...
— და ჩვენ?
— ჩვენ ჯერ კიდევ ცოცხლები ვართ... მაგრამ მანაც ყველანი მოკვდებით... — თქვა დედამ, მერე გავიდა და კარი გაიხურა.

16.

ილოს ადრე გამეღვიდა. საწოლი ოთახიდან ფეხშიშველა გაეტანტალდი სასტუმრო ოთახისკენ და ზღურბლზე მონუსხული შედექი. ოთახი ბაბუსა ფუტკარით იყო სავსე. იატაკზე დედა, თამრო, ეველინა, ილო და ბაბილო და კიდევ ოთხი მეზობელი დასივებულები იყვნენ და აღარ სუნთქავდნენ. ფუტკრები ყველანა იყვნენ — კედლებზე, იატაკზე, აულავებზე სუფარზე, ძირს დაყრილებზე — დალოდავდნენ და ბზუოდნენ. უცებ მორიდან მატარებლის კიეილი მომეძება. ყურებზე ხელი აოფარე და თვალები დავხუჭე. სწორედ ამ დროს ეფერძინი, რომ ფუტკრებმა დამინახეს...

რაღაც ახსენდება და გამოცოცხლებული, თავის მართლების ტონით აგრძელებს: „კითხვის რა მნიშვნელობა აქვს, ორი დღით ადრე მოკვდებოდი თუ ორი დღით გვიან...“

ნიკოლოზი ვერ ისვენებს, ხან წამოდგება, ხან კედლისკენ გადაბრუნდება და თითქმის რაღაცას ხაზავს. ფიცრულს ღრჭოვდან ქარი უბერავს, ნიკოლოზს თითქოსდა იმ რაღაცის ხაზავში უშლის. უცებ წამოჯდება და ვიტყორთან მიდის. ფეხებთან ჩამოყვდება და ხელს შეახვებს. ვიტყორი უსწარფესად წამოხტება და ნიკოლოზს რომ დაინახავს, მშვიდდება. ჩუმად, სახელოში ახველებს.

— მოვიფიქრე. — უფროს მამიქეს პირი ნიკოლოზს.
— მითხარი. — ყრუ ხმით პასუხობს ვიტყორი.
— ამ ზაფხულს უკან, ტუალეტები რაია, იარაღის პატარა სანყოფი ალმომიანე.
— გაგიფიქრე? რა სანყოფი... — ყვირილს ძლივს იკავებს ვიტყორი.
— ახალი ტუალეტისთვის ტუალეტოვ მომიწინებს, ხო

გახსოვს... და იქ, ხის დამბალ ყუთში, მინისქვეშ, სულ რაღაც ნახევარი მეტრის სიღრმეზე...

— მერე? — ხელები კიდეც უფრო უკანკალებს ვიქტორს. ხელების ახალი შეტევა ეწყება.

— გარშემო არაფერ იყო. ზიჰტბა იმ მომენტში გველი იპოვეს და ზედამხედველებიც და ოლიგერებიც იქ იყვნენ შეგროვილი. ვგრევე მინა მივაყარე, ბალახის და ფოთლუბის ნაღველები მოვაპნიე და ერთი მეტრის მოშორებით დავინწყე თხრა.

— ვინმეს უთხარი?

— არა. პირველად ვამბობ დღეს შენთან.

— მერე მე რატომ შეუბნები, იცი, რომ დილაზე შუბლს გამიხვრეტენ და საიდუმლოს იმ ნაგავსაყრელზე წავიღებ, სადაც ჩემი გვაში უნდა გადავადგინო ხო?

— არა. სხვა რაღაც მოვიფიქრე.

— მაინც რა...

— მოკლედ, ბევრი დრო არ არის, ძალიან სწრაფი მოქმედება საჭირო. მზად ხარ რომ ყურადღებით მომიმინო?

— არა.

— რა არა...

— ბარემ შესვრიან და დავისვენებ, წელალებას ვე შირქენია.

— არ ვიჩივრები. მომისმინე და მერე თქვი, ვაწყობს თუ არა. სამზე ახალი ცვლა დადგება. როგორც ნესი, მაშინვე ამოშნებს ძაბვას. როგორც კი შეამოშნებს და ტერიტორიაზე გამოვა, მე ტულეტში ვავალ. იმ მინის ამოთხრას ნახევარი საათიც არ უნდა. ერთ ხელსუბნარას ავიღებ და მოშორებით ვავალ. იქიდან ვისერი ისევ ტულეტების მიმართულებით, რომ ის საწყობი აფეთქდება. შენ ამ დროს რთავ ძაბვას და წყნარად გადაადბარ. მარჯვენა ბილიკიდან ერთ ხუთას მეტრის სიმაღლეზე გზაა. იმ გზის გასწვრივ, ტყე-ტყე იპარე და პატარა სოფელი იწყება. მარჯვენა, პირველივე სახლში ინვალიდი ქალი ცხოვრობს, იდა ჰქვია. ის მოგვხედავს... აფეთქების ტალღამ მის სამალავთანაც მიალწია და ჭურჭელა ორივე ფეხი წაანწყობა და მუსხლებთან. ვიქტორ პავლოვიჩს ეს არ გაუგია, ხელებით გაიარა ბილიკი და ტყეში გაუჩინარდა.

ბაბუა პლედს დასწერებია. პლედი ნიკოლოზის ფეხების სიბოხს გამოსცემს, ბაბუა მოხუცია და მისი სხეულიდანაც შეგრძობლებს, მალე გამოსლევს სითბო იღვრება, უმისამართოდ ავსებს ოთახს. ბაბუა ცოცხალი თავით არ იბდის და არ წვება ლოგინში. ფიქრობს, რომ ასე უფრო არ დავიმსახავსება ავადმყოფს. ბაბუა ფიქრობს თუ მე ვფიქრობ? ან იქნებ მამა ფიქრობს, რომელიც ლიმონჩაუნდს ჩაისს, გათბობის ამ შექანიკურ საშუალებას, დგამს საოლოს გვერდით. მამა სხვაგვარად ვერ მოიქცევა, მას სიბოხს გაცემის შექანიკური საშუალებებია დარჩა, მაგრამ ბაბუას ეს ვეღარ შეეღოს. მე ვგრძობ, რა ცოტა სითბო დარჩა მას. ცოტაც და გამოილევა, ცოტაც და გაცივდება. ბაბუასას ვფიქრობ, დანარჩენებისასაც - მამაჩემისას, ჩემი ძმისას. ეს ყველაფერი ერთიანობაში ჩემს ფიქრს ქმნის. მე კოქტეილი ვარ. ისინი რ - ამ კოქტეილის ინგრედიენტები. და ისინიც კოქტეილები არიან, ოღონდ უფრო სხვა შემადგენლობით. პირველად ვუფიქრებდი, რომ ბაბუა არასოდეს მყვარებია. სანავიგროდ, მიყვარდა ის გაბრეში, რომელიც მან შეგვიყვინა - ის სახლი, ის წიგნები, ის ნახატები, ზეთის საღებავების სუნით რომ გაეღინთეს მთელი სახლი. მე ჩავი-

კარგე მის მიერ შექმნილ სამყაროში, გავიხლართე ლეკობით და გზა ვეღარ გავიგინე მისკენ. ჩემმა სხეულმა ვერ გათინა ამ ნივთების, ავეჯის, ყოველდღიურობის იქით. მაგრამ ახლა ხვდები, რომ ეს ყველაფერი ბაბუა და რომ ამ ყველაფერსადმი სიყვარული ბაბუასადმი სიყვარულია. ბაბუა მოხუცია და როცა მისი აქ ცოცხათიდა დარჩენილ სახეს ვუყურებ, ვიცი, რომ მის მიმართ ჩემი სიყვარული იზრდება ბაბუას დაცოცხლების ხარჯზე. ბაბუა ყოველ წელს ბერდება და ვგრძობ, რომ მოხუცია მთელი ქალაქი. ჩვენ ყველანი მოხუცები ვართ, სახლები ძველსა და დაბზარულს. ძველ ქალებზე გაბმულ აბლაპუჯებში ბებერი ობობებს სიძინავთ. აღარ ახსოვთ მათში გაბმული ბებერი ბუხები, რომლებიც, დავინყვებასმიცემუნდი, საკუთარი სიკვდილით კვებიან. მე ვცხოვრობ ბებრების ქალაქში და მეც ბებერი ვარ. ბებერი ქალები თავიანთი ბებერი, მოღუნებული სამიერი ბებრული ოხვრით ობობენ დაბადებამდე დაბერებულ ბავშვებს. ისმის ბებრული ოხვრა და ჩიფიჭიფი. ხელჯობლის კაკუნი ჭვავივებებზე და საღმისო მზე - დაბერებულები, ველარ ათობობს, ველარ აცოცხლებს ამ სიყვარულეგამოცლილ ქალაქს. მისი სითბო მოხუცის სხეულივით გამოქვამულია. ქალაქში სიბრეე გააქტიურებულა და ყველა უზანი მოუცავს.

ხუთი წლის ვარ. რამდენიმე თვეა, დედაჩემის სახლში გადმოზარდავით, რადგან დედა და მამა ერთნაირად დაშორდნენ. რატომ - მე მაშინ ვერ გაიგე. არც ახლა ვიცი. მასსოვს მხოლოდ მაშინდელი ფრაზები „ყვლილი ამოვიღა“, „როდემდე უნდა მოემდინა“, „მავსაც ვნახავ, თუ ვერ შევძლებ“... ხოდა მეძღო. ორ ჯგუფად გავიყავით - მამა და ბაბუა. მე და დედა, რომელმაც შეიღოს და ჭანსაცმლის ბოლო ჩემოდანს ერთიანად დაგავადლო ხელი. ბაბუა რამდენიმე თვე არ განმოჩენილა. ერთ საღამოს კი კარზე ზარი დარეკა.

— არ არის ღირსი. — შესმის დედის ხმა საშზარეულადან.

— გავისიკრნებთ ერთი-ორი საათით და მოვიყვან. — თავის იმართლებს ბაბუა.

— ვერ განდობთ, მოხუცი ხართ. — ახლა სხვა არგუმენტს იშვებობს დედა.

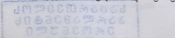
— მაშინ მამამისი მოვა. — გამოსავალი უხარია ბაბუას.

— არ მინდა იმის ნახვა! რით ვერ გაიგეთ, არ მინდა! - წონასწორობას კარგავს დედა.

— ახა, როგორ მოვიქცეთ, ჩვენც ხო გვინდა ბავშვის ნახვა... — გული უჭყუდება ბაბუას.

— მეც ბევრი რამე მინდა... — ტირილზე გადადის დედა. ბაბუა დგება. რაღაც მამურობის და ძველი ჩვეულებისამებრ ვერ ვახტებ ჩანახუტებლად. ვერც თვითონ დგამს ნაბიჯს. დედა ჩვენს შორის ფაჯი-ფუცკობს - თავისივე სიმკაცრისგან ძალაგამოცლილი. და მე ვერძინობ, რომ რაღაც შემტყრევა, როგორც რომელიღაც კიდური, როგორც ყველაზე საყვარელი თოჯინა, როგორც სახლის სახურავის ხანილი, როცა არ იცი, როდის ამოვარდება ქარი და დანარჩენსაც დაამტყრევეს, ან როდის განვიმედება და გავიღმეებით, წელთი ავიუსკებით, დავიქრწობით. ერთბაშად გხდები, რომ მე უნდა დავაღო მოტყებულ კიდურზე თაბარების კომპრესი. გატყებულ თოჯინას ნებო მანუსევა, გადავფურო სახლად და ვამბობ:

— ეზოში ჩავალ ბაბუსთან ერთად, ხუთი წელით რაა... — ცრემლები გულიდან წამოზარდნენ, ყელს გამოსცდნენ

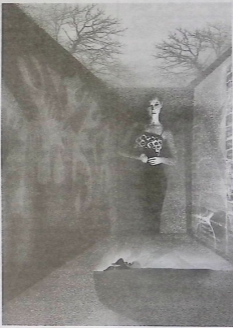
და თვალბუნი ჩადგინე. ერთიც რომ გადმომივარდეს, ველოარ გაუჭრედები, და ამიტომ ყველა კუნის ვაბავე და უკან მივედენები, უტკეანი, ვსრეს – ტორილი არ შეიძლება. ყველაფერს ვავაფუჭებ. და დედა ამბობს:

— ზეთი წითლი, იცოვდე! — აი ნუთონ უკვე შინ ვარ. ბაბუს შემდეგ მოსვლაზე კი ერთი საათით ჩავედივარ ბაღში. მერე ლამეც ვრჩები მასთან და ასე, ნელ-ნელა ვარჩენ, ვმკურნალობ, ვერუდუნები იმას, რაც დედას და მამას უბრალოდ ხელიდან გაუვარდათ და გაუტყდათ.

ბაბუს ცხედარს სასაფლაოზე მივყვები. გზა გრძელია და თავგადასავლებით სავსე. ვცდილობ ვიფიქრო მხოლოდ მასზე და ეს გზა მას მივუძღვნა, მაგრამ ვგრძნობ, რომ ცოტადა დავრჩი. მისმა სიკვდილმა ჩემი დაცოტაუების ხარჯზე შეიქმნა თავის თავი. აშკარად ვხედავ, რომ ჩემი გენერალური ერთობლიობა არ დაირღვევა არც ერთი ალბათობის ხარჯზე, თუ ბაბუს სიკვდილს მივიღებ როგორც დარჩენას, თუმცა ბაბუს სიკვდილი და ჩვენი – დარჩენილების – სიციცხლე შეუთავსებელია, როგორც ზეთი და წყალი. ჩემი დარჩენილი ნაწილი უფრო გააქტიურებული ფიქრობს, კიდრეოვებს, ისე, როგორც ცალფელტვაშიცდილი, მეორეზე კი კავერების მატარებელი ადამიანის გული მუშაობს გამალებით, რათა ფილტვის მოვალეობაც შეასრულოს და თავისიც. ზოგი ხე, ბუჩქი, სარველა ბალახი კი ჩემი სისხლის ნაწილს ატარებს – ადრე შემოვთუნილი და ერთნი ვიყავით. ადრე ვერ ვიყოფოდით მცენარედ, ცხოველად, დედად, მამად, შვილად და მამიადაშვილად.

გზა სასაფლაოდ გრძელია და სულ უფრო დამჩანცველი. ვგრძნობ, როგორ თანდათან მემატება ასაკი და ვფიქრობ, შეიძლება ვერც კი მივალნი ბოლომდე. უკუბოს ცოტა ხნით შემადლებულ გორაკზე დგამენ და ვხედავ, რომ იქ ბაბუა კი არა, მამაა ჩასვენებული. მოუღმდნელობისაგან ყოველთვის მუხლებში მეკვეთებოდა ხოლმე, მაგრამ ახლა სხვა განცდა მაქვს – შექვევის განცდა. უკუბოს ისევ მხრებზე იდგამენ და გზას აგობენ. ჩემს გვერდით ქირისუფლები იცვლებიან. ახლა სხვა მიკეთებს ხელკავს. ფეხებს პატრონი აღარ ყავთ. ისინი მიდანი გაზეპირებული მოძრაობით და იმ ზნით, რომელთაც ბაბუა დადიოდა, მერე – მამა. შეგრძნება იმისა, რომ ჩემი სხეულის დიდი ნაწილი გარდაცვლილია, თანდათან მატულობს. გონება კი კლავინდუბუ-

რად საღად მუშაობს. გონება არ მაქცევს ზურგს სხეულისგან განსხვავებით, რომლის ზურგმუცევა როდის მოხდა, გახსენება მიჭირს. თუმცა კი ის, რაც თვალს ეფარება და ამგვარად ცდილობს მიმალვას, არასოდეს არ ქრება. ჩემი სხეულის გაქმუბლმა ნაწილმა, ვგრძნობ, რომ საღად დაიდო ბინა. ის, რაც თვალს ეფარება, მერე სხვა ფორმით მიმართავს იმავე სხეულს. ის, რაც გვგონია, რომ ქრება, მერე გააზრების სტადიამი გადადის და სხვა ხარისხის აქტუ-

მატყარი გეგა პაქსაშვილი

ალობას იძენს. მაგრამ გაქრობის წინაპირობა ვგაბნეხს, გააზრების სტადიამი გადასვლას კი ან სურთოდ ვერ ვამჩნევთ, ან ვამჩნევთ, მაგრამ ძალიან გვიან. ჩვენ ვართ ჩვენ, როდესაც აღვიქმებით სხეულის მიერ მთლიანად ნამსეგლელად. ასე ნავიდა ბაბუა, ასე ნავიდა მამა. ასე მივდივარ მე. მე, ისევე, როგორც ყველა, ვარ ნიშანი დღევანდელიობის. მე ვარ დღეს, რათა დიდი ხნის დანყებული გავაგრძელო, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ ვაზროვნებ, ჯერ ბევრი უნდა გაქრეს, რომ ცოდნა დაგვაროვო.

ზღვაზე ვართ მე, მამაჩემი და ჩემი ძმა. მამა მეორე წელია, ცურვას გეასწავლის. ჩამოსვლის მერე სამი დღე ვავიდა და, როგორც იქნა, გამოკეთდა ამინდი. ტალღები დიდა და მღვრიე. ჩემი ძმა ნაპირზეა. მამაჩემი წყალზე გულაღმა წევს და მილივილებს. მე მის მხარდახმარ ცურვას ვცდილობ. დიდ ტალღებში კი არა, მკერდამდე წყალში მემიწია მარტოს. მამა მილიმის და მაგრად მიჭერს

ხელს. მასთან ერთად არაფრის საფრთხეს არ ვგრძნობ დედამისის ზურგზე. უკვე საკმაოდ გავცდით ტიტეტვის. სიამაყით ვივსები. ვგრძნობ, რომ ერთი სხეული ვართ და ვერაფერი დავამოჭრებ. უცხად მამა ხელს მიშვებს. ვიდრე გამოვერკეოვდე, რა მოხდა, ხელ-ფეხს წყალში მოუხრჩუნებლად ვატყვალაუნებ და მამას მკლავს ვეპოტინები. ბაბა ხი, გაურკვეველობა და ცრემლი ერთად მიჭერს ყელში. მამა ახლა ხელს მკრავს, პირქვე ტრიალდება და ბრასით მიუჭრავს სხვა მიმართულებით. ათასი ფიქრი მესევა – მამას ჩემი დახრჩობა უნდა? რატომ უნდა სურდეს მამას ჩემი დახრჩობა? მასობაში ვიძირები და, თუ სწრაფად არ ამოვცურავ, მართლა დავიხრჩობი. სუნთქვა სწრაფი მაქვს, მაგრამ მაინც ბევრ წყალს ვყლაპავ. მლაშე სითხე გულსრცევის შეგრძნებას მიწენს. დაბნეულობისგან თვალბუნი დაგვიანებში ვახლ. ახლის ვიღაცის ფეხები ცოტაეჭვებს. მაგრამ ახლა ფეხებზე დაკვირვების დრო არა მაქვს. საითაა ნაპირი, საით უნდა გავფორთხდე? არა. ვერ გავფორთხდები,

უნდა გავცურო. მთელ ჩემს ცოდნას და ერთნაირ გამოცდილებას ვიკრებ, ხელებს წალკში ირბადა ვიწვევ, ფეხებს ოდნავ ვარცხვ და რამდენიმე წამში წყალი მხარსკვლევი მივლოს. პერს, ლამისა, კიევილი ვისუთნებ და თვალეზიანებს წყლის ნვეთების მომწინდნავ ვახერხებ. ჩემს წინ მაისს ნახს ვამჩნევ. მამა მიღობს და გალუმბულ თემებს მიჩაქვს. - აბა, ისე ვერ გავცურავდი, გემწონდა. - თითქოს თავს იმართლებს. - ნამო, დაგბრუნდეთ. - ამას უკვე ისე ამბობს, თითქოს არაფერი მომხდარა, და მეც ნელ-ნელა ვრწმუნდები. მამა უბრალოდ, გამომეყო. ამჯერად ხელს აღარ ვკიდებ. მისგან ერთი მეტრის მოშორებით მივცურავ. ერთმანეთს არ ვხეხებით, მაგრამ ვგრძნობ, რომ უფრო ერთად ვართ.

ახლა მამის ცხედარს მივაცილებ სასაფლაოს ამ უსასრულო გზაზე. სასაფლაოზე მივიღებთ კი? ახლა ეს ეჭვი შემომიწინდა. მამა? მამა ხომ მოკვდა? ახლა უფრო ერთად ვართ თუ მამონ? მაგრამ ვერც ამ კითხვას ვხსოვლობ.

ჩემი დავიწმინ არ არის მიძიმე, მაგრამ მაინც ცხადად ვგრძნობი უსუსურება რაღაც დიდთან და თავისთავადთან. მარცხენა ფულტზე კეროვანი ტუბერკულოზი ინფილტრატის ფაზაში. ერთი წლით გადახვეწა აბასთუმანში. რის გათხოვება, რისი შვილები, ვინც მყავს, თითქოს იმასაც ვკარგავ. და მიუხედავად ამისა, გადავიკარგე რამდენიმე თვით. იქიდან კი წერილები... წერილები... არ მოგანატრებო? მე, მაგალითად, მომიწინაა ჩემი თავი, უფალი ურთიერთობები... ნახლოვდება. ყოველდღე გვრძნობ, როგორ ვივსებინ ნელა-ნელა-მისხალ. მისი ფერი გართუ გამოშდის, კანს მოყვითაბს-მოწინავნობ მიფერავებს და სასაფლაოდ ჩემს ვარსფერ-ისფერ სისხლბარძლებს ისრავებდა. წვეთებით გროვდება, მთელ სხეულში იფანტება. იშლება, დაბოგინებს. მაინც რა ჩუმად, ჩუმად შემოდის, მისი თვალები ჯერ მოთავსდებიან, მკერდლებიან, ძლიერდებიან და ნელ-ნელა მზრავენ ჩაცვილი ლოყებზე, უპებებზე, დანაოჭებულ ტურის კუთხეებზე, დამარღვეულ ხელებზე, გამომშრალ სისხლად. მიხალვდება. მის შესახებდრადა ნაბიჯებს ვდგამ. ვწვევი, მენუვა. მე მისკენ, ის ჩემკენ, ვიადრე ბოლომდე ერთნი არ გავხდებოდეთ. თავს რატომ მამახსოვრებს, რა უნდა ჩემთან, რას გადაამეკობა. აქ სილაღა, სიცარიელე. ტყე. ტყე. ის ყველგან არის, ყველგან უფაფრდება. სილაშხე გტაცებს თვალს? სიერე? სიჭოქე? და გავსა ყველაფერი მას არ ემსახურება? თავს ვერც კი ვიტყვებ. ის ჩემშია და ნელა იზრდება. მიმარბენინებს იქით, იქითკენ. მომწინდა ეს ვრძელი გზა, გზადაგზა დაგებული სატყუარები. გავიწვე? გავა გაქცევა სისულელე არ იქნება? ან ვინმეს უნდა გაუბრძოდე, ან ვინმეს შესახებდრადა მბრძოდე. ვადაწვია ის, ვინც უნდა დაგნობის, შეხებდნი მას, ვისკენაც ვაბრძობ. და რა მერე, რა მიკალირ? რა მერე. შეყვარებ? რა მერე? სიყვარულის სარეკელი გაიყავი თუ ბოზობის, რა მერე? გაქციე, აპუნე, გადახეც თუ ენა გამოუყავი ვინმეს, რა მინიმუმნობა აქვს. ის მაინც მოქდის და გაიხლებლება. მთელმად კაცობრობამ რომ ერთ დღეს მოიკლას თავი, ოჰო, პატრონი ღმერთი, ბოდიში, მაგრამ ხომ ჩაიხლებოდა თქვენი იდეა? ვინდა დაგინთებდათ საწაფლები, ვინდა ნაკითხიხადათ ლოცვები?

როგორ წავშტყუნებს ეს მაგია - ძალიდით. რა ვშტყუნება ჩემს ნილ სამყაროს უქნობა, ჩემი ნილი სამყარო ჩემთან ერთად მოკვდება. მოკვდება ჩემი მეგობრები, ნათე-

საგები, ახლობლები, ნაცნობები, ხეები, ქუჩები სახლები, აზრები, დრო, ცა... გაიყვანა ერთ წერტილზე და ჩაქრება. ჩაი. ჩაის დაღვლედი, მუქი რომ იყოს. სიმარტოვე - აი, სინამდვილე. ვთქვი რა მეც რაღაც ახალი. მამ რა გწინა, დაგწვეთ ლეგინში და გაეისრულყოფილი თავი ერთმანეთით? ისე, ულოგინოდ მოხერხდება. ყოველი ორგანოში მთელი უმთი ცხოვრების წლებია, ყოველი ორგანოსთან ინყებ და ამთავრებს ცხოვრებას. გიყვარდეს დრო, როდესაც სრულყოფილი ხარ, და არა ის, ვინც გასრულყოფილია რადგან ისიც შენაირი უსუსური ნახევარია უშინად. ოჰ, ეს ნახევრები, ნახევრების ხმა რატომ ჩამესმის. ეს ხომ უკაცრიელი ადგილია. ცარიელი, ცივი შენობა. ორპირი ქარი ქრის. სულბები კი ვერ დაიბუდებენ. ახალი შეგრძნება გამოჩნდა. რომ ყოველ დამე სისხლი წვეთავს ჩემს კართან. მონოტონურად, ნელა, დაგემოვნებით. თითქოს ვიღაც პირს ანკალაშენსო. ეს მაგია ჩემთან ერთად ოხრავს, ვინოქავს და კრუსუნებს. თავანაგრძობს თუ რაზა საქმე? ისეც იმისი ნახევრების ხმა. ვიღაც თითქოს ვერ შედგავს დაკაქუნებას. თავისგარეშად დაბადებულად სიკვდილამდე - აი, ახალი სიმართლე. თავისმოტყუება, სასაცილო უსუსური, ხუხუტულების აგება. ყველაფერი დროის გასაყვან საშუალებად ცქცულა. ის კი გზრავს და იღივება რბილად, პორნონტალურად. ნახი ზნეტი გააკეთა ჩემმა მაგიდამ. ფუშ, რა თართოლვა. პულსაცია ჭქინია ალსაც. მომზრახდით ჩემთან - შემოგთავაზებ პიტნას ნაცყეს და საიდუმლო შემოხედილი შეგაკრობობი ხოლმე. რა საქაროა ტრანსლობა, რითმა და რიტმი. აქ ყველაფერი ერთ სიმზე ვლერს, აქ ვერა მის აქვს სიკვდილსაც და დაბადებასაც. აქ ერთი მე ვარ. აქ ყველაფერი სუფთა პატივის უსულულებით გათვთრებულია და ნართმეგია სუნიც და გემოც. დაბერება ვერ მოვასწარი, ისე დაბერდი. მე შეგნება, რომ ვიღაც დადის ამ შენობაში. ცოტა ქარია, ცოტა სხვა ვინმე და ცოტაც ალბათ მე. შორს დაბნევა და სასწარმოვეთა, მე ხომ ყველა კითხვაზე შექონდა პასუხი მზად. დღეს შეუქია ჩემს შენობაში. საკუთარი ფურცლის შრილაფ მაკითხობს. წესით და როგორ უნდა გათვინდეს, მაგრამ რატომღაც გადაიფიქრა.

დამთავრდა ჩემი აესება სიკვდილით. პროცესია დინჯად მიმასვენებს. მაგრამ ვიცი, რომ ვხას ვავცხვებო. მე აქ აღარ ვარ. მაგრამ აღარ ვიცი, როგორ ვიციყოფო. მე აღარ ვიცი, რა არის ცხოვრება და რატომ შექონდა ხელი, ფეხი, თავი და ასე შემდეგ. არ ვიცი, რა არის გრძობი, ფლტების ანთება, კიბო, ციროზი, გულის შეტევა. ვგრძნობ, რომ ახალ საწყაროს ვიწყებ. ვხედეები, რომ დიდი ხანი გავიდა. ვიცხოვრე დიდხანს და ჩქარა. ვტოვებ ყველაფერს. ვგრძნობ, რომ აქ სტუმრად ვიყავი და ველარაფერს ვავანყობ, ვეღარ მივიღებ ვადაწვეტლებს.

მონყენილი ვათავიერებ პროცესიას. უამრავი ადამიანი შეეცლილა. ჩვენ ხომ ძალიან ვრძელი გზა გამოვიარეთ, ისეთი ვრძელი, ცხოვრებას ჰკავდა. ამ პროცესიანი გაიცილი ბევრი, ბევრი. თითქმის ყველა შეეცლილია. მათ შორის ჩემი შვილის სახეს ვამჩნევ.

გზობირას ძალილი მონდა და მონყენილი შემოვყვარდები. მეც ასეთი თვალბები შექონდა, გაურკვეველი ფერის და ოდნავ განანყენებული. ჯერ დიდი პაპუსი მონყეტილი ფეხები მიმოვრბობდა. მერე მთელი ტანი. სახეზე ბაბუაქების ღმობი მენცლებს, მამაქების კბლები მიჩინს და დედაქების ფოსო მიჩინდება მარცხენა ლოყაზე.

ნატო ინგორავა

იანვანა დედისათვის

გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული,
მე, ჩემი ლექსის კაბით შეგმოსად მას.
პო, გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული,
თორემ ისე მძიმეა, ისე მძიმე, ეს სიცარიელე
არამგონია, კიდევ ცხრა თვე ვზიღო.
გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული,
შენ ხომ ყველაზე კარგად იცი როგორ მომარგო ის
და დილის ყაფის არომატებით ქალობის
ნელ-სურნელებით დამიტკბო.

გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული
და მე გვეტყვი პასუხს ყველა კითხვავზე,
რომელზეც შენ სიმუთია და უხერხული დუმილით
მპასუხოვდი.

მე ხომ ვიცნობ შენი მორჩილების რეფლექსებს.
დარღვეულია დიდი სიმშვიდე და
ყველა მუაზე გახლებილი სხეული როდი ხვდება
ერთიმეორეს.
მერცხლებს, თბილი ქვეყნიებიდან დაბრუნებულებს,
ჩვენი სახლის ჯარგვალზე რომ ბინა დაიდეს,
კარს ხომ დლითა და ლამით უტოვებ ღიას,
ბუღებში კვერცხები რომ არ დაუცივდეთ და ბარტყები
დააფრთიანონ.

იცო, როგორი სიმშვიდე შენატრება?
ბავშვობაში, ჩემს გაოცებას, თოვლის ფანტელებს
სიმრავლით გამოწვეულს,
რომ შემოაგებდ და მთხარა: ნუ გეშინია, მინა დაიტყვს...
მას შემდეგ მინამ იმდენი რამ დაიტია, შეშინია გაოცება
არ მომიკვდეს.

იცო, სიკვდილზე ფოქირ გადავაფიქრებინე მამას,
ვუთხარი, შენს შემდეგ ჩემი რიგია და ნუ ჩამაყენებ ამ
რიგში მამა.

დამიფერა და დამყვა...
პოდა გაიხადე შენი სხეული და ჩამაცვი,
ჩემი ლამების სიზმრებს ვაგმზელ,
სხვა ცხოვრებაშიც მოვდივარ ქალად
და ვაჩვენ შეილებს, ჩემს ვაგრძელებებს,
რომ არ დავმთარდე და დავასახლო მთელი სოფელი.
გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული,
თორემ ახლა ის უხერხული ღიმილი მე მეყინება ტურზე
სიმრემე და

ჩემი სიზმრის შეილებსთვის არ მაქვს პასუხი:
დეე, ძნელია დედობა?..

**სიშორე
სიანსლოვისთვის**

როდის დანიყო პოეზიამ პროზასთან დაახლოება?
აღბათ მაშინ, როცა დასცილდა.

დაცილება, განშორება, გაყოფა, განცალკევება — მწე-
ლაფერი ეს შეხვედრება, დაახლოებაა, შეერთებაა.

თანამედროვე ლექსს ძალიან უნდა პროზას დაუახლოვდეს.
რატომ? ნუთუ იმიტომ, რომ აღსასრულის მოახლოება იგრძნო,
თავის ნიაღში მოხილი და გამოზრდილი პროზის აღსასრული?
ჯერ რომანი და შემდეგ მოთხრობა ჩიხში შევიდნენ და შედგნენ
მოლოდინში, რაღაც სასწაულის მოლოდინში.

ლექსმა შეითავსა პროზის ფუნქციები. ეს არის რისკი,
რომელსაც, კაცმა არ იცის, რა შედეგი მოჰყვება.

ძალიან ძნელია თანამედროვე ლექსის ანალიზი. ამას
სჯობია ხაერთოდ გარშემდეგ ან, უკიდურეს შემთხვევაში,
ახალი ლექსი დანერო.

სხვათა შორის, თანამედროვე ლექსის ანალიზი ყველაზე
კარგად სტრუქტურალისტებს გამოადიოდათ, მაგრამ სადღა
არაინ, დესტრუქტივისტებზე გაიმდაისხნენ და გამოაგონილი
სტრუქტურების დამოღობა ერთობიან.

გაიხადე და ჩამაცვი შენი სხეული...

ეს სადღაც უკვე თქმულა, მაგრამ არა ამ მნიშვნელობით,
რადგან აქ იავენანა დედისთვის არის, დედისთვის ითქმება
(და არ იმედურება).

ვინ არის ნატო ინგორავას ლირიკული გმირი? გმირი და
თანაც ლირიკული. ამ დროში!

კარგი, მამ მთქმელი უწინდით, ან პროტაგონისტი.
რისი თქმა სურს და რას გვეუბნება?

არ გაგვიკვირდეთ, ადამიანი ხომ არასოდეს აშბობს იმას,
რისი თქმაც სურს.

დარღვეულია დიდი სიმშვიდე...

ამაზე მეტი რა უნდა გავითხრას. დარღვეული აღარ
აღსდგება, აღარ შეერთდება, აღარ გამოთლიანდება.

ტკივილი — სამყაროსაგვი თველი, და ახალი —
იმედითი. ამით არის სანდო ნატო ინგორავა, განყენებულ-
ლი პოეტური ხატებისა და ტკივილის ოსტატია.

იმედ დანათებს სადღაც იქ, ტკივილის სიღრმეში და
შესახლავს ეს იყოს ყველაზე უფრო მთავარი და არა ის, თუ
როგორ პოეტურად ფაქტურას იყენებს ყოველივე ამის გამო-
სათქმელად.

დეე, ძნელია დედობა?..

დიდი სევდისა და სიმძიმის შემდეგ როგორი შეგება,
როგორი სითბო, როგორი მოლოდინი.

ეს არის ლექსი, თანამედროვე, თავისუფალი, ბევრის-
მტკიერთველი, რომელიც, ვინ იცის, იქნებ მართლა პოეზიად
ხდის ჩვენი ცხოვრების პროზას.

მალხაზ ივანიძე

მერაბ სიდამონიძე

შხვედრა კავკასიურ არნიჟთან, ტალინის ზოოპარკში

ემა, ძმობილო, სად დამხვებთ, აგყვავებია სევდა თვალბეში, აქ როგორა სძლებ? შენი სახატე, როგორ გასცვალე ამ ცივ მხარეში?

ან შენი ცოდეით, ვინ დაიძინა ნუთისოფელი, მძიმე ისედაც — გეუბნებოდი არნიეს სამიძარს, და გაყინული თოვლი გვისმენდა.

ბევრჯერ იმედის ლაგამი გიხრავს, შეგუბიხარ ბედის ქარაგმებს, მე ისევ მთებში მივდევარ, მითხარ, რას დაუბარებ ქართლის ქარაფებს...

ლიახვის პირას

ჩემი ფხვენისის ციხის კოშკიდან, საზღვრებს ვუზომავ ქართლის სანახებს, გარდასულ დღეებს ფიქრად მოეშვილდავ, თავს გაუახსენებ ძვირფას სამარხებს, და თუ ნარსულის ნახვა მოგმივდა, ამოდი ჩემთან და დაგანახებ.

ჩემი ფხვენისის ციხის კედელთან ვდგევარ და ვითელი, ნახმლე-ნაისარს. შენი ბავშვობა, ბრძოლა ედემთან, ხვსმა ცივ ტანზე შემოგანისლა, მოგონებების ფარა გემება, გადამიღერა შენმა მაისმა.

ჩემი ფხვენისის ციხის ქონგურზე, შენი ქარების აფრად მოგვულეს, კვლავ ამაღლერებ თრთოლვით, ჩონგურზე, და ისიც ვიცო: გამალომგულე, რომ გავეკიდო მთებში ქორბულებს და დაგიჩოქო ყველა ორგულე.

სულაზის გადაფრენა

თქვენი ტივები, სათავეებს მოსცილდნენ მშვიდად, ბედი კი დღეებს, ხელის გულზე გულცივად ფხენდა.

ვერ აერიდეთ საშიშ რიფებს — წყალქვეშა კლდეებს, და დაუტოვეთ უაზრობა — დარჩენილ დღეებს.

ეხლა გიგონებთ: „წყნარ ბიჭიკოს“, „შაყირ თემურას“, თბლისიქალას რომ დადიოდით, მართლაც მეფურად.

მოფარაკავე მალხაზას და ავთო „ზაიკას“, დრო გაფრინდა და თქვენი სუნთქვაც ფრთებზე გაიკრა.

ჩემო „კულაღე“, ჩემო ჯონი, ლომგულ-რიჩარდავ, თქვენ რომ იყავით, მე ცა ქუდად აღარ მიჩანდა.

„რიტა“ ნოდარავ, ჩემი გვარის ნამუს-სინდისო, შენი სიმღერაც, გენაცვალე ფხვენის-სინდისო.

...ზოგი ჭირს იყო გამოვლილი, ვინ ლხინს ნაჭვევი, ორი თვის უკან გარდაცვლილი, თვით მამარქვიც.

ამოეფარნენ მზეს და მთვარეს, თქვენი სულეზი, და დამიტოვეთ შესანდობრად — სვედის სურები.

— კვირიონები მიფრინავენ უცხო ქვეყნისკენ, ერთი რჩებათ და, თვალი რჩებათ უკან ერთისკენ.

ბედნიერი ვარ, როცა სიზმრად ვინმე მენვევით, მეც იმ ჩიტვით ჩამოგრჩით და ველარ გენვეით...

ლომიური

(ვაზის ჯიშია ქართლში)

ძლივს ჩაეტეო სანახელს, ტანზე მხეფები გადავდის. ლომივით დაუდეგარო, გიშრისფერი გაქვეს ბადაგი.

ლომივით სწოფი მინის წვენს, მზის ძალას ჰკერფდი მარცვლადა, ალომგულელები ვაქკაცებს, მტრის გულის დასანაცრად.

ეხლაც შენა ხარ თამადა, ვაზის ნათესავ — გვარტომში, ჭირი იყო და გვიქრობდი, ლხინი იყო და გვართობდი.

...ენკენისთვეა, ჩამესმის, ხმა ნინაპრისა — მოკლავა, უნდა სვით ლომიური მერე ლომივით მოკვდეთ!

ფუნქციონირების მოზარდადების სიზმარი

ეს მერამდენედ დგები ბილიკუხე და შეჯიბრების წრეში ებმები, დღემდე სიზმრებშიც ვერ დაივიწყე, მეტოქენი და მაყურებლები.

სულ ერთი ჩხელეტაც, და ჩემპიონის გვირგვინს წაგართმევს მერე ვერავინ, არც სიზმარშია თურმე იოლო, თმებით ათრიო, ბედი — ვერავი.

სულ ერთი ჩხელეტაც! თორემ რა პირით, შეხედავ შენი ბავშვობის თბილ მზეს? — დილით, კედლიდან, ბოლო რაპირა, გაბრაზებული ბავშვივით გამიზერს.

გუშინდელი დღეც არის ზღაპარი, შენი ცხოვრების მცირე იყო-რა, ბედმა მიმტყუნა, სიყრმის აპრილი მთვრალმა თვითმცლელმა გადაიყოლა.

წარსულს ფიქრები კვლავ მოუსიე, ცხადში გადისი ვარდასულ ვალებს. და ისევ გესმის: „მზად ხართ, მუსიე?“ „დიახ“ — იბახი და მსაჯიცი: — „აღუე“!

ბაბარი მზურნეაბი

მერაბ ელიოზიშვილს

ეს ცხოვრება მიჭირალებს, როგორც ძველი ურემი, ძარღვებით ვაცრეცილან ჩვენი აპურები.

სიჭაბუკე გაჯიუტდა და ბავშვივით გვეძახის, რა უღმერთოდ გაკრეფილა, ჩვენი ღხინის ვენახი.

წლები მიდის და წლებივით — სიმღერებით ვიცლებით, სიყვარულმა შეგვაჭამა — ერთგულების ფიც-ვერცხლი.

სიკეთის და ბოროტების სამანვე მოეხსენით, ნუთისოფლის იგაგები, მაინც ვერ ამოვხსენით.

...ეს ცხოვრება მიჩანჩალალებს ძველი ურემივითა, ვი, ჩვენი სიზმარეთი, დაფონთან მივიდა.

ხალხურ მოტივზე

შენ, გვიე ამილახვარო! ვერვინ გაიგო რა ხარო, ხან მეფის გულის გამხარო, ხან მტრის ფარო და ლახვარო!

ამ ქვეყნად ერბო-ერბოა, შენ რად გგონია, ქონია? ერთხელ ჩაგუდე გულში და ო, რა მორთვი გქონია!

ქართული რიტუალი

შე რა ვარ? ერთი ბატკანი ვარ, შენთვის შეწირული, შენით ნაშობი და შენით ნამსყუესარი, მზრდიდი და უცხო იყო შენთვის რული, მათობდა სახე შენი — ნამწყაზარი.

...თუმცა ამოვლოკე სევდის ქილა, მაინც არ მინატრია სხვისი ჭერი, ესხლა შენს ტაძართან დაფოქილვარ, მარული შემაჭამე და ყელიც გამომჭერი!

ფიჭავით მთვრალის სიზმარა

შე შენი ღირსი არა ვარ, სხვა შეიყვარო იქნება, ერთს გეტყვი დუფარავად — დამლიეს სხვაზე ფიქრებმა.

შე შენი ღირსი არა ვარ, სხვაზე ილოცო იქნება, იმ ერთის კოცნა მეგონა, თურმე დამათვრეს ფიქრებმა.

შე შენი ღირსი არა ვარ, დაფიქრდი ერთი ნამითა, ჩვენი ერთგული ბავშვობა, ჩვეგან ნანყენი წავიდა...

პაპალა მატრონი

შენი პირველი მტერი, ქარი რომ იყო — კარგად ვიცოდი! მაგრამ ასე თუ გაგიმეტებდა, ეგ არ მეგონა.

ესე როგორ გავნირა? ან ისეთი რა აწყენინე, მეტროში რომ შემოგავადო? შე საწყალო!

ბევრჯერ მოგენატრება, მზის ნანწავების სითბო და დაჩითული ველ-მინდვრების უცხო სურნელო. ან რანაირი სამართალია, მგზავრობაში სულის ამოსდა.

**სულის სულის სევდა,
ანუ ჭინკაპის დღასასწაული**

შერთვილულ ბალებს, მოუხურავთ ბურუსი სუროდ,
და მენშიც წვეთავს ეს ცრიატი ზამთრის დღე, სულღ!

კომპისფერი მზე აღრუბლებულ მინდვრებზე დადის,
და სულის სულის კედლებს ჰკანრავს, — მამულზე
დარდო.

მეათასეჯერ, შენი ბედის ქარაგმებს ვქარგავ,
და კვლავ ეშვება უიმედო იმედის ფარდა.

უხმო კივილი ეფინება ნისლად მიდამოს,
რა უნდა მოხდეს, გულში სევდად გამომიდაროს,

ჩემი ფოთლი, სიმარტოვე, ფრთხილად მამიჯებს,
ახეთი ყოფნა, ცოტაც კიდევ და გამაგიფებს.

...მერე ვხედავდი, ჭინკებს ჰქონდათ ერთი გნისი,
გაიძახოდნენ, რის ვაფასო, რა ილასი.

ოუღას ვერცხლი მდებდურად ფეხქვეშ ეყარათ,
შენც რა გიკვირდა? რაც სულთანი — ისიც ქვეყანა!

ხავსარული ნინეაბი

ამ ცივ ზამთარში,
სითბოს რომ ჰყიდი,
ნუთუ ისეთი არავინ დავრჩა,
რომ თვითონ ეგრძნო,
ამდგრებულ ფერების სუნთქვა?
რაც გიღირსო, რომ მეუბნები,
შენი აქ დგომა,
იქნებ ნახევარ,
ამ ჭრელ ქალაქად მიღირს,
მთიდან ჩამოსულო,
ჩემო შავკაბიანო სევდავ?

ჯინას ცინა

სასწაულის მოლოდინში,
ელვიძება ჯინას.
მეციხოვნე აღარ დარჩა —
მაინცა დგას ჯიქად.
ქალებს, ქოჩორს ტეხურისას,
გადმოჰყურებს ჯინებად.

მოგონება გაისრული,
გაჰყოლია მწუხრებს,
ტან-აბჯარი აუჰყრია,
მუხლებს, როგორც მეუბნეს,
და თურქეთით გადმოჰპარულ,
ღრუბლებს მუცლებს უხვებს.

არ ელტვოდი დაეანებას,
ან სიბერეს — მარტებს,
გჭეხავდნენ და თვალნი გედგა,
საქართველოს ხატი,
შენი კენესა ჩაენმოდა,
ანანურს და მატისს.

გადააძრე იმედს ხავსი,
ნუ ხარ ასე კუმტი,
შვილებს ვერინ შეგიფასებს,
დღეს თვალებით, მუშტრის,
იდექ, როგორც გაფრთხილება,
როგორც ცამი ანუელი —
საქართველოს მუშტი!

• • •

პირველად რომ ჩამესმა, ნამძინარეცს,
ჩემი სახელი,
ვიფიქრე: მომეყურა.
ისევ რომ განმეორდა,
კარში გამოვედი და შენ შემრჩი...
გაბრახებული გიფურებდი, შენ კი,
თითებთ ქოჩორი ამინენე,
და გაიქციე სიცილ-ხარხარით...
ჩემი სახელი ვინ გასწავლა, ქარო?

ბავშვებმა მტრადი დავასაფლავით

პატარა ლასტი დავწანით,
პატარა მტრედი დავსაფენეთ,
პატარა მხრებზე გავიდეთ —
წავიღეთ პატარა დარდი...
პატარა ლიხვის პირას,
პატარა ვერხვის ძირში,
პატარა სამარე გაეთხარეთ,
დავაყარეთ პატარა ცრემლი.
პატარა მთვარის შუქზე,
პატარა ტალღებად აწინდა,
პატარად ამოჰმტულ საფლავს
სითბო, პატარა ხელისგულების...

.....
.....
.....
სულმოუთქმელად მოისწრაფოდა —
დღე პრემიერის...

შურთხი

ეუშღური გვგა ბავთასს

მზის შუქო და მთვარის შუქო,
ორთავ თვალის მზერაც შენ ხარ!
ჩემო თვალხატულა შურთხო,
სიზმრებში რომ დასდევ შერხანს.

პოეზია

...მზერა სევდის მინდორს ხნავდა,
ლამეებსაც შენთვის ვათევ,
ჩემი ეკლესიაც ხარ და —
მისი ხატი, მისი მნათუ!

სევდის ღრუბლებს მიწურავ და —
მომხვედურთანაც შენთვის ვმტკრობ,
ჩემო ვარსკვლავებოჩუნავ და —
ჩემო უცხო პლანეტელო!

პირველი შთაბეჭდილება

ემზარ კვიციანიძე

ლექსი ყველა დროში საჭიროა

მერაბ სიღამონიძის სასიამოვნო გარეგნობის კაცია. წე-
ლინადი იქნება, რაც იგი გავიციანი. ლექსის წერა მისი შინა-
განი და ბუნებრივი მოთხოვნილებაა და ეს კიდევაც ემჩნევა
მის ნაწერებს. სიტყბუკუმი საქვეყნოდ ცნობილი მოფარეკა-
ვე იყო, საბჭოთა კავშირის ორგზის ჩემპიონი, მაგრამ სამი-
ნელმა საავტომობილო ავარიამ სამუდამოდ ჩამოაშორა
დიდ სპორტს. ერთ-ერთ ლექსში („ფემოტეხტილი მოფარი-
კავის სიზმარი“) მძაფრდავც გამოხატა ეს მწარე განცდა:

**სულ ერთი ჩხვლეტაც, და ჩემპიონის
გვირგვინს ნავგართმევს მერე ვერავინ.**

ესა თუ ის გამორჩეული შემთხვევა ხშირად აძლევს
ბიძგს მის შთაგონებას. ღრმად ადამიანური სევდიანა და
დრამატიზმით არის აღბეჭდილი ლექსი „შეხვედრა კაცკა-
სიურ არნივთან, ტალინის ზოოპარკში“, სადაც გალიამი
გამომჩნევდელს, მიუვალი კლდეების ბინადარ ფრინველ-
თა მეფეს პოტიკ თანაუგრძნობს და გამომშვიდობებისას
ახლობელივით ეკითხება:

**მე ისევ მთებში მივდივარ, მთხარა,
რას დაუბარებ ქართლის ქარაფებს?**

მშობლიურ გარემოში, შიდა ქართლის უღამაზეს სო-
ფელ ფხვენისში როცა კი დაიგულებს თავს, მერაბ სიღა-
მონიძე სხვგვარ სიამაყეს გრძნობს და მის ხმასაც მღელ-
ვარება, რიბი ემატება, ომიანიანდ ეღერს:

**ჩემი ფხვენისის ციხის კოშკიდან,
სახლერებს ვუზომავ ქართლის სანახებს,
გარდასულ დღეებს ფიქრად მოვშვილდავ,
თავს გავახსენებ ძვირფას სამარხებს,
და თუ წარსულის ნახვა მოგიწდა,
ამოდი ჩემთან და დავანახებ.**

მოსალოდნელიც იყო, რომ მერაბ სიღამონიძეს სიყ-
რმიდანვე შეთვისებული ექნებოდა ხალხური კილო, ხალ-
ხური ლექსის სილალე, უზუალობა, მქონილი მდინარება
და ამის მშვენიერი მაგალითია „ფოჯებელი მთვრალის სიმ-

ღერა“. იგი ისეთ საამო შთაბეჭდილებას ახდენს, სრულე-
ბით არ გამიკვირდება, გამოქვეყნების შემდეგ ლამაზ სიმ-
ღერად რომ იქცეს:

**მე შენი ღირსი არა ვარ,
სხვა შეიყვარო იქნებ;
ერის გეტყვი დაუფარავად,
დამოღეს სხვაზე ფიქრებმა.**

ტრადიციული ლექსის მზარდამზარ, მერაბ სიღამონი-
ძე ჯეროვნად, ოსტატურად ფლობს ვერლიბრსაც, ერ-
თგან დიდი ადამიანური სითბოთია დახატული, ქურაში,
აღბათ მინისქვეშა გადასასკელეთიან მიკუნჭული, გასა-
ცოდავებული დედაბერი, გაალმასებულ ყინვაში მის მი-
ერვე მოქსოვილ ქრელ წინდებს რომ ყიდის. „ხევსურული
წინდები“ ვეება წუხილის გამოშხატველია, რასაც მხო-
ლოდ გამოფიტული, გულქვა არსებები ვერ იგრძნობენ:

**ამ ცივ ზამთარში
სითბოს რომ შეიდი,
ნუთუ ისეთი არავინ დავრჩა,
რომ თვითონ ვგრძნო,
ამღერებულ ფერების სუნთქვა?
რაც გაიღროს, რომ მეუბნებო,
შენი აქ დგომა,
იქნებ ნახევარ,
ამ ქრელ ქალაქად მიღირს,
მითიდან ჩამოსულო,
ჩემო შავკაბიანო სევდავ!**

მომბობილ მინიატურაში ეცება საცანაური იყოს რვეზ
ინანიშვილის უბრწყინვალესი, გულისშემძრავი პოეტური
პროზის გამოძახილი (გავიხსენოთ თუნდაც „სალამობა-
ნის ჩანაწერები“), მაგრამ ამაში საჩოთიროს ვერაფერს
ვხედავ.

ასეთივე ნაღვლიანი ტონალობისაა „აულოვერი“ და
„პეპელა მეტროში“, ხოლო „აბეშვებმა მტრად დაეასაფ-
ლავეთ“, ერთ-ერთი უმშვენიერესი, ნუგუმისმომგვრელი
ლექსია, რაც ადამიანურ სიკეთეს, სიცოცხლის უსაზ-
ღვრო სიყვარულზე ნამიკითხავს.

მერაბ სიღამონიძეს, გარემოებათა გამო (მთავარი
მიზეზი მისი გადაამეტებული მორიდება გახლავთ), ნიგ-
ნის გამოცემა საკმაოდ დაუჭვიანდა, მაგრამ ისიც სათ-
ქმელია, რომ ჭეშმარიტ პოეზიას დრო აგრერიგად ვერ
აძველებს და ასეთი, იმედთან შეხვედრული ტკივილიანი
ლექსები დღევანდელ, მრავალი რამით შეჭირვებულ სა-
ქართველოს, ვფიქრობ, უფრო მეტად ესაჭიროება, ვიდ-
რე ოდესმე.

ბაჩანა ბრეგვაძე

რელიგია და მეცნიერება

ზემოხსენებულ „ვიკირერიცხოვან რჩეულთა“ შორის, უნინარეს ყოვლისა, უნდა მოვიხილოთ დიდი ბერძენი ასტრონომი და მათემატიკოსი, თვალსაჩინო ფილოსოფოსისა და ბუნებისმეტყველის სტრატონ ლამპასაკელის მონაფე, „ანტიკური სამყაროს კომერნიკაჲ“ სახელმწიფო არისტარქე სამოსელი (დაახლ. 320—250), რომელიც ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ალექსანდრიაში, ელინისტური კულტურის ყველაზე მნიშვნელოვან ცენტრში.

აქ ძალზე ზოგადად შევხებით არისტარქეს ჩვენამდე მოღწეულ თხზულებას — „მზისა და მთვარის სიდიდისა და სიშორისათვის“, სადაც სახელგანთქმული ასტრონომი თავისი დროისათვის ძალზე ორიგინალურ და მავლიტოზურ ნერვულ მეთოდზე დაყრდნობით ამტკიცებს, რომ მზე 19-ჯერ უფრო შორსაა დედამიწიდან, ვიდრე მთვარე (სინამდვილეში თითქმის 400-ჯერ უფრო შორსაა); რომ მთვარე დედამიწაზე სამჯერ პატარაა, ხოლო მზის დიამეტრი 19-ჯერ უფრო დიდია მთვარის დიამეტრზე და 6,75-ჯერ აღემატება დედამიწისას (სინამდვილეში — 109-ჯერ). მაგრამ ისიც უნდა ითხვას, რომ ამ მთავარია არა შედეგი (იმდროინდელ ხელსაწყოთა პრიმიტიული სიტუაციის გამო უკეთეს შემდეგია მიღწევა, არსებითად, შეუძლებელიც იყო), არამედ თვით ის ფაქტი, რომ ციურ სხეულთა მანამდე ღვთაებრივად მიჩნეული და უმადრუკ მოკვდავთათვის გონებაშიუფდამელი სამყარო ადამიანური ცნობიერებისათვის, შეძლებისდაგვარად, მისამართში გახდა გაზომვებისა და მათემატიკური გამოთვლების საშუალებით.

ფიქრობენ, რომ სწორედ ამ გამოთვლებს უნდა მიეყვანა არისტარქე თავის დიად აღმოჩენებით, რომლებსაც არქიმედეს (დაახლ. 287—212) გადმოცემით ვიცნობთ და რომლის თანახმადაც სამყაროს ცენტრად დედამიწა კი არა, მზეა დასახული. თუმცა აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ შეუძლებელია პლატონის პელიოცენტრული სისტემა ცნობილი არ ყოფილიყო არისტარქესთვის: ყველაფერს რომ თავი ვაჩვენებ, მისი მასწავლებელი სტრატონ ლამპასაკელი, თავის მხრივ, პლატონისა და არისტარქესთვის მონათესი თეოფრასტეს (372—288) შეგირდი იყო; იხ. დიოგენე ლაერტელი, V, 2, 36. მხოლოდ ეს კია, რომ არისტარქე, ეტყობა, გაცილებით უფრო ემპირიული გზით უნდა მისიუფრო პელიოცენტრიზმის დედამდე: მკვლევართა ვარაუდით, მას მიანდა, რომ უზარმაზარ მზეს შეუძლებელია პანანინა დედამიწის ირგვლივ ებრუნა. დედამიწის მხოლოდ მისი თანამგზავი — მთვარე უკლი-

და გარს, თვითონ კი დანარჩენი პლანეტებით მზის გარშემო დაქროდა წრიულ ორბიტაზე. პლატონისა არ იყოს, არისტარქეც ფიქრობდა, რომ დღე-ღამის მონაცვლეობას განაპირობებდა დედამიწის ბრუნვა თავისი ღერძის გარშემო, პლანეტების უცნაურ — „მარწყვისა“ თუ ტუნის „დუმაყისნაირ“ მოძრაობებს კი მზის ირგვლივ დედამიწის ბრუნვითა ხსნიდა.

ანასაგაოროდან არისტარქემდე გასული ორი საუკუნის მანძილზე ბევრმა წყალმა ჩაიარა, საბერძნეთის ისტორიის ანტიკური პერიოდი ახალი — ელინისტური ეპოქის (ძვ. წ. ა. 336—30 წწ.) გარიჟრაჟმა შეცვალა და ბერძნული კულტურის ნიაღვივ არაერთმა ახალმა ტენდენციამ იჩინა თავი. მაგრამ შეურყეველი ნინალმდეგობა რელიგიურ-მითოლოგიური მსოფლმხედველობის მრავალმხედველანი ტრადიციით განმტკიცებულ კონსერვატიზმსა და შეცნირების ნოვატორულ ძიებებს შორის აბსოლუტურად უცვლელი დარჩა. არისტარქეს პელიოცენტრული იდეები ისევე მიუღებელი აღმოჩნდა ბერძნული საზოგადოებისათვის, როგორც ანასაგაოროს, სოკრატესა თუ პლატონის ანალოგიური კონცეფციები და „ჰერტიკული“ თეოლოგიური წარმოდგენები. მეცნიერების ისტორიაში კიდევ ერთი მსხვერპლი მიითვალა. არისტარქეს ღვთისმგებლობაში დასდეს ბრალად და ალექსანდრეამ გააძევეს. მისი შემდგომი ბედი უცნობია.

როგორც ცნობილია, ალექსანდრე მაკედონელის (356—323) ძვლამოსილმა ლამპარებმა ითხვეურ და უფრო მეტადაც განავრცეს და გაფართოვეს იმდროინდელი ბერძნული სათვისტომოს ცნობილი მსოფლიოს ფარგლები. მბრძანებლის მოულოდნელი სიკვდილის შედეგად მისი მხედრობითაიერეს (ე.წ. „ფიადობოსებს“ — „ნიკლეებს“) შორის დაიწყო ბრძოლა ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად, რაც ალექსანდრე მაკედონელის უზარმაზარი იმპერიის ცალკეულ სახელმწიფოებად დაშლით დამთავრდა. ანტიპატროსმა (გარდ. ძვ. წ. ა. 319 წ.) მაკედონა და საბერძნეთი დაიწარჩუნა; ანტიგონოს ცალთვალამ (დაახლ. 380—3-01) — ფრიგია, ლიკია და პამფილია; პტოლემეოს I სოტერს (მხსინელს); დაახლ. 367—283) ეგვიპტეზე ხედა ნილადა; სელევკოს I ნიკატორს („მძლეველს“; დაახლ. 356—281) — ბაბილონი და სირია; ლისიმაქემ კი (დაახლ. 360—281) პონტო და თრაკია დაისაკუთრა.

პოლიტიკური, ადმინისტრაციული თუ ეკონომიკური სიჭრელად და სხვადასხვაობის მიუხედავად, ბერძნული სულის დომინანტური გავლენის ქვეშ მოექცა ევროპული, აზიური თუ აფრიკული ცივილიზაციების უზარმაზარი სამყარო, რომლის ასომილიაციასაც მნიშვნელოვად შეუწყო ხელი ბერძნული ენის მანამდე არნახულმა ექსპანსიამ. კლასიკური ეპოქის ბერძნებისათვის ნიშნულმა პარტიკულარიზმმა, ელინთა ერთადერთობის შეგნება და კულტურული ჰეგემონიზმის საუკუნეობით ძვალ-რბილი გამყდარება რწმენამ თანდათანობით ადგილი დაუთმო კოსმოპოლიტიზმს, რაც მთელი გვიანდელი ანტიკურობის სპეციფიკურ თავისებურებად იქცა, ხოლო რომის მსოფლიო იმპერიის ძლევამოსილებამ, შემდეგ კი ახალი მსოფლიო რელიგიის — ქრისტიანობის გავრცელებამ არამცთუ შეასუსტა, პირიქით, ხელი შეუწყო ამ კოსმოპოლიტიური ტენდენციის გაძლიერებას.

* გაგრძელება იხ. „ჩვენი მწერლობა“ 4

კულტურის ცენტრმა თანდათანობით ახალ დედაქალაქში, უნიარეს ყოვლისა კი ალექსანდრიაში განაგებდა. ათენი, არსებითად, ფილოსოფიური სკოლების საცენტრად დარჩა: პლატონის „აკადემია“, არისტოტელის „ლიკეონი“ (ლიკეუმი), ძენონი კიტონის (დაახლ. 335—262) მიერ დარსებული „ძველი სკოა“, ეპიკურეს (342—271) „ბაღი“. რაც შეეხება ცალკეულ დისციპლინებად ჩამოყალიბებულ მეცნიერების სხვადასხვა დარგებს, ისინი უფრო ინტენსიურად ვითარდებიან აღმოსავლეთში. პტოლემეოსის I ალექსანდრიაში არსებს ბიბლიოთეკას, რომლის ხელნაწერთა ფონდი საუკუნუნახევრის შემდეგ დაახლოებით 700000 გრამნილის ითვლის (ელეიურის სამყაროში მას მეტოქეობას უწევს მხოლოდ პერგამონის ბიბლიოთეკა: 200000 ხელნაწერი), აგრეთვე „მუსეონი“ — სამეცნიერო დანესებულებას, პლატონის „აკადემიის“ ერთგვარ ანალოგს, სადაც მეცნიერებსა და ლიტერატორებს ყველა პირობა აქვთ შექმნილი შემოქმედებითი შუამობისთვის, რასაც თვალნათლივ მონაშობს შედეგა: ალექსანდრიელ სწავლელთა ინტერესი, მათი პრობლემა ერთ რომელიმე დისციპლინას კი არა, მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მიუღმა სპექტრს მოიცავს. ძნელია ესა თუ ის სწავლული ამა თუ იმ სპეციალიზაციის ვინჩო ჩარჩოში მოაქციო. საკმარისია ჩამოეთვალათ რამდენიმე მათგანი:

დიკარზე (IV—III ს.) — არისტოტელესა და თოფარასტეს მოწაფე, გეოგრაფი, ისტორიკოსი, მათემატიკოსი, იმ დროისათვის ცნობილი ოიკუმენეს (მსოფლიოს) პირველი რუკის შემდგენი; ერატოსთენე (დაახლ. 282—202) — ფილოლოგი, გრაამატიკოსი, მათემატიკოსი, ისტორიკოსი, გეოგრაფი, ასტრონომი; ალექსანდრიაში მოღვაწეობის პლატონის აკადემიაში აღზრდილი სახელგანთქმული მათემატიკოსი ევკლიდე (დაახლ. 365—300), ვისი „საწყისების“ მნიშვნელობა განუზომელია მათემატიკის ისტორიისთვის (გუტენბერგის გამოგონების შემდეგ ბერძნული მეცნიერების ეს უკუდავი ძველი ათასზე მეტჯერ გამოიყენა და საუკუნეების მანძილზე დასავლეთის ცივილიზებულ ქვეყნებში საფუძვლად ედო მათემატიკურ განათლებას); ალექსანდრიაში მიიღო განათლება დიდმა ბერძენმა ფიზიკოსმა, მათემატიკოსმა და მექანიკოსმა არქიმედემ (დაახლ. 287—212); აქვე მოღვაწეობდა აპოლონიოს პერგელი (დაახლ. 260—170) — მათემატიკოსი და ასტრონომი; ყველას ჩამოთვალა შორს ნაკვიცვანდა.

ელინისტური მეცნიერების დარგებიდან, ჩვენი კვლევის თემატიკიდან გამომდინარე, სწავლელთა ყურადღების ცენტრში, უნიარეს ყოვლისა, მქცევა ასტრონომია, რომლის ირგვლივაც ყველაზე მეტწილად იჩენს თავს რელიგიური მოხელეგანებისა და მეცნიერული აზრის ტრადიციული ანტიგონიზმი. ანაქსაგორას, სოკრატეს, პლატონისა თუ არისტარქეს წინააღმდეგ მიმართულმა რეპრესიებმა თავისი დაღი დაასვა როგორც

ელინისტური, ისე მთელი შემდგომდროინდელი ბერძნული ასტრონომიის განვითარებას. ძველი ნეოლარციზმის II საუკუნის ასტრონომი სელევკოს ქალდეელი, რომელსაც ინგლისელი მეცნიერი ე. ტარნი „ენიგმურ ფიგურას“ უწოდებს, ჯერ კიდევ ბედავს არისტარქეს პელოპონესტურ სისტემის დაცვას, მაგრამ მისი თანამედროვე, ელინისტური გეოქის ერთ-ერთი უდიდესი ასტრონომი ჰიპარქე ნიკეელი (190—125) უაყიყეს სამყაროს პელიოცენტრული სისტემის მოდელს და, როგორც კოსმოსური სტრუქტურის ასახსნელად უფრო ზუსტსა და ადეკვატურს, ქულავ გეოცენტრულ მოდელს უბრუნდება. ესაა ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითი იმისა, რომ მეცნიერების ისტორიაში განვითარების პროგრესულ გზას არაერთხელ ცვლიდა რეგრესი. უფრო გვიან სახელგანთქმული ალექსანდრიელი ასტრონომის კლავდიოს პტოლემეოსის (დაახლ. 100 — დაახლ. 165) უკიდურესად დაბეჭენილი და, იმავდროულად, უკიდურესადვე გართულებული გეოცენტრული სისტემა ნაადრევად დააზრობს და თითქმის ათას ხუთასი წლით დაასაძარებს ანტიკური და ელინისტური ასტრონომიის ნაღიდან აღმოცენებული პელიოცენტრული მოდელისთვის ჯერ კიდევ უმეო და სრულად ნორმ ყლორტებს.

უმოთქმელიდან აშკარაა, რომ ასტრონომიის განვითარების გზაზე მთავარ დაბრკოლებად რელიგიისა და მეცნიერების ანტიგონიზმი კი არ გვევლინება, არამედ ურთიერთსაპირისპირო ასტროდნომიულ კონცეფციასა და უნდობელი ჭიდილი. როგორც ვხედავთ, ამ ჭიდილიდან გამარჯვებული გამოდის ძველი — გეოცენტრული კონცეფცია, რომლის მიმართაც ბერძნული რელიგია საცუბოთ ტოლერანტულადაა განწყობილი და, ეგვიტ არ იყოს, პოლისური ცივილიზაციის დეკადანსა და კოსმოპოლიტური ტენდენციის გაძიერებამ მნიშვნელოვანწილად განაპირობა ოლიმპიური რელიგიის კრიზისი. „ოლიმპიული ღმერთები — შენიშნავს ე. ტარნი, — ქალაქ-სახელმწიფოს ეკუთვნოდნენ და მასთან ერთად ბარდებოდნენ წარსულს:

მოქანდაკე ნინო ციციშვილი

ფილოსოფიამ შემუსრა ისინი განათლებულთა შეგნებამი, ინდივიდუალიზმმა კი — უბირი ხალხის თვალში. ნოლიმეილთა ადგილს თანდათანობით იჭერენ აღმოსავლური ღვთაებები, რომელთა კულტივ უკვე დომინანტურ როლს ასრულებს ლიტურგიული (საღვთისმსახურო) პრაქტიკასა და, საერთოდ, უკონსტრუქციული...
ძველი წელთაღრიცხვის 146 წელს საბერძნეთი რომის კოლონია გახდა და დიდი ხნით შეწყვიტა არსებობა როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია. კაცობრიობის ისტორიაში ახალი ხანა იწყება: ხანა რომის ძველამოსილი სახელმწიფოს თორმეტსაუკუნოვანი ისტორიისა. მაგრამ რომის კულტურულ სინამდვილეში საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ზედერთი წილი იმდენად უწინმეველია, რომ, ჩვენი თემტიკის თვალსაზრისით, საგანგებო ინტერესის საგანს არ წარმოადგენს, და, არსებითად, იგივე იოქმის ადრეული შუა საუკუნეების მიმართაც. მართალია, დასავლურ სინამდვილეში პოლითეისტური პავანიზმის ადგილი მონოთეისტურმა ქრისტიანობამ დაიკავა, მაგრამ მეცნიერული აზრის ორიენტაციისადმი ახალი რელიგიის დამოკიდებულება, არსებითად, უცვლელი დარჩა. მეტიც, ადრეული ქრისტიანობის საკრალური მრწამსი არა მარტო სერტიკურად, მტრულადაც კი იყო განწყობილი სეკულარული მეცნიერებისა და მისი ძალისხმევით მიღწეული ცოდნისადმი: „რამეთუ წერილ არს: წარვწყმიდო სიბრძნე იგი ბრძენთა და მეცნიერება იგი მეცნიერთა მურაყცხ-გყო. სადა არს ბრძენი? სადა არს მეცნიერბარი? სადა არს განომეცხებელი იგი ამის სოფლისა? ანუ არა განაცოფაა ღმერთმან სიბრძნე იგი ამის სოფლისა?“ (1 კორინთელებსა მიმართ, I, 19—20).

ანალოგიურ სურათს ვხედავთ გვიანდელი შუა საუკუნეების ევროპულ სინამდვილეშიც; სადაც კვლავ ერთპირიუნულად მბრძანებლობს არისტოტელეს, პტოლემაიოსისა თუ მათი ინტერპრეტატორების მიერ დასრულებულ კოსმოლოგიურ სისტემაზე ჩამოყალიბებული და არა მარტო დიდი ქრისტიანი თეოლოგების — ალბერტ დიდისა (1193—1280) თუ თომა აკვინელის (1225—1274), არამედ თვით გენიალური იტალიელი პოეტისა და სწავლულის ადნტე ალიგერის (1265—1321) საზაროვნე სერიოზო ღრმად ფესვგადგმული გეოცენტრიზმი. ინდროინდული ადამიანის წარმოსახვაში არსებული საშარო გაცილებლობით უფრო ვინრო, პატარა და, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „მონატურულიც“ კი იყო დღევანდელ უსაზღვრო, უსასრულო და გონებაშიუწვდომელ სამყაროსთან შედარებით, რომლის „პერიფერიამდეც“ დაკვირვების თანამედროვე საბუნებრივებით გამოთვლილი 15 მილიარდი სინათლის წლის მანძილი ძვეს.

დანტეს დროს ადამიანთა სამკვიდროდ და საუფლოდ შემქნილი დედამიანა კვლავინდებურად სამყაროს ცენტრი იყო, რომლის ირგვლივაც ბრუნავდა ცხრა პომპიცენტრული სფერო. «ცათა განლაგების რიგი ისეთია, — წერს დანტე თავის „ღვინიში“ ("Il Convivio", II, 3), რომ სათვალავით პირველად მიიწვევენ მთავრის ცას; მეორე — მეტეორის ცა; მესამე — ვენერისა; მეოთხე — მზისა; მეხუთე — მარსისა; მეექვსე — იუპიტერისა; მეშვიდე — სატურნისა; მერვე — ვარსკვლავებისა (იგულისხმება „უძრავ ვარსკვლავთ“ ცა, — ბ. ბ.).

გრძნობებით კი არ აღიქმება, არამედ იმ მოძრაობით, რაზედაც ზემოთ ითქვა. მეორე ამ ცას „ბროლისას“, ანუ ნოლიმეილთა თანდათანობით გამჭვირვალეს უწოდებს. ამ ცათა მიღმა კათოლიკეები ათავსებენ კიდევ ერთ ცას — ემპირიას, რაც „აღისას“, ანუ ნათელმოსილს ნიშნავს. მათი აზრით, ის უძრავია, რადგანაც თავის თავსა და თავის ყველა ნაწილში შეიცავს ყველაფერს, რაც საჭიროა მისი შედგენილობისათვის. სწორედ ესაა იმის მიზეზი, რომ პირველი მამოძრავებელი ყველაზე სწრაფად მოძრავია, რამდენადაც მწველი სურვილი, რომლითაც მეცხრე ცის, ანუ პირველი მამოძრავებლის ყველა ნაწილი ისე გაშმაგებით მიელტვის შესაერთებლად ღვთაებრივად მშვიდი და უძრავი ემპირიის თვითუღო ნაწილს, რომ მის შიგნით მოუწველოდელი სისწრაფით მბრუნავი ლამის უძრავი ჩანს. ხოლო ეს მშვიდი და აუზღვრეველი ცა არის ადგილი იმ უზენაესი ღვთაებისა, მხოლოდ თავის სრულმეცნიერებას რომ ჭვრეტს. წმინდა ეკლესიის აზრით, რომელიც შეუძლებელია ცრუობდეს, ესაა ნეტარ სულთა სახავანიც“. (მდრ. სულხან-საბა ორბელიანი: «ცა — ზე აღისაგები (I, I დაბადი). ცაარს ესე — შემეველი ყოველთა დაბადებულთა და შექმნილთა ნივთიერთა, ხოლო ცანი შეცულუ არიან სასუფელისაგან, სადა არს საყოფელი ანეელოზთა და ნიშნათა, ხოლო მხოლოდ ღმერთი არს ყოველთა შემეცნიელი და გარე-შემოუწვეელი“. (სულხან-საბას „სასუფეველი“ იგივეა, რაც „ემპირია“, — ბ. ბ.)...

თუ შუა საუკუნეების ასტრონომიულ აზრს კვლავაც ანტიკური და ელინისტური ეპოქების ასტრონომიის ასახვად ვხედავთ, ეს ნაიხლავდ ესება მეცნიერების სხვა დარგებს: შუა საუკუნეების ევროპულ სინამდვილეში ანეელოზთა მოიცავდა და შეცვალდა ცხოველების ყველა სხვა მხარეს. — წერს გერმანელი მეცნიერი კარლ ფეფერიანი, — რწმნა მიაჩნდათ უმთავრეს სათნოებად და საესებით ბუნებრივი იყო, რომ რელიგიური საკითხების კვლევა თითქმის ერთადერთ გონებრივ საქმიანობად იქცა. დრო, რომელიც სახელმძღვანელო პრინციპად აფუძნებს ერთფეროვან, თავისი მთლიანობით ორთოდოქსულ რწმენას, შეუძლებელია ხელსაყრელი იყოს კრიტიკისა და ეჭვისათვის. კრიტიკისა და ეჭვის გარეშე კი შეუძლებელია ჭეშმარიტი მეცნიერება. მოახროვენი, რომელსაც აიძულებენ გარკვეულ დასკვნებზე თუ შედეგებამდე მივიდნენ, შეუძლებელია თავისუფლად აზროვნებდეს. ადამიანი, ვისთვისაც ჭეშმარიტიება ნინასანარ განსაზღვრულია სხვების მიერ და ვისაც არ შეუძლია ჭეშმარიტიებად სახავდეს იმას, რაც თვითონ მას მიაჩნია ჭეშმარიტიებად, შეუძლებელია პატიოსანი მეცლევარი იყოს. ასე რომ, შუა საუკუნეობრივი მეცნიერების ნაყოფი მართლად რომ ნულის ტოლია. აღორძინების ეპოქაში ხელახლა გამოელვითებული მეცნიერება ყველაგან იწყებოდა, რაზედაც შეჩერდა ანტიკურობა. უკიდურესი ბარბაროსობის ეპოქაში, მეექვსეაღნი მეეთრთმეტე საუკუნემდე, რა თქმა უნდა, არც პოზიტიური ცოდნა არსებობდა და არც მეცნიერება. მონასტრებში არსებული ცენტრალურადული მეცნიერება ამ სახელს არ იმსახურებდა, თუმცაღი მონასტრებს, რა თქმა უნდა, დიდი დამსახურება მოუძღვით იმდენად, რამდენადაც ინახავდნენ ცოდნის იმ ნაპერწკლებს, ოდესმე რომ უნდა აპრიალბებულყენენ ცოცხალ ალად“.

მეცნიერების საღვთის ძიებრი, კულტურის თვლემბა მუდმდებლია სამუდამოდ გარმდებლიყო. საუკუნეების მანძილზე დაგუბებული და კათოლიკური ეკლესიის მკაცრი ზედამხედველობის ქვეშ გათავსებული ინტელექტუალური ენერჯია გამოსავალს ეძებს და, ბოლოს და ბოლოს, პოულობს კიდევ. ძლევამოსილი კულტურული აღმავლობის ახალი ერა იტალიური რენესანსით იწყება.

ევროპული კულტურის ისტორიაში ძნელად თუ მოიძებნება მეორე პერიოდი, თავისი მნიშვნელობით რომ შეედრებოდეს იტალიური აღორძინების ეპოქას. — ენერჯი მეთიხედი საუკუნის წინათ ერთ ჩემს გამოკვლევამი. — ამ ეპოქის კარიბჭესთან დგას დანტეს (1265—1321) გოლიათური ფიგურა, ვისი შემოქმედებაც ავიროვინების მრავალსაუკუნეობის სამყაროს და, იმავდროულად, ახალი დროის მარწყვებლადაც გვეკვლინება. საკუთრივ აღორძინებას კი იწყებენ ფრანჩესკო პეტრარკა (1304—1374) და პუმიანსტი ერუდიტების მთელი მულადა, რომელთა გრანდიოზულმა ინტელექტუალურმა ქმედითობამ ესოდენ მოკლე ხანში შექლო მუსასუკუნეობრივ ფასულობათა მთელი სისტემის გადაფასება და ახალი გენი მისცა იტალიური და არა მარტო იტალიური კულტურისა და ცივილიზაციის შემდგომდროინდელ განვითარებას. ცხოვრებისა და სინამდვილის ყველა სფეროში ერთიმეორის მიყვლებით ემბოზიან დრომოჭული ტრადიციები, ძველი ფორმები თუ დაწესებულებები ადვილს უთმობენ ახალს. ფილოსოფია თანდათანობით ზღუდავს და აძევებს სქოლასტიკას, ხალხი საღმრთო ნერილის ცქცქმევად ავტორიტეტს, თავისუფალი აზროვნება ეტყვის. იწყება ზუსტი და საზუნებისმეტყველო მეცნიერებების მანამდე არნახული განვითარება. საკმარისია დავასახელით ზათემატიკოსები — პაოლი ტოსკანელი (1397—1482), ნიკოლო ტარტალია (1500—1577), ფიროლამო კარდანე (1501—1576); ანატომისტები — ანდრეა ვეზელიო (1514—1564), რეალდო კოლომბო (1516—1559); ნატურფილოსოფოსები — პეტრო ზომპონაცი (1462—1524), ბერნარდო ტელეზიო (1508—1588), ლონ ბატისტა ალბერტი (1404—1472) და ლეონარდო და ვინჩი (1452—1519) საფუძველს უდრინ კლავის ექსპერიმენტულ მეთოდს. სწრაფი ტემპით ვითარდება ვაჭრობა და მრეწველობა, რაც, თავის მხრივ, ახალი საზღვაო გზების ძიების სტიმულად და დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების განსაზღვრებელ ფაქტორად იქცა. კოლუმბი (1451—1506) ამერიკის კონტინენტს აღწევს. გუტენბერგის (1397—1468) გამოგონება იტალიაში უფრო ფართო ვასაქანს პოულობს, ვიდრე მის სამშობლოში ამ ევროპის ნებისმიერ სხვა ქვეყანაში. მკვდრეთით აღმდგარი ანტიკური კულტურის საფუძველზე იქმნება პოლიტიკური მეცნიერება; ქრონიკა ადვილს უთმობს სამოქალაქო ისტორიას; იბადება სარაინდო პოემა. XIII—XIV საუკუნეების დიდი იტალიელი მწერლების საქმეს თანამიმდევრულად აგრძელებენ კვატრორენტოსა და ჩინკვერენტოს პოეტები, ისტორიკოსები, პუმიანსტები: ლოდოვიკო აროსიო (1474—1533) და პიეტრო ვებე (1470—1547), ფრანჩესკო ბერნი (დაახლ. 1497—1536) და აკრონიმო ფოლენგო (1491—1544), ნიკოლო მაკიაველი (1469—1527) და

ფრანჩესკო გვიჩარდინი (1482—1540), პიკო დელა მირანდოლა (1463—1494) და მარსელიო ფორსი (1433—1499). ბრუნელესკი (1377—1446) ქმნის ახალ არქიტექტურას, დონატელი (1338—1446) — სკულპტურას. მაზაჩისა (1401—1428) და ურიცხვი ტრასკანეო თუ უმბრიელი მხატვრის შემოქმედება გზას უხსნის მაღალი რენესანსის გიგანტებს — ლეონარდოსა და მიქელანჯელოს (1475—1564), რაფაელს (1483—1520) და ბოტიჩელის (1447—1510), ტიციანს (1477—1576) და ტინტორეტოს (1512—1594). იტალია ევროპული კულტურის მედროდ ხდება. დანარჩენი ქვეყნები ისეთივე განვითარებითა და შურის თვალთ უყურებენ იტალიური ხელოვნებისა და მეცნიერების ტროფუსს, მის სიმდიდრეს და ფუფუნებას, როგორც თავისლაც გერმანული ბარბაროსები უთვალავლედებენ რომის დიდებას.

ხელოვნებისა და მეცნიერების ამ ტროფულურ წინსვლაში თავისი მნიშვნელოვანი ნვლილი შექცა ახალ ასტრონომიისაც, რომელიც იტალიაში კი არა, პოლანდეთში იღებს დასაბამს, და მისი მებარამტრეა ნიკოლოპ კოპერნიკი (1473—1543), ვისმა ფუნდამენტურმა შრომამაც „ცოტრ სხელთა მიმოქცევისთის“ (*De revolutionibus orbium coelestium*) საფუძველი გამოაცალა პტოლემეაიოსის გეოცენტრულ სისტემას და ახალი კოსმოლოგიური მსოფლმხედველობის სათავედ იქცა. ისევე, როგორც ქრისტიანული კოლუმბის, ცოტა უფრო გვიან კი ფრენჩედო მაგელიანისა (1480—1521) და ვასკო და გამას (1469—1524) დიდმა საზღვაო ექსპედიციებმა უჩვენოდ განავრცეს ადამიანის გეოგრაფიული თვალსაზრისი, კოპერნიკის, ჯორდანო ბრუნის, გალილეო გალილეისა და იოანე კეპლერის პელიოცენტრულ სისტემებმა წარმოუდგენად გააფართოვეს სამყაროს ფარგლები და კაცობრიობის წინაშე სრულიად ახალი — გრანდიოზული კოსმოური სინამდვილე გადამიშალა.

1512 წელს, როცა კანონიკოსმა (ასე იწოდებოდა საეპისკოპოსოს უმაღლესი სასულიერო და ადმინისტრაციული უკრის ნეერი) ნიკოლო კოპერნიკმა ფრანკფორტის მიძინების ტაძრის ჩრდილო-დასავლეთ კოპიდან ვარსკვლავებით მოძველი ცისაკენ პირველად მიმართა თავისი ჭოგრები, ევროპული კოსმონომია კვლავინდებურად ეყრდნობოდა პტოლემეაიოსის ავტორიტეტს და მის გეოცენტრულ სისტემაზე აფუძნებდა თავის აღმოჩენებას თუ გამოთვლებს. ამ ისტუმის თანხმად, სამყაროს უძრავი ცენტრის — დედამიწის გარშემო შემდეგი თანამიმდევრობით ბრუნვადგენ პლანეტები: მთვარი, მერკური, ვენერა, მზე, მარსი, ოპიტიერი, სატურნი. პტოლემეაიოსის გეოცენტრული მოდელი, არსებითად, სხვა არა იყო რა, თუ არა მის წინაორბედ ბერძენ ასტრონომიოთა (ველოსე, პლატონი, კლავდე, არისტოტელე და სხვ.) ანალოგიური გეოცენტრული სისტემების გაუმჯობესებული ვარიანტი. თუ ზემოხსენებული ასტრონომები პოპოცენტრულ სფეროთა ბრუნვის, მათი ღერძების დაბრლილობის კუთხეთა და ბრუნვის სიჩქარეთა კომბინირებით აღწერდნენ პლანეტების მიჯლოდ მოძრაობას, პტოლემეაიოსის გეოცენტრული მოდელის მიხედვით მხოლოდ მზე ბრუნავდა წრეულად, მამინ როდენაც მთვარი და დანარჩენი პლანეტები უშუალოდ დედამიწის კი არ უვლიდნენ გარშემო, არამედ თანდაბარი

სიძქვართი მოძრაობდნენ ერთგვარი ნარმოსახული თუ ფიტქორი ცენტრის ირგვლივ მჭირე რადიუსიან სივრცე (ეპიცენტრი), რომლის ფიტქორი ცენტრიც, ასევე თანახმად სიძქვართი, უკვე დედამიწის გარშემო შემოსწრებად დეფერენტად წოდებულ უფრო დიდ წრეს.

ეპიცენტრა ზომების სათანადო გამოანგარიშების წყალობით შესაძლებელი გახდა ნინასნარ გამოთვალათაც შეიძლებოდა, ეთქვათ, მთვარის მომავალი მდებარეობის განსაზღვრა რკალის 10 წუთის სიზუსტით, რაც იმ დროისათვის განსაცვიფრებელ მიღწევას წარმოადგენდა. მაგრამ ასტრონომიულ დაკვირვებათა შედეგად დადგენილი ახალ-ახალი ფაქტები გამომდებელი აუცილებელი ხდებდნენ ბტოლემეოსის სისტემის სათანადო კორექტირებას. ასე მაგალითად, ჯერ კიდევ თვით ბტოლემეოსისავე პლანეტა მარსის მოძრაობაში მის მიერ შემჩნეულ უფსრვიობათა ახახსნლად პირველ ეპიცენტრზე მეორე — დამატებითი ეპიცენტრი ავგო, ხოლო მას შემდეგ, რაც არაბმა ასტრონომებმა ციერ სხეულთა მოძრაობაში ბევრი ახალი შესაბამისი აღმოაჩინეს, საჭირო შეიქნა სხვა დამატებითი ეპიცენტრების შემოღება და, იმავედროულად, ერთთვის მიმართ მათი მოძრაობის დახრა სხვადასხვა კუთხით. XII საუკუნეში მარტოოდენ პლანეტა მარსის მოძრაობის წარმოსადგენად შემოღებულ ეპიცენტრთა რიცხვმა ოცდაორს მიაღწია. ყოველივე ეს უკიდურესად ართულებდა სამყაროს აგებულების ბტოლემეოსისეულ სურათს და ეჭვს ბადებდა მისი სისწრაფის მიმართ. ამიტომაც იყო, რომ ტოლემეოს ქრისტიანული სამეფოს ბრძენთა-ბრძენმა მმრძანებელმა ალფონსო X-მ (1220—1284) სწორედ ბტოლემეოსის ცენტრების რედაქტირებისას წარმოასთქვა თავისი ისტორიული ფრაზა: „უფალ ღმერთის სამყაროს შექმნისას ჩემთვის რომ ეკითხა რჩევა, ცოტა უკეთეს ნიშნულ შევთავაზებდი“.

სწორედ ეს სირთულე აცხუნებდა კოპერნიკს, ისევე, როგორც პლატონს 19 საუკუნის წინააღმდეგ, თვისი დიდი წინამორბედისა არ იყოს, თვითონაც ღრმად იყო დადიმუნებული, რომ სამყაროს გაცილებით უფრო მარტივად და ეკონომიურად სქემა უნდა სდებოდა საფუძვლად. ამტკომაც გულმოდგინედ სწავლობდა ძველ ბერძენ თუ რომაელ სწავლულთა შრომებს და მათი ძიებების შედეგებს ლამელი ცის თაღზე საკუთარი დაკვირვებებიდან გამომდინარე დასკვნებს უდარებდა. 1520 თუ 1530 წელს (ზუსტი თარიღი უცნობია) ასე დაიწერა მისი ამოკლებული „ნიკოლოზ კოპერნიკის მოკლე კომენტარები მიმართულებისა, ციურ მოძრაობებს რომ ეხებიან“, სადაც მან ჩამოაყალიბა თავისი მოძღვრების ძირითადი დებულებები თუ აქსიომები, რომლებიც შემდეგ შევიდა მის მთავარ შრომაში — „ციურ სხეულთა მიმოქცევისთვის“, 1543 წელს რომ გამოქვეყნდა ნორინბერგში, კოპერნიკის სიკვდილამდე სულ ცოტა ხნით ადრე (ერთი ეგზემპლარი სწორედ სასიკვდილო სარეცელზე მიაღწევს სულთმოზრმად ავტორს).

ზოგიერთი ეს აქსიომი შეიძლება შემდგენიარად იქნეს რეზიუმირებული: დედამიწის ცენტრი სამყაროს ცენტრი კი არა, მთვარის ორბიტისა და დედამიწისზე მდებარე

ყოველი ხაგის ცენტრია; ყველა პლანეტა მზის ირგვლივ მოძრაობს, რომელიც ყველა ორბიტის ცენტრად დაგას, ამიტომ მზე უნდა მიგვაჩინდეს სამყაროს ცენტრად; მოძრაობები, რომელთაც ცის თაღზე ვაკვირდებით, თვით ცის მოძრაობები კი არა, დედამიწის მოძრაობის შედეგია; მზის წლიური ხილული მოძრაობა ვარსკვლავიერი ცის ფონზე მზის ირგვლივ დედამიწის წლიური ბრუნვით აიხსნება; პლანეტების ხილული „ბეტიალი“ ცის ფონზე კი ილუზიაა, რასაც დედამიწის წლიური წრეწრუნვა იწვევს.

ცალკეული ხარვეზებისა და, დღევანდელი ასტრონომიული თვალსაზრისით, აშკარა უზუსტობებისა თუ შეცდომების მიუხედავად, კოპერნიკის კონცეფციამ მკაფიოდ იქნა ჩამოყალიბებული სამყაროს პელიოცენტრული სისტემის კონტურები, რუსი ასტრონომის, მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორის ს. ნ. ბტალკის მიხედვით, „კოპერნიკის მოსახრებებს საფუძვლად უდევს აზრი, რომლის თანახმადაც, სფეროსებური დედამიწა, ისევე, როგორც პლანეტები, მზის ირგვლივ მოძრაობს და თავისი ერთ-ერთი დამეტრის გარშემო ბრუნავს. მოვარე დედამიწის ირგვლივ ტრიალებს და, როგორც თანამგზავრი, თან ახლავს მას მზის ირგვლივ მოძრაობისას. დედამიწის ბრუნვა განაპირობებს ციური სფეროს სადღეღამისო მოძრაობას. მზის გარშემო დედამიწის ბრუნვის დამებება შესაძლებელი გახდა პლანეტების ხილული მოძრაობათა, უწინარეს ყოვლისა კი, წინსვლითი და უკუქცევილი მოძრაობების გაცილებით უფრო მარტივად ახსნა, ვიდრე ბტოლემეოსის გეოცენტრულ სისტემაში. თუმცა მზის ირგვლივ პლანეტების და, მათ შორის, დედამიწის არათანახარზომიერ მოძრაობათა ახახსნლად კოპერნიკმა შეინარჩუნა წიროლი მოძრაობები და ეპიცენტრები. მას სურდა დაესაბუთებინა თავისი თეორიის ძირითადი იდეა — დედამიწის წრეწრუნვა და მისი მოძრაობა, მაგრამ უნდა ვთავიაროთ, რომ მისი არგუმენტები ისევე ნაკლებ დამაჯერებელი არიან, როგორც დედამიწის უფრობის ბტოლემეოსისეული მტკიცებანი. კოპერნიკის დროს ფიზიკას და მექანიკას დიდი პროგრესი როდი განუცდიათ ძველი ბერძენების წარმოდგენებთან შედარებით. არგუმენტაცია კვლავაც უწინდელი რჩებოდა. თუმცა კოპერნიკის მტკიცებანი ზედმინებით შეესაბამებოდნენ იმდროინდელი მეცნიერების წარმოდგენებს ფიზიკურ მოვლენათა შესახებ; ამიტომაც საესახებო საკებარის ჩანდნდა და დიდი მნიშვნელობა ჰქონდათ მისი თანამედროვეებისათვის, ასე რომ, კოპერნიკის თავის თანამოაზრებები ყუყავ, რომლებიც თანდათანობით ავითარებდნენ მის მოძღვრებას და დღევანდელ დონემდე მიიყვანეს ასტრონომია. კოპერნიკის მოძღვრების მკაცრი დასაბუთება მხოლოდ უფრო გვიან გახდა შესაძლებელი. არსებითი მნიშვნელობა ჰქონდა იმას, რომ მნათობთა ხილულ მოძრაობას კოპერნიკის სისტემა უფრო მარტივად ხსნიდა, ვიდრე ბტოლემეოსისა“.

მაგრამ მისმა პელიოცენტრისტულმა თეორიამ კოპერნიკს მარტო თანამოაზრნი კი არა, მრისხანე მტრებიც შესძინა, რომელთა შორისაც, უწინარეს ყოვლისა, უნდა მოვიხსენიოთ გერმანული პროტესტანტიზმის ლიდერი მარტინ ლუთერი (1483—1546), გადაჭრით რომ, აღუდგა წინ ამ „მავნე მოძღვრებას“. „როგორც ამბობენ,

ერთ ახალ ასტროლოგს მოუწოდებინა დამატკიცოს, თითქოს ცა, მზე და მთვარე კი არა, დედამიწა ბრუნავს თავისი თავის ირგვლივ... ბრიყვს უნდა თავდაყირა დაეყენოს ასტრონომიის მთელი ხელოვნება. მაგრამ როგორც გვიმომეგბეს საღმრთო წერილი, ისე წარმანმა დედამიწას კი არა, მზეს უბრძანა — შექრდიო!... სად საღმრთო წერილის ქვეშევუვალი ავტორიტეტი და სად უცნობი ასტროლოგის თუ ასტრონომის ესოდენ „ბრიყვეული“ მტკიცება? დიდ რეფორმატორს მკრეხელთადაც მიაჩნდა თვით მათი დაპირისპირება. კოპერნიკის მოძღვრების მიმართ არანაკლებ დაუნდობელი იყო ლუთერის თანამოაზრე, სახელგანთქმული გერმანელი თეოლოგი ფილიპე მელანხთონი (1497—1560), ხელაღებით რომ მოითხოვდა, საერო ხელისუფლებისაგან, ჩანასახშივე ამოშთილი და გასაქვნი არ მიეცეთ ამ „სულიერი აღვირ-ბისწინაობისათვის“.

კათოლიკური ეკლესია ვატიკლებით უფრო გვიან — კოპერნიკის გარდაცვალებიდან მხოლოდ 73 წლის შემდეგ „მოეგო გონს“ და ე.წ. „კონგრეგაციის ინდექსით“ დაეკმარა პოლანდელი ასტრონომის, მკაზე მოძღვრება: „უწინდესესა კონგრეგაციამ შეიტკრა, რომ პოთაგორელთა ცრუ და საღმრთო წერილის სანიხააღმდეგო მოძღვრება, როგორც მას გადმოგვცემენ კოპერნიკი და სხვები, ბელასა ვრცელდება და ბევრისთვის მისაღებ ხდება ჩვენს დროში. იმისათვის, რომ აღუკვეთოთ ამწარნი მოძღვრების გავრცელება საღმრთო ქრისტიანების საზიანოდ, უწინდესესა კონგრეგაციამ დაადგინა მათ გამოსწორებადგე აიკრძალოს კოპერნიკისა და მის თანამოაზრეთა წიგნები, ასე რომ, ყველა ეს თხზულება იკრძალება და იგმობა ამ ბრძანების ძალით“. კოპერნიკის მითვარი შრომა დაწვეს და, იმავდროულად, ე.წ. „აქრძალულ წიგნთა ინდექსშიც“ შეიტანეს [ეს „ინდექსი“ 1559 წელს იქნა შედგენილი და თანდათანობით იესებოდა ისეთ ავტორთა წიგნებით, როგორიცაა დანტე, ბუკონი, პოპო, ლიბანიცი, სპინოზა, კანტი, ლოკი, ვოლტერი, რუსო, დარენი, ფილბონი, ფრანსი, პაინე, სტენდალი, ზოლა, ტოლსტოი, გორკი და სხვა].

თუმცემტმა საუკუნემ განვლო მას შემდეგ, რაც წარ-სულს ჩაბარდა ძველი პავანისტური რელიგია და თან გაყოცა თავისი ანთროპომორფული დღვაებები, რძელთა ადგილიც აღმოსაპოებით მოვლენილმა ჯვარ-ცხელმა ღმერთმა და მისმა მონათესაებურმა რელიგიამ დაიკავა. მეორეს მხრივ, სამყაროს საიდუმლოებათა ინ-ტეგრირი ნვლობა, რაც ნიმნეული იყო ანტიკური მეცნიერებისათვის, ბუნების მოვლენებზე სისტემატურმა დაკვირვებებმა, მათმა კრიტიკულმა ანალიზმა და მათემა-ტიკურ აპარატზე დაფუძნებულმა კვლევის ექსპერიმენ-ტულმა მეთოდმა შეცვალა, რითაც ახალი მეცნიერება არსებობდა განსხვავდებოდა ძველისაგან. მაგრამ ამ რა-დიკალური ცვლილებების მიუხედავად, რელიგიისა და მეცნიერების ანტიგონიზმი თითქმის მთლიანად უცვლელი დარჩა, ხოლო ორივე მხარისათვის ამ საბუნ-სწერო ანტიგონიზმში „განხეთქილების ვაშლის“ როლს კვლავინდებურად ასრულებდა სამყაროს პელიოცენ-ტროლი სისტემა. გოეთე განცვიფრებით ლაპარაკობდა იმ მსხვერპლზე, რაც ცაცობრიობისათვის მოითხოვა კოპერნიკის მოძღვრების აღიარებამ:

„მთელ ამ ახალ წარმოდგენებათ თუ აღმოჩენებთ შორის აღამიანის სულზე იშვითადა თუ მოუხდენია რამეს კოპერნიკის მოძღვრებაზე უფრო მძალადი ზემოქმედება. როგორც კი წიროლად და დასრულებულად ცნეს სამყარო, მამრეც იმულებული შეიქნენ უარო ეთქვი ამ წარმოდ-გენულ უპირატესობაზე, რასაც კანაპირობება სამყაროს ცენტრად ყოფნა შესაძლოა, ვაცანობისათვის არას-დროს ნაუყენებიათ ესოდენ გრანდიოზული მოთხოვნა; მასზე დათანხმებისთანავე ყველაფერი კვამლად და ნის-ლიად იქცა: ახალი სამოთხეც, უბნოების, პოეზიისა და ლეთისწმოსაობის სამყაროც, გრძნობების მოწმობაც, რელიგიურ-პოეტური რწმენაც. რა გასაკვირია, რომ აღამიანებს არ უნდოდათ უარეყოთ ყოველივე ეს და მთელი არსებით ცდილობდნენ წინ აღდგომოდენ იმ მოძღვრებას, უფლებას რომ აძლევდა თავის მომდევრებს და, იმავდროულად, მოითხოვდა მათგან, წარმშეუხრელად ესარტყლათ იმ არნახული თავისუფლებითა და აზრის სიმბალით, რასაც უნინ მიახლებითათუ კი ვერ წარმოი-დგენდნენ“.

ერთი პირველთაგანი, ვინც უყუყუმანოდ მიემბრო კოპერნიკის „ახალ მოძღვრებას“, დიდი იტალიელი მოაზროვნე, ფილოსოფოსი და კოსმოლოგი ჯორდანო ბრუნო (1548—1600) იყო. 17 წლისა დაბრისკვალა მონასტერში ბერად აღიკვეთა, სადაც იმ დროის ეკლ-ობაზე საფუძელანი განათლება მიიღო, ასე რომ, თვით პაპი პიუს V-ს (1566—1572) წარუდგინეს როგორც კათოლიკური თეოლოგის მომავალი მწათობი. მაგრამ მალე მიატოვა მონასტერი, რადგანაც მიხედა, რომ საეკ-ლესიო სარბიელი მისი ასპარეზი არ იყო. ეს საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ მწვალებლად გამოეცხადებინათ და 28 წლის ჯორდანო ბრუნო იძულებული შეიქნა შეეცარიამი გაქცეულიყო. შეეცარიამიდან საფრანგეთში მიემგზავრება, სადაც პრო-ფესორის ადგილს სთავაზობენ სორბონის უნივერსიტეტში, მაგრამ ის უარს ამბობს ამ საპატი-ობისზე, რადგანაც სორბონის პროფესორი ვალდებული იყო ლეთისმასხურებას დასწრებოდა ეკლესიაში. 1583 წლიდან ბრუნო ინგლისშია და ლექციებს კითხულობს ოქსფორდის უნივერსიტეტში. აქ დაიწერა მისი მითვარი ფილოსოფიური თხზულებები „უასარულობის, უნივერ-სალისა და სამყაროთათვის“, „მოხეიმე მხეცის განდევნა“, „პერიოკული ენთუზაზმისათვის“.

1591 წელს, გერმანიაში ყოფნისას ბრუნომ მიიღო ენციკლიკი ნობლის ჯოვანი მოჩინეოს წერილი; მოჩინეოს სურდა მთელს ევროპაში სახელგანთქმული წნაულის ხელმძღვანელობით დაფუძნებულ „პერიმ-ტულ მეცნიერებათა“ საფუძლებას, რისთვისაც უნებ გასაპრეჯლოს სთავაზობდა ბრუნოს, რადგანაც იმედი ჰქონდა, რომ აღქიმიამი განაფვის წყალობით ისრულებ-და თავის სანუკვარ სურვილს: ქმიოური გარდაქმნების გზით ფერადი ლითონებიდან მიელო ოქრო. გარდა ამისა, ის ხელმეუხელობის გარანტიასაც აძლევდა ბრუნოს, რომელიც ენდო მის სიტყვას და იტალიიდან მეთოხედი საუკუნის წინათ გადახვენილი 1592 წელს დაბრუნდა სამშობლოში. დაბრუნდა, მაგრამ სულ სხვა განზრახვით, ვიდრე მოჩინეოს სურდა: გადამხვენილი ჰქონდა „პერიმ-ტული“ კი არა, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებების

დაუფლებამო დახმარებოდა „სწავლასმოწყურებულ“ შვიკრდს. ამიტომაც იყო, რომ დაბრუნებისთანავე შეუდგა თავისი განზრახვის ასრულებას, მაგრამ მოჩენივოს მალე აეცსო მითმინების ფილა და იმედგაცრუებულმა ინკვიზიციას გადასცა აბეზარი მასწავლებელი, როგორც კი ბრუნოს შეპყრობის ახალი ვაგიკო, პაპმა კლემენტე VIII-მ (1592—1605) კატეგორიულად მოსთხოვა ვენეციის ხელისუფალთ რომისთვის გადაცემა იგი.

საგულისხმოა დახასიათება, რომელიც ბრუნოს მისცა ვენეციის რესპუბლიკის სასამართლო ხელისუფლებამ: „უმიძიებელი მწვალებლობის მხრივ მის მიერ ჩადენილი დანაშაული, მაგრამ ესაა ერთი უთვალსაჩინოესი და უშეკითხესი გენია, როგორიც კი შეიძლება წარმოვიდგინოთ; განსაკვირვებელი ცოდნის პატრონი და შესანიშნავი მოძღვრების შემქმნელი“. მოუხდავად ამისა, 1593 წელს ბრუნო მანცე გადასცეს რომის საეკლესიო ხელისუფალთ.

ასე შეუდგა მეცნიერების დიდი მარტვილი წამების შვიკრდთან ზგას. მისგან მოითხოვდნენ უარყო „ერიტიკული მოძღვრება“, იმ დროის კვლავობაზე განსაკვირვებელი სითამაშით რომ ამტკიცებდა სამყაროს უსასრულობას. თვით კომერციის მიხედვითაც კი, სამყარო სასრულო იყო, თავის თავში ჩაკეტული და ე.წ. „უძირად ვარსკვლავთა“ სფეროთი გარემოცული. ბრუნომ კი თავის თხზულებებში — „უსასრულობის, უნივერსუმისა და სამყაროთათვის“ წამოაყენა თავბრუდამხვევი იდეა: უნივერსუმი უსასრულო და უსაზღვრო სივრცეა, რომელიც მოიცავს სამყაროთა ურიცხვ სიმრავლეს, მეტ-ნაკლებად რომ ჰგვანან ჩვენსას; ამასთან, ვერცერთის ვერ დაფასავთ უნივერსუმის ცენტრად, რადგანაც მას არც სანდარო აქვს და არც ცენტრი: ერთი და მეორეც შეიძლება ჰქონდეთ მხოლოდ უნივერსუმის უსასრულო სივრცეში მიმოფანტულ ცალკეულ სამყაროებს. ყველა ეს ცენტრი უზარმაზარი ციური სხეული — იგივე მზე; მზეები თავიანთი საკუთარი სინათლით ნათობენ, ხოლო მათ ირგვლივ საკუთარ ორბიტებზე მიმოტყვევან პლანეტები და ნოდებელი უფრო პატარა სხეულები, მზეებისგან რომ სესხებობენ თავიანთი სინათლეს.

ბრუნოს მიხედვით, გაენითარების პროცესში ჩართული სამყაროები — პლანეტები და მზეები — გამოუღებულ ცვალებადობას განიცდიან; ისინი იზიდაებიან და ეკედებიან. იცვლებს ჩვენი პლანეტის ზედაპირიც. დროის ხანგრძლივ მუალეებში „ზღვები კონტინენტებად იქცევიან, კონტინენტები კი — ზღვებად“. დედამიწა სიცოცხლის ერთადერთი კერა როდია; უსასრულო კოსმოსში შეიძლება არსებობდეს ურიცხვი ასეთი კერა, ხოლო თვით სიცოცხლის ფორმები უსასრულოდ მრავალფეროვანია, ისევე, როგორც საარსებო პირობები სხვა პლანეტებზე. სიცოცხლე კი გარდუვალად წარმოშობს გონიერებას, თუმცადა სხვა პლანეტების ბინადარი გონიერი არსებები შეიძლება სულაც არ ჰქავდნენ ადამიანებს, რადგანაც კოსმოსის უსასრულო და მასში არსებობის ყველა ფორმისთვის მოძებნება ადვილი.

კოსმორი ევოლუციის კონცეფციას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს თანამედროვე ასტრონომიაში, რომელმაც გიგანტური ნაბიჯები გადადგა წინ კომერციისა და ჯორდანო ბრუნოს შემდეგ. არსებობდა თანამედროვე

ასტრონომიის მიერ მატერიის სტრუქტურულ დონეთა თვითორგანიზაციისა და ევოლუციის კონცეფციის თანამედროვე ასტრონომიის მიერ შეტანილი წვლილი. — წერს რუსი სწავლული, ფიზიკა-მათემატიკურ მეცნიერებათა დოქტორი ა. მ. პეტროვი: — ვერ კიდევ სულ ცოტა ხნის წინა ევოლუციის სხვადასხვა ეტაპებს — კოსმოგონიურს, ასტროფიზიკურს, გეოლოგიურსა და ბიოლოგიურს — არსებობდა, მაკმარისი ურთიერთკავშირის გაგრევე იკვლევდნენ: სამყაროს მეცნიერული სურათის დონეზე, რა თქმა უნდა, კემორი კი მყარდებოდა, მაგრამ ის ყოველთვის როდი იქცეოდა ორიენტრალ ევოლუციურ პროცესთა კონკრეტული კვლევისას. დღეს კი ასტრონომიაში საყოველთაოდ მიღებულია სამყაროს განიხილავდნენ როგორც თვითორგანიზებად სისტემას, კოსმორი ევოლუციის პროცესებს კი დედამიწის ევოლუციის უკავშირებენ და ცდილობენ თვალს გააფიქრონ, რა კავშირა მგვა-, მაკრო- და მიკროეოლოგიათა შორის, რომელთაც განიხილავდნენ როგორც სამყაროს სულ უფრო და უფრო გართულებად თვითორგანიზაციისა და ევოლუციის კართორ პროცესის კერძო ასპექტებს“.

მაგრამ ვიდრე ასტრონომიული მეცნიერება ამ თვალსაზრისადვე მივიღებ, მას ურიცხვი დაბრუნებლობისა და სასტიკი წინააღმდეგობის გადალახვა მოუხდა. აზროვნების ინტენსიურ რომ აღარაფერი იქცეოდა, ზემოთ აზრითხელ აღნიშნული ანტაგონიზმი რელიგიური მსოფლმხედველობის კონსერვატიზმსა და მეცნიერების ნოვატორულ მასწავლებლას თუ მიგნებებს შორის უამრავი მსხვერპლის ფასად დაუგდა ადამიანის მადებელ აზრს.

ამ ანტაგონიზმს, ზეციურ და მიწიერ სამყაროთა დაპირისპირებიდან რომ იღებს დასაბამს, ფესვები მოკრულ წარსულში აქვს გადებული. ცა ძველ ცივილიზაციებში ყოველთვის მოიაზრებოდა უკეთესი ღმერთების საფანედ, სინათლის, სინმინდის, უხრწნელობის და წარუვალობის საფულოდ, მამინ როდესაც დედამიწას, ვერ კიდევ ანტიკურბიდან მომდინარე ტრადიციის თანახმად, დამატრალვად საპირისპირო ატრიბუტები მიენერებოდა და მოკლედ ადამიანთა ამქვენიურ სამყოფლად და საპრძანებლად იყო მიჩნეული. არისტოტელეს (384—322 ძვ. წ. ა.) მიხედვით, ცა არამატერიალური, მარად უცვლელი „ეიურისგან“, ანუ ე.წ. „ეიურისტენიციისგან“ (მზეთუ არსისგან) იყო შექმნილი, მკვეთრად რომ უპირისპირდებოდა დანარჩენ ოთხ მატერიალურ „სტიქიონს“ ან „ელემენტს“ — მიწას, წყალს, ჰაერს და ცეცხლს, რომელთაგანაც თიხზოვდა მთელი მიწიერი სამყარო. იმავე არისტოტელესა და პტოლემაიშის ასტრონომიული კონცეფციას, რომელიც მთლიანად გაიზიარა ქრისტიანობამ, დედამიწის სამყაროს ცენტრებად მიიჩნეოდა. ეს გეოცენტრული კონცეფცია კი ბიბლიური ანთროპოცენტრიზმის დასტურად იქნა აღქმული: „მსგავსად იმისა, — წერს ცნობილი ფრანგი თეოლოგი პეტრე ლომბარდი (გარდ. 1164 წ.) თავის თხზულებებში „სენტენციათა ოთხი წიგნი“, — როგორც ადამიანი მდურთისათვის არის შექმნილი, რათა მსახურებდეს მას, ისე სამყაროც ადამიანის სასახარად არის შექმნილი. ამიტომ ადამიანი სამყაროს ცენტრშია მოქცეული, რათა შეედლოს თვითონ მსახურებდეს და მასაც მსახურებდენ“. ანტიკური თუ ულინისტური ეპოქის ანალოგიური წარ-

მოდგენები ისე ღრმად შეითვისა და შეისისხლნორცა ქრისტიანობამ, ისე სრულად მიუსადაცა საღმრთო წერილით ნასაზრდოებ თავის საკრალურ მრწამსს, რომ კოპერნიკის, ისევე, როგორც ჯორდანო ბრუნოს „ურტყიკული მოძღვრება“ მონმენდილ ცახუ მეხის ვაგარ-დანას ჰვავდა. პელიოცენტრულმა სისტემამ დედამიწას ერთბაშად „ჩამოართვა“ სამყაროს ცენტრის პრივილე-გიტებული როლი და ის კოსმოსის უსასრულო სივრცეში მიმოფანტულ ურიცხვ განადიოხურ ვარსკვლავთა შორის ჩაკარგულ ქროლის უზადრე მარცვლად აქცია.

კოპერნიკსა და ჯორდანო ბრუნომდე დედამიწა თითქოს ის უზარმაზარი არენა იყო, სადაც ადამიანის უკუ-დავი სულისათვის ერთმანეთს ერკიდებოდნენ ზესკნე-ლისა და ქვესკნელის, სინათლისა და ბნელეთის ძაღნი; სადაც ზორცის ისხამდა საკუთრი დედამიწის მიღმა დასახული მისტორი გეგმა (ყოფითი დაცემისა და გა-მოსყიდვის, ანუ ადამის დაცემული ძის აღდგინების, რისთვისაც თვით მაცხოვარმა დასთია თავისი ღვთაებრივი სისხლი. გეოცენტრული სისტემა, რომლის მიხედვითაც დედამიწა სამყაროს ცენტრად იყო დასახ-ული, კიდევ უფრო რელიგიურად წარმოაჩენდა ადამიანთა საცხოვრების საკრალურ როლს, მაშინ როდესაც პელიო-ცენტრულ სისტემას, ასტრონომიული განმარტვის ერთ უზადრეუ სხეულად რომ აქცევდა დედამიწას, გასული საუკუნის ინგლისელი თეოლოგისა და ფიზიკოსის პ. უაითუერის სიტყვით, „ჰეილდრედა მიგეყვანეთ იმ დასკვნამდე, რომ დედამიწისთვის „გამოცხადება“ კომპი-ურნი კი არა, მხოლოდ და მხოლოდ ლოკალური მნიშვნე-ლების მოვლენა იყო“. პელიოცენტრული არა მარტო გეო-ცენტრუზმს, ანთროპოცენტრუზმაც უთხროდა ძირს.

ჯორდანო ბრუნოს (ისევე, როგორც — უფრო ადრე — კოპერნიკის) ასტრონომიული კონცეფციის გასახილთებლად კათოლიკურმა ეკლესიამ შეიმუშავა ფორმულა, რომლის მიხედვითაც, იტალიელი სწავლულის მოძღვრება თითქოს „სწორი იყო მათემატიკურად, მაგრამ მცდარი — ფილოსოფიურად“: სწორი იყო იმდენად, რამ-დენადაც პტოლემეაოსის გეოცენტრულ სისტემასთან შედარებით უფრო მარტვად ხსნიდა ასტრონომიულ მოვლენებს, მაგრამ, იმავე დროს, მეტაფორა უპირის-პირდებოდა სკოლასტიკურ ფილოსოფიის, ანუ, რაც იგუხვება, კათოლიკურ თეოლოგიას; ეს კი მრავალსაუკუნო-ვანი ტრადიციის წყალობით დამკვიდრებული და ურყვე დღემდე ქცეული საკრალური წარმოდგენების ნივალმდეგ მთავრულ აპკარა ჯანყს ნიშნავდა. ამიტო-მაც იყო, რომ ათვისტად შერავცეს დიდი პანთეისტო, რომლისაც, საკუთარი მრწამსიდან გამომდინარე, მარიალმა, თავისებურად, მაგრამ მაინც გულმხრავლად სწამდა ღმერთს: „ჩვენ ვეძებთ ღმერთს ბუნების უკვლელ-სა და ურყვე კანონში, ამ კანონით მართული მისიის მონიშნებით საუკე განწყობაში; ჩვენ ვეძებთ მას ზღის ბრწყინვალეებაში, ჩვენი მთბოლოური დედამიწის ნიაღში, ლეთაბრივი არსის ქემშიარტი ათინათში, ცის უსასრულო სივრცეში მიმოფანტულ ურიცხვ თანავარსკვლავთა ციავში, თავიანთი გაღობით რომ აღიდგებენ ზეკეთილს, ერთადერთსა და ზესთა-ზესს“.

მაგრამ კათოლიკური ეკლესია ზიზლით უარყოფდა მის პანთეიზმს, პელიოცენტრუზმს კი მომკვიდრებულ ცოლ-

ვად უთვლიდა, რამაც თავისი საბოლოო გამოხატულება პპოვა ინკვიზიციის განაზენი: „...ვგმობთ, შეგაყენებთ და ვერძალავთ შენს წიგნებსა და წანწარებს, თავიანთ ფურ-ცლებს რომ უთბობენ ურიცხვ ერებსა და ღვთისმშობას. გზამანება: ამიერიდან ყველა შენი წიგნი, რაც კი ხელში ჩაუვარდება ღვთისმსახურს, საჯაროდ დაბირო, მნიშა პეტრეს მოედანზე დაწვან... და, როგორც ღვთისმშობის, აკრძალულ წიგნთა სიაში შეიტანონ“. ამ სიტყვების მოსმენების, მონათულის ფეასებით მოსილი და ყელზე თოქტამული მსჯავრებული, კარდინალ ვადრუცის სასახლეში ძალით რომ დააჩოქა ვალათმა, ფეხზე წამოდგა და თქვა: „თქვენ უფრო შიშით წარმოთქვამთ ამ სიტყვებს, ვიდრე მე მათ ვისმენ“. განაჩენი ბრძანება: „ჩუმად უთვლად და უსისხლოდ!“, რაც კოცონზე ცოცხლებ დაწვეას ნიშნავდა. 1600 წლის 17 თებერვალს „ყვეთლებს ველზე“ (ჩამოი დვი ვიწმენ“. განაჩენი სისრულეში იწმა მოყვანილი.

„დდი დეგემი უღმბებლნი არიან“, — ამბობს გასული საუკუნის ცნობილი ამერიკელი მათემატიკოსი, ლეგეოსი და ფილოსოფოსი აღფრედ ნოთ უაიტჰედი. პელიოცენტრუზმის იდეა იტალიური (და არა მარტო იტალიური) მეცნიერების კიდევ ერთი სიაშაყის, თანამედროვე ბუნებისმცოდნეობის ერთ-ერთი ფუძემდებლის გალილეო გალილის (1564—1642) ბედის-წინედ იქცა. გალილის შრომების მშრალი შემოთვალვ კი საკმაოდ ვრცელ ადგილს დაიჭერდა: მისი თხზულებების 20-ტომიანი იტალიურ გამოცემაში (1890—1909; იგივე გამოცემა განმარტდა 1929—1939 წლებში) საკუთარი გალილეის შრომებს I—IX ტომები უჭირავს; X—XVIII ტომები დიდი სწავლულის მიმორჩას შეიცავს; XIX ტომი ბიბლიოგრაფიულ და საცნობარ მასალას ეძენება; XX კი — დასათარებებსა და დამატებებს. რაც შეეხება გალილეის შრომების თუნდაც ყველაზე ზერულ და მოკლე ანალიზს, ამისთვის ნამდვილად არ იკმარება ჩვენი გამოკვლევის ფორმატი. ამიტომ, მოდიოთ, ჩვენი უშუალო თემის ფარგლებში დავრჩეთ და ვცადოთ ახალი კუთხით შევეფოთ რელიგიისა და მეცნიერების ტრადი-ციულ კონფლიქტს, რასაც მთელი სამოცდაათი წლის მანიღლებ პიროგესისა და რეგრესის, სიკეთისა და ბიროტების ძალთა სამკედრო-სასიციცილო ჭიდილად აღიქვამდა „მსოფლიოში ყველაზე მონიშნეუ საბჭოთა მეც-ნიერებმა“, თუმცა სინამდვილეში ეს იყო მხოლოდ ორი ურთერთსამართისპირო მრწამსის, თავის საკუთარ სიმართლეში ღრმად დაწმუნებული ორი სხვადასხვა სიოფლმხედველობის კოლიზია, რაც ასწლულების მანიღლებ ეზამოდ ელოდა ობიექტურ მსჯავრს და პირუთენელ შემფასებელს. ქვემოთ მკითხველი გაეცნობა რიცვლ ამონარიდს გასული საუკუნის დიდი გერმანელი ფიზიკოსის, კვანტური მექანიკის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, ნობელის პრემიის ლაურეატის ვერნერ ფონ ჰაიზენბერგის ესსედან „საბუნებისმეტყველო და რელიგიური ქემშარტება“, როგორც ღრმად მეცნიერული და ობიექტური კრიტიკის ნიმუშს:

„...საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა წარმომად-გენელი, ცხადია, უნდა ითვალისწინებდეს რელიგიის ყოვლისმომცველ მნიშვნელობას ადამიანთა საზოგადოე-ბაში, თუკი ცდილობს გაიაზროს რელიგიური და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ქემშარტების

ასე თუ ისე წინაღობა განაჩენენ გამოცემის... მხოლოდ უფრო გვიან, რვა წლის შემდეგ, როცა გალელიმ დაარღვია ადგილწოდება, მისი შრომების გამოქვეყნებას რომ უკრძალავდნენ, მეორე პროცესზე თავისი გაიტანა იმ ხალხმა, რომელსაც სარწმუნოებისთვის გადაწყვეტილებას ძალმომრეობა ერჩია, და გალელის წინააღმდეგ გამოტანილი იქნა საყოველთაოდ ცნობილი მკაცრი განაჩენი, რამაც შემდგომ ასე ავსო ეკლესიას...

ახლა კი აუცილებლად უნდა ითქვას შემდეგი: რელიგიისა და მეცნიერების დაპირისპირება მართლმოდენ უარსკვლავთმორცხველობისა და, მეორეს მხრივ, ქრისტიანიზმის მიერ ერთადერთ სწორ ასტრონომიულ კონცეფციად მიჩნეული გეოცენტრიზმის ანტაგონიზმად უნდა ნაწარმოებოდეს. აღორძინების ეპოქაში ქრისტიანულ მსოფლგანცხადებას უპირატესად გამოდიოდა მედიცინაც და ბიოლოგიის ზოგიერთი ისეთი დარგიც, როგორცაა, მაგალითად, ანატომია და ფიზიოლოგია. ეს დაპირისპირება მით უფრო მწვავე ხასიათს იძენს იმის გამო, რომ აღორძინების ეპოქაში ხელახლა გამოდიოდა მეცნიერება ყველგან იწყება იმით, რაზედაც შეჩერდა ანტიკრობა* [გერმანელი სწავლულის კარლ ფედერნის ეს სიტყვები ერთხელ უკვე მოვიხმეთ ზემოთ].

ცნობილი რუსი მეცნიერი, აკადემიკოსი კ. მ. ბიკოვი ასე ახასიათებს ამ ეპოქას: „სწავლულება აზრი მთლიანად დათრგუნული იყო ბერძნული და რომაული მეცნიერების ძველ შემოქმედთა — არისტოტელესა და გალენოსის (გალენოსის) ავტორიტეტით. ყოველივე ის, რაც არ ეთანხმებოდა მათ მოძღვრებას, სიცრუედ და მწვალებლობად იყო მიჩნეული. ამრიგად, ანტიკრობის დიდ სწავლულთა ავტორიტეტი, ოდესღაც რომ გამოდიოდა მეცნიერება, მისი წინსვლის გზაზე ახლა უკვე მუხრუჭად იქცა. ბუნებისა და ადამიანის ორგანიზმის შესწავლა ძველი დროის სწავლულთა შრომების, როგორც ქვეშეუფალი ქვემარტების, დახუპარებით შემოიფარგლებოდა. უგულვებელყოფილი იყო ბუნების უშუალო შემეცნება ცდისა და დაკვირვების გზით. აზროვნების პირინოზის სივინროვეს განაპირობებდა მოვედნებზე დაკვირვების საშუალებათა არარსებობა. ალექსანდრიულ ეპოქაში შექმნილი ყველა წიგნი და სახელმძღვანელო, ავტობიოგრაფი, განადგურებული იქნა. შუა საუკუნეების რელიგიური ფანტაზმა ჩანასახმივე ამხობდა და გასაქანს არ აძლევდა ყოველგვარ სწრაფვას ბუნების შეცნობისაკენ. სწავლას ძირითადი უფრობიძენდნენ. მიარსა, რომ ჭაქანების იყო ბუნების ხიზისმიერ მცდელობაზე აეღოთ ხელი და ყველაფერს მოვედებოდა. ცის, ადამიანის აგებულებისა და გარემომცველი ბუნების შესწავლას შეუძლებელს ხიდად წიგნებისა და სახელმძღვანელოების უქონლობა. ძნელი წარმოსადგენი, რაროვად დათრგუნული იყო ადამიანის ცნობიერება. არ ჭაქანებდა არავითარი ორიგინალური აზრი. თვითუფლებით იმეორებდნენ მხოლოდ იმას, რაც ძველი დროის მეცნიერებს შეექმნათ. ამ ეპოქის უდიდესი ბროლები იყო შეუნყნარებლობა და რელიგიური ფანტაზიზმი“.

ეს სიტყვები 1948 წელსა დაწერილი და მათში თვალწინავე ვლინდება საბჭოთა მეცნიერებისათვის წინმართი ტენდენცია — ობსკურანტიზმის ბურჯად დასა-

ზონ რელიგია და, აქედან გამომდინარე, ბუნებობის ძალთა წინააღმდეგ თავგანწირვით მებრძოლი ნათელი საწყისის მისია დააკისრონ მეცნიერებას. რა თქმა უნდა, არცერთი სიტყვა წარმართული მეცნიერებისა და ქრისტიანული სარწმუნოების იმ უცნაური სიმბოზის თაობაზე, რამაც ესოდენ დრამატული როლი ითამაშა შუა საუკუნეებისა და რენესანსის ეპოქის ინტელექტუალური თუ სულიერი ცხოვრების ისტორიაში. „კათოლიკურმა სარწმუნოებამ საუკუნეების მანძილზე ისე ორგანულად შეითვისა და

შეისისხლონა არისტოტელეს მოძღვრება“, — ეწერდი ბელჯ პასკალისადმი მიძღვნილ ვრცელ გამოცხადებაში მეთობედი საუკუნის წინათ, — ისე ზემდინენით მიუსადაგა ის საღმრთო წერილი, რომ ქრისტიანიზმისა და პავანიზმის ეს კონკორდანსი მდემდე გამოეფეტს ევროპული კულტურის, მეცნიერებისა და რელიგიის არათავ მკვლევარს. მაგრამ ის, რაც თავის დროზე მართლაც გონების უზენაესი მიღწევა იყო, ორი ათასი წლის შემდეგ, მეცნიერების მანამდე გაუფიქრად და არანაული განვითარების შედეგად, თანდათანობით დრომოჭმულ ცოდნად, სამყაროს საიდუმლოებათა შეცნობის გზაზე ადამიანის მცდელო და მძიბებელი აზრის საბედისწერო მუხრუჭად იქცა... მეცნიერების განვითარების ახლებურმა ტენდენციამ, უწინარეს ყოვლისა, ეკლავა-ძიების ახალი, თვისობრივად განსხვავებული მეთოდს მომარჯვება და მისი რაციონალური დაფუძნება მოითხოვა. პერიპატეტეოსების პირწმინდა ფორმალისმს, მკვდარი ტექსტების გათავებულ ჩხრეკას, სინამდვილისაგან გაწყვეტილი ლოგიკური კონსტრუქციებისა და სოფისტური სილოგიზმებით თვითმიზნურ თამაშს სულ უფრო მკვეთრად უპირისპირდება ექსტრალ ბუნებაზე უშუალო დაკვირვების, სინამდვილის ცესპერიმენტული კვლევისა და თეორიული დასკვნების ცდით, პრაქტიკით შემოწმების ანალიტიკური მეთოდი“.

ახალი მეცნიერული მეთოდის ერთ-ერთი ყველაზე თავგამომდებელი მიმდევარი იყო ესპანელი სწავლული, მედიკოსი და ბიოლოგი, გეოგრაფი და ისტორიკოსი, იურისტი, ბიბლიოლოგი და თეოლოგი ნიველ სერვეტი (1509—1553), თავისი ფიციხი ხასიათით, ზოპოზირდა და დაუცხრობელი ბუნებით, ინტერესთა უწყველო მრავალმხრობითა და, ბოლოს, თავისი ტრაგიკული ხვედრით ასერიგად რომ გვაგონებს ჯორჯანო ბრუნოს. დიდი იტალიელისა არ იყოს, სერვეტსაც თავის სამოქმედო და სამოღვანეო ასპარეზად მისაჩნდა თითქმის მთელი დასავლეთი ევროპა: 18 წლის ჭაბუკი ტულუზაში (საფრანგეთში) ჩადის, იქაურ უნივერსიტეტში იურისპრუდენციის შესასწავლად, თუმცა თემილის მომავალი მსახური ბიბლისა უფრო გულმოდგინედ ჩაატარებდა; საფრანგეთიდან გერმანიის მიმგზავრება, იმის იმედით, იქნებ რეფორმაციის სახელგანთქმული ლიდერი მარტინ ლუთერი გაციცნოდ; უფრო გვიან გერმანიისაკენ ქვეყნდება მისი თეოლოგიური და ფილოსოფიური შრომები, სადაც რადიკალური პანთეიზმის მქადაგებლად გვევლინება. მაგრამ მოულოდენლად თავს ანებებს თეოლოგიას და

* იგივე ითქმის პიპოკრატეს, გალენოსის, პტოლემიოსის, პლინოზისა და ანტიკური მეცნიერების სხვა კორფედა დექტრინის მიმართ.

პარიზისკენ იღებს გეზს, სადაც კვლავ უზრუნველა მედიცინის შესწავლას სახელგანთქმული ფრანგი ექიმების — სილეოუსის (ჟაკ დიუბუა; 1478 — 1555) და ჟან ფერნელის (1497 — 1558) ხელმძღვანელობით. აქ ის თავისი დროის ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო მედიკოსის სახელს იხვეჭს. თავისი კოლეგებისაგან განსხვავებით ბრძამდ რომელი ენდობა ანტიკური მედიცინის კლასიკოსთა — ჰიპოკრატესა თუ გალენოსის (გალენუსის) ავტორიტეტს და ინკრინიური სამედიცინო პრაქტიკისა და შრავალირიცხოვანი (ცდემის) წყალობით რენესანსის ეპოქის ერთ-ერთი უდიდესი აღმოჩენის ავტორი ხდება: ეს გახლავთ სისხლის მიმოქცევის მცირე წრე. სერვეტი ცხადყოფს სუნთქვის როლს ვენური სისხლის არტერიულ სისხლად გარდაქმნისა და გულის სარქველების მნიშვნელობას სისტოლისა და დიასტოლის თანმიმდევრული მონაცვლეობის პროცესში.

მაგრამ, როგორც ჩანს, მედიცინის სიყვარულმა სერვეტის გულში ვერ ჩაქალა მისი მცირე ენება — ღვთისმეტყველება. მოკლე ხანში ამოაგონებს თავის მთავარ თეოლოგიურ თხზულებას „ქრისტიანობის აღდგენა“ („Christianismi restitutio“), სადაც უდავო ნიჭით ერთად თავს იჩენს მისი მენტალიტეტისა და, იმავდროულად, ფანტასტიკური კონსტრუირებისა თუ ქიმიური ულომისაკენ მიდრეკილება. ზედმეტი თვითრწმენა და თეოლოგიური დომინანსა თუ კონცეფციების ზრდილე ცოდნა, რაც სულ მალე მავნე და საშიში მწვალებლის სახელს უხვევს, ფინიდან ხელაღებით უარყოფს „წმიდა სამების“ დოგმებს, ქრისტეს მხოლოდ ადამიანურ ბუნებას მიაჩნის, სული წმიდას კი მარტოოდენ სიმთავრეობად სახვდა და, იმავდროულად, გადაჭრით მოითხოვს ქრისტიანული რელიგიის განმწმენდას როგორც კათოლიციზმის, ისე პროტესტანტიზმის მავნე

მინარევებისაგან. 1546 წელს არალეგალურად გამოცემულ თავის ნიგნს ეწვევაში სასურქრად უგზავნის რეფორმაციის ერთ-ერთ ლიდერს ჟან კალინს (1509 — 1564). უფრო ადრე კი საჯარო პატივობში იხვევს მას. პატივობა არ შეუდგა, მაგრამ სერვეტის თავგასულობით აღმოუთქმული კალინი დაუძინებელ მტრად ექცა მისთვის მანამდე სრულიად უცნობ „თეოლოგს“. მას აქვთ შერისხულს და „პერსონა ნონ გრატა“-დ ქცეულს თანაბრად სხედვინან კათოლიკეებიც და პროტესტანტებიც. ბოლოს, კალინის კატეგორიული მოთხოვნით, ინკვიზიციის აგენტები აპატიმრებენ და დილეკტი უკარგვენ თავს, თუმცა გაქცევის ახერხებს და მალულად გადადის შვეიცარიაში. მაგრამ იქ ერთპიროვნულად მბრძანებლობს მისი მოსახლე მტერი, ვისი ბრძანებითაც ხელახლა აპატიმრებენ და სასტიკი წამების შემდეგ 1553 წელს კოკონზე წავევენ. სერვეტთან ერთად იგვერდლება მისი მწვალებლური თხზულებაც — „ქრისტიანობის აღდგენა“. ჩვენამდე მოაღწივს ამ ნაშრომი ნიგნის საში, სამად-სამი ეგზემპლარი, და სწორედ ეს იხსნის მისი ავტორის დიდი მეცნიერული აღმოჩენისა — „სისხლის მიმოქცევის მცირე წრის“ სხოვნას; აღმოჩენისა, დღემდე უცნობი და აუხსნელი მიზეზის გამო სერვეტის სრულიად მოულოდნელად რომ ჩაურთავს თავის თეოლოგიურ თხზულებაში. 1903 წელს სერვეტის ტრავიკული აღსასრულიდან 350 წლის თავზე კალინის-მურე ექლესია ეწვევაში ძველს აღუმარათა ნაშტულს. სინანულის ნიშნად? შესაძლოა. მაგრამ ის მხოლოდ სინანულის სიმბოლოდ რომი ჩანს პროუთენული შთამომავლობის თვალში.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში**ჩვენი საღისუესიო ღარბაზი****გიორგი გოგოლაშვილი****მე მისხილ ჯავახიშვილისა მჯერა...**

ქეთევან ჯავახიშვილი ნიგნში „მოგონებები მამაზე“ აღნიშნავდა, რომ მიხილ ჯავახიშვილი „ჯაყოს ხიზნების“ გაგრძელებას აპირებდა. ეს განზრახვა მწერალს შალვა დადიანისთვისაც გაუშვებია. შ. დადიანს „ჯაყოს ხიზნების“ პიესად გადაკეთება ჰქონია გადაწყვეტილი და ავტორისათვის შეუთავაზებია, „პიესის ფინალი რამდენადმე საინტერესო გაუხადოთ“.

ქეთევან ჯავახიშვილი: „მიხილის საბასუხო წერილიდან ირკვევა, რომ მწერალი თვითონაც ფიქრობდა რომანის საფუძვლიანად გადაამუშავებას და გაგრძელებას“.

შალვა დადიანისადმი გაგზავნილი ბარათიდან: „ესლა ჯაყოსზე: რომანი არც სრულია და არც დასრულებული. აკლია რამდენიმე მომქმედი (თემიურაზის ანტიპოდი და სხვა). მეორე ვარიანტი თაქმი თავიდანვე მქონდა დაწერილი, მაგრამ ზომ იცით, ავჯიტო-სექტემბერი ვწერდი — 1924. ისე არ მოვეკვდები, სრული „ჯაყო“ არ დაწერო...“

დასასრული სულ სხვანაირი იქნება... აბა, მაშინ გექნებათ თქვენ სადრამო მასალა. მანამდე კი უნდა მოითმინოთ“.

ამ უაღრესად საინტერესო ინფორმაციას ქ. ჯავახიშვილმა რამდენიმე ჩანაწერიც დაურთო მწერლის უბის ნიგნაკებთან, მაგრამ ჩვენთვის ეს მხოლოდ საფუძველი იყო ინტერესისა და უფრო კონკრეტული საუბარი ამ თემაზე შეუძლებელი გახლდათ... რას გულისხმობდა დაუსრულებლობაში, ანდა როგორ ესახებოდა სოფეტის შემდგომი განვითარება, არც ამის თქმა შეიძლება იმეამად. ცხადია... არადა „ჯაყოს ხიზნები“ დასრულებული რომანის შთაბეჭდილებას აშკარად ტოვებდა. უთქვამს კიდევ ოთარ ჩიტიძეს, კომპოზიციური სრულყოფილებით ეს რომანი ანტიკური ტრავადიდების დარიაო...

ამიტომაც მკვლევარმა ლელა ნიქარაშვილმა დაასკვნა, მიხილ ჯავახიშვილმა „ჯაყოს ხიზნების“ დაუსრულებლობის ლეგენდა შექმნაო...

2005 წელს გამოქვეყნდა მ. ჯავახიშვილის „უბის ნიგეციანა. 1924 — 1935“. ამ ნიგნის გაცნობამ დამარწმუნა, რომ ავტორის აზრი „ჯაყოს ხიზნების“ დუსრულელობაზე არ იყო ლეგენდა.

ამ თემაზე კამათი არ მიიფიქრია. უბრალოდ, თავი მოეუყარე თითქმის ოთხას გვერდიანი ნიგნში გაბნეულ ჩანანერებს „ჯაყოს ხიზნების“ შესახებ. მსურდა, მკითხველისათვის შემეძენა შთაბეჭდილება, რომ მ. ჯავახიშვილი 1925-1935 წლებში მუდმივად ფიქრობდა რომანის სრულყოფაზე, გაგრძელებაზე...

მაგალითისათვის, აი, ეს ჩანანერი 1925 წლით თარიღდება: „ჯაყომ მარცო გამაბადლო, რადგან უარი უთხრა, რუსეთში არ გაგყვებიო. მხოლოდ ამის შემდეგ დაუახლოვდა მარგოს ნინიკა. შეშინალა და სიბრაღული სიყვარულად გადაიქცა“.

ეს კი 1935 წელს ჩაუნერია: „მარგოს ნინიკა შეუყვარდა. მუდამ ინვა მარგოსა და ჯაყოს შორის. მარგოც მას აძლევდა თავის ტანს. დღისით არ შეეძლო ან თვალებს ხუჭავდა. სამი ჰყავდა: ჯაყო, ნინიკა, თიშიურაზი. ნინიკა ჯაყოს გავრდილი იყო. სოფელშიც გაცვეთილებს აძლევს. ურემშიც ნინიკას ნიგნ უჭირავს. მარგოს სურს გაცვეთილები სახლში აძღლოს თიშიურაზმა, მაგრამ ნინიკა ჯაყოს ერიდობს. ნინიკა ბოლოს აღმასკომად აურჩევიათ“.

ამ ორ ჩანანერს შორის რამდენიმე თაული ჩანანერია ბლოკნეტებში ჯაყოს თემაზე. ბოლო თარიღი 1935 წელია (თითიდე ჩანანერია ამ წელს გაკეთებული. სამწუხაროდ, 1936-1937 წლების ჩანანერები არ ჩანს). ამიტომ მგონია, მე კი არ „შეგნებნა შთაბეჭდილება“, რომ მწერალი მუდმივად ფიქრობდა „ჯაყოს ხიზნების“ „სისრულესა და დასრულებასზე“, არამედ ჭეშმარიტად ასე იყო... სწორედ ამიტომ, ამ ნიგნის გაცნობის შემდეგ ის აზრი გამიჩნდა, რომ მწერლის სურვილი „სრული და დასრულებული“ „ჯაყოს ხიზნების“ შექმნისა არ იყო ლეგენდა. იმის სურვილიც გამიჩნდა, ერთად მომეყარა თავი ამ ჩანანერებისათვის, რომ დაგვეჩანახა, როგორ იცვლებოდა მწერლის ფიქრიდან, რა ვარიაციები იქმნებოდა რომანის გაგრძელებისას... ამბობს კიდევაც ერთგან, „ჩემს თავში საბოლოოდ ასეთი დასასრული ჩამოისახა...“, თუმცა მერე ესეც იცვლება... ჩემი წერილი ამ თემაზე „ჩვენი მწერლობაში“ დაბეჭდა (18, 2008).

ჩანს ბატონი როსტომ ჩხეიძისათვის სარწმუნოა „დაუმთავრებლობის ლეგენდა“ და საპასუხო წერილში ამის მტკიცება სცავდა („ორმაგი ფინალის დრამატიზმი“, „ჩვენი მწერლობა“, 25, 2008).

რ. ჩხეიძე უპირველესად იმას შეგვახსენებს, რომ „ჯაყოს ხიზნებს“ თითარ ჩხეიძე „ანტიკურ ტრადიციის შეადარებდა კომპოზიციური სრულყოფილებით“. ამიტომაც ლოგიკური შეიძლება მოეჩვენოს კაცს საკითხის ასე დასამე: „ჯაყოს ხიზნების“ გაგრძელების, დასრულების შემთხვევაში —

- „კომპოზიციური სრულყოფილება შემოგვერღვევა“...
- „რომანის კომპოზიციურ სიმტკიცეს მოშლიდა“...
- „კომპოზიციური სრულყოფილება რომ დაირღვევა?“

„კომპოზიციური მთლიანობა“ რა ემეტილება... გაგრძელების, დასრულების შემთხვევაში —

გამოუვიდოდა „ორმაგი ფინალი: ნამდვილიც და ყალბიც“... „ხელოვნური ფინალი“ გამოუვიდოდა, „ხელოვნური ჩანამატკი“...

მაბატოს ოპონენტმა, მაგრამ ხელოვნურ ფინალზე, დარღვეულ კომპოზიციურ მთლიანობაზე ისე ესაუბრობთ, თითქოს ვინმე ახალბედა შემოქმედზე ვლაპარაკობდეთ და არა ქართული ლიტერატურის კლასიკოსზე... რა არის სოუფეტი, რა არის კომპოზიცია, როგორი უნდა იყოს დასაწყისი დაროგორი — ფინალი, ქართულ მწერლობაში თუ ვინმეს ანუ ესნავლება, ჩემი მხრიდან უპირველესად მიხილვ ჯავახიშვილს...

„ნუთუ ვერ გრძობდა, კომპოზიციური სრულყოფილებით „ჯაყოს ხიზნები“ ანტიკურ ტრადიციას რომ გათანაბრებოდა?“ — ეს ის კითხვაა, რომელზეც პასუხი ძნელი (უფრო სწორი იქნებოდა, გვეთქვა, უხერხული) გასაცემია... შეიძლება ვინმემ ასე უპასუხოს, მ. ჯავახიშვილი ვერ გრძობდა? მეუჭეება...

ოპონენტის მთავარი არგუმენტი სწორედ კომპოზიციური სრულყოფილებაა, სოუფეტის მთლიანობა, ფინალის ლოგიკრობა...

ეს ყოველივე რომ მ. ჯავახიშვილს არ ესნავლებოდა, ამას მისივე ჩანანერები გვიანტყურებს. თუნდაც ეს: „განუკუეთილი მთლიანობა — აი კიდევ ერთი მთავარი პრინციპი. ყველა ბილიკები მთავარ გზაზე უნდა იყრიდნენ თავს. თუ რომანში ან მოთხრობაში ანერილია წევრი, ყვავის ჩნავილი, ქალის სევადა ამ დახეული თემა — ყოველივე სურათი და სიტყვა უშთავრისსავებ უნდა მიდოილეს და ცხადად თუ წუხათ დედაბაბოს უნდა უშიზნებდეს. ამ პრინციპს თავის თავად მოხდევს მთერე — დანურნა წყალისგან, განტკირთვა ზედმეტისაგან. თუ მწერალი დაწვრილებით აღწერს უსტკურებს, რომელშიც არაიენ გადავარდა, იგი მუნუკია, ხორცმტეია. იგი უნდა ამოიქრას. მთლიანობა უშენდელსი რამეა ხელოვნებაში“... მე ვფიქრობ, მ. ჯავახიშვილი თავის ყველა ნაწარმოებში ამ მთლიანობას აღწევდა...

ამ თემაზე საუბრისას არ შეიძლება არ გავიხსენოთ მ. ჯავახიშვილის წერილები „ვეფხისტყაოსნის“ დაბოლოების თაობაზე (იხ; მ. ჯავახიშვილი, წერილები, 2001 წ., გვ. 810-814, 816-829, 830-832). „მწერლის პირად არეიქში შემონახული ერთ-ერთი საბუთიდან ირკვევა, რომ რუსთაველის დაბადების 750 წლისთავის საიუბილეო დღეებისათვის მიხილი ამხადებდა წერილს „შოთა რუსთაველი — სოუფეტის ოსტატო“ [ქ. ჯავახიშვილი]. მხოლოდ ერთი მტკირე ამონარიდი, სადაც მ. ჯავახიშვილი რუსთველოლოგებს ურჩევს, „ნამდვილი დაბოლოების მქებნელმა თავდაპირველად პოემის მკვიდრი ფაბულა, სოუფეტის ვახსინს ხერხები, კომპოზიციის მთლიანობა და პროპორციის აღნავაბა უნდა აღადგინოს“... როცა ამ წერილებს ვკითხულობ, ვფიქრობ, რომ მ. ჯავახიშვილმა იცის,

უფრო მეტიც, მას აქვს უფლება, სხვას ასწავლოს, რა არის სიბიჭველი, კომპოზიცია...

მეტივედა, „ჯაყოს ხიზნების“ გავრძელების შემთხვევაში კომპოზიციის სრულყოფილება დაერღვია, მთლიანობა მოეშალა... დაუნერღვარიანიანტუ ასე შეჯავრობა არა მგონია საგლისხმოდ ფაქტი... მ. ჯავახიშვილის ნაწარმოებთა გახსენება არ მძალევეს იმის უფლებას, რომ ვიფიქრო, თუ მწერალი გაავრძილებდა რომანს, ნახებდნენ მას (დაარღვევდა კომპოზიციურ სრულყოფილებას; მიაბამდა ყალბ, ხელფაფურ ფინალს)... იქნებ იმაზე ვეფიქრო, რომ ნერს, „არც სრულია და არც დასრულებულია“, რას გულისხმობდა ამბი... მე მაინც იმის მომხრე ვარ, ეჭვის თვალთი კი არ შევხედოთ ამგვარ განაცხადებსა და ჩანაწერებს, არამედ ინტერესის თვალთი... ეთქვით და, დაუსრულებლობაზე მიიწინებდა ლეგენდა... მიზანი? რისთვის იქმნებოდა ეს ლეგენდა? ეს კითხვა როსტომ ჩხეიძემ დასვა და პასუხიც გარკვევით გასცა:

„უცხადია, თავის დასაზღვევად და ხელისუფლებისაგან მისაღწეოდ გულისწყრომის შესამზებულებლად. იმათ მიანიშნებდა, „ჯაყოს ხიზნების“ მხატვრული კონცეფცია სწორედ ფინალურ ნაწილში გამოიხატება, ამიტომ მანამდე ამბებს მაინდაპირინა მკაცრად ნუ განსჯავ, რაკილა ეწინააღმდეგება ჩანაწერებს, არამედ ინტერესის თვალთი...“

შესქარის მაგალითიც მოიშველია ოპონენტმა: „გულბურჯილი მკითხველი და მკვლევარებიც მოტყუებდნენ ამ ფანდით – რაც მხოლოდ და მხოლოდ ცენზორისთვის გამიხსნულიყო...“

ამიტომაც, „მონდომებით იმეორებდა „ჯაყოს ხიზნების“ დაუთარებლობის ლეგენდას, იქნებ მაცალონ და დასაბამო, ვინ იცის, რა მოხდეს, აღარ დამჭირდეს მიკერებულ ფინალი...“

უდავოდ საინტერესო ვერსიაა, რომ არა უამრავი კითხვის ნიშანი...

მიზეზი ჯავახიშვილის არცერთ ნაწარმოებს ისეთი გამომხატურება არ მოჰყოლია, როგორც „ჯაყოს ხიზნების“. მრავალი წერილი დაიწერა, უფრო მეტი – ავი... მოცუფო საჯარო განხილვები, ლიტერატურული ვასამართლება... ინტერვიუებს იღებენ აქტიონისაგან და ეს გრძელდება წლების განმავლობაში. არსად მ. ჯავახიშვილს ოფიციალურად, საჯაროდ არ უთქვამს, არ დაუწერია, რომ იგი ამირებდა ამ რომანის გავრძელებას. პირქვე, ყველაგან იცავს რომანის გამოქვეყნებულ ვერსიას, იცავს თავის პოზიციას და ამყოფს კიდევ ამ რომანით.

რამდენიმე მაგალითი: 1928 წელი. მ. ჯავახიშვილი ესაუბრება დ. კასრაძეს: „კვაჭი კვაჭანტირაძეს“ მივყოფე „ჯაყოს ხიზნები“, ეს ქურთა-თამარშენში ყოფნის სახსოვარი. მართალია, რომანმა აუარებელი მკითხველი გამიჩინა, მაგრამ აუარება დამანყვარცი კრიტიკაში ბევრი მაქვდა გულახდილობისათვის, ბევრი მძაბვდა. ზოგიერთებმა ისიც კი მითხრეს, თუ გინდა, რომ ძველბურჯად მივიღოთ და გულბურჯად მიგვეტყურო, შენი შემოქმედებებიან ჯაყო ამომბოლო. ვერ ერთი, რუსების თქმისა არ იყოს: „კალიბო დაუნერღვია ნავახით ვერ ამოშლი“, და მეორეც, საკითხი მართლაც ასე რომ იყოს დაყენებული, მაშინ მე ყველაფერს დაეთმო, მაგრამ „ჯაყოს“ და „თეოდ საყელის“ ვერავინ გამამტყუბინებს...“

1933 წელს „მნათობში“ გამოქვეყნებული წერილიდან: „უცნაურია, ყველაზე მეტი დაჯ. „ჯაყოს ხიზნების“ გამოწილა, მაგრამ ყველაზე მეტი სიხარულიც ამ რომანის დასრულებამ მაგრძნობინა. იმ დღეს ნამდვილად ზალად გადავიტყვი, რომელსაც გულსაძლიის ბედნიერება დაატყვა. ვეღარც მე ვცნობ ჩემს თავს და ვეღარც ჩემი ცლნული მცნობა...“

1925 წელს („ჯაყოს ხიზნები“ 1924 წელს დაიწერა) რუსთაველის სახელობის თეატრში დისკუსია გაიწერა „ჯაყოს ხიზნების“ თაობაზე. მწერლის მოხსენების სტენოგრაფია არ არსებობს. შემოგვევანა ამ მოხსენების საკმაოდ ვრცელი თეზისები (გამოაქვეყნა ქ. ჯავახიშვილმა)... ავტორი იცავს თავის ნაწარმოებს... არაუფერია თქმული რომანის გავრძელების განზრახვაზე... სხვათაშორის, ნიკა ავიაშვილის გადმოცემით, მწერალს ამ განხილვაზე უთქვამს: „ჯაყოს ხიზნები“ საბჭოთა სინამდვილეც დამანერჩინაო...“

მაშასადამე, საჯარო გამოსვლებაში, ოფიციალურ პრესაში მ. ჯავახიშვილი არსად საუბრობს იმის თაობაზე, რომ „ჯაყოს ხიზნები“ „არც სრულია და არც დასრულებული“...

თუ მწერალი „დაუსრულებლობის ლეგენდას“ თავის დასაზღვევად, ხელისუფლებისაგან გულისწყრომის შესამზებულებლად, ცენზორების თვალის ასახვევად ქვინდა, რატომ არაფერს ამბობდა მათ გასაგონად? რატომ არ წერდა მათ ნასაკითხად? ცენზორი თუ ხელისუფალი მ. ღადიანის პირად წერლის ნაიკითხავად, თუ მწერლის უბი წინგაკეტი ჩაიხვედა?

მაინც რა არის ეს „უბის წინგაკეტი“? უბის წინგაკის ჩანაწერი შეიძლება თუ არა ყოფილიყო ის, რაც მწერალს „მუშაუბრებლად ხელისუფლათაგან მოსაღწეოდ გულისწყრომას“? ოპონენტი წერს: „თუკი მკაცრად მოაკითხავდნენ პასუხს, განა ის რამდენიმე ფრაგმენტიც უთქვამდა ხელნაწილად, ავერ, გავრძელებას უთუოდ გაპირებო“... „ეს მამინ, როდესაც ძალიან ნაუჭერდნენ ყელში და იძულებული შეიქმნებოდა, ფინალური მონაკვეთი დაეწერაო“... ამიტომაც ტრიალებს მის „უბის წინგაკეტი“ ამდენი ფურცლი ამ რომანის დასასრულზეო...“

არად 1924 წლის შემდეგ, 1937 წლამდე არაერთხელ „ნაუჭირეს ყელში“... არსად და არავისთვის უთქვამს, გავრძელებას დაეწერო... ამას მხოლოდ „უბის წინგაკეტი“ ჩაინიშნავდა... უბის წინგაკეტი ვისთვის იყო განიზნული? ცენზორისთვის? ხელისუფლათათვის? – არა მგონია... მწერალი ამ ჩანაწერებს თავისთვის აკეთებდა, მხოლოდ და მხოლოდ თავისთვის...

მაინც რა იყო ეს „უბის წინგაკეტი“? ქ. ჯავახიშვილი იგონებს: „ნებადა მქონდა შემოვლბული, ყოველდღიურად წინგაკეტი ჩაინიშნა საქორ სიტყვა, სახე, გამოთქმა. სხვადასხვა წერილმანი ამბები, ყურმოკრული და საკუთარი თვალთი ნაწიანი... სადაც უნდა ყოფილიყო, ამ ჩვეულებას არ ღალატობდა. საიარული დროს ერთი წამით შეჩერდებოდა, მიჯავის შიდა ჯიბიდან წინგაკს ამოიღებდა, ფანტაზიაც მოიმარჯვებდა, რაც საქორ იყო, ჩაინიშნავდა და ისევ გას გაუდგებოდა...“ თვად მწერალს, როგორც ჩანს, აღიზანებდა კიდევ სხვათა დამოკიდებულება ამ ბლოკონტენტისადმი. იმავე ბლოკონტენტი ჩაუწერია: „დღემი ათიოდე აზრს, ნახულს და

გაგონილს ვინერ უბის წინგანკში. ეს ამბავი ჩვენს მწერ-
ლებს სასჯელიოდ არ მყოფონისთ. ანე იცინიან ზულუსეკში
და ბუშმეხევიც, როცა ცვირობელი კბილებს იხეზავს..."

დაიბ, ეს იყო ჩვეულბერივი უბის წინგანკები,
თავისთივის რომ იგულედა, მხოლოდ თავად რომ
ნაიკითხავდა; ზოგჯერ გულის მოსაობებელ რამესაც რომ
ჩაინიშნავდა, სხვას რომ ვერც ვაუმხელავდა, ისეთს...
მეტიც, საგულდაგულოდ რომ უნდა დეგამალა სხვისთივის...
ეს ჩანანერები რომ ცენზორს ან ხელისუფალს „ყელში
ნაჭერისას“ ჩავარდნოდა ხელში, ვერ უშველიდა იმის
თქმა, „ჯაყოს ხიზნების“ გაგრძელებას ვაპირებო...

მოდით, ჩავიკითხოთ ზოგიერთი მთავანი:

— 25 თებერვალს მე ვიგრძენი, თუ როგორ შემოვიდა
ტანში მჭვრელი მახვილი, რომელიც მას აქეთ დლითი-დღე
უფრო ღრმად მერჭობა. გააფთრებული ვარ და ტანში
რუდმივი ვერჯოლა მივლს. ახლა სატერვისს ნერი უნდ
გულზე მაქვს დაბრუნებული და ვერაზობ, ოდნავ რომ
შევიძრე, ჩვესობა და ისე გამათავებს, რომ გმინის
ამოღებასაც ვეღარ მოვასწრებ.

— 25-11-ს უქმე პატივხაზილ დედაკაცის უქმეა,
რომელიც 25-11-ს იხმარეს ძალით.

— ბაზალეთის ტბის ძირიდან განგებამ ოქროს აკვანი
ამოლო. იმავე განგებამ სამი წლის შემდეგ წითელ ხმიტით
უკანვე ჩავადო.

— ერთი ამბობს: „მოვიღებ ოქტომბერს, თუ
თებერვლით გამოაკლეთ“.

— მე ვინიშობ საქართველოს მომავლის შიშით და
მეშინიან ჩემივე შიშის.

— მე მიყვარს საქართველოს წარსული, მე მძულს მისი
დღევანდელიობა, მე მწამს მისი მომავალი.

— მთელი საქართველო, როგორც ერთი კაცო, ხრი-
ალებს, ახვილებს, ცახცახებს.

— აღარ იცინის ქართველი ხალხი, აღარ!

— საქართველო გაივსო ქერივებით, ობლებით,
ცრემლთ და ვალაით.

არც ასეთი ჩანანერებია საქებარი:

— ინიღბის მიზანია, ყველანი ერთმანეთის შეაქულონ
და თავისთივი შეაქულებინონ (ანტიკრისტეს ოცნებაც
ეს იყო)... „თქმა არ უნდა, ლენინი ანტიკრისტეა და სტალი-
ნი მისი ომარი“... — ამბობს ერთი.

— იყო და არა იყო რა, ლენინზე უკეთესი ვილა იქნებო-
და! — ასე იწყება თანამედროვე ზღაპარი.

— ასე მოკლა ფილიპემ ჯერ ილია და მერე ნოე...
ღმერთი არ მოსჩანს და არ ეკითხება მახარაძეებს: კაენ,
სად არს მშა მენი?

— არსნაწი გაძლიერდეს რუსეთის მშეცოცო.

— რა უფრო შეადუღებს ქალ-ვებს, მათი სახე და
სხეული (ერთი ღამე ლოკინში) თუ მარქსის-ლენინის
ყველა წინგები?

— 1925 დეკ. ყრილობაზე მარიამ ორახ-მა განაცხადა:
სხვა ენები მოქსობით და რუსულის სწავლა გავაძლიეროთ,
რათა ჩვენებს შეეძლოთ რუსეთში სამსახური. მეფის
მოხელეებს ამაზე მეტი არაფერი უთქვამთ.

— მაერაზმული რუსი მიარჩენიან გარუსებულ წითელ
ქართველს, — ამბობს ერთი.

— რუსული შოვინიზმი მთელ კავშირში რჩება მთავარ
ხიჯათად.

— საოცარიო, კომ-ები ღმერთის პილიწვენენ, ანგრევენ,
ღმერთი კი მაინც მათ მხარეზეა: მყარად სხედან,
ცხოვრობენ და ისევე ღმერთის აფურობებენ (საოცარიო).

— ერთი მუშა ამბობს: „ვეციცები დედ-მამას, ცოლ-
შეღს, პატრონებსა: ვინმე რომ გამოვიყანვს დიდ
მოუდანზე, გამბოდეს და ას ჯრის დამკრავდეს —
ნიკოლოზ მეფის რად ვემძობიოდ, დავუფერიებ: დამკა!
დამკა! კიდევ დამკარ! ახია ჩემზე, ახი!“

— ამვეყენად ისლა დაგერჩა სასუგემო, რომ „ისინიც“
ჩააღმებინან.

და მისთანანი...

ამ და მსგავს თემებზე ჩანანერების სიმრავლეს
ჩემთივის აქაც პრინციპული მნიშვნელობა აქვს.

ამ ჩანანერების ავტორს დაიხსინდა ცენზორისა თუ
ყველანიამჭერთა რისხვისაგან, „დაიფარავდა გილოტინ-
ისაგან“ იმის ჩანერა, რომ „ჯაყოს ხიზნები“ არ არის დასა-
რულელობისა“ და არც ლევენდა „ჯაყოს ხიზნების“ დაუს-
რულელობისა“ და არც სხვა ჩანანერი ამ ბლოკნოტებში

სხვისთივის არ იწერებოდა... სხვისთივის ის იყო გამიზნული,
რაც საჯაროდ ითქმებოდა, ანდა გამოქვეყნდებოდა...
ამ მსჯელობით იმის თქმა მსურს, რომ თუ ლევენდაა
რომანის დაუსრულელობის ამბავი, ვერ ცხედავ ამ ლეგ-
ენდის შექმნის მიზანს...

ბატორი რუსტომი იმასაც ამბობს, თუ მართლა
გაავრძელებდა რომანს მწერალი, მაინც არ მივიღებდიო
ახალ ვარიანტს: „ულმობელი აღსასული რომ არ მოსწეო-
და მიხვიდ ჯევაბიშვილსა და ხელოვნური ფინალი
დაერთო რომანისათვის, „ჯაყოს ხიზნებზე“ მსჯელობისას
მას მაინც ნაკლებ მნიშვნელობას მივანიჭებდიო და მის
კომპოზიციურ აღნაგობას თავისი ერთბაშობითა და
მთამბეჭდაობით კვლავაც ანტიკურ ტრადიციებს
შეუფარებდით და ტყუილურად აღადგენ ნუარავინ ნაშოკვე-
დაცემდა, სრულყოფილება ამკარად ირლევდა, თორემ
მწერალს სიუჟეტური ქარვის განმეორებას რა რჯიდა
რომანის ფინალი შეონაკეთში“...

მოუხედავად ამგვარი კატეგორიული განცხადებისა,
მაინც ვაგებენ „ნაშობავება“ და საცქიოდ მრავალი
სიუჟეტოც დაგვიკ... ამის უფლებას მ. ჯევაბიშვილის მწერ-
ლური ნიჭი, გამოცდილება და ოსტატობა მაძლევს... და,
რა თქმა უნდა, მასალა... არ ვამტკიცებ, რომ ჭეშმარიტება
ისაა, რასაც მე ვამბობ. უბრალოდ ვდასტურებ, რომ მე
მიხილდ ჯევაბიშვილისა მჯერა... თუ დასწულ კითხვებზე
პასუხს მივიღებ და დამარწმუნებენ, რომ ვცდები, მაღ-
ლობას ვეჭყვი ოპონენტს...

და კიდევ, რუსტომ ჩხვიძე ბრძანებს: „ჯაყოს ხიზნები“
დამთავრებულაია, თუ მოდერნისტული რომანებით
დაუსრულელებული, ამის თაობაზე შეთანხმებული უნდა
ვიყოთ“... დაიბ, ასეა. დღეს ეს რომანი დასრულებულია...
არავინ დავობს, რომ ასე არ არის... სხვა საქმეა, თუ
ავტორი გაავრძელებდა, რა სახეს მიიღებდა ნაწარმოები...
ამაზე საუბარი უცნაურიც მაგონია. როგორც მე არ
შეიმძლია ახლა ვთქვა, რომ ეს იქნებოდა გენიალური
ვარიანტი, გაწარვევება მწერლისა (ისე ეს უფრო მოსა-
ლოდნელი იყო); ისე ჩემს ოპონენტს არ შეუძლებდა ამტიკი-
ცოს, რომ ეს იქნებოდა ვაცრებულნი იმედები, მარცხი
ავტორისა...

შოთა გაგარინი

საკოლოო შთაბეჭდილება

ნავიკითხე „მეორე შთაბეჭდილება“.

ამ წერილის ავტორი ასე არჩევს ლექსის მხატვრულ ღირებულებებს: „ლექსი რომ ვარგოდავს, ყველაფერზე თვალს დახუჭავდა კაცი (იმაზეც კი, რომ ხსენებულ სტრიქონებს 23 წლის გოგონა წერს), მაგრამ ეს ხომ ლექსიც არ არის?! ეს არის ვითომ ორიგინალური და გაბეჭდილი ფრაზების ნეგაზა, რომელსაც ქუემმარიტ პოეზიასთან არაფერი აკავშირებს. ის კია: როცა კითხულობ პრეტექსტის გრძნობასთან ერთად იმის სურვილიც ვიპოვებ, რომ ბოლოს მაინც, მოულოდნელი რამ ითქვას, რაღაც განათედს, მაგრამ მოლოდინი არ მართლდება და თავში და ბოლოში ნათქვამი „ამინ“ ერთნაირად უდავგოლა, რომ არა ვთქვათ, მკრეხელური“.

აღმეფოთი, ბატონი იოსებ ქუემმარიტე პარიტიკებს ლექსს, უნდადებს მას ფსევდოპოეზიას ისე, რომ წერილში საერთოდ არ ფიგურირებს ლექსის ანალიზი, რეცენზიაზე რომ არაფერი ვთქვათ. უბრალოდ ამბობს, რომ ამ „ფრაზებზე“ ნეგაზა ქუემმარიტ პოეზიასთან არაფერი საერთო არ აქვს. ბატონი იოსებ, იქნებ გეტყვიან კიდევ რა არის „ქუემმარიტ პოეზია“? ან რატომ არ აქვს არაფერი საერთო ამ ფსევდოლექსს — პოეზიასთან? იქნება და — გუთამხმებით? იგივე ნარმატივით მე ვიტყვი, რომ ეს ლექსი გენიალურია და ქეთი თუმბურთი ცოცხალი კლასიკოსია, რომელიც ცოცხალივე უნდა დაგმარხოთ დიდუბის პანთეონში, ან რატომ უნდა დაგმარხოთ? პირდაპირ აფრინდება, რადგან იგი ყველა „ქუემმარიტე პოეტიკით“ ილღობის ქვეშ — ფრთხილ მალავს. აი ასე, თქვენსავეთ უარ-გუმენტოდ ვიტყვი, თუ თქვენთან ასეთი მიღებული ლექსების გარჩევა. მაგრამ ორივემ ვიცით, რომ მართალი არ ვიქნები. ჯერ ერთი, მიხატომ, რომ „ქუემმარიტე პოეტიკა“ არარსებული ცნებაა და მეორე — ლექსებზე კომპეტენტური საუბარი თუ გვიყნად, იგი უნდა გავარჩიოთ დეტალურად. თქვენი მხრიდან კი ერთადერთი ფრაზა რაც ამ „ფრაზების ნეგაზაში“ პირ-დაპირ თუ ირინადე ეხება იყო: „ნათქვამი ამინ“ ერთნაირად უდავგოლა, რომ არა ვთქვათ, მკრეხელური“. მინდა შევახსენო ბატონ იოსებს, რომ სწორედ ამ მიზეზით („მკრეხელური“) იღვენებოდა „ფეხვისტაკოსანი“ საუკუნეების განმავლობაში. გადახედეთ ტიპითუ გაბაშვილის, ანტონ კათალიციას, და ა.შ. ნააზრებებს“ (ახლა გიცი, რომ ვიღაცა სიტყვებზე გამომეკიდება, სად ქეთი და სად შოთაო. მინდა დაგამეფიოდ. ეს სიტუაციური ანალიზიცაა და არა პიროვნული).

სინამდვილეში, ბატონი იოსებ ლექსს კი არა, სოგადად ტენდენციას აკრიტიკებს, ამიტომ მეც ტენდენციას დაგი-ცავ, რათა დისონანსში არ მოხდეთ თემატანა.

ქუემმარიტე გამიკვირდა, როდესაც ლიტერატურულ პერიოდიკში ნავიკითხე „რეცენზიანტის“ პირით თქმული „პურისტი ვარ“. ჩემი მოკრძალებული აზრით, ეს „ალაზრება“ გაცილებით უფრო სკანდალურია, პოეზიასთან მიმართებაში

თქმული, ვიდრე ქეთი თუმბურთის ლექსი (თუნდაც ქეთი თუმბურთის კი არა, სულ ფორც ბატისი რომ ყოფილიყო). და თქვენ წარმოადგინეთ ჩემი გაკვირება, როდესაც ჩემმა უნებურად აღმოვაჩინე, რომ „ქაცვისა დღეობებს“ ავტორიც (ბატონი გიგი ალბაზიშვილი), ბატონი იოსების თქმით, თურმე პურისტი ყოფილა. აი ამ „პრაზადების“ ამოკითხვის შემდეგ კი უკვე ყველანაირი საფუძველი მქონდა ეჭვი მეგეტანა „მეორე შთაბეჭდილების“ ავტორის განცხადებების ადეკვატურობაში. მე არ ვიცნობ ბატონ იოსებს და აქედან გამომდინარე ვერ ვიმ-სჯელებ მის კომპეტენციაზე, მაგრამ ზემოთხსენებული სკან-დალური ფრაზიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკანდა-რომ სახეზე გვაქვს ორი სავარაუდო ვარიანტი:

ან ბატონმა იოსებმა არ იცის „პურისტის“ დეფინიცია. ან უარესი, ბატონმა იოსებმა იცის რას ნიშნავს პურისტი, მაგრამ მაინც პურისტი ლიტერატურულ კონტექსტში.

მოდელი ერთად განესაზღვრეთ პურიზმი და შემოსიწორეთ თუ რაზე მემულება: პურისტი არის პიროვნება, რომელიც მოხმრეა, რომ გარკვეულმა ცნებამ შეინარჩუნოს პირენ-დელო საზე, ჩანასახშივე მოკლას დინამიკის და დილაე-ქტიკის ყველა შესაძლებლობა და თავი აარიდოს ყველანაირ გაყვლენას, არ აქვს მნიშვნელობა როგორი იქნება ეს გაყვლე-ნა, დადებითი თუ უარყოფითი. გამამდიდრებს თუ გააღარბებს ცნებას.

ხელოვნებით დაინტერესებული თითოეული ადამიანი ხედება რა ახსურდულიცაა ეს (სირაქლემის) პოზიცია ლიტერატურასთან და საერთოდ, ხელოვნების ნებისმიერ სფეროსთან მიმართებაში. მითუმეტეს მას შემდეგ, რაც გამოვიყვანე იდეათა ინფლაციით დაღდასმული შოცვე საუკუნე.

ყველამ ვიცით, რომ შოცვე საუკუნის ხელოვნებისა თუ ფილოსოფიის მოაფერი დაზნახსათივით ნიშანი ახოს ყო-სებდა ფორმებისა თუ არსობრივი მიმართებების ირინო-ტროტესკული დანახვა და მათი დაშლა, როგორც დიკმა-ტური სისტემებისა. 1960-იანი წლების ბოლოსათვის ეს მიზანი უკვე მიღწეული იყო. არსებობდა თვისტური, ათვისტური და თუნდაც ვოლტერისეული იქნა ინფესტური დოგმატი მთლიანად გააცნობიერებულ იქნა ინფესტური საუკუნის ხელოვნათა და მოაზროვნეთა მიერ. მათ შერე „კრიტიკული თვითონის“ ლოგიკური გაგრძელება აფირ-მატილად თეორიაა“, რომელიც იმის მაგვრად, რომ გაა-ცამტკიცოს და დაანტონის დოგმა, შემოგვთავაზებს მსოფლიოს ახალ, არაფგმატურ და ამავე დროს მასსტაბურ და მეტ-სკალეზად პარამიოულ ხედვას.

პოსტ-სტრუქტურალისტური აზროვნების ერთ-ერთი ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელი ვაე დერიდას საუთარ უკანასკნელ ნაშრომში ფილოსოფია ტერორის დროს“ წერს თანამედროვე ინოვაციური იდეების კრიზისზე. მაშინ, როდესაც უკვე 60-იან წლებში ნათელი გახდა მრავალმხრივი, მრავალფეროვანი და ამავე დროს არაიერ-რეკლუცი სამყაროს შექმნის აუცილებლობა.

როგორც იტყვიდა ერთი შეკვიანი ადამიანი, ისტორია არის შემთხვევების სამეფო, ბოლისს მეფეც — კანონ-სომიერებაა. ჰოდა ეს ჩვენი ხელოვნებაც ამ ისტორიული კანონზომიერებებით მივიდა იქამდე, რომ ავერ უკვე ნახე-ვარი საუკუნეა, რაც დღემა ესთეტიკური ფუნქციების არასეთეტიკურ ობიექტებთან და არასეთეტიკურ ფუნქ-ციების ესთეტიკურ ობიექტებთან შერევა. ნახევარი საუკუნეა, რაც პოეზია გამოიცდებოდა არა კითხვით

„შეიძლება ამის უკეთესად გაკეთება?“ (სახელმწიფო“ შეკითხვა. საუბარია უორქშოპზე) არამედ ასე: შეიძლება ამის სხვაგვარად გაკეთება? ან ალემთ დონეზე სხვაგვარად გაკეთება?

ირაკლი ჩარქვიანი ამბობდა, რომ ჩვენ დავეკარგეთ მსოფლიოსთან სალაპარაკო ენა. ვერაფერს იტყვი, ზუსტი დავიგნობია. ჩვენ კი იმის მაგიერ, რომ კიდელი დაგანგროთ და საერთოდ, კედლების მაგიერ — ხიდები ვაშენოთ, რას ვაკეთებთ ამ „პურიზმით“? ვდებთ კიდევ ერთ აჯურს პროფანზებულ სისტემის მიერ მარყუტად შემოჭრილი კულტურული ინტელუალის მოუდგომელი კედლის სამკნენიდად. თქვენთვის არ ვიცი, მაგრამ ჩემთვის ხელეწინება გლობალურია. პოლიტიკურ სახელებს არ ექვემდებარება. ამიტომ, თუ ვსაუბრობ ხელეწინებაზე, ვსაუბრობ მსოფლიო კონტაქტზე და არა ეთნობოლოგებაზე (ამ უკანასკნელზეც შეგვიძლია ვისაუბროთ, მაგრამ საკითხავია რამდენად მომეცინება ეს პურისტებისთვის, რადგან ქართული ეთნობოლოგია სავსეა ეროვნული მახასებებია, რომელთაც პურისტები რადომლაც შავი ქორივით ერძებია).

მოკლედ, ერთ რამეზე შევთანხმდეთ. ხელოვნება აბსოლუტურად ინტერდისციპლინარულია და ამ ინტერდისციპლინარობიდან გამომდინარეობს მთელი მისი პროგრესულობა. ხელოვნება საკუთარი კონცეფციითვე გამოირჩევა საპურისტო მიდგომებს და ვინც ამის ვერ ხედავს, მას არ აქვს მორალური უფლება ისაუბროს ლიტერატურაზე და ხელოვნებაზე, რადგან ანბანურ დონეზეც ვერ ერკვევა

ხელოვნების განვითარების ისტორიაში (და მით უმეტეს არ უნდა „დავგმობდნენ“ ლიტერატურული პერიოდიკის სახელებით, თორემ ვინაო ნრები საუბარს არაფერი უშავს, არაინ ვართ ულოდველნი). ისე, ცოტა გამიზარდებისთვის, „პურიზტულად“ რომ ნაწივით საინტერესო ადგომამდე მივალთ: პოეზია დაიბადა ბერძნულ-რომაულ სამყაროში. მაშინ პოეტი, ერთდროულად მომღერალიც იყო, რადგან ლექსი ინსტრუმენტის აკომპანიმენტით სრულდებოდა. ამ ინსტრუმენტს ერქვა ლირა (აქედან მოდის „ლირიკა“). ეს მეტრული პოეზია იყო, სადაც ძირითადად ხმოვნებით მანიპულირებდნენ. სხვათა შორის, პირველყოფილი ლექსი ბოლორითმოვან და კონვენციურ სტრუქტურებზე არ იგებოდა, ანუ ეერდობოდა და ვერბლანთან გაცვლივით მეტი საერთო ჰქონდა. ხოლო სერიოზულად: პოეზია და ზოგადად კულტურა, ერთი სხეულია, ერთი ორგანიზმი; სხვადასხვა მიმდინარეობები კი მისი სხვადასხვა კიდურია. თუ მარყუტავი ფეხი (ჩვენს შემთხვევაში პოეზიის მაკისტრალური ხაზი), მარცხენად ფეხზე (ალტერნატიული ხაზები ან ავანგარდი) დიდა, მაშინ სხეული კოჭოებს. გამართულად სარეალისთვის ორივე კიდური ეკვივალენტურად განვითარებული უნდა იყოს.

ეს ჩემი პირველი და უკანასკნელი წერილია ამ თემის გარშემო. საერთოდ, არ ვირეები ხოლმე ამგვარ პოლემიკაში ჩაბმისთვის, რადგან ანბანურ შემართებებზე დებატი დროის უემ უღვანავად მიმანჩია. მაგრამ არ შემეძლო, ეს ხმაამალა არ მეთქვა.

ზაურ მკვანაძე

ასე ვვიქრობ

I
ნაკვივითხე თუ არა იოსებ ჭუმბურიძის წერილი „ნიჭიდან ცამდე“ და („ქვენი მწერლობა“, 23) თათია ჯგჯუიას ლექსი, მივწინე კალამს სამადლობლო სიტყვის დასაწერად. ვერ შევძლო, გული შემეკუმმა და ცრემლი დამდინდა. რამ განაპირობა ეს? ალბათ იმან, რამაც მათ მუეკუმმა გული და დასხდენი წერდა.

ღეთიურია ამ ვერდზე ყველაფერი. ფოტოც, ლექსიც, სიტყვაც. მადლობა თათიას მადლობა იოსებს მადლობა რედაქციას, თქვენი მციავეთ, თორემ რამდენი რამ შემეუქრება სიკვდილოთ.

II
გულიდად ვამბობ, რომ „ჩვენმა მწერლობამ“ ფართოდ გაულო კარი ახალგაზრდობას და სიყვარულით, დიდი აკაცის სიტყვებით ევებება მას: „ახალგაზრდებო, ან კი თქვენ“ ეს მიღებდა სარედაქციო გუნდის და მისი თავკაცის გახედული და მართალი გეზა. შედეგაც უშუალოდ დადებითია და კვლავაც ასე იქნება. თანდთან მოდის ახალი ხედვა, ფრთხიანი და ცვცხლოვანი სიტყვა, ახალი ფერი, ახალი სიცილი,

ახალი ცრემლი, ახალი შეფასება სიკვცხლისა და სიკვდილისაც კი. ცხადია სოცხებო სახეად იოლად და ერთხმად როდი მოდის, იგი ნელა, ნეითნევადა მოიწებს, ცისკრის ვარსკვლავივით ჯერ მორცხვად ციმციმებს, მერე აღმოსავლეთის მტრედისფრად გაეჭრის, მერე ოქროსფერებს გაიხრებს, მერე მენამულს შემამტებს, მერე სივრცეს ააკისფერებს და უშუალოდ ველოდებით ჩახანხა მზის ამობრწყინებას. ასეა დამწეები პოეტის გზაც.

ეს საქმე განუზომელ დროს, მსხვერპლს და რისკს მოითხოვს.

არ გვაინყვება ისიც, რომ ადამიანი ლმერთის ქმნილებად და მინა მიერნა საცხოვრისად, ხოლო ადამიანი — პოეტი მინაზედაც ცხოვრებას და შეცვლივაც, არც ეს მიმანჩია სწორ გზად, ახალ ხმას რაღაც კალაპოტი მიუყონით და ჩვენს საზოგადოში ჩამოვქმერთო, მაგრამ ისიც დაუმარტება, რომ ზეციური სიახლე დამიანის თუ არ ქუხალოვად, რათა შევიგოს კაცმა, სიახლეს ღირებულება არ ექნება. თავისუფლებაზე უპირველესად სიტყვის ნებორ მქეცრებასა და ქროლობა, მაგრამ ისიც მთავარია, როგორ მიიღებს მას ქვეყანა. ამდენი საუბარი ნამდვილად არ იყო საჭირო და მორიდების ზეატრე მომედო, რომ ყველაფერი ერთი პატარა პოეტი გოგონასაქენ არის მიმართული.

ქეთი თუბიერძემე მოვახსენებთ. ცხადია, მე ამომწურავად ვერ განვიხილავ მის ლექსებს, მაგრამ მივანიშნებ, როგორ ვითარდება ერთი პატარა ეპიზოდი და თან „როგორი დადეკაცის მოგონილი კულამოსილება მუჭუქიანი ფანურების ქვეითია, თუ როგორ გეგმარლია დროებითი ფიქრი მერე მამაკაცზე, როგორ ინანილებდა უსიყვარულად დედამინის ბოლო ნარჩენებს და ისე დაშორდა. მერე, მეოთხე მამაკაცთან ერთად გადამალა თანავრძობა მის ვაცინამი

და თვალწინდენელი პორიზონტით დამორბდა მასაც. მიხუთი მამაკაცისგან მკერდის ნერწყვიან ლოწობაში, რძევ კი გაუქრა. ახლა კი ვედარ ივიწყებს მტევქსე მამაკაცის ხელისგულიდან ლოყებზე გადადებულ სიცივეს”.

ბოლოს ერთ-ერთ მამაკაცს მიეკედლა და აღარ წამდა არცერთი ღმერთის”. ის ერთ-ერთი მამაკაციც ველარ ხედავდა მის „დაყვლებულ ბავშვურ შეგრძნებებს, უსისხლო ტანში რომ სუფევდა“, რომელსაც „ენის წვერს უწვავდა მისი უნ-მინდური სხეული, ეს იყო „ბოლო, უკანასკნელი წარმოსახვა მისი საშოსი“.

ხალხო! გეკითხებითი ვის ჭირდება ეს სტრიქონები, ვის? ვის დაგიტკბათ გული და გონება მისი მოსმენით.

აღარც ღირს სხვა სტრიქონების მიდევნება, მაგრამ მაინც მოგიწინჯოთ კიდეე ორიოდე ტაეპი:

„შკითხობა“ ლექსი

როცა ბოლო ღერ სიტყვას მომანავას სულზე ზამთარი,

რაღაც მოხდება... და საფერფლემი დარჩენილი შენი სიგარა

შვისგან დაძოძოქილი დილას დაფერფლავს.

უანგინაზ ონკანს ჭუჭყიანი წყალი თუ წასკდა, მავა ჩემი თმით გადაიხვიე. ასეთ ამინდში

გეჩევეია თურმე ორივეს. თვითმკვლელობაზე ფიქრი

ჩერებში გაკარი დუფმორეული ყველა ტკივილი, ზღურბლზე მიაგდე და საფერფლემი დარჩენილი

შენი სიგარა მვისგან დაძოძოქილი დილას დაფერფლავს.

რაღაც მოხდება... მართლაც მოხდება რაღაც.

მე ვერ ვებედავ იმის გამხვლას, რასაც ეს ლექსი მკარნახობს, მაგრამ იმას კი ვერ დაფარავ, რომ ავტორს განუზომლად ამაღლებული გუნება-განწყობა ეძალება და აჩქარებულ-

ლი ასოციაციები შემოჯავბია, უძნელდება მათი დალაგება კუთვნილ ადგილზე.

ბოლოს უნდა ეთქვა, რომ ამდენ შრომას სრულიად ფუქადაც არ ჩაუვლია: მათემატიკოსების ჯინაზე დავადგინე, რომ შესაქრებთა გადამაცვლებით ჯამი იცვლება.

აი მავალითი:

როცა ბოლო ღერ სიტყვას მომანავას სულზე ზამთარი, მერე მიღებში იქედება ჩემი სიზმრები და საფერფლემი დადარჩენილი შენი სიგარა დაკლანელი კლდეებს ეფერება ხორკლიან ზურგზე, ბოლოს აღსილ კუთხეებად ჩვენ განვლავდებით. ჩამომინეეთ შენი სახე ყავის ფინჯანში და გამოვიცნობ, რომ შესამე კუთხე ჩემია, განლაგებული უადგილო ზამთრის ქუჩაზე, დედამინის ბოლო განაღზე ჩვენ ვიხლართებით უსინათლო ელემენტებად.

ეს სტრიქონები თუთბერიძის სხვადასხვა ლექსებიდან თვალდაბნულად ამოეკრიბე, შევაცონინე და ქეთისნაირი ლექსი მივიღე. წარმოიდგინეთ სტრიქონთა ასეთი გადაადგინებით რამდენი ლექსის მიღება შეიძლება (ეს ვაი, ხუმრობით).

ბატონმა გივი აღხაზიშვილმა ააჩრდა თავი ლექსთა განხილვას ალბათ ავტორის მდებრობითობისა და ახალგაზრდობის გამო და საკადრისი პასუხი არ მისცა ავტორს. თუმცა, გარკვეულად განაცხადა „ავრსავეტიკეაც ნამდვილად არ მიეჭებებს, თუ იგი გულდასმით აითვისებს პოეტურ გამოცდილებას, რაც ქართულ სინამდვილას და ზოგადად მსოფლიო პოეზიაში არსებობს“ — ამით ყველაფერი გასაგებია. მაგრამ, ჩემი აზრით, სჯობს ეს ამბავი დაბეჭდვამდე ეთონხრათ აბალბედა ავტორებს, რათა არც მათ ეტკიონთ გული და არც საზოგადოება ჩავარდეს დამაბრმავებელ ბურუსში.

სამშაბათს, 10 მარტს
ჭურნალ „ჩვენი მწერლობის“
დარბაზში
მსახიობი

ნინელი ჭანკვეტაძე

ნაიკითხავს
ოთარ ჩხეიძის
ნოველას

„შპინ ჯოხი“

დასაწყისი 14 საათზე
ჩუბინაშვილის 41

ოთხშაბათს, 18 მარტს
ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტში
გაიმართება განხილვა

„ბალაკტიონოლოგიის“

მეოთხე კრებულისა
მომხსენებლები

ლალი დათაშვილი
მაია ჯალიაშვილი
იოსებ ჭუმბურიძე

დასაწყისი 13 საათზე
კოსტავას 5

ეკა ბუჯიაშვილი

ეს გზა უფლისკენ მიდის

„ნელინადი შემობრუნდა, ზამთარი მოვაგვდა კარსა, ზამთარი, შარშანდელზე ნაკლებად რო არ იმუქრება“, — ასეთი წერილი გაუზავენია ოთარ ჩხეიძეს მეგობრისათვის, 1995 წელს, ფერიცვალეხა დღეს.

ეს სიტყვები გამახსენდა დიდუბის პანთეონში დეკემბრის იმ ერთ სუსხიან დღეს.

ნელინადი შემობრუნებულიყო.

ერთი გრძელი ნელინადი შემობრუნებულიყო იმ დღის შემდეგ, რომელსაც ერქვა ოთარ ჩხეიძის გასვლა ამ წუთისოფლიდან.

ყველა მუქარა აეხიანა ამ ომიან და ვარაზიან ნელინადს საქართველოსთვის და 2009-ე წლის ზღურბლთან ოთარ ჩხეიძის სულის მოსახსენებლად დიდუბის პანთეონში შეკრებილეს იმ საქართველოზე გვეფიერებოდა და გვეოცნებებოდა, რომლის კონტრეპიზიც თავისი ფიქრითა და შემოქმედებით მოეხაზა მწერალს.

მამა გიორგი (ზვიადაძე) იხდიდა პარაკლისს.

და უჩვეულო მადლი ეფინებოდა მწერლის სამარეს, რომლის სისადავეც არქიტექტორ ვახტანგ დავითაიას შექმენა და მასში გაესიმბოლოვებინა მწერლის ცხოვრებასული თუ შემოქმედებითი ბედინწერა და მრწამსიც.

ამ ბედინწერასა და მრწამსს ასახავს როსტომ ჩხეიძე მამისადმი მიძღვნილ ნიგნში, რომელშიც „ავვისტოსის შეილების“ ტრაგიკულ ადუნერს და უამრავ საინტერესო მასალასა თუ მამის დღიურებზე დაყრდნობით, იმ ეპოქის ფონზე კი არა, ეპოქასთან ერთად აღწერს და ხატავს ჩვენთვის ნაცნობ თუ უცნობ პორტრეტებს, გასული საუკუნის მოვლენებს, საერთოდ იმდროინდელ ყოფას — არა მხოლოდ ლიტერატურულს.

ფუნქციებს მისდევს მამის კვლას ბავშვობიდან გარდაცვალებამდე, ასე — სანდო მეზურად — მიჰყვება მკითხველს ათლენულების ლაბირინთებში და ნინო დეკანოიძისთან ერთად, პირველებს რომ გვერგება პატივი ამ „გზის“ ლამის ავტორთან ერთად გავლისა, სულმოთქმულად ჩავიკითხავთ სტრიქონებს ნიგნისა, ყველაზე ვრცელი რომ აღმოჩნდება როსტომ ჩხეიძის შემოქმედებაში.

კითხულობთ... კითხულობთ...

ხან ლიმილიანები...

ხან ტკივილიანები...

მიეცემით ხან უცნაურსა და ხანაც საცნაურ ამბავთა დინებას, გასულ ზღვრულს, იმ ომიან დღეებში რომ იწერებოდა.

ღელავს, ფორიატოს ბატონი როსტომი, რაღაც აკლდება გულს, რამე არ გამოიშრესო, წუხს, თან ჩქარობს, უნდა მამის გარდაცვალების დღემდე მოასწროს, ნელინადის შემობრუნებამდე... თავზე ათენდება ღამეები და რომ ჰკონია: მოვრჩი, ახლა კი დავიასრულოო, კიდევ რაღაც ნამოტივტივდება, კიდევ რაღაცს ჩაამატებს.

— დრო აღარაფერში მყოფისო... რა სწრაფად დატრიალდა ეს წუთისოფელიო, — უტკივს და ახლა „უცნაურად მალე დაღამებულ დღეებზე“ წუხს.

ერთი თავგადასავალი ამ ნიგნსაც გადაბდება, მაგრამ მინც მოასწრებს... კიდევ ერთხელ გადავკლებს თვალს და სულსა და გულს გადავკლებს სტამბაში გაზავნილ გვერდებს.

— ნეტა რამე ხომ არ დამიკლდაო...

ნეტა კიდევ ხომ არ დამიჩრა სათქმელიო...

ეს ყველაფერი დეკემბრის იმ სუსხიან დღემდე მოხდება, ეიძერე ოთარ ჩხეიძე თავისი არყოფნითაც უამრავ ადამიანს შეკრებს დიდუბის პანთეონში.

სწორედ ამ დღეს როსტომ ჩხეიძე მწერლისადმი მიძღვნილ კიდევ ერთ

ოთარ ჩხეიძის წლინათვი დიდუბის პანთეონში

ნიგნს, ასევე „ჩენი მწერლობის“ რედაქციაში მომზადებულს, გადასცემს ავტორს, ზურგ ნაკაძეს, ვინც თავის ამ კრებულში „შორია ოთარმინდამდე, ოთარ“? მეგობრის მიერ ფერიცვალეხა დღეს მონეროლ იმ ბარათსაც გაიხსენებს და ნოკლებს ციკლად გარდაქმნილი მოგონებების შუაგულში მოაქცევს ოთარ ჩხეიძეს, სულაც მის ირგვლივ მოქსოვს მზიარული თუ სვედიანი ამბებისგან შედგენილი თხზულებების ქარგას, რომლის დოკუმენტური ფონიც არაერთ საგულისხმო რეალისა გამოამზურებს გორის — და არა მარტო ამ ქალაქს — საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან.

იმ ომიან დღეებში იწერებოდა ეს პატარა კრებულები: იწერებოდა ქართლის იმ სოფელში, სადაც ზაურ ნაკაძეს თვითონ „გადაესახლებინა“ თავი და „საწითელითი იწინა მისი შემოდგომის უფერული დღეები“, მაგრამ...

მართალია „ჯოჯოხეთი მინასთან ახლობებს ადამიანს, თუმცა საოცარი ფიქრიც იცის, წარსულს დაგამომიღებს და ხელისაგულზე ხედავ განელი ბილიკს“.

ეს ბილგები დეკემბრის იმ ტკივილიან დღის მერე გაუმძაფრდება, როცა ოთარ ჩხეიძის გარდაცვალებას გაიგებს...

ზის ფეხებისა, ფიქრით მიჰყვება განვლილ ბილიკს და ფურცელზე გადააქვს განცდილი...

წერს... წერს...

მაშინაც წერს, როცა ფხვენისში ომი მიქნევარებს, როცა სივრცეს ტყვეობის ზუზუნი არღვევს, როცა მტერი აზრებს და ცხვებს აქაურებს...

არ უწინია, შოში არ იპყრობს, თუნდაც შორი იყოს ოთარ-ნინიამდეც, იმდენი ლაშაა წყითა ურუტებია წუთისოფელს, სიკვილი რალა ბედენია, ამ ტუთია და ცუცებია რას დააკლებს.

— მე ჩხიძეებს, დადიანებს, ციციძეებს, ფინიანარაშვილებს დაეულოცე, მათ უსურვეთათ ჩემთვის გრძელვადეულობა და ამიტომაც, რომ დღემდე გამოვეცეკე ცარგვლსო...

ამ წიგნსაც დააყვია ის უჩვეულო მადლი, დიდუბის პანთეონში აღვენილი ნირვა-ლოცვისა, და იმ სიტყვასაც, შამა გიორგი რომ გვეტყვის შეკრებილებს.

მე კი...

ეს ყველაფერი იმ მაშლიან დღეს თქვენთვის, მკითხველ-სათვის ჩავენრე.

შამა გიორგის სიტყვა დიდუბის პანთეონში:

„უფალი გააბათლებს ოთარ ჩხიძის სულს.

ძალზე ხშირად ხდებოდა ასე — დიდ ადამიანებს ამ წუთისოფელში არ ღირსებოდათ ის სიკეთე, რაც ეკუთვნოდათ. სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, მოციქულებმაც კი ისე იცხოვრეს ამ ქვეყნად, უამრავი განასვენებო მქონდათ და უამრავი ტკივილი. ასე ვიხსენებ ეს გზა ნიშად მამებმა... გერემა გამოირეულმა ქრისტიანმა ადამიანმა.

ბატონი ოთარ ჩხიძე ის პიროვნება იყო, მთელი ცხოვრების მანძილზე სიმართლეს რომ ემსახურებოდა. თავისი ნაწარმით, პიროვნული ღირსებადლი, სისუფთავით ის ღვთისა და სამშობლოს სამსახურში იდგა და რაც უნდა მოხდეს — ისიც რომ იყოს, ამ წუთისოფელში პიროვნება სათანადოდ ვერ დაფასდეს, ღირსებითა და ღვაწლით გამოირჩეული ადამიანები მუშინებდნენ და მოდიოდნენ ამ ქვეყნიდან — ყოველთვის ყველაზე უნდა ვიცოდეთ, რომ დღითის ნიშად არაფერი იკარგება და მთავარად ხომ ეს არის — ვის რა მივცემა ამ სამსჯავროზე. შესაძლოა ვინმეს წუთისოფელში უსამართლოდ ჰქონდეს პატივად და დიდებაც, მაგრამ უფალთან ეს გამოირჩეულია. ის არის მუშინდარი და მიუკერძოებელი მსაჯული, რომელიც ყველას დამსახურების მიხედვით მიაცემს თავისას. ამიტომ თითოეული ჩვენგანის საფრთხელი ის უნდა იყოს, რომ სწორად ვიცხოვროთ, იმ გზით ვიაროთ, ღვთის მარადიული წყალობის ქვეშ რომ მივვიჩინო ავგდოს.

ბატონი ოთარი ის პიროვნებაა, ვისი ყველა ახლომცოდნეც დღეს თავაწეულია — მიუხედავად მძიმე დროებისა, რომელშიც მან იცხოვრა, მიუხედავად იმისა, რომ სხვებთან ერთად აიძულებდნენ კვირი დაეკრა ვიღაცისთვის და არამართალი სიტყვა ეთქვა, მას ეს არ უკადრია და თავისი პიროვნული სინდელით, სიმაჟლით იგი ვეღვათ თაობისათვის იქცა მაგალითად — თურმე იმ მძიმე დროში შეიძლება იცხოვროს ისე, რომ სულთა და მართალი ნახვივად ამ ქვეყნიდან.

ამიტომაც მას ძალზე დიდი პატივი ეკუთვნის, პატივი, რომელიც ღვთის ნიშად უკვე აქვს და ახლა ჩვენც უნდა მივაცეთ. ოთარ ჩხიძეს კი არ სჭირდება ეს ყველაფერი, ჩვენთვის არის აუცილებელი, რათა ვიცოდეთ, როგორი ცხოვრებაა სწორი, რომელიც უნდა მართლად და რაჩაბად უნდა განვცლოთ ჩვენი წილი წუთისოფელი ადამიანებმა.

მინდა მუდღე დაგვხელო ოთარ ჩხიძისა, პიროვნება, რომელიც მთელი ცხოვრება მის გვერდით იყო და მასთან ერთად იზიარებდა სიბარუსულად და განსაცდელსაც.

მინდა დაელოცო ბატონი როსტომის, ასევე ბატონი ზაზა ოქუაშვილისა და ქალბატონი ნატო ჩხიძის ოჯახები.

მინდა საქართველოს ეკლესიის სახელით მადლობა ეთქვინა ბატონ ზაზას, ვინც ახდენი რაბ გააკეთა ქაშუეთის ეკლესიისთვის.

ღმერთმა შეინიროს ეს ყველაფერი.

იმ მაშლიანმა საქმემ, რომელიც ამ ტაძარს გაუკეთეთ, მხოლოდ ჩვენ კი არა, ოთარ ჩხიძის სულსაც დიდი სიბარუსული მიაჩნია.

ღმერთმა დაგვლოცო ყველა.

ის იყოს თითოეული თქვენგანის შუენი და მფარველი“.

ზედად კვარცხელია:

„ხატობდაც მცონია, რომ რაც დრო გადის, ჩვენს ყოფას უფრო და უფრო შორდება ის იღვრებობა, რაც დანაყოფადადებიდან წყაროსავით იღვრებობა სულში და ბოლო არ უჩანა და მადლის ნაკაღულს, ფერად ნაღვერთებს, მშუმი გამოდნარ მარცაღობებს. სიტყვით სახიერდებოდა ყველასგან დაფარული... სიტყვა დაიკარგა გნებეთ ამას ტრავმედა დაარქვით, გნებეთ უღმობული დროისგან მოცემული საცდურ — ზედალი კანკურებისა და გაგანსაღებისთვის, გნებეთ ახდენილი ნინასარმეტყველებს.“

სიტყვის დაიკარგვას ენის, საფიციარი ურთიერთობების დამცობა მოჰყვა, ფასკელის გაარაფრება და აუტანელი სიკარგელე, პაურონი გამოეკიდა საუკუნეებით შემოარქნილი, ნაღვლიაველი ფრანები, სითბოს და სიყვარულს რომ გნებდნენ და მარტოლად ჰქონდათ თბილ განცდებთან საერთო.

ამ გაუცხოებისას, თანდაყოლილი ოპტიმიზმის შრალია, რომ მუშაფარეი ნინადმდებობის მოუხედავად, ვერა და ვერ დაკინდა სიტყვაში განდობილი უსწევობა, გალორბდა, მაგარამ არ გამოფიტულა, გუთნისდელისგან გავლებულ ნულში ისეც ცვივია დარჩეული მარცვლები და მყოფად ასხივებდა...

აქ, მადლის ყანაში, გამოჩრეულ ნაკეთს ოთარ ჩხიძის სახელი ჰქვია. მისი სწოლად განსხვავებული სამყარო, ალბათ, სწორედ სიტყვასთან უსწევობა დამოკრებულმითაა ასეთი — ერთი გამძლეუნებული სახეები, ფერებ-ფერებში მოტანილი ძველი და თანამედროვეობა, ერის საწუნარში ჩამდგარი მწერალი.

ოთარ ჩხიძის შესაშური მუშაობობა ალბათ ოდესმე დამსახურებს საკადრის ყურადღებას და სიციხვებში მისი უგრძობების, აუღირებლობის განცდა ერთმოდ თუ არა, თანამოქმე მოგონებამ მაინც დაანებება თითოეული ჩვენგანს, მკითხველს ზოგადად, რომელმაც ძიეღ და მართლად ნიშნის ცხოვრება მშინიველი სახაბობა არჩია“.

ღელა სამაჩხელია:

„ოთარ ჩხიძე ქართულ მწერლობაში, ჩემთვის, პირველი რიგში, ერთ-ერთი ყველაზე უფრო სანდო მწერალია. მწერლის სანდობა, თან — წარსულთან მიმართებაში, შეიძლება ბევრისათვის გაუგებარი ამ გაუმართლებელი განსაზღვრებაა, მაგრამ ამით მინდა ხაზი გავუსვა ჩემს დამოკიდებულებას კონკრეტული ავტორის მიმართ — კონკრეტული ეპოქის ფონზე. დარწმუნებული ვარ, ჩემი თაობაც და მომავალი თაობებიც არაფრავნის გადამოთხავენ ოთარ ჩხიძის რომანებს იმის გასარკვევად, თუ რა ზღვობა მე-20 საუკუნის საქართველოში სინამდვილში — რა ხდებოდა ზოგადად და რა პირობებში უხდებოდათ კონკრეტული ადამიანების თავის განტანა და ადამიანებად დარჩენა თუ ვერ დარჩენა.“

ისტორიამ აჩვენა, რომ ისტორიის გაყალბების შესაძლებელია. თუკი ეს პოლიომდე შესაძლებელი არაა, მხოლოდ ისეთი ადამიანების წყალობით, როგორცე ოთარ ჩხეიძე იყო. სიც-ვერაღაზნი, როგორცე საბჭოთა პერიოდის ლაშის ერთადერთი თუ არა, პროგრესული მიმართულება ლიტერატურაში, თავისი წინაწინარ განსაზღვრული თხრობის ყალიბებითა და სიუჟეტებით, მე-20 საუკუნის ქართულ ზნერლობას ერთგვარ ფილტრად ექცა — გადარჩა ის, რაც მან „გაკვირბოლა“. ასეთი გადარჩენისათვის „განწირულთა“ შორის აღმოჩნდნენ ძირითადად ის ავტორები, რომლებმაც აირჩიეს პოეზიის მეტაფი-ზიკური ენა — ქართველი სიმბოლისტიკისა და გალაკტიონის მხავებსად — და საბჭოური რეჟიმთან გამოაღწიეს სწორედ იმ ლირიკული ტექსტებით, რომლებსაც არავფერი ჰქონდა სა-ერთო სისტემასთან.

შევრად უფრო დიდი გამებედაობა იყო საჭირო ისეთი პრო-ზის შექმნისათვის, რომელიც თან რეალობასთან შეინარჩე-უნებდა კავშირს და თან დროს გაუღებდა თავისი მხატვრული ასპექტითაც და სათქმელთაც.

ოთარ ჩხეიძის რომანები სოციალიზმთან დაპირისპირებე-სათვის სწორედ რეალობაც კონცენტრაციას იყენებს. ის არის ბრწყინვალე რეალისტი ავტორი, რომელიმაც მხატვრული ნა-რატები ისტორიულ ნარატივთან უხსენებს თანხედრობაში.

არ ვიცი, ნაკლები ეროვნული პრობლემების შეიწინა სხვა ქვეყანასა და სხვა ეპოქაში რომ დახადებულყო, ოთარ ჩხეი-ძე რამდენად იწებოდა ორიენტირებულ სამბოლოს თემა-ზე. დანარჩენებული ვარ, ის წინინდა მხატვრული ასპექტზე ორიენტაციითაც მოახერხებდა გამდგარყო საუკეთესო ავ-ტორებსა — შექმნა მრავალწინიანი ნაწარმოებები, თავისი თხრობის ნაკადებით შეებოდა ყველაზე უფრო ღრმა, უნი-ვერსალურ თემებს. ფაქტია ისა, რომ ოთარ ჩხეიძემ პოლიომ-დე მიიღო საქართველო და ქართული ენა, როგორცე ტერიტი და როგორცე ძველი. სწორედ ამ ქვეყნისა და ენის სიყვარუ-ლით საუბრობს ის ყველაფერ უნივერსალურზე. მისი ქარ-თლური დიალექტიკი შექმნილი ხმა ერთ-ერთი ყველაზე უფ-რო თვითმყოფადი და დახეულია ქართულ ლიტერატურა-ში, ხოლო მის მიერ შექმნილი პერსონაჟები — თანდროუ-ლად რთული და ნამდვილი. ვერცოლო რომაქიძეს თუ არ ჩაე-თვლიო, ძალიან ძნელია გაიგოს ერთი სხვა მაგალითი გასული საუკუნის ქართულ პროზაში ასეთი გამოჩრეული ხმის არსე-ბობისა. კითხვობს და გაიამბობს — თავისი ასექტებით, ინ-ტონაციით, არასდროს რომ არ ავტრევა საქვეყნო.

„ბორიაყის“ მთავარი პერსონაჟის, ნიკუშა ჩაჩანიძისაგან განსხვავებით, რომელსაც შეუძლია „ხელმოტეხას ხელგერ-ბისათვის შეეწიროს“, ოთარ ჩხეიძემ იცოდა, თუ რისი გადარ-ჩენა იყო შესაძლებელი ლიტერატურით, სწორედ იმ ქარ-თლური დიალექტიკითა და რეალობის სიუჟეტებით, თვითონ რომ გადარჩინდა და დაგვიტოვა“.

წოდარ ცხაღაძე:
 „შენს ყოფილ დამკვიდრებულა ის თქმა: ... კიდევ კარგი, რომ ამას მაინც არ მოესწრო!“ შარშან, ავეცხტოში შიდა ქარ-თლის სოფლების აობრების შემდეგ ბევრს, აღბაო, ცხონებუ-ლი ოთარ ჩხეიძის მიმართაც ვაუკვლდა ეგ აზრი; მეც ვამიზარ, როცა წარმოვიდგინე აკლებული და ვგაძაწენარი თამარაშენი, ნიკუშა, ტყვიაო... დასახლებული ეკ საკეარისია, რომ დავით გურამიშვილის ტრაგიკულმა სტროფამ გაგვიარის ვაღმა:

მე ვი ვფარავ, მაგრამ ჩემი სატყეიარი არა ჰფარავს;
 მეტად მწარედ გული მტკიავა, მაჭროვლებს და
 ტანში მზარავს!

ვერ მოვითმენ, რომ არ დავგმო, აღმა მხვენელსა,
 დაღმა მზარავს,
 ჩემი ცოდვამც მისცემია ჩემს ამობორბლს, ამაშხარავს!

ჰო, მაგრამ არ მოესწრა იმ სამინილებას ბატონი ოთარი?! განა რუსთაველზე გაალებული ომი, სამარაბლოსა და აფხა-ზეთის ნავლუვა ნაკლებად დაინზერებდა? ამიტომაც შე-ვეჯანიშნარი მისი ძველი მკითხველები მდღლავ მწერლურ პა-სუსებს იმ ამბებზე — რომანებს, პუბლიცისტურ ნერილებს, რომელთა გულდინჯად ნაკითხვას, ჩვენი თაობა, აღბაო, კარგახანს ვერ მოახერხებს (საერთოდ, თუ დავეცვალა).

არადა გუმინდელით ვიგონებ იმ დღეს, როდესაც მარ-ჯანიშვილის თეატრში ვნახე ოთარ ჩხეიძის „ისია ისი“. მა-შინ „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქციამი ვემუ-შობის გამოჩრეულ ავტორებს დაფსავსა არ აკლებდნენ. თა-მაზე ბიბლიურ, ქემშიარტი თეატრალი, ჯერ კიდევ „ახალ-გაზრდა კომუნისტის“ მუშაობას და წარმოადგენ ნაყვევი თეატრში. ვამიზარდა, რომ თამაზიც აღაფრთოვანა საქეტა-ქლმა. იმ დროს უკვე ბატონი ოთარის აბალი რომანების, მოთ-ხობების, ნოველების გამოჩენა (განსაუთრებით იმ ციკლი-დან, რომელსაც „ჩემი სოფლის ტიუტუები“ ჰქვია), ზენიდა იქ-ცა. ვამაზობდი, რომ ერთი მათგანი — „კახნიური“ სწორედ ჩვენმა გაზეთმა გამოაქვეყნა.

„რა მიიარებოდა გექმი, კახნიურო!“ — ხშირად შემე-სიტყვებდა ხოლმე ამ ნოველის (განსაუთრებით იმ ციკლი-დან, რომელსაც „ჩემი სოფლის ტიუტუები“ ჰქვია), ზენიდა იქ-ცა. ვამაზობდი, რომ ერთი მათგანი — „კახნიური“ სწორედ ჩვენმა გაზეთმა გამოაქვეყნა.

წელიწადი შემობრუნებულყო —
 ყველა მუქარა რომ აებხნოდა, „უხვად რომ მოეტანა
 სისხლი და ცხედრები“, ომი და ვარამი რომ არ დაეკლო, აი,
 ისეთი წელიწადი.

კვლევ ბორიაყი გადახვევდა ოთარ ჩხეიძის სამბოლოს ზტებს, კონფესია, მილოცილები და ზვეტი-ზევითა, ზვეთი ენება, დედამიწა აღარ ეტანსეკობა ავარდნილა დედამინდიანა“.

დიდუბის პანთეონში მივყოფნობი შემობრუნებულ წელიწადს.

ვირეძით ცრემლიანები, ტკივილიანები და მაინც იმედი-ანები, რომ აღსრულდებოდა ბედისწერა იმ საქართველოსაც, რომლის კონსტრუქციაც საყოთარ შემოქმედებით მოეხაზა მწერალს.

... და გვეფროდა — ადრე თუ გვიან ეს მტყეროც დანწენ-ბოდა, ემ ბორიაყიც დაფენიბოდა მიწას და გამოარღვევდა სივრცეს სხივი, აქაურობის განმთავებელი.

ამ რწმუნით დავსილიყო შემოქმედება ოთარ ჩხეიძისა, თავისი არყოფნიაც იმედიანები რომ გვაესებდა...

თავისი არყოფნიაც უამრავი ადამიანისთვის რომ მოე-ყარა თავი...

ესეც ბედისწერა თუ ყოფილა... სამბოლოს წერას ადე-ენებულ კაცობა...

იოსებ ჭუმბურიძე

„გალაკტიონმა მაკოცა“

*

ფიქრები ვახტანგ ჯავახიძის „100 ლექსის“ გამო

გამომცემლობა: ინტელექტი; სერია: „პოეტის 100 ლექსი“; საგამომცემლო პროექტის ავტორი: კახიკე კუდავა; 29-ე ნივთი; შემდგენელი: ვახტანგ ჯავახიძე.

„პოეზიის შექმნა უფრო ადვილია, ვიდრე მისში გარკვევა“ (მონტესკიე).

და თუ გარკვევას მაინც შეეცდებით, მაშინ აკაკი გაბერელიას ეს გაფრთხილება უნდა გავითვალისწინოთ:

„კრიტიკული ნერილი, რომელშიც დადგენილი არაა პოეტის ინდივიდუალური დიქცია, სტილური ხელრთვის თავისებურებანი და ა.შ., არც ღირს დასაბუქდად“.

მაგრამ: რომ დაადგინო, უნდა არსებობდეს.

ორი პოეტი (მაგანათა საეურადღებოდ: ჭუმბურიძე პოეტებს ვგულისხმობ!) ერთსა და იმავეს განსხვავებულად ამბობს:

**ჩვენ სულ ორი რამე ვთქვი —
თამუნა და მამუკა**

(ჯანსუღ ჩარკიანი)

**ჩვენს სახლს, ძვირფასო, სამი კარი აქვს,
სამი ფანჯარა:
მე,
შენ და ბავშვი.**

(შოთა ნიშნიანიძე)

მაგრამ ჩვენ ახლა ვახტანგ ჯავახიძის „ას ლექსზე“ ფიქრობთ: აი, როგორ ხატავს იგი გათენებას:

**მამლემმა დილა აკურთხეს,
ცოცხები მორჩნენ საქმეს,**

ალეკები ანიავებდნენ
ათას ქუჩას და სარკმელს.

შოთა ნიშნიანიძე დილას ასე აღწერს:

ნისლი ზმორებით ადგა მინიდან
მოოქროვილი და მოვერცხლილი,
სარზე მამალმა ხმა ჩაინმინდა —
მზე გადაყლაპა თოხლო კვერცხვით.

რით და როგორ უნდა განვასხვაოთ ორი პოეტის დიქცია და სტილური ხელრთვა? მეტაფორები აქ ვერ დავგეხმარებინ. განსაკუთრებით მაშინ, როცა ინდივიდუალური დიქციის დადგენას ვცდილობთ. შთაფარი ხმა! — ამბობს მუხრან მაჭავარიანი. მაგრამ ხმასაც ხომ ბევრი ელემენტი ქმნის — ლექსიცა, რიტმი, ინტონაცია...

**შენ სისხლო ჩემო,
სად არ დაღერილო,
შენ სად არ გზერედა
შავი ყორანი...**

— ეს მუხრანის ხმაა. შეუძლებელია, სხვისაში აგერიოს.

**მანეს იასამანთან და
მონეს იასამანთან
მზემ გოიას საქანელა
გაპკიდა და გამართა.**

— ეს ვახტანგ ჯავახიძის ხმაა. სხვისაში არც ის აგერევა. ერთ ლექსში ვახტანგ ჯავახიძე ამბობს:

**მე პირს არ ვიხან,
მე ერთხელ
გალაკტიონმა მაკოცა.**

გალაკტიონი რომ გაკოცებს, ეს ბედნიერებაც არის და უბედურებაც — ამის შემდეგ, განსხვავებულად თქმა ათასგზის ძნელია.

მაგრამ ნიჭიერება ამას არ უფროთხის. ვახტანგ ჯავახიძე ერთ ლექსს პირდაპირ ასე ასათურებს: „ქარი ქრს“ — არავითარი „პრეჟიული“, არც ეპიგრაფი (მაგალითად, ასეთი: „გალაკტიონის მოტივზე“ ან „გალასებურად“).

ეს დიდი რისკი და გაბედულებება, რასაც მხოლოდ ნიჭი თუ გაამართლებს.

ვახტანგ ჯავახიძის რისკი გაამართლებულია.

კი, სათაური და რეფრენი გალაკტიონისაა, მაგრამ მთლიანობაში, ლექსი ვახტანგ ჯავახიძისაა, მისეული „ხელრთვით“ შესრულებული:

**ვციელი მოზილურს,
რომელმაც მისამართს დაადო ყადაღა,
ავკრიფავ ნომერს და დავმარცვლავ:
სადა ხარ?
სადა ხარ?
სადა ხარ?**

პრიტიკა

ლექსია ხომ საკუთარია, რიტმიც და დიტვიაც, თანდათან, მისებული ხდება:

**ხმა მესმის:
ამინვა მარცხენა ვული და მარჯვენა ლავინი,
შენა ხარ, ნამდვილად შენა ხარ,
ოღონდაც სადა ხარ, არ ვციო...**

აქ მაინც გალაკტიონი მოჩანს, სხვაგვარად შეუძლებელი იქნებოდა. სხვა ლექსებში კი პოეტური ინდივიდუალურობა უფრო თვალსაჩინოა.

ვახტანგ ჯავახიძის „ხმას“, მის ინდივიდუალურ დიტვიცის, აღბათ, ისე არაფერი განაპირობებს, როგორც ორი ასობგერისგან შემდგარი კავშირი — და.

ვახტანგ ჯავახიძისათვის ის უფრო მეტია, ვიდრე გრამატიკული კატეგორია. აქ და-ს პოეტური სული აქვს მთაბერელი და ლექსის რიტმს, მელოდიას, ტონალობას განსაზღვრავს:

**ატმებთან და ნუშებთან და
წყაროსთან და ნაკადულთან —
გათუნდა და გაბრწყინდა და
გამწვანდა და გაზახუხულდა...**

იგივე აკაკი ვანერელია წერდა, რომ მწერალს ორი თვისება უნდა გამოარჩევდეს — მუსიკალურობა და მოშიზიველულობა. აქ ორივე თვისება თვალნათელია.

ერთი შეხედვით, შეიძლება მოგეჩვენოს, რომ ვახტანგ ჯავახიძე პატრიოტულ ლექსებს არ წერს.

ეს მცდარი შთაბეჭდილება იქნება — იმით გამოწვეული, რომ ის სამშობლოს სიყვარულსაც თავისებურად გამოხატავს — უფრო ირბადა, ვიდრე პირდაპირ და ლოზუნგურად. „გალაკტიონის ამბოხის“ კვალ აქაც იგრძნობა, მაგრამ ინდივიდუალურობაც მიღწეულია:

**და მე შემირცხვენია ბაღი სემირამიდის
და გზა იგი, რომელიც ქუთაისში არ მიდის.**

ერთ ლექსში ის ამბობს, რომ სრულიადაც არ სურს, აქებდნენ პალესტინაში ან აღიარებდნენ მალტაზე. მან იცის, რომ ტკივილი, რომელიც პოეტს დააქვს, უიარგმნელოა, მისი ნატვრა და სურვილიც ამ ცოდნის შესაბამისია:

**მე მირჩენია, დიდგორის
აღმართზე გავცე მეგობარს
და გზაზე ჩემი სტრიქონი
შვილივით შემომეგებოს;
და შვილზე მეტად მომენდოს
მინის ყოველი მტკაველი,
არ დაიჯერო, პოეტო,
არ ითარგმნება ტკივილი...**

ეს მართლაც, განსხვავებული ხმა უმდიდრეს ქართულ პატრიოტულ ლირიკაში, ზოგიერთებს ირონიის საგნად რომ

გაუხდიათ (?) — ეროვნული მეოპის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთ-ერთი მძლავრი გამოვლინება!

პატრიოტულ თემაზე ქილიკი ღმერთმა ამოროს, ისე კი ვახტანგ ჯავახიძე ირონიის ბრწყინვალე ოსტატია. არც შეეხება საკუთრივ ირონიულ-პაროდულ ნაკადს, ამ თვალსაზრისით, ყველაზე საინტერესო და ჯეროვნად შეუსწავლელი პოეტი ერთია ჩვენში ამჟამად: ვახტანგ ჯავახიძე (ტარიელ ქანტურია).

ირონიაც ვახტანგ ჯავახიძის „ხმის“ ერთ-ერთი განსაზღვრელია, ოღონდ, ჯანსაღი და საპარტიოიანი ირონია. აი, მაგალითად, ასეთი:

**მუდამ ამაყად ექირა,
გამოსულს სადალაქოდან,
და მამულს ბევრჯერ შესწინა
თავი, რომელიც არ ჰქონდა...**

„მე ერთბელ გალაკტიონმა მაცოცა“. მე კი მგონია, რომ გალაკტიონმა ორჯერ აცოცა. მეორედ — შაშინ, როცა „უცნობი“ დანერა.

მამინ მას უთხრეს: ამიერიდან დაგიინყებენ როგორც პოეტს და დაგიმხსოვრებენ როგორც „უცნობის“ ავტორს. თითონ თვლის, რომ ეს წინასწარმეტყველება აუხდა. მე ასე არ ვუფიქრობ.

„უცნობი“ დიდებული წინვია, მაგრამ პოეტ ვახტანგ ჯავახიძეს ის მაინც ვერ დაგვივიწყებს.

ამას თუნდაც ის ლექსი დაგვიდასტურებს, იმავე „უცნობის“ P.S.-ად რომ „მიანერა“.

აქ ისეთი პოეტური ოსტატობით (დიტვიით და ხელრთვით!) დაელაპარაკა გენიოს წინაპარს, რომ, აზრის სიღრმესთან ერთად, დიდ ემოციურ შთაბეჭდილებას მოაღწია.

მან თავისებურად მოუზოიფა გალაკტიონის მისი „დაფუთილი სულის უნებლოე მონტაჟის“ გამო და უთხრა:

არ გაჯავრდე: უფრო მეტად, ფარდას აღარ გადაწვევ.

ესეც უთხრა:

**შვილიშვილებს შევუნახავ. ათიოდ ნევატიცს,
მათი დროც დადგება და გამყლანდება გე ათიც.**

მასხადამე, ფარდის იქით, კიდევ ბევრი რამ იმალება. რაოდენ კეთილსინდისიერი და ზნეშალაი უნდა იყოს მწერალი, გალაკტიონზე ასეთი წიგნი რომ შექმნას და მამინც პატივს სთხოვოს.

ვახტანგ ჯავახიძის ზნეკეთილობაზე ერთი ვარემოებაც მიგვანიშნებს, „უცნობის“ დანერის შემდეგ მას ოდნავი ამბიციაც არ გასჩენია. პირიქით, ნოდარ ტაბიძეს ასე მიმართა: „გადადე ყველაფერი. სხვა საქმეს სხვებზე ვაჯავრებ, მაგრამ სხვები ვერ დანერენ გალაკტიონზე იმას, რისი დანერაც მხოლოდ შენ შეგიძლია“.

ამ შეძახილმა ძალიან გამახარა, თუცა მას მხოლოდ სანახევროდ ვეთანხმები. ბატონმა ნოდარმა მართლაც

ბრწყინვალე წიგნები (ერთ-ერთი ახლახან გამოცემა) შესძინა გლავაკტიონოლოგიას, მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ „სხვა საქმესაც“ მის გარდა ვერაინ აკეთებს. ყველაფერს რომ თავი დაეხეობოთ, კვლავ ვალად რჩება პუბლიცისტიკის ფინანსთა თორიის სახელმძღვანელოს გამოცემა, ზოგიერთებს დღეს ზედმეტი რომ ჰგონიათ. იმ ზოგიერთებს, ჟურნალისტიკას რომ ასწავლიან (?) და ჟურნალისტიკას და პუბლიცისტიკას ერთმანეთისგან ვერ ანსხვავებენ.

უმეტრების და უგუნური რეფორმების დიდი ჩამთავრდება და ასეთი სახელმძღვანელოს საჭიროება კვლავ უმნავეადა დადგება.

„გლავაკტიონმა მაკოცა“.

გენიოსის უშუალო ამბორისგან თავდაღწევა ძალიან ძნელი იყო და ეს მხოლოდ რჩეულებმა მოახერხეს.

ეს მართლაც უნიკალური თაობაა (მხოლოდ რამდენიმეს ჩამოვყავი): გივი გვექვიკორი, ჯანსუღ ჩარკვიანი, ტარიელ ქანტარია, ოთარ ქილაძე, ვახტანგ ჯავახიძე... სხვათა შორის, ამითგან მხოლოდ ვახტანგ ჯავახიძეს არა აქვს რუსთაველის პრემია.

როცა ამაზე ვფიქრობ, ყოველთვის გივი ძნელადის ხუმრობა მახსენდება, ერთ-ერთი პროზაიკოსის მისამართით თქმული — რუსთაველის პრემია კი მიიღო, მაგრამ ლაურეატი მაინც ვერ გახდაო.

ბატონ ვახტანგ ჯავახიძეზე პირიქით ითქმის — ვისაც პოეზიისა რაიმე გავიგება, ყველასთვის ლაურეატია.

ხოლო თუ მაინც არსებობს ვინმე, ვინც მისი ფესვი არ იცის, მისსავე რჩევას გაეახსენებ:

და თუ გვაპატარავები, შეაბარუნე ჭოგრიტი.

ბედნიერებაა, რომ ვახტანგ ჯავახიძის პოეზიას შარმონიულად ერწყმის და ამშვენებს მისი პიროვნება — სავეს ქართული პატრიონების, მისი სუფთა ბიოგრაფია. ერთგან ის ნერს:

სათო არ უნდა ნაიფე — ვიცი, მაგრამ არ ვიცი — სათო ნაიფე.

სხვა ლექსში კი დაბეჯითებით ამბობს:

სუსტი ვარ, მაგრამ მაინც არ ნაველიქით, საითაც ქარი უბერავს.

მამასადამე, მთავარი იცის! ყოველთვის იცოდა! და ვინც ეს იცის, სუსტი კი არა, ძალიან ძლიერია. დღესაც, მეტრე ათეულში გადამდგარი, იმ ბიჭს მაგონებს, რომელმაც

შეირბინა ბაზარში, სამი მტრადი იყიდა, გამოვიდა ბაზრიდან და სამივე გაუშვა.

კი არ მაგონებს, სწორედ ის ბიჭია.

ნინო ჩხიკვივილი

ზღაპრები
ყმანვილთათვის და
არა მხოლოდ
ათითვის...

გურამ პეტრიაშვილი ქართულ საბავშვო მწერლობაში ის მეზღაპრეა, რომელიც სრულიად ორიგინალური შემოქმედებით დამკვიდრდა. აგურ უკვე მერამდენე თაობაა, გამორჩეული ინტერესითა და ხალისით ეცნობა მის ზღაპრებს.

მწერალი ხალხური თუ კლასიკური მწერლობისთვის უკვე კარგად ნაცადი, გაკვირვებულ გზას თავს ანებებს და ცდილობს ქართულ ლიტერატურაში შემოიტანოს უფრო ვეროპული მწერლობისთვის დამახასიათებელი სტილი. ალბათ ამიტომაც მისი შემოქმედების გაცნობისას აუცილებლად მოგვაგონდება ისეთი ცნობილი საბავშვო მწერლები როგორებიც არიან, თუნდაც ანდრესენი ან ჯანი როდარი.

ახლა ხელთ მაქვს მისი რამდენიმე კრებული — „პატარა ქალაქის ზღაპრები“ (1975); „მთავარი განახლებული ჩიტის

ზღაპრები“ (1982) და მისი პატარა, დავარქვათ ასე, საბავშვო დეტექტივი „ელო, ბრუნო, სპილო, რარუ და სხვები“ (1984);

შევეცადე იმ კრებულთა მიმოხილვასა და აქვე შევნიშნავ კიდევ: ეს ზღაპრები მხოლოდ ყმანვილთათვის დაწერილი არ გახლავთ. ისინი არანაკლებ საინტერესოა და საგულისხმა ჩვენთვის, უფროსთათვის, იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც, სამწუხაროდ, გებრდებიან, რადგან აღარ ვოცნებობთ. გახსოვთ, რას ნერს ერთგან რეზო ინანიშვილი: აღარ ვოცნებობთ, ჩვენს გონება მხოლოდ ჩვენ მიერ გამოვლილი დღეების შეფასებით არის დაკავებული, იწყება ნამდვილ საბეჭდო!

ასე რომ, ყველა ის მკითხველი, რომელიც კეთილ მეზღაპრეს — გურამ პეტრიაშვილს — დაუფერებს, მისი თხზულებების მიზანგან რიტმს აწყვება და გაითავისებს, შეინარჩუნებს ოცნებას, კვლავ დაიბრუნებს გულწრფელობას, იმ უშუალობას, რომელიც მხოლოდ ბავშვებისთვისაა დამახასიათებელი, ამით კი უფლისკენ მიმავალ გზას გაიცავთ — ალბათ, ეს გახლავთ ის საიდუმლო, რომელიც ჩადებულია საერთაოდ, ზღაპარში, საყმანვილო ლიტერატურაში და მით უფრო ქართულში, რადგანაც დარწმუნებული ვარ, ყოველ ნამდვილ ქართველ მწერალში გენეტურად კოდირებულია ლევისი რწმენა.

ოცნება თუ სინამდვილე, სულიერება თუ მატერიალიზმი, ხელოვნება თუ პრაგმატიკა? სწორედ ეს პრობლემა დასამუღი „დიდ ბეზე მცხოვრები კაცუნების ამბავში“.

„ცხოვრებაში ასეა, კაცს სიღამაზე რომ აღარ ატკობს და მის მძევნებას ვეღარ გრძნობს, მსჯელობას იწყებს.“ — შენშენას ატობო და ბევრი ისეთი მოგელენის ახსნას ცდილობს, რაზეც ხშირად ჩაფიქრდება ბავშვი, რაც მხოლოდ მისთვისაა გასაკვირი და მისაღები.

„სენიბა მოყვარული კაცის ამბავში“ ქოლგების ნარინობაა მოყოლილი და ისიცაა ნათქვამი, რომ სწორედ ყვავილები იყვნენ ამქვეყნად პირველი ქოლგები. ამ უცნაურ ქალაქშივე აღმოცენდა ცისფერი ყვავილი (და აქვე ასოციაციის ნაკადით მოგვაგონდება ნოვალისისა თუ მეტერლინკის ლურჯი და ცისფერი), სიმბოლო ოცნებისა, იმ ოცნებისა, ზემოთ რომ ვახსენეთ.

ცისფერი ყვავილი, იისფერი ღრუბლები, ჩრდილფერა კაცი — ფერთა გამას, ყოველ ფერს, ერთი ნაკითხვით თითქმის უშინშველო დეტალსაც კი თავისი დატვირთვა აქვს გურამ პეტრიაშვილის ზღაპრებში. აქ არაფერია ზედმეტი ან გადაჭარბებული. ამ შემთხვევაში თითქმის მათემატიკური აღოთია გათვლილი, სად დასვას ნერტილი და სად დასარულოს ზღაპარი. რიტმული პროზისთვის დანახასიათებელ ხმოვანებასაც ხშირად ნაქანყდებილი და ხანდახან თუკი ამას ფრანსი გამართვა მოითხოვს, თანამედროვე ქართულისთვის აუცილებელი სინტაქსური ნყობაც დარღვეულია, მაგრამ რიტმული პროზაში ეს მაინცდამაინც დიდი შეცდომა არ გახლავთ, და ის ნეის, რომ ქართულ ზმნას ბოლოში უყვარს ყოფნა, ატობოს სულაც არ მოტყავს. ამ მშრივადაც საინტერესო ავტორია გურამ პეტრიაშვილი.

და კიდევ, ის სქემა და ის პირობითი ნახაზი, რაზეც ავტორს მწერალი თავის ტექსტს, სულაც არ არის თვალმისაცემი და გამაღიზიანებელი, არც პატარა მკითხველისა და არც იმ კირკიტა უფროსებისთვის, რომლებიც უნებურად მუდამ ეძებენ ნაწარმოებებში მათი შემქმნისთვის აუცილებელ სქემებსა თუ მონახაზს.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც რომ ამ ზღაპრებში ვერ ნახავთ ისეთ თემებს, რომლებიც უფროსის, მისთვისადამიანებს არ ანუხებდეს, უფრო მეტიც, ხშირად ისეთი შობაბედბედობა იქმნება, რომ ეს ყველაფერი არა უმცროსკლასებელია, არამედ ჩვენთვისაა დანერვილი და მხოლოდ კონსპირაციის მიზნით უცვლის მწერალი ადრესატს. ამ ტიპის ზღაპრებით ბევრი აქვს გურამ პეტრიაშვილს. გავიხსენოთ თუნდაც „ამაზივი ნალღიანი ქლოუნისა“. ვნახოთ როგორ იწყებს თხრობას:

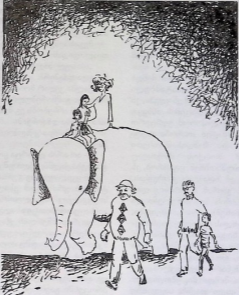
„ერთხელ პატარა ქალაქს მეტად უცნაური სენი შეეყარა:

ქალაქის მცხოვრებთ ჩემოდნები მუყყყარდათ ძალიან... სულ ჩემოდნებს დასტრიალდნენ მათი ფიქრები.

ბნიდან გასვლისას ჩემოდნით ხელში დიდ სარკვესთან მივიდოდნენ და ჩაიხედავდნენ. მიტრიალდნენ, მოტრიალდნენ... არ გვგონოთ, თავის სახეს აცქერდებოდნენ, არა, ამონებდნენ, ჩემოდანი ხომ ლამაზად გამოიყურებაო. მერე ასწევდნენ თავს და ამაყად გადიოდნენ ქუჩაში“.

ჩემოდნის სიმბოლოში ბევრი რამ შეიძლება მოვიპოროთ, მკითხველთა ნაწილისთვის და, მათ შორის, ალბათ, თვითონ ატობოსთვისაც, მძიმე ჩემოდანი გადაჭარბებული სიმდიდრის სინონიმია, („ხოჯათვის ცოდათა სიჭარბის მამხილებელი“) ან სულაც ამქვეყნური საზრუნავით დაგროვილი დარღისა და ვარაზის დამტკევი.

ასეთ ქვეყანაში მხოლოდ ერთი კაცია გამორჩეული, ჩემოდნის გარეშე დაღის, პალტოს საყვლო ამოწვევია, ხელები ჯიბეებში ჩაუნყვია და ნალღიანად მიუყვება ქუჩას — ასეთი კაცი უფროსი თაობის მკითხველისთვის თუ ნამდვილად მოეხება, თურმე ნუ იტყვით, პატარაებისთვის კოლონი, პიროს მემკვიდრე ყოფილა, საყვარელი და ახლომელი ადამიანი. აი, თურმე რით ვახსენავდებოან პატარები უფროსებისგან: ოცნება, რიტმიც პატარებისთვის ასე იოლია, უფროსებისთვის დიდი ხნის გადავიწყებული რამ გახლავთ და ეს გამზ-

„ელო, ბრუნო, სილო რარუ და ხეებში“ ილუსტრაცია ნანა სამინიშვილისა

დარა მიზნეი ჩვენი უსიარული ცხოვრებისა.

გავისხენოთ თუნდაც სხვა ზღაპრიდან პეგულა, რომელსაც ცალი ფრთა მანეთიანისა აქვს და მის დატყარს ძალიან ბევრი ლამობს, რათა თავისი ფულადი დანახოვი კიდევ ერთი მანეთით გაზარდონ და კიდევ სხვა ასეთი ბევრი პეგულა ჩაიგდონ ხელში. ამ ზღაპრის მეშვეობით ისეთი ადამიანები არიან მხილებულნი, რომელთაც ძალიან ძლიერი, ავი ვნება სტარჯავთ, ვნება იმისა, რომ მაგანთა თვალში მყოფების სახელი დარქვან, სინამდვილეში კი მხოლოდ სიმდიდრის მოხვეჭაზე ზრუნავენ. არადა, ისიც ხომ რეალობაა, რომ მატერიალური უზრუნველყოფის ფასად ოცნებები ანადრისს „დამინდებია“.

საერთოდ, გურამ პეტრიაშვილის ზღაპრებში კიდევ ერთ ტენდენციას შეიძლება საუბარო: მის ტექსტებში ტრადიციული, ხალხური თუ კლასიკური, ზღაპრებისგან განსხვავებით — დევებს, ჯადოქრებს, ზღაპრულ ვახვეარედნებს, ღმერთქალებს, ქაჯებსა თუ ალქაჯებს ვერსად ნავანყდები.

კრიტიკა

მათ ნაცვლად მწერალი სულ სხვა რეალობას გვთავაზობს, ისეთს, რომელიც ჩვენს ყოველდღიურობასთანაა დაკავშირებული, რაც, ერთი მხრივ, თითქოს ზღაპრის თვმა და განსაცხის საგანი არ უნდა გახდეს, მაგრამ ხდება კი... და როგორ, რანაირად ახერხებს ამას მწვლამერი?

წელან პეპლები, ცისარტყვლები, იოსებური ღრუბლები, ცისფერი ნათება, კოლგებამ და დაქვეყნული ყვავილები გახსენით, ამჯერად ამ ჩამონათვალს პანია ჩიტუნებიც უნდა დაეუმატათ. მათ შორის ერთი უცნაური ბელურა, რომელიც მერე უღამაზეს ჩიტად იქცევა.

საერთოდ, ეს ჩვეულებრივი პეპლები, ჩიტუნები, ღრუბლები, პანანია ბეემოტი თუ მფრინავი ვეშაპი, მწვლამერის სამყაროში ფაქტობრივ ძალას იძენს. პრაგმატული თვალით დანახულ ანთმალიურ მოვლენებში მწერალს კანონზომიერების დანახვა სურს და ხანდახან ისეთ რამესაც აღმოაჩენს, რომ პირდაპირ შეგებურება ან გაგვიყრდნობს, ეს ყველაფერი ხომ ჩემს თვალწინ ხდება და რატომ მე ვერ შევამჩნიე?!

ამის სალოსტრაციოდ კიდევ ერთი ზღაპარი მინდა შეგახსენოთ. ეს ზღაპარი იმ კრებულშია დასტამებული „მთავარი განათებული ჩიტის ზღაპრები“ რომ ეწოდება, ეს არის ერთი მუსიკოსის აღზვევლისა და დაქვემის ამბავი. ზღაპარი სიუჟეტურად ისეა აწყობილი, რომ ევრცერით დეტალს ვერ ამოიღებ და ვერც ჩაამატებ. თხრობა ისეთი მინიგანი რიტმით ვითარდება და ხანდახან ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ თითქოს მართლაც კლასიკური მუსიკის რომელიმე ნიმუშს ისმენ. ფიქრობ, ეს ფაქტორი გასათვალისწინებელია ამ ზღაპრის კითხვისას, და კიდევ ერთი გარემოება — გურამ უტყარაშვილის ზღაპრის ფსიქოპიები ჩვენს შორის მოსაბრუნელი და მინც... არაორდინარული ადამიანები არიან. ისეთები, რომლებიც საკუთარ იდეას სიცოცხლის ფასადაც კი ეწირებიან და ამით ემიჯნებიან საზოგადოების დანარჩენ წევრებს, რადგან გარშემო მყოფნი, როგორც წესი, ისეთ გულგრილობას იჩენენ მათდამი, რომ მათი ფიზიკური არსებობა ასეთ გარემოში თითქმის წარმოუდგენელია.

კვლავ იმ უცნაურ მუსიკოსს მინდა მივხერხედეთ. მწერალს სურს, რომ ბავშვები ისეთ ფაქიზ საკითხზე ჩააფიქროს, როგორცაა მშობლიური ფესვები და გარემო. ამ შემთხვევაში მშობლიურ ფესვებზე და თუ ნიადაგზე იფიქროს მის პიანინო, რომელზეც დადამისცე უკრავდა და რომლის კლავიშებზეც დაიჭრებოდა ხოლმე პეპლები. მუსიკოსმა საკუთარი პიანინო, თავისი პეპლარი მყუდრო საკონცერტო გარემო პომპეზურ ატმოსფეროსა და ძვირვან ინსტრუმენტზე გადაცვალა და ამიტომაც დაიასჯა: დაკარგა ინდივიდუალურობა, უფრო მეტიც, მან, როგორც გამორეზულმა და ცნობილმა პიანისტმა, კარიერა დაასრულა, თუმცა კი ამ ფიასკოთი მის ცხოვრებამ დაიწყო ახალი ეტაპი — დაბრუნება საკუთარ ფესვებთან. ამ შემთხვევაში კვლავ ასოციაციური ნაკადით უნებურად გაიზარდა რაღაცეა ერისთავის ცნობილი ლექსი: არ გავცვლი მე ჩემს სამშობლოს, სხვა ქვეყნის სამოთხეზედაო.

აქვე სიყვარულის თემატიკაზეც მინდა შევიხერხე. ვაგვიანის სიყვარულის სიმონიძის მოხმობა ბუნებრივია, რადგან განსაკუთრებულ მიზეზებზე არ შეიძლება ჩაეთვალოს მწერალი, მაგრამ აქ საინტერესოა ერთი გარემოება, თუ როგორი სიყვარულის შესაძლებელია მწვლამერი? ჩვეულებრივი დამინებული გრძნობისა თუ იმ სიყ-

ვარულისა, რომელიც შეიძლება ლეგენდადაც კი იქცეს?! რა თქმა უნდა, მაღალი იდეალების მქონე სიყვარულის მომხრეა. გაეხსენოთ „ყვავილი“. ამ მოთხრობის მთავარი პერსონაჟი ის უცნაური კაცია, რომელიც არასტებულ უცხო ყავილს ეძებს. ეტყობა, ნამდვილი სიყვარული მათთვის ვაგივრად მგავს რალაკიათ მთის უცხო, აღსიფერ ყვავილს, იმ ყვავილს, რომლის არსებობა შენ თუ არ გამოიგონე და შენვე თუ არ იხედავ, ვერ გაიხატება. ამ ზღაპარში ორი სანყისი — ქალური და მამაკაცური — გრძნობის ერთმანეთს და იმარჯვებს მამაკაცური. ანუ ამ შემთხვევაში მამაკაცია ამ იდეალის — იმ დიდი სიყვარულის მატარებელი, რომლისთვისაც მსხვერპლმწებრვა ნამდვილად ღირს. თუ არ მოხდა მსხვერპლმწებრვა, მაშინ სიყვარული გაქრება. ასეთია ავტორის ჩანაფიქრი. ეს მისია, როგორც აღვნიშნეთ, მხოლოდ მამაკაცს ეკისრება.

შეგახსენებთ ერთ ეპიზოდს და მამაკაცის დიალოგებს:

- სულ მალე მოვიტან ყვავილს... — ჩაილაპარაკა და ნასვლა დააპირა.
- ქალმა ველარ მოითინა, ხელი ჩასჭიდა, შემოაბრუნა და მიახალა გამარბულმა:
- არ არსებობს ეს მენი ყვავილი, არა რა უნდა ყვავილს ამ თოვლსა და ყინვამი.
- მამ არაა ყვავილი? — კითხვა უცებ გაფიქრებულმა კაცმა.

— არ არის და არცა ყოფილა, შენ ვერცხედა მხოლოდ! — უპასუხა ქალმა, ხელი უშვა და სწრაფად გამოიქცა.

ამ ყველაფერზე გურამ უტყარაშვილი ძალიან ფაქიზად, ტაქტის გრძნობით ესაუბრება ყმანებლებს და ამითაც საუკეთესო მაგალითს აძლევს ბევრ მის კოლეგას, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდა მწერლებს.

და რაკი მწერლის ტაქტი ვახსენე, მინდა ერთ ხერხზეც შევაჩერო თქვენი ყურადღება — იმისთვის, რომ მკითხველთან უშუალო ურთიერთობა შეინარჩუნოს, ხშირად ინიციატივას მას გადასცემს და თანაგეტორად იხდის. თითქოს დაწყებულ სათქმელს ბოლომდე არ აწბობს და ამით მკითხველის ჩათრევას ცდილობს შემოქმედებით პროცესში: გაეხსენოთ ერთი ასეთი მაგალითი: (ზღაპარი — „კაცი და ქალი“). თუ როგორ უქცერდნენ ქალიშვილს მოხუცები და რას გრძნობდნენ, ამას გადმოვცემას მე ვერ შევცდები, უნდა მამატოთი, რადგან ძალზედ ძნელია...“ მწერლმე, ეს გამოწვევა განსაკუთრებულ გამოძახილს შეიძლება პატივად მკითხველებში და აღბათ ისინიც მიეღო მინდომებით შეეცდებიან, „ნაშველონ“ მწვლამერს.

სხვათა შორის, არც ირონია და სარკაზმიაც უცხო გურამ უტყარაშვილის სახანეუო პროზისთვის. გაეხსენოთ „მღებავი და გაუცინარი კაცი“. ვნახოთ როგორ ახასიათებს გაუცინარ თქვია: „იმტომ არ იცინოდა, რომ თავის თავს ბრძენად იკლავდა და ფიქრობდა, ბრძენი ადამიანი მუდამ სერიოზული უნდა იყოს.“

საკვირველი მის იყო, რომ ქალკის მცხოვრებნიც ბრძენად მიიჩნევენ ამ კაცს, თუმცა ერთი სიტყვაც არ გაეგოთ მისგან. ეტყობა ბევრი ფიქრობს, ვინც სერიოზული სახით დადის, ის აუცილებლად ჭკვიანიაო.“

კიდევ ერთ მაგალითს მოვიშთავ:

„ამ ქალაქში ერთი დიდად ეშმაკი კაცი ცხოვრობდა. ეს კაცი პოეტად იყო. მისი ეშმაკობა ის იყო, რომ ლექსებს ყოველთვის იმასვე წერდა, რასზეც იმ წუთში იყო მოთქმებული.“

ეტიკობა ყველას უხარია, როცა გარითმულს ნაიკითხავს, რაზეც ყოველდღე თვითონაც საუბრობს ნაცნობებთან, ამიტომაც იმ პოეტის ლექსებს ყველა დიდი ინტერესით კითხულობდა.

გარდა ამ პოეტისა და ფილოსოფოსისა, ვაიმეცნეირნი და მწიგნობარნიც ჰყავს ირონიითა და სარკაზმით „შემოკობილი“, ამ პერსონაჟს მცოდნე უჭედა, რომელიც მხოლოდ წიგნების სამყაროში ცხოვრობს და მისი ცოდნა ცოტა არ იყოს კომიკურად გამოიყოფრება, მაშინ, როცა ცხოვრებისეული სიბრძნის ახსნას სთხოვს ჩვენი მეზღაპრე, მას ყოველი მოუღელისა და უფაქიზესი ნიუანსების ახსნა მხოლოდ წიგნებიდან ამოკითხული მზა რეცეპტით თუ წარმოუდგენია. არადა, არსებობს კიდევ სხვა რამ გრძნობადი, სულიერი სამყარო, სადაც ბევრი რამ მხოლოდ ინტუიციური ნდომით თუ აიხსნება, ალბათ, ამიტომაც სტოვეებს ავტორი ამ მწიგნობარს თავისი წიგნების ზღადაპი ჩაუღოლს და მხოლოდ შემოქმედის ალღოთი ცდილობს ჩანდეს მწიგნობრისათვის აუხსნადი და გაუგებარ მოვლენას;

„მცოდნე ალარსად ჩანდა, მხოლოდ წიგნების ვეება გროვა იდგა ოთახში.

— არ შეგვიჩინეთ, ახლავ ვიმეცნეირთი, — დაუფახვე და წიგნების გადმოლაგებას შეუდგეტი.

— თუ შეუნახებთ, მე თვითონ... — მოისმა მკაცრი ხმა და მივხვდით: მცოდნეს სიამოვნებად წიგნები გროვად რომ ეყარა ზღე; ალბათ წარმოიდგინა, ცოდნის ოკეანეში ვარ ჩაწყურყმულად ვეცხულო.

ასეთი და მსავსეი მავალითების მოხმობა ამ ტექსტებიდან რამდენადაა შესაძლებელი, რაც იმის საფუძველს იძლევა, რომ დაბეჭდილებით გაიმეორებო, რაც წელან ვახსენეთ — გურამ პეტრიაშვილის ზღაპრები მხოლოდ ყმანელიათვის არის დადოთის განკუთვნილი, იქნებ ასეთ დეტალებს ვერც კი ნაწინფიქრობდა, მაგრამ მათში მეტი რამ სასწენოდ, დიდებისთვის არის ვანკუთვნილი და კიდევ, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია — ცენზურის თვალის ასახვევად.

ჩვენს საუბრებსა და ნერვულში უკვე რამდენჯერმე ვახსენეთ, როგორ, რანაირად ცდილობს და ახერხებს საბავშვო მწერლობა გაიყვან ფოსს, მაშინ როცა მწვავე სოციალურ-პოლიტიკურ თემატკას ირჩევს.

ასეთ ნაწარმოებთა ნუსხიდან დავასახელებთ კიდევ რამდენიმე საბავშვო მწერლის რამდენიმე ცნობილ ნაწარმოებს, მავალითად, გვიკი ქიქინაძის „ცრუ მზისა“, ოტია იოსელიანის „მზის ზღაპარი“, არჩილ სულაკაურის „საბა-მურას თავგადასავალი“ თუ „ცისფერი ირემი“, გუგული ტკორონიძის რამდენიმე პოპულარული ზღაპარი და სხვები და სხვები. და თუ ამ თემაზე განვგებრებთ საუბარს შეიძლება დავასახელოთ საბავშვო დეტექტივი „ელრი, ბრუნო, სპილო რარუ და სხვები.“

ეს თხზულება ერთ-ერთი გამორჩეული ნიმუშა იმისა, თუ როგორ შეიძლება მოახერხოს წარწლება, რომ ბავშვებისთვის საკითხავი, უფროსებისთვისაც იმგვარად საინტერესო გამოდგეს, ვინცონს და წიგნი ბოლო გვერდამდე ჩაიკითხოს.

აქაც, ამ შემთხვევაშიც, ყველა პერსონაჟი განსაკუთრებული მისიითაა ემარჯული, ნაწარმოების ფინალში სიკეთე პოროტებაზე იმარჯვებს. უარყოფითი პერსონაჟებიც კი საბოლოოდ ისწავლან ქუჩას და ბევრიც სასიკეთოდ გაბნისწრდება. ახდენად, ნაწარმოების ყველა სუსტიხავე, კალიოცა და პოროტცა, ჩვენი საზოგადოების წარმომადგენელია. საინტერესოა კიდევ ერთი კანონ-

ზომირება — კეთილ პერსონაჟებს რიცხობრივად ბორტი, უარყოფითი პერსონაჟები სჭარბობს, ისევე, როგორც რეალობაში, მაგრამ ზღაპრის მთავარი პრინციპიდან გამომდინარე თუ ვიმეცნეირთი, ბოლოსდაბოლოს, სიკეთე იმარჯვებს და საბოლოოდ ამარცხებს ბორტს. თუმცა კი ბორტების დათმობა არც ისე იოლია, მით უფრო მაშინ, როცა ამ საზოგადოების უმეტესობა ასეთი შორალთ ცხოვრობს: „დღეს ეს იმღერე, ხვალ ის იმღერე, ამჟამს აპყევი, დამჟამს დააყევიო“. ნაწარმოების ერთ-ერთი პერსონაჟი ზოოპარკის დირექტორი ჰიქენტია. ბედავთ, სახელსაც როგორ არჩევს მწერალი და ამაშიც ერთგვარ ირონიასა და სარკაზმს დებს, ასე რომ, ამ სახელიდან გამომდინარე თუ ვიმეცნეირთი, იგი ერთი პატარა, კეთილი, მაგრამ უსუსური, მშობარა ფუნქციონერია. ამქვეყნიური კეთილდღეობის დათმობაც ქანება, მაგრამ ამავე დროს კეთილ მეგობრებად მოაქვს თავი. თუმცა კი ასეთი გაურკვეველი პოზიციის გამო, ასეთი პიროვნებებთან ურთიერთობისას გარკვეული სიფრთხილე მაინც გვმართებს.

გავისხენით მისი და პატარა ელის დიალოგი:

„— მართალს გეტყვით, მარტო ის კი არ მაფარდებს, რომ ზოოპარკს ცუდი დირექტორი ეყოლება, არ მინდა, რომ მე დაქარგო დირექტორობა.

— დირექტორობა გიყვართ? — გაუკვირდა ელის ასეთი გულაბლიობა. — რატომ?

— იმიტომ რომ ქამა მიყვარს ძალიან.

— ქამა?

— ჰო, თანაც ნაირ-ნაირის, ჩემს ცხოველებს საყვარელად ვეცება: ყველა საჭმელი, ვიდრე იმათ მისცევი, მე ესინჯავ. ამიტომ მინდა დირექტორობა.“ ასეთია მისი აღსარება და ამიტომაც საზოგადოების ასეთი წევრები, ვგონებ, უფრო საშიში არიან, ვიდრე, გამოკვეთილად ბორტიც ადამიანები.

ამ ტექსტის კითხვისას იოლად მოხედვით მწერლის ჩანაფიქრს — ყველა ის ადამიანი, რომელიც სიკეთეს იცავს, ან ხელოვანია, ან კიდევ ხელოვნებაზე შეყვარებული მოცინებე, ჩვენი მეზღაპრეც, თავისი საუკეთესო პერსონაჟებითურთ, სწორად ან ხელოვანთა და სიკეთის დამცველ ადამიანთა გვერდითაა (ეს პერსონაჟები ყველაზე უბრალო, უწინარი ადამიანებიც კი — იქნება ეს ზოოპარკის დარაჯი თუ სატვირთო მანქანის მძღველი). ამ ადამიანებს ერთი იდეა აერთიანებთ, გადაარჩინონ სპილო, რომლის შესახებულზე ოინის ექვსი წელიც გოგონა ელია.

აქაც, ამ საბავშვო დეტექტივში, მწერლის ენა ლაკონურია და ტუნწი. რატომღაც პროზისთვის დამახასისთიებელი სტილიური თავისებურებებით გამოჩნდილი.

გარდა ამისა, მწერალი ხშირად ახასიათებს მოულოდნელი ლირიკული ჩართვებით, რომელიც მკითხველს სამშინეველს უფაქიზებს, და ვის-ვის, ის დღეს ჩვენს პატარა მკითხველს აუცოდებლად სჭირდება, ჩვენს, უფროსი თაობის მკითხველზე, რომ არაფერი ვთქვათ.

დაბას, ასეა, ქართული საბავშვო მწერლობა ბათალი-ბიდანვე წერთინდა ყმანელითა სულდებს, რათა ისინი სიმართლის შესადაგებელი და თავისუფლების მოყვარენი გაზრდილიყვნენ.

ასე იყო ოდითგანვე და, იმედია, ასევე გაგრძელდება მომავალშიც, მთავარა, ჩვენი პატარა მკითხველები ყველა მიგახედოთ წიგნისკენ, რათა ადვილობა ცხოვრებისეულ სინამდვილესა და სირთულეებს მომზადებულნი შეხვდნენ.

მაკა ჯობაძე

დიდი ადამიანები

*

როცა მონატრება იწყება...

ბავშვობიდან მოყოლებული არცერთი ნუგბარი თავისი პოპმუსიკალური ზემოქმედებითა და ოდნავ შებრუნულ ფენოვან მღვიმეებში შეცურებული უგემრიელესი კრემით ისე არ მიზიდავდა და ამაღლებულ გუნებაზე ისე არ მაყენებდა, როგორც ნამცხვარი „ნაპოლეონი“. ერთი შეხედვით დაუდევარი, მარტივი ფორმის მქონე ეს უჩაპირო კულინარიული შედეგური აღბათ პონაპარტეთა სახალისი კარზე დიდი პატივით სარგებლობდა... ვინ იცის რომელი მოგებულ იმდენ უკვე მითად ქვეულ და შინამორუნებულ „მსოფლიო სულის“ მატარებელ „პატარა კაცს“ დალილობა სწორედ ამ ნამცხვრის სურნელზე ამ მოუხსნა და მარადიული გზებთან ნამოყლილი სასტაკო ხილვები ოჯახური მყუდროების ნამიერი შეტკობით დაუამა. მაგრამ უნდა გამოვტყდე, არც ადრე ბავშვობაში და არც უკვე დაქვლებულს ამ ნამცხვრის შირთხევისას ბონაპარტე არასოდეს გამხსენებია, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ჩემს შემცირებაში ეს სიმბოლიკა არ შეედა.

სამაგიეროდ, პრეზიდენტგანდევნილი ოთხმოცდაათიანი წლების ჩანყვდიადებულ, დამშეული თბლისის მოსულიერება სცადას ჯადოქარმა დისასლისებმა, როცა უფქვილ-უშაქრო-უცხიმოდ შექმნილ ბისკვიტს მაშინდელი პრემიერმინისტრის გვარი უწოდეს სახელიად. ეს უკვე აშკარა სიმბოლო იყო იმისა, რომ დეკარესიულ ფორაქში ჩარჩენილ ქალაქს ჯერ კიდევ მქონდა ოემორის თავი, თუნდაც ეს იუმორი იმ ნამცხვარით შავი ფერისა ყოფილიყო.

ცხოვრებას უყვარს მხედართმთავრების, პრემიერების, პრეზიდენტების ასეთი უცნაური დანყვილებები და, როგორც კულისებში ეპოქის ინტრიგები, სქოლოში ისე ჩაქვს თავისი პანია სკერცივით.

ქართველი ისტორიკოსი მერაბ კალანდაძე კი ყოველგვარი „სკერცის“ გარეშე იკვლევს ნაპოლეონის სახეს ქართულ ლიტერატურაში. სწორედ ამის შედეგია მისი

მშვენიერი ნერილი „აუსტერლიცის შვის ჩუმი სხივი“ („ჩვენი მწერლობა“, 2009, 3), რომლის თემაც ვახლავთ ნაპოლეონი ანა კალანდაძის შემოქმედებაში. თითქმის არ დარჩენილა მსოფლიოს არცერთი ქვეყანა, რომლის დიდი და პირველხარისხოვანი მწერლები ნაპოლეონის თემას არ შეუბოძლენ. არც ქართული მწერლობაა ამ მხრივ გამონაკლისი.

ჩვენში ნაპოლეონით დაინტერესებასა და გატაცებას თავისი ტრადიცია აქვს და მის სათავესთან, როგორც მერაბ კალანდაძე წერს: „რომანტიზმის კორიფე ნიკოლოზ ბარათაშვილი დგას“. იმასაც მართებულად შენიშნავს, რომ ქართულ მწერლობაში აშკარად დომინირებს ბონაპარტისეული ტენდენცია.

ამ დაკვირვების სასარგებლოდ ლაპარაკობს ის ფაქტიც, რომ ზუგდიდის დადაინისეულ სასახლეში ნაპოლეონის ნიღაბს დღემდე რუდუნებით ინახავენ, ხოლო ჩვენს სასიკადალო მამულიშვილს ელიზბარ ერისთავს იმპერატორის დიდი პორტრეტი თავის საშუალო ოთახში ეკიდა.

მერაბ კალანდაძე განიხილავს რა ანა კალანდაძის ნამ ლექსს — „ნაპოლეონის ნიღაბი აუსტერლიცის მუზეუმში“, აქ ცოცხალ ყვავილებს ადგენს“ და „ო, იქ ცქცქავდა ნაპოლეონი“.

თავისებურ ნაპოლეონიადად მიიჩნევს. გამოთქვამს ვარაუდს, რომ ეს ლექსები შექმნილია ამ ისტორიული ადგილების მონახულების შედეგად გაჩენილი მთაბჭუძელებებით.

ანამ რომ ნამდვილად ნახა ეს ისტორიული ადგილები, როდესაც სამოცდაათიან წლებში (1972 წელს) საზოგადოება „ცოდნისა“ და მისი მაშინდელი ხელმძღვანელის მონადინებით ევროპის გარშემო იმოგზაურა, ეს მე ანას რაძალა, მისი ძმის მესულემე, ქალბატონმა თინა ყანდარელმა მიაბო.

სწორედ ამ ქალბატონზე მინდა ორიოდ სიტყვის თქმა.

ამ რამდენიმე დღის წინ ქალბატონმა თინამ დამირეკა და მერაბ კალანდაძის ნერილზე ჩამომიგდო სიტყვა. მკითხა, თუ იცნობ, რა ხნის კაციაო. მადლიერი და ცოტათი გაოცებულიც იყო, რა პარკია, რომ დიანახა და როგორ მიხედა, ანა რომ ასე იყო გატაცებული და შეყვარებული ნაპოლეონზეო.

ქალბატონ თინას ისე უთრთოდა ხმა, მშვიდი ზღვის ზედაპირს ოდნავ რომ ნაშოშლის ნიავი. რატომღაც ბჭვივითის სანაპიროზე შეხინდებისას მოსიერიან ანა დამიხდა თვალნი.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ მეზობლებიც ვიყავით და არაერთგვანს მქონდა ბედნიერება ანას მყდური და საოცარ ბონიში ამ საღამოებზე გულთიად საუბარში გაგვეტარებინა, ნაპოლეონი ჩემთან არასოდეს უხსენებია.

ანა კალანდაძე და თინა ყანდარელი

— მაკა, გახსოვს, ამ რამდენიმე წლის წინათ, ანა რომ გაქურდეს? — მკითხა უცებ თინა ყანდავრელმა.

რა დამაფიქრებდა. ის შეგრძობვაც კი მასხოს, იმ წამებში რომ გამოინდა და გაეფიქრე:

„სრული დეკადანსი, ნამდვილი თეატრალიზება“.

ჩემს რაუგობისდროინდელ დილისში დიდი პოეტის კი არა, ჩვეულებრივი ექიმის ბინის გატეხვა ითვლებოდა დიდ სირცხვილად. არც ტეხავდნენ „კანონიერები“.

ქალბატონმა თინამ გააკრძალა: მაშინ წაიღეს ახალ-თახალი ძვირფასი იაპონური ტელევიზორი, ანას ოქროს-სამაგურაიანი ძველი საათი, გარკვეული თანხა და პარიზიდან ჩამოტანილი ნაპოლეონის პატარა, მუქი ნაცრის-ფერი ბიუსტი. მახსოვს, ვინც ეს ამბავი გაიგო და ვინც გუგრიკავდა, ყველას ერთსა და იმავე უყვებოდა სინანულით — ჩემი ნაპოლეონი წაიღესო.

თითქოს სხვა არაფერი დააკარგოვდეს იმ დღეს.

უცნაურად უყვარდა და აინტერესებდა ნაპოლეონზე ყველაფერი. ასე მგონია, რაც კი დახერხდა ამ ფრანგზე, ყველაფერი ჰქონდა ნაკითხული. ბოლო წლებში რამდენჯერ ჩამოუვლიდა გიორგისთან სიტყვა, ამა თუ იმ გადატანულ მართლებასაც კი აზუსტებდა და იგონებდა.

ნეტა რატომ უყვარდა ასე, რატომ აინტერესებდა ყველა წერილმანი...

მაკა, რომ იცოდე, რამდენ რამეზე მწყებდა გული, რამდენ რამ ვერ დავაუსტე, რამდენ რამეს ვერ დავაკვირდი, რამდენი რამე ვერ ვკითხე... მთლიანად მისთვის, მარტო მისთვის ვერ მოვიცალე, სამწუხაროდ...

აფორიატიზმის ისე უთითოდა ხმა. ყურმილიში საოცრად მუსიკალურ, მგლერად ხმას ვისმენდი და ვხედავდი თვალც მის უღამაზეს, მუდამ ბავშვური სხივით სავსე თვლებს, ამ წყურბუმი ცრემლით რომ იყო გალიცილიცი-ბული.

მთელი არსებით ვგრძნობდი, რა საშიშლად ენატრებოდა თინა ჩემდარეულს იმ წამებში ანა.

რამდენ რამეზე მწყებდა გულიო... და ამას ამბობდა ქალი, რომლის ცხოვრების სულ მცირე ოცდაათმა წელმა მარცხ ჩემს თვალწინ გაიარა. მე ყოველდღეობოდა არა მხოლოდ ვგრძნობდი, არამედ ვხედავდი იმ ღვაწლს და თოვდავებას, რაც ამ იშვიათმა ქალბატონმა ანას მიმართ გამოიჩინა. ასე მხოლოდ თოვდავებულ დღეებში უფლოან და ზრუნავენ შვილებზე. არადა, ასაკით შვილად ეკუთვნოდა ანას.

**გაიღება ზეცის კარი,
უცხო სუნთქვით დაფიქრდება,
მოიტაცებს ქარი ფეთხლის,
სამუდამოდ დამცილებდი.**

მახსოვს ერთგან ვწერდი: — აი, ამ უცხო სუნთქვით დამიმბეჭდილი ადამიანის გვერდით ცხოვრება უდიდესი ბედნიერებაა, მაგრამ უდიდესი პასუხისმგებლობაცაა ამავე დროს, რადგან მის გვერდით დაახლოვებით მიწვე უნდა გულისხმობდეს ანას პოეტნიციის, მისი სულიერი სიუხვისა და სიმაღლის ადამიანის არსებობას. თინა ყანდავრელი სწორედ ამგვარი ქალბატონი. მხოლოდ მას შეეძლო ყოფიერების ამაო ფუსფუსის

აუტანელი სიმძიმე ასე მსუბუქად მოეცილებინა ანასათვის. ახლაც კურბო მიდგას რამდენიმე წლის წინათ ნათქვამი სიტყვები. მისი ვაჟი — გიორგი ჯერ არ იყო დაქორწინებული, ქ-ნი თინა კი ბებობაზე ოცენებოდა.

დღეს ეს ოცნება ახდენილია და მათ საბლში პანია ანა კალანდაძე იზრდება. მაშინ კი...

— არაფრის შემინია, ვიცი, გიორგი ღირსეულ ქალს დაუკავშირებს თავის ცხოვრებას, მაგრამ ერთი რამ მაინც მაფიქრებს, როცა ჩვენს ოჯახში შემოვა, უმტიკუნეულოდ უნდა მიიღოს აქსიომა — პირველ რიგში ყურადღება ანას და მეზე... დანარჩენებს. ქალბატონმა თინა ყანდავრელმა თავისი შვილებიც, ქეთი და გიორგი, სწორედ ამ სულისკვეთებით აღზარდა.

დაიხ, მან იცოდა, რომ მის გვერდით წლების განმავლობაში „უცხო სუნთქვით“ დამიმბეჭდილი გენოსი ცხოვრობდა, მაგრამ მარტო ცოდნას არ შეუძლია იმ ამავისა და ზრუნვის განუწყვეტილი გამოჩენა, თუ მას დიდი და უანგარი სიყვარული არ ახლავს თან.

ის, თუ რას ნიშნავს ასეთ მღერეე და მსულყოლებ ქვეყანაში შემოქმედ ადამიანს მოუხსნა და აარღო ცხოვრების ტვირთი, მთელი სისრულით ისევე შემოქმედი ადამიანები თუ გაიარებენ.

თინა ყანდავრელმა, ამ ღამაზმა და კეთილშობილმა ქალბატონმა, თავისი ღვაწლისა და თვდავებით სულიერი არისტოკრატიზმის საუცხოო ნიმუში დახატა ჩვენს თვალწინ ღირსებაყრილ ქვეყანაში და მადლიერების გრძნობით დაღვსო თითოეული ჩვენგანის გული. ყველა იმ ადამიანის გული, ვინც იცის ანა კალანდაძის და, ზოგადად, ქართული პოეზიის ფასი.

თინა ყანდავრელი მაცხოვრის დანაბარები მინიციებით ცხოვრების დღემდე — ვისაც სურს თქვენს შორის იყოს დიდი, ის თქვენი მსახური იყოს, რადგან მე მოვედი არა იმისათვის, რომ მე მომემსახურო, არამედ იმისათვის, რომ თავად ვემსახურო ყველას... (მარკოზი 10: 45, 43)

ვისი ცხოვრების უმთავრესი შინაარსიც არის მსახურება მოყვასთა მიმართ, ის თვით უფალს მიემგავსება და დიდია იგი ღვთის წინაშე.

ქალბატონ თინასი არ იყოს, იმ ღამით მეც ავფორიატივდი და გვიან ჩამეძინა.

აიასი წერილობით თუ მნიშვნელოვანი მომენტი დამიდგა თვალწინ ანასთან ჩემი ურთიერთობის პერიოდებიდან... ნეტა რატომ აინტერესებდა და უყვარდა ასე ნაპოლეონი?

და მე მივხედი, რომ ამის გაგებას ისე უნდა შევეცებებოდი, როგორც საერთოდ მის შემოქმედებას. ანას ლექსებზე საუბარი, ანდა მათი ანალიზი ისევე ძნელი და არაბუნებრივია, როგორც საუბარი იმაზე, თუ რა არის ცრემლი ანდა ყვაივანი. ამის ამოხსნა ისევე შეუძლებელია, როგორც შეუძლებელია სრულყოფილად გახსნა და აღმოაჩინო ანას ლექსებში ჩაძირული განცდები, ემოციები, მხატვრული სახეები. როგორც გაგება იმისა, თუ რა უფებს ქართველის წინ ოკეანეს გულში.

ვეფიქრობ, რომ ბონაპარტეით გატაცებასაც, ისტორიული ადგილების მონახულებასთან და უფულო შთაბეჭდილებებთან ერთად, რაღაც ამდაგვარ ქარიშხლიან საიდუმლოს ინახავდა.

თქველ ჯანელიძე

„ახალ სკოლას“ — საერთაშორისო სერთიფიკატი

„ახალი სკოლის“ დამფუძნებლები არიან ირაკლი თოფურია და მარინა ქლენტი, ქალბატონი მარინა სკოლის დირექტორიცაა. სკოლამ ახლახან მიიღო საერთაშორისო ბაკალავრიატის ორგანიზაციის სერთიფიკატი, რომელიც მსოფლიოში მიღებული აქვს სერულად 2500-მდე სკოლას. „ახალი სკოლა“ პირველი ქართული სახსანავლებელია, რომელმაც ეს სერთიფიკატი მიიღო, რაც დიდი აღიარებაა. ამ სასიამოვნო შემთხვევის მისალოცად 10 თებერვალს სკოლას ეწვევებიან ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ რედაქტორი, მწერალი როსტომ ჩხეიძე და მეცნიერი და მთარგმნელი პაპაჩხეიძე.

შოელი და სუფთა ეზო, რომელიც თებერვალშიც კი ყვავილებით გვევლებს, ნათელი, დიდი ოთახები, კომფორტული გარემო თავიდანვე იქცევა ახალშისულის ყურადღებას. ბატონი ირაკლი გვესაუბრება, თუ რა დაბრკოლებათა უდალახავა მოუხდათ, რომ მცირე დროში საუკეთესო იურის მეტრბა მიეღოთ, მაგრამ უფრო თავიშინაონებულ სწავლების ხარისხია. აქ სწავლება თორმეტწლიანია. სკოლაში ორი განყოფილება — ქართული და ინგლისური. სკოლის დირექტორის თქმით, მათი მიზანია, მოსწავლეებს ჩაუხერგონ მარადიულ ფასეულობათა ერთფეულება. განსაკუთრებით კი — დემოკრატიულის და ცივიზილის.

დერეფნების კედლებზე უამრავი ნაწერია გაკრული. დავინტერესდით და შევტყვევით: მოსწავლეები ამ ფორმით სწავნი შეკითხვებს მათთვის საინტერესო საკითხებზე, ან გადმოგვცემენ ექსკურსიის, გამოფენის ან სხვა ღონისძიებათა შთაბეჭდილებებს. ბავშვების მიერ დასმული შეკითხვებიდან თვის ბოლოს გამოიკვეთება ხოლმე ერთი რომელიმე თემა — თითოეული კლასისთვის განსხვავებული. ყოველი თვის ბოლოს მართლადი თემის შინაარსი ახლით იცვლება.

შინც რა შეიძლება იყოს წარმართველი თემა? მაგალითად: სადა ვართ დროსა და სივრცეში? რა გავლენას ახდენს ადამიანზე ადგილ-სამყოფელის შეცვლა, ან იმ ქვეყანაზე, რომელსაც საცხოვრებლად ირჩევს ემიგრანტი? როგორ არსებობს სამყარო? რას ნიშნავს იყო გმირი? წარსულისა და თანამედროვე გმირთა შედარებისას დგება საკითხი ნამდვილი და ყალბი გმირების გამოარ-

ჩევისა. როგორია კონფლიქტის მოგვარების გზები? სადილო კითხვებია? თუ ვერ უპასუხებენ, ინტერესდებიან, ეძებენ, დისკუსიებში ერთვებიან და თავისებურად პასუხობენ. ერთერთი უმცროსი კლასის თემა კი ჩვენი სტუმრობისას იყო: ვინ ვართ ჩვენ? კაცობრიობის არსებობის მანძილზე პასუხ-გაუცემელი კითხვა ამ სკოლაში უფროსიკლასელთა ინტერესის საგანი გამხდარა. პედაგოგთა პროფესიონალიზმი კი იმით მვლადდება, რომ პატარებთან მარტოვად საუბრობენ რთულ თემებზე და მუდამ ახსოვთ გურამიშვილის შეგონება „ყმანვილი უნდა სწავლობდეს საცნობლად თავისადაო, ვინ არის, სიღამ მოსულა, სად არის, ნავა სადაო.“

სკოლის პედაგოგიური კოლექტივი ყველანაირად უწყობს ხელს მოსწავლეთა მუქმედებითი უნარის განვითარებას. ახალგაზრდები წერენ მოთხრობებს — უთუოდ საინტერესოს. წელიწადში ორჯერ სკოლის მოსწავლეები დგამენ სპექტაკლებს, რომელთა რეჟისორები მანაწვლებლები არიან, ხოლო იდეა თვით ახალგაზრდებს ეკუთვნის.

სკოლაში ფუნქციონირებს ბიბლიოთეკა, რომელსაც ორი — ქართული და ინგლისური — განყოფილება აქვს. აქ დიდი ყურადღება ექცევა ბავშვის როგორც სულიერ, ისე ფიზიკურ განვითარებას — ფიზკულტურის გაკვეთილებთან ერთად ამ მიზნს ემსახურება საცურაო აუზიც და სხვადასხვა სპორტული ნივთი.

კედლებზე გამოფენილი ნახატები გვაფიქრებინებს, რომ ბელოვნების ამ დარგსაც ძალადი პროფესიონალითა ემსახურებიან. ამავე დროს მოსწავლეები თამაშად და თავიუბნად გვესაუბრებიან თეატრზე, მის ისტორიაზე, არქიტექტურის განვითარებას საფუძვლებზე, სიამოვნებით ისინებენ მშანისის არქეოლოგიურ გათხრებზე მოწყობილ ექსკურსიას.

სტუმართა ინტერესი და სასიამოვნო გაოცება გამოიწვია მსუბუქლასელებთან მსხვედრამ. ბავშვები ისე თავისუფლად მსჯელობდნენ მარტეტრის, საქონლის, ფასის, რეკლამის, მოგების, ბალანსის, გადასახადების შესახებ, რომ გამოცდილი ბიზნესმენსაც შეეხარებოდა. მათ ხალისით უპასუხეს სტუმართა შეკითხვებს და მათი მოწონებაც დაიმსახურეს.

„ახალ სკოლაში“ მართლაც ბევრი რამ არის ახალი. თუნდაც მშობლებთან ურთიერთობის ფორმა. აქ არ ტრადიციულა ტრადიციული მშობელთა კრებები, ხოლო მანაწვლებლების, მშობლებისა და მოსწავლეების შეხვედრა ყოველთვის გულგანდობლივითაა აღბეჭდილი.

სკოლასთან არსებობს საბავშვო ბაღიც.

შთაბეჭდილებებით აღვსილი ვუმბეჭდობებით მას-პინძლებს და არ მშორდება ფიქრი იმის შესახებ, რომ მომავალს საფუძველი დღეს ეყრება. როგორი მომავლის ბილვაც ვესურს ხვალ, შეაფერისი საძირკველი დღეს უნდა მოვაშენოთ. მართლაც, აწმყო, შობილი წარსულისგან, არის მშობელი მომავლისა“ (ლდონიცი).

უილიამ ფოლკნერი

გვალჰიანი სექტემბერი

სექტემბრის სისხლისფერ მწუხრში, სამოცდაორ უნივერსიტეტში დღეს რომ მოჰყოლოდა, ხმელ ბალახს მოდებულ ციციხის ალივით აბრაღად ეს ჭორი თუ ამბავი — როგორც გვინებოთ. მის მინი კუპერსა და ერთ ზანგს ეხებოდა. ამბობდნენ: თავს დაესხაო, შეურაცხყოფა მიიყენაო, გული გაუხეთქაო; მაგრამ არცერთმა მათგანმა, ვისაც იმ შაბათს თავი მოეყარა სადალაქოში, სადაც ჭერის ვენტლატორი აფორიკებდა დახუთულ პერსი, მაგრამ ვერ აგრილებდა, ოღონდ თმის სპეანდისა და ლოსიონის ზერიტებს მათსავე სუნთქვას და სურნელს უკან უბრუნებდა, ჰოდა არცერთმა მათგანმა ზუსტად არ იცოდა, რა მოხდა სინამდვილეში.

„ყველა-ყველა და ბილი მეისი არ იქნებოდა“, თქვა დალაქმა. შუაზნის კაცი იყო; გამხდარი, ქვიშისფერი თმითა და ბუნებულ პირისახით. კლიენტს პირს პარსავდა. „ვიცნობ ბილი მეისს. ნესიერი ზანგია. და მის მინი კუპერსაც ვიცნობ“.

„მაგ ქალზე კი რა იცი?“ — კითხვა მეორე დალაქმა. „ვინ არის, რას ნარმოადგენს?“ — ჩაერია ერთი კლიენტი. „ყმანველქალია?“

„არა“, — თქვა დალაქმა. „მე მგონი, ორმოციოდენ წლისა უნდა იყოს. გაუთხოვარია. ამიტომაც არა მჯერა...“

„ჯანდაბას, დაიჯერე!“ — თქვა ძონძროსა ჯველმა, ოფლით დალაქული აბრეშუმის პერანგი რომ ეცვა. „თუთრი ქალის სიტყვა ზანგისაზე ნაკლებად გჯერა?“

„რა ექნა, ვერ დაიჯერებ, რომ ბილი მეისს ეს ექნა“, — თქვა დალაქმა. „ვიცნობ ბილი მეისს-მეთქი“.

„ამინდ ეგზე გვიხიბრა, ვინა ქნა. ეგზე უკვე გააბარე კიდევ ქალაქიდან, შე წყველო ზანგურად შენა!“

„მე ისიც არა მჯერა, თითქოსდა ვინმემ რამე ქნა! არა მჯერა, თითქოსდა რაღაც მომხდარა. აბა თავად განსაჯეთ, ბიჭებო, იმ ქალბატონებს, გაუთხოვრად რომ ბერდებიან, ზოგჯერ ისეთი რამეც მოქრეწებთ, კაცი ვერ...“

„ჯანდაბას შენი თავი, შენ ვინ დაგარქვა თეთრი კაცი“, — თქვა კლიენტმა და ზენარქვემ აცქმულდა. ჯველი კი ზეზე ნაშობდა.

„არა გჯერა?“ — თქვა მან. „თეთრ ქალს ბრალსა სდებ, ცრუობსო?“

დალაქს სამართლებელი გაუშეშდა ხელში ნახევრად-ნამომდგომი კლიენტის თავზე. არ მიიხედ-მოიხუტავს.

„ამას სულ ამინდი ამზახებს“, — თქვა მეორემ. „ისე ამზახებს, რას არ გააკეთებ. იმ ქალსაც კი...“

არავის გაუღვინია. დალაქმა თავისი მშვიდი და ფოტოტი კილოთი თქვა: „არავის არაფერსაც არ ვაბრალებ.“

უბრალოდ ვიცი და თქვენც ხომ იცით, ბიჭებო, იმ ქალის ხაზარ-ხუბარი, არასოდეს რომ არ...“

„ოჰ, შე წყველო ზანგურად შენა!“ — თქვა ჯველმა.

„ბულაგ, მოკეტე!“ — უთხრეს. „ჯერ ფაქტები დავადგინოთ და საქმის გასაკეთებლად აუარება დრო გვექნება“.

„მოსა?“ ვის რაში სჭირდება ფაქტები?“

— თქვა ჯველმა. „ჯანდაბას ფაქტები მე...“

„ბოშიანი თეთრი კაცი ხარ“, — თქვა კლიენტმა. „განა არა?“ თავისი აქაფებული წვერით კინოში უდაბნოს ვირთხას ნააგვდა. „უთხარი მაგათ, ჯეე“, — მიმართა ჯველს. „თუკი ამ ქალაქში თეთრი კაცის ქაჭანება აღარ არი, ჩემი იმედი გქონდეთ, თუმცა აქაური არა ვარ და ეაჭრობა უფრო მეხერხება“.

„ასე სჯობია, ბიჭებო“, — თქვა დალაქმა. „ჯერ ხომ მართლად და მტყუანი უნდა გაავარჩიოთ. ბილი მეისს კი ვიცნობ-მეთქი“.

„ერიაა, ღმერთო მალალო!“ — იყვარა ჯველმა. „ეინ იფერებდა, რომ ამ ქალაქში თეთრი კაცი...“

„მოკეტე, ბულაგ“, — თქვა იმან, მეორემ. „დრო ჩქეჩეთია გააკვს“.

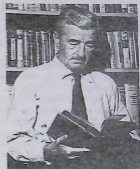
კლიენტი ჩაეშვა სავარძელში და შეხედა ამის მთქმელს. „ეგრე გამოდის, თითქოსდა რამე ამართლებდეს ზანგის თავდასხმას თეთრ ქალზე და ახლა მის გინდა დამიმტკიცო, რომ თეთრი კაცი ხარ და ამაზე დგახობ? გიჯობს გაბრუნდე ჩრდილოეთში, საიდანაც მობრძანებულხარ. სამხრეთს არა სურს თქვენარიები“.

„რის ჩრდილოეთი, რომელი ჩრდილოეთი?“ — თქვა იმან, მეორემ. „ამ ქალაქში ვარ დაბადებული და გაზრდილი“.

„ერიაა, ღმერთო მალალო!“ — თქვა ჯველმა. მერე მიიხედ-მოიხედა დაძაბული, გავანებული მწვერით, თითქოს ლამობდა იმის გასწენებას, თუ რა უნდა ეთქვა ან რა გაეკეთებინა. გაოფლილი სახე სახელოთი მოიწმინდა. „წყველეთვე ვიყო, თუკი გავაბედიხებ, რომ თეთრი ქალი...“

„უთხარი მაგათ, ჯეე“, — თქვა კომიოთაფრმა. „ღმერთო დიდებულიო, თუკი ეგეინ...“

გისოსიანი ვარი რახუნით გაიღო. გამომწნა კაცი, რომელსაც ფეხები გან-გან გაედგა და მკეროვად ჩადგმული სხეული ლაღად ეჭირა. თეთრი პერანგი გაღვლილი ჰქონდა ყელზე; ფეტრის შლიაბა ეხურა. აგზნებული და უღვირი მზურა მოსატრა დამხედურებზე. მკლენდინო ერქვა. უნინ სამხედრო შენაერის მეთათრობდა საფრანგეთის ფრონტზე და მამაცობისათვის დაავილდევს.

„დახეი ერთი“, — თქვა მან. „თქვენ აქ ასე იხსნებოდა და შავმა ნაბიჭვარმა კი თეთრი ქალი უნდა გააბაბოს სუა ჯეფონსონი?“

ბუღა ისევ ნაშობტა. აბრეგუმიის პერანგი მჭიდროდ ჩეტმანებოდა ვეება მარტუზე. ორივე ილიაში ოფლის მუქი ნაბეჭვარითვარე გამოუსახა.

„აი, სწორედ ეგ არი, რასაც ამათ ვეუბნები! აი, სწორედ მაგას...“

„ეს მართლა მოხდა?“ — თქვა მესამემ. „ეგ პირველი კაცი როდია, მაგ ქალს თავზარი რომ დასცა, როგორც პოუკოშუ* იტყოდა. ერთხელ სამზარეულოს სახურავზე ვიღაც არ მოელანდა? მითვალთვალებდა, ტანთ რომ ვიხიდიოდი, — მაგონი ერთი წლის წინათ იყო, არა?“

„რაო?“ — თქვა კლიენტმა. „რაო, როგორაო?“ — დალაქი ნება-ნება აძალებდა ჩაშეჯდარყო საეარქელში. ის კი ნამოკიდობას ლამობდა და თავს მაღლა სწევდა, მაგრამ დალაქი ისევ და ისევ წნებავდა მტკ.

მაკლენდონი მესამემ მთქმელს მიუბრუნდა. „მართლა მოხდა თუ არაო? ჯანდაბას, ნეტავი რა განსხვავებაა? გინდათ, რომ ეს შავი ნაბიჭვარი მოუშვით ნებასა, ვიდრე ერთი ათლებდეს და მართლა იხამდეს ამას?“

„აი, სწორედ ეგ არი, რასაც ამათ ვეუბნები!“ — იყვირა ბულამ. მერე პაერი ააყროლა განელილი და უაზრო გინებით. „კარგი, კარგი“, — თქვა მეორემ. „არ გინდათ ხამამალა, ასე ხამამალა ნუ ლაპარაკობთ.“

„სწორია“, — თქვა მაკლენდონმა; „საერთოდ საჭირო არაა ლაპარაკი. მე ჩემი სათქმელი უკვე ვთქვი. ვინ მოწყვეტ? ფეხის ნევერებზე წამოინია და თვალთ მოავლო იქაურობას.“

დალაქმა პირისაზე ჩამოუწია კომიოვიაციერს და სამარხებელი მოურგო. „არც ფაქტები დავადგინოთ, ზიგებო. ბილი მეისს ვიცნობ. ეგ არ იქნებოდა. შერიფს დაფუძნებოთ და საქმე მოგვარდება, როგორც წესი და როგია.“

მაკლენდონმა მისკენ იბრუნა პირი მჭინვარე და დაძაბული გამომეტყველებით. დალაქმა გაუქლო მის მზერას, თვალი არ აუჩინებია. სხვადასხვა რასის ნაწიერებით შეპყურებდნენ ერთმანეთს. სხვა დალაქებ-მაც თავი ანებეს საეარქელში გამსზარათულ კლიენტებს. „შენ იმის თქმა გინდა“, — თქვა მაკლენდონმა, „რომ ზანტის სიფევა უფრო გჯერო, ვიდრე თეთრი ქალისა? შე ნეყულთ ნაზავარე შენა...“

მესამემ მთქმელი ნაშობტა და მკლავში სტაცა ხელი მაკლენდონს; ისიც ნაომაირი კაცი იყო. „მოიცა, მოიცა, გვერე გავარკვიოთ ეს საქმე. აბა, ვინ იცის რამე, ვინ გვეტყვის იმას, რაც ნაღდად მოხდა?“

„კიდევ გარკვევა გინდათ, ჯანდაბას თქვენი თავი!“ მაკლენდონმა მუჯღუგუნით გაითავისუნა მკლავი. „ვინც მოწყვეტა, ნავედით აქედან. და ვინც არა...“ პირისაზე სახელთი მოინმინდა და იქაურობას თვალი მოავლო.

* პოუკოშუ — დეტექტივი პოუკოშუ იყო ვუს მეიჯერის საჯახო კომიტეტის გმირი 1913-1922 წლებში და ხელახლა: 1931-დან 1952-მდე. მისი სახელი მომდინარეობს ინდოეთში მდებარე ამერიკული სხვაობიდან, სადაც ერთ ჰესამში მოქმედ დეტექტივის გარი განზოგადა და „დეტექტიუს“ სინონიმად დამკვიდრა.

სამი კაცი ნამოდა ფეხზე. კომიოვიაციერი საეარქელში გასწორდა. „აბა“, — თქვა და კისერზე შემოსხვეული ზენარი მოზღუფა; „მომამორე ეს ობერი ჩავრი. მივეყვი მაგ კაცს. აქაური არა ვარ, მაგრამ, ლმერთო ჩემი, თუკი ჩეტმს დედებს და ცოლებს და დებს...“ ზენარი გასე-გამობისა პირზე და ძირს მოისრულა. მაკლენდონი კარებში იდგა და დარჩენილებს ავინებდა. კიდევ ერთი კაცი ნამოდა და მისკენ გაემართა. დარჩენილი თითქმის ეკლებზე ისხდნენ, ერთმანეთს არ უყურებდნენ, მერე ერთიმეორის მიყოლებით ნამოიშლდნენ და მაკლენდონს მიეტმასნენ.

დალაქმა ზენარი იატაკიდან აიღო და შეუდგა კონტად დაკეცვას. „ბიჭებო, ნუ შერებთ მაგას. ბილი მეისს ამას არასოდეს არ იხამდა. ნაღდად ვიცი.“

„ნავედით“, — თქვა მაკლენდონმა. შებრუნდა. მძიმე ავტომატიური პისტოლეტის ტარი გამომჭეროდა შარკის უკანა კიბიდან. სადალაქიდან გავიდნენ. გისოსანი კარი გარახლებდა და ეს ხმა აირეკლა დახუთულ პაერში.

დალაქმა გულმოადგინე და მარდად განმინდა სამართებელი, მერე განზე გადადო, უკანა ოთახში შევარდა და თვისი შლიაბა კედლიდან ჩამოიღო. „შაღე უნდა დაეგრუნდე“, — უთხრა დანარჩენ დალაქებს.

„როგორ შეიძლება...“ სირბილით გავარდა გარეთ. ორნი ფეხდაფეხ მიჰყვნენ კარამდე და ხელი ჩაავლეს, რომ არ დახურულიყო, თავი გარეთ გააყვეს და ქუჩაში მიმავალს თვალი გააყოლეს. პაერი იყო დახუთული და მძიმე. ენის ნევერზე ლითონის გემოს იგრძობობდ.

„ნეტავი რას ვაანკვოს?“ — თქვა პირველმა. „ღმერთო გვიშველე, ლმერთო გვიშველე“, — სუნთქვამეკრული ამზობდა მეორე. „როცა მაკლენდონს ვააცოვებ, მერე გინდ ბილი მეისი იყავი და გინდ პოუკი.“

„ღმერთო გვიშველე, ლმერთო გვიშველე“, — ჩურჩულებდა მეორე.

„როგორა გეგონიათ, იმან მართლა უქნა მაგასა?“ — თქვა პირველმა.

II

ეს ქალი ოცდათვრამეტი თუ ოცდაცხრამეტი წლისა იყო. თავის ავადმყოფ დედასა და გამხდარ, ზაფრანის-ფერი პირისაბის მოუღელელ დეიდსთან ერთად ცხოვრობდა მომცრო, ანყობილ სახლში, სადაც ყოველ დღით, ათიდან თორმეტამდე, ზღურბლზე გამოჩნდებოდა ხოლმე. თავზე ხებრა მაქმანინი საღამური ჩაჩი, ჯგებოდა მოქანავე საეარქელში და ნებიერად ირწეოდა შუადღემდე. სადილის შემდეგ, ვიდრე შუადღეს სიგრილე მოანებებოდა, ცოტას მიწევბოდა. მერე ჩაიკვამდა ერთ-ერთს თავისი საში თუ ოთხი სიფრფინა კაბიდან, რომელთაც ყოველ ზაფხულს იცვლიდა, ქალაქის ცენტრში მიემუწებოდა და საღამომდე, სხვა ქალბატონებთან ერთად, დანაწილონდა და მალაზებში, სადაც ათვალერებდნენ და ხელითაც სინჯავდნენ საქონელს და ცივი, შეუვადი კლითი ევაჭარბობდნენ ნიჭრებს, ოღონდ არაფრის ყიდვა არ ედით გულში.

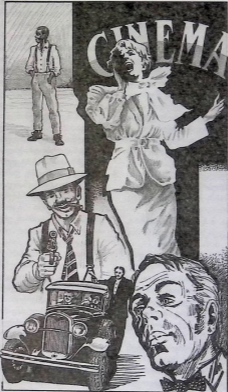
ნესიერი ოჯახიდან იყო — ჯეფერსონში ყველაზე უკეთესი არ ეთქმოდა, მაგრამ საკმაოდ ნესიერი ოჯახი გახლდათ — და ჯერაც ჩვეულებრივზე უფრო მოხდენილი იერთო გამოირჩეოდა, ოდნავ მოთენთილი წირი შეეფერებოდა კაბებს. ახალგაზრდობაში წერნეტა და ნერვიული ტანი ჰქონდა და დაუცხრომელი ხალისი. ეს კი ერთხანს ატივტივებდა ქალაქის საზოგადოებრივი ცხოვრების თხემზე, რასაც ნიშნავდა სასკოლო წვეულებანი და საკვირაო წირვები ეკლესიაში, ვიდრე მისი ტოლები მომნიფდებოდნენ და კლასობრივი შეგნება გაუჩნდებოდათ.

ყველაზე გვიან მიხვდა, რომ ფებქემ ნიადაგი ეცლებოდა; რომ იმ მარაქაში, სადაც სხვებზე ოდნავ მეტად მხიარულობდა და გიჟმუხობდა, ვაყებს ეამებოდათ ქედმაღლობა და ქალებს — სამაგიეროს მიზღვა. სწორედ მაშინ დაეტყო პირისაზრებზე ეს მოთენთილი მხიარულება, რასაც დაატარებდა გრილვერანდებსა თუ ზაფხულის მფელოზე გამართულ წვეულებებში, როგორც ნიღაბს ანდა დროშას, ხოლო თვალებში ენება გაოგნება, გამონვეული მუშპოვარი განდგომით სიმატლისგან. ერთ საღამოსაც ყური მოჰკრა თავისი კლასელებს, ერთი ბიჭისა და ორი გოგოს მუსაიფს. მას შემდეგ აღარასოდეს მიუღია მინევეა.

ხედავდა, რომ გოგობი, ვისთანაც ერთად იზრდებოდა, თხოვდებოდნენ, ოჯახს ეკიდებოდნენ, ბავშვებს აჩენდნენ, მაგრამ მას კაცობილი არ გააჩნოვებია, და ახასობაში ტოლამხანაგთა შვილები, აგერ რამდენიმე წელია, უკვე ადვილად ეჩახდნენ, მაშინ როდესაც დედები კისკისით უამბობდნენ შვილებს, რომ სიყმანელებში დეიდა მინის სახელი პირზე ეკერა ყველას. შემდგომში მიუღ ქალაქს ახალი სანახაობა გაუნდა — მის მინი უკუპერი ეკირაობით, ნამუადღევს, მანქანით დასჯირობდა ბანკის მოღარესთან ერთად. ეს დაქვრივებული კაცი ორმოცი წლისა იქნებოდა, ლაქლქას და ნაბატივებს დღენიდავ სადალაქისი თუ ვისკის სურნელი ასდიოდა. ქალაქში

პირველმა მაგან შეიძინა ავტომობილი — ნითელი ფერის მიდი-მოდი; მინი კი იხურულადა სასიერო შლიაპას პირბადით, რომლის მსგავსი ქალაქში არასოდეს ენახათ. სწორედ მაშინ აღაპარაკდა ყველა: საბრლო მინიო, თუმცა ამასაც ამბობდნენ: „რას ბრძანებთ, საკმაოდ მონიფულია და საკუთარი თავს თავადაც მოუვლის“. სწორედ იმხანად დაუნყო ხევნა თავის ყოფილ კლასელებს, თქვენმა შვილებმა ადვილადს ნაცვლად ვგებ ადვიდაშვილი“ დამიძახონო.

ახლა კი თორმეტი წელი იყო გასული მას შემდეგ, რაც საზოგადოებრივმა აზრმა „სიძვის დიაცად“ შერაცხა, და რვა წელი — მას შემდეგ, რაც მოღარე გადაპარგდა მემფისის ბანკში და ერთი დღითა ტრადიციულად აქ ყოველ აღდგომაზე, რომელსაც ატარებდა მარტოხელათა ტრადიციულ ღვინოში მდინარის პირას მდებარე მონადირეთა კლუბში. იქაური მეზობლები ფარდებს გადასწვდნენ ხოლმე და თვალს ადევნებდნენ წვეულებას, ხოლო საღადგომო ვიზიტებისას მინისაც რომ ეწვეოდნენ, მყისვე ამცნობდნენ, მუნი ბანკირი რა კარგად გამოეფერებოდა, და, როგორც გვსმენია, მემფისში თურმე აყვავებულა და ამეწეულაო, თანაც შეფარვით აკვირდებოდნენ მის ძალადმხიარულ გამომეტყველებას. საღამოობით მინის ამოსუნთქვას, ჩვეულებრივ, ვისკის სუნი დაჰკრავდა. სასმელით ამარაგებდა ერთი ჯეელი, ნორქად რომ

მხატვარი მალბაზ იაშვილი

იღვას სოდიანი წყლის ჯიხურში: „იცვდიო, მინამეჩასთვის ვყიდულობ. ცოტაოდენი თავის შექცევა მაგასაც ხომ უნდა“.

დედამისი საერთოდ აღარ გამოდიოდა თავისი ოთახიდან; ძვალტყავა დეიდა უვლიდა ოჯახს. ყოველივე ამის კვალობაზე მინის ჭყეტულა კაბებ, მისი უსაქური და ფუჭი ცხოვრება რაღაც სასტიკად არარეალურის შთაბეჭდილებებს ტოვებდა. ახლა საღამოობით დადიოდა მხოლოდ ეიბიში მეზობლის ქლებთან ერთად. ყოველ ნამუადღევს თავისი ახალი კაბებიდან რომდინებს ამოარჩევდა, იცვამდა და ეუღლად მიემურებოდა ქალაქის

ცენტრში, სადაც მისი ყმანიელი „დეიდადეილები“, საღამოს მობალოებისას, უკვე დასერიობდნენ, და იყო გაბოჟნა მათი ფაქიზი, აბრეშუმისდარი თავებიცა, წერილი და მოუქნელი მკლავებისა, მგრძობობარე ბარძაყებისა; ერთმანეთს ეკეროდნენ, ჟივილი-ხივილი გარკვეულად, თავიანთ ჯუფთობთან ერთად ზითობიფდნენ სოდიანი ნყლის ჯიხურთან; მინი ჩაუვლიდა ერთიმეორეს მივრილი დუქუნებს, რომელთა კარები ჩამომსხდარი თუ აქეთ-იქით მოყავილ მამაკაცები, თქვენ წარმოიდგინეთ, თვალსაც კი აღარ აყოლებდნენ.

III

დალაქი მარდად მიობიჯებდა ქუჩაში, სადაც მეზხერი ლამიონები, მუშლი რომ ეხვეოდით, გადმონლილიყვნენ და გაქავებული მძინეარებით კამკამებდნენ უსიცოცხლო პარში. მტერის სუდარაში ვახვეული დღე გამოთიბოვა ნუთისოფელს; ჩანებლებულ მიოდანს, რომელიც გამოფიტულ მტერს შეუფუნა, თავს დაპყრებდა საბილენის ზარის შიგანისდარად კრილა ზეცა, რომლის აღმოსავლეთ კიდეზე ბადერი მთვარე ამოცურებულყო.

როდესაც იმათ დენია, მაკლენდონი და მისი სამი თანამგზავრი მანქანაში ჩამსხდარიყვნენ, ქუჩის შესახვევში რომ იყვნათ. მაკლენდონმა თავისი გოგრობა თავი დალუნა და სარკმლიდან გამოფიქტა.

„რაო, გავიადფირე?“ — თქვა მან. „კარგი გიქნია, შენი... ღმერთმანი, ზეად მთელი ქალაქი რომ შეიტყობს, რეგბს მიედ-მოვდებო...“

„კარგი, კარგი“ — თქვა მეორე ნაომრამა. „პოუქოუო მინიჩ ჩენიანია. აქ მოდი, პოუკ; შემობტი“.

„ბიჭებო, ბილი მისი არასოდეს იზამდა ამას“ — თქვა დალაქმა. „თუკი საერთოდ ვინმეს რამე უქნია, ჩემი არ იყო, თქვენც კარგად იცით, რომ ვერ იპოვით ქალაქს, სადაც ჩვენზე უკეთესად ექცევიან ზანგებს. და ისიც ზომ იცით, ქალი რეებს ფიქრობს ბოლმე კაცებზე, თუნდაც სახაბი არ პუქონდეს და მის მინის კიდე...“

„მართალია, მართალი“ — თქვა ნაომრამა. „ჩვენ მხოლოდ დავებზრებით, სულ ცოტას; მორნა და გათავდა“.

„დეუებზრებითო? ჯანდაბა და ოხრობა!“ — თქვა ბულამ. „როცა ამას მოვათავებო...“

„ღვთის გულიათვის, მოკეტე!“ — თქვა ნაომრამა. „ძალიან გინდა, რომ მთელმა ქალაქმა...“

„უთხარი მაგათ, გავცივებ“ — თქვა მაკლენდონმა. „უთხარი ყველა ნაბიჭვარს, ფეხებზე რომ პკიდიათ, თუკი თეირ ქალს...“

„ნავედით, ნავედით: აგერ, სხვა მანქანაც გვაყავს“. მტერის ღრუბლიდან მეორე მანქანა შემოღრქიალდა შესახვევის თავში. მაკლენდონმა ჩარაი ძრავა და მანქანა დძრავა. მტვერი ნისლივით ჩამონოლილიყო ქუჩაში. მარადიანდემორტყმული ლამიონები თითქოსდა წყლიდან იკაფობდნენ. მანქანებმა დაიბრუნეს ქუჩები.

ოღორ-ოღორო გზა უხვევდა მართი კუთხეებით, მტვერი დასწოლოდა გზასაც და მთელ ქვეყანას. ცის ტანტობზე

აღმართა ბნელი ზეინი ხელოვნური ყინულის ქარბნისა, სადაც ღამის დარაჯად მსახურად და ზანგი მისი.

„სჯავლობა აქ გავქრდეთ, არა?“ — თქვა ნაომრამა. მაკლენდონს პასუხი არ გაუცია. მანქანა წინ მიავდო და მკვეთრად დაამუხრუჭა. ფარების შუქმა განათა ყრუ კედელი.

„მისმინეთ ერთი, ბიჭებო“, — თქვა დალაქმა. „თუკი აქ დავებვდა, განა ეს არ ამტკიცებს, რომ ის არაფერ შუაშია? ვანა ვერ არ არი? ეგ რო ექნა, ნალდად გაიქციოდა. ვერა ზედვით, რომ სწორედ ასე იზამდა?“

ამასობაში მეორე მანქანა მოუახლოვდათ და ისიც გაჩრდა. გადმოვიდა მაკლენდონი; ბულა გადმოზბა და მზარნი ამოვლდა. „მისმინეთ, ბიჭებო“, — თქვა დალაქმა.

„ჩააქრეთ შუქი!“ — თქვა მაკლენდონმა.

სულშეხუთული წყვდიადი ჩამომსკდარიყო. ჩაქმიც არ ისმოდა, ოღონდაც ფილტვები ებერებოდათ შერის საპოვნელად იმ შეტრუსულ მტვერში, რომელსაც უკვე ორი თვეა დაეყრო აქაურობა; მერე მაკლენდონისა და ბულას დეხისმა მონყდა; და იმავე წამს გაისმა მაკლენდონის დაძახილი: „პეი, ბილი... ბილი!“

აღმოსავლეთით, ცის კიდეზე მთვარის ფერნასული ლები სივდებოდა. გადმოგორდა ქედზე, ვერცხლისფრად შეღება პაერი, მტვერი; თითქოს უნდა ესუნთქათ და ეცხოვრათ ჯაშში, გამდნარი ტყეია რომ იყო ჩახსხული. არც ღამეული ფრინველი გამოიღებდა ხმას, არც მწერი, მარტორად მათი სუნთქვა ისმოდა და ლითონი უსუსტი ტყაცა-ტყუცით იკუმშებოდა ძრავაში. იქ, სადაც ერთმანეთს ტანით ეხებოდნენ, თითქოს გამომრალი ოფლი სდიოდნენ. „ღმერთო ჩემო!“ — გაისმა ხმა; აქედან უნდა გავტეხიოთ“.

მაგრამ აქ განძრეულან, ვიდრე წყვდიადიდან არ ამოიზარდა მკროალი ხმაური; მანძი კი გადმოვიდნენ მანქანებიდან და გაყრდნენ სულშეხუთულ ბნელში. მერე კიდევ გაისმა ჩემი: დარტყმა, ამოსტევენა და მაკლენდონმა ხმადაბლა შევიგნა. ნამით შეყოვნდნენ და მერე წინ გაცვივდნენ. ბორძიკ-ბორძიკით გარბოდნენ, თითქოსდა უკან რაღაც მოსდევდათ. „მოკალი, მოკალი ეგ ნაბიჭვარი“, — ნაიჭურწულა ვილაცამ. მაკლენდონმა ყველას უკან დააბევიდა.

„აქ არა“, — თქვა მან. „მოიტა მანქანაში“. „მოკალით ეგა, მოკალით შავი ნაბიჭვარი!“ — ბურტყუნებდა ვილაც. „ზანგი მანქანათან მითრითეს. დალაქი მანქანის გვერდით ყურყურებდა. გრძობობა, რომ ოფლით იყო განწული და საცაა გული აერეოდა.“

„რას მერჩით, უფროსო?“ — თქვა ზანგმა. „მე არავიღებ დამომავებია. ღვთის წინაშე, მისტერ ჯონ“. ვილაცამ ხელობრიკლი დააძრო. საქმიანად დაშფუს-ფუსებდნენ ზანგს, თითქოსდა ეს იყო უსული ბოძი. წყნარად და გულსყურით ირჯებოდნენ, ხელსაწ უშლიდნენ ერთმანეთს. ზანგმა უდრტინველად გააყრევინა ხელობრიკლი, მზერა აქაურებით და მინყე გადაპქრდა ერთი მქრქალი სახიდან მეორეზე. „რომლები ხართ, უფროსებო?“ — თქვა მან. თავი დალუნა, რომ გაერჩია სახეები, მისი სუნთქვა კი მიანყვდათ და ოფლის მერლი სუნე. ზანგმა ერთი-ორი სახელი წამოიძახა. „ნეტავი რას მამბარლებთ, მისტერ ჯონ?“

მაკლენდონმა მანქანის კარი გამოაღო. „შექერი“, — თქვა მან.

ზანგი არ ვანძრეულა. „ნეტავი რას მიპირებთ, მისტერ ჯონ? მე არაფერი დამიშვებია. ჩემი კარგი თეთრო ხალხო, მე არაფერი დამიშვებია: ვფიცავ ღვთის წინაშე“. კიდევ ერთი კაცის სახელი ნამოიხაბა.

„შექერი“ — თქვა მაკლენდონმა. მერე ხეთუა ზანგს. დანარჩენები ქსულტუნებდნენ გამომშრალი სისინით და ალაბლებდნენ ურტყამდნენ, ის კი ჩიკორივით მზრიალებდა, ილანძღებოდა, თავის მებორკილ ხელებს ცხვირწინ უქნევდა დამრტყმელებს, ბოლოს ტუჩი გაუხეთქა დალაქს და იმანაც თხლიდა. „შეაგდეთ აქა!“ — თქვა მაკლენდონმა. ერთად დაეცხრნენ. ზანგმა შენვეციტა ჭიდილი, მანქანაში შექვრა და დაწყნარდა, ვიდრე სხვები თავთავიანთ ადგილებს იჭერდნენ. ზანგი იჯდა დალაქსა და ნაომარს შუა, ხელ-ფეხი მოკავდა, რომ ისინი არ შეუნღებინა, მზერა აჩქარებით და მწყივ გადაჰქონდა ერთი სახიდან მეორეზე. ბუღა საფეხურს შვახტა. მანქანა ადიარდა. დალაქი ცხვირსახოცით იაშვებდა გახეთქილ ტუჩს.

„მოუკ, რა დაგემართა?“ — ჰკითხა ნაომარმა.
 „არაფერი“, — თქვა დალაქმა. ისინი ისევ გზატკეცილზე გავიდნენ და ქალაქი გზაზე დარჩათ. მეორე მანქანა უკან ჩამორჩა, მტვერი რომ არ ყვალაბა. სიჩქარეს უზაბტეს; უკან მოიტოვეს ვარჯუნების სახელები.
 „ემშაკმა დალაზეროს, ყარს ეს ნაბიჭვარი!“ — თქვა ნაომარმა.

„ამას მოვაგვარებთ“, — თქვა კომივიოიაფერმა, წინ რომ იჯდა მაკლენდონის გვერდით. საფეხურზე შემომდგარმა ბუღამ ცხელ ნაკადს მიკანა. უცვრად დალაქი წინ გადაიხარა და მაკლენდონის მკლავს შეეხო.

„აქედან გამიშვით, ჯონ“, — თქვა მან.
 „გადახტო, შე ზანგურავ შენა“, — თქვა მაკლენდონმა. თავი არც კი მოუბრუნებია დალაქისაკენ. მიაქროლებდა მანქანას. უკან მეორე მანქანის ფარები უპატრონოდ ელავედნენ მტვერში. მაკლენდონმა მალე ვინრო გზაზე გადაუხვია. გზა უზმარი იყო და ოღრო-ჩოღრო. მიადგნენ მიტოვებულ ავტორის გამოსასვავ ქუჩას — აქ იყო წყება მოწყობილი თიხის ბორცუებში, შამბითა და ხვართქლით გადავსებული უძირკე ავტოები. აქაურობას ოდესღაც საბოლოოდ იყენებდნენ, ვიდრე პატრონს ერთი ჯორი დაეკარგებოდა, თუმცა გულდასამით არჭობდა გრძელ ქოქს ავტოებში, ფსკერის მაინც ვერ მიავნო.

„ჯონ“, — თქვა დალაქმა.
 „აბა, გადახტო“, — თქვა მაკლენდონმა. მიაქნებდა მანქანას ოღრო-ჩოღროებზე. დალაქის გვერდით მჯდომმა ზანგმა ხმა ამოიღო:
 „მისტერ ჰენრი“.

დალაქი წინ გადაიხარა. გვირაბივით ვინრო გზა აწყდებოდა მანქანას და უკან იკარგებოდა. თითქოს ჩამქვრივ ქუჩას სულს სუბრავდნენ: სიგრილე იყო, ოღონდ სრულიად უსიცოცხლო. მანქანა ოღრო-ჩოღროებზე მიხტოდა.

„მისტერ ჰენრი“, — თქვა ზანგმა.
 დალაქი გაფორებით დაეჯავჯავრა მანქანის კარს. „აბა, ფრთხილად!“ — თქვა ნაომარმა, მაგრამ დალაქმა

წინხილთ გააღო კარი და საფეხურზე გაიჩითა. ნაომარი გადაეყვდა ზანგს, ხელი რომ ჩაველო დალაქისათვის, მაგრამ იმან მოასწრო გადახტომა. მანქანა ისევ მიაქროდა, სიჩქარე არ შეუნღებია.

მანქანიდან გადმომხტარი დალაქი მინაყრილზე ჩავარდა, გზადაგზა ამტვერედა მტვერით დაფარულ შამბნარს და ბოლოს თავი ამოჰყო თრთლიში. მტვერი შემოეხვია, წერილ, ავად ატკაცუნებულა გამხმარ ღერებში იწვა, სული ეხუთებოდა და არწყევდა, ვიდრე მეორე მანქანა ჩაუჭროლებდა და თავლას მიეფარებოდა. მერე ნაომრად და კოცლობით ავიდა გზატკეცილზე, მიბრუნდა ქალაქისაკენ, ხელებით იბერტყავდა მტვერში ამოგანგულულ ტანსაცმელს. მთავარ უფრო მალა ასულიყო, საბოლოოდ ვაცლოდა მტვერის ღრუბელს. ცოცხა ხნის შემდეგ ქალაქი აბღღერიალდა მტვერქვეშ. დალაქი კოცლობით მიაბიჭვებდა. მალე მანქანების ხმაური მოესმინა, მათი შუქი ზურგსუკან ნაომარს დაეჭრა. დალაქი მომორდა გზატკეცილს, ისევ გაკურა მინას შამბნარში, ვიდრე ისინი ჩაიჭროლებდნენ. ახლა მაკლენდონის მანქანა მისდევდა მეორე მანქანას. შიგ ოთხნი ოსდნენ და საფეხურზე აღარ იდგა ბუღა. ჩაუქროდას; მტვერმა ჩაყლაპა ისინი. შუქი და ხმაურიც თანდათან გაქრა. მათგან ავარდნილი მტვერი ერთხანს ეკიდა ჰაერში, მაგრამ მალე სასუქუნო განსვენებამ შთანთქა. დალაქი ავიდა გზაზე და ქალაქისაკენ გასწია.

IV

იმ შხათ საღამოს, სავახშოდ რომ ირთვებოდა, ციბეცხლებამ დაუარა მთელ ტანში. ხელები უპაკალებდა და დუგმას ეკლარ უყრიდა ყულფში. თვალუბიც ციბეიანივით აუღლვარდა, სავარცხელი ტკაცუთით უნინკიდა აბურღულ თმას. ჯერაც იმოსებოდა, როდესაც დაქალაქში შემოთქრიალდნენ და ჩამოუსხდნენ, ვიდრე იცვამდა თავის უნაჩიფეს საცვლებს, გრძელ წინდებსა და ახალ, სიფრიფანა კაბას.

„როგორა ხარ, შეგნევეს ღონე, რომ ნამოსხვიე?“ — ეკითხებოდნენ ისინი, თვალუბი მათაც უზნინადვით, ღრმ ნაპერვლებს ისრადებდა. „როცა დრო გაივლის და თავზარს მოერევი, უნდა გვიამბო, რაც მოხდა. რას გუებნებოდა ღარ რას გიმერებოდა; ყველაფერი უნდა გვიამბო, ყველაფერი რას“.

ფოთლოვანი ჩამობურულ გზას მიჰყვებოდნენ მოედნისაკენ, მინი ღრმად სუნთქავდა იმ მოცურავაკავით, ჩასაყვინთად რომ ემზადებდა, და ამასობაში ძაბტაგმა გაუარა. ოთხნი იყენენ და ნელ-ნელა მიაბიჭებდნენ — ცალკე საშინელი სიცხის გამო და ცალკე მინის ხათრით. მაგრამ როცა მოუადანს მოუახლოვდნენ, მინის ისევ აუტყდა ძაბტაგი, თავანულო მიაბიჭებდა, მუქშეშეშეული ხელები ჩამომგებულა მქონდა; დაქალაი ხმები, ისევე აზნებულნი, როგორც მათივე თვალუბის ბღღერილიო, რაღაცას ედუღუნებოდნენ.

მოედანზე გავიდნენ. ჯგუფის შუაში მოქცეული მინი თავის ახალთახალ კაბაში სათუთად გამოიყურებოდა. უარესად აძაბტაგდა. უფრო ნელა და ნელა მიაბიჭებდა,

ბაღლები ნება-ნება რომ შეექცევიან ნაყინს, ისე მიაბი-ჯებდა თავანუელი, თვალში უციმციმებდა პირსახისს მოთეთნოლ დროშასზე, ჩაუბარეს სასტუმროს და გამოიღებულ კომივოიაჟერებს, ტროტუარზე გამო-ტანილ სავარძლებში რომ ისხდნენ და აბტურდებოდნენ მინის: „აი, ეგ არი, ხედავ? ვარდისფერი აცვია, შუანი მოდის“. „მართლა ეგაა? და ზანგს რაღა უქნეს? გამოუს-ერეს...?“ „რა თქმა უნდა, კარგად მეყოლე“. „რაო, დაწყნარდა?“ „ახა როგორ. ნაილო ნერლი“.

მერე ჩაუთარეს ავთიაქს, ჯველ ბიჭებს, კარებში რომ ტრიალებდნენ ქუდაფხატაულნი და თვალს აყოლებდნენ მისი ტან-ფეხის მიმორბევას.

მისიერიზობდნენ, გზადაგზა უცვლელმებუი შლიაბის ანეციე შეუღებოდნენ და ჯერცად წყდებოდა ხმები მოკრძალებითა და მზრუნველობით. „ხედავ?“ — ამბობდ-ნენ დაქალები. მათი ხმები ისე ფლერდა, თითქოს პაერი ჩისუნთქეს მოხუციმე ქსუტუნისათვისო. „ხედავ, ზანგის ქაჭანებაც არ არი მოედანზე. ნამლად ვერ იპოვი, რომ გინოდეს“.

მიადგნენ კინოთატრს, რომელიც მინიატურულ ზღაბრულ ქვეყანას ნაავგად თაყისი განახახახებული უცვლელმებუი და ფერად-ფერადი ლითოგრაფიებით, სადაც დაქირილი იყო ცხოვრების საზარელი თუ საამური რეკლებანი. მინის ტუჩები აუთითოლდა. სიბნელეში, გოცა კინო დაწყება, ცველოფერი რიგზე იქნება; შეძლებს სიცოლის შეკავებას, ასე მალიმდა და ფუჭად აღარ დაიარჯავს. ამიტომაც ჩქარობდა, სანამ პირს მიაბრებდნენ, სანამ უშვერი გაცეცების ზურჩულით გაცილებდნენ; და დაქალებს დაიჭირეს ჩვეული ადგ-ილენი, საიდანაც ჩანდა, როგორ წნდებოდნენ ჯველი ქალ-ვაფერი წყვილ-წყვილად რიგებშუა გასასვლელში, ვერცხლისფერ ციალქებში.

შუბი ჩაქრა; ეკრანი ვერცხლისფრად აელვარდა და ნელ-ნელა იფურქქნებოდა ცხოვრება, თვალწარმტაცი, მღელვარე და სევდიანი. შემოდოდნენ ჯველი ქალ-უბნი, სურნელება და შროალი იფურქვეოდა დარაზის ზინდ-ბუნდში. ფაქიზ და კრილა სილუეტებად მოჩანდა მათი ფუფთი ზურგები, მათი კობტა და მკვირცხლი, უბერული და ლეთაქრლივად ნორჩი სხეულნი, ხოლო მათ თვალნი, შეუჩერებლად და გარდუვალად ზეიადებო-და ვერცხლისფერი ოცნება.

მინის სიცილი აუტყდა. ჩაჩუმებას რომ ლამობდა, ამით უფრო ახმაურდა. თავები მოუბრუნდნენ. სიცილი არ შეუნკვეტია, დაქალებმა ნამოაყენეს და გარეთ გაუშვერენ. იდგა ტროტუართან და ხმამალა, უწყებტად იცინოდა, ვიდრე ტაქსი მოაედანთან და სწრაფად მოაუჭრებდნენ მანქანაში.

დაქალებმა გახადეს ვარდისფერი სიფრფინა კაბა, ნახტილი საცვლები და გრძელი წინდები, ლოკინიმი ჩაანფინეს და ყინული დაუსხვრიეს საფეუქლებისათვის, და კაცი გაგზავნეს ექმნის მოსაყვანად. მისი ოვნა გაჭირდა. ასე რომ, დაქალები, ხმადანუელი ნამოძახილებით, თავად უვლიდნენ მინის, დროდადრო ყინულ უცვლიდნენ და მარაოთი უტრიალებდნენ პირისახეს. სანამ ყინული ყინულობდა, მინი შეწყვიტა სიცილი და ერთხანს წყნარად ინვა, მხოლოდ ოდნავ კენე-

სოდა. მაგრამ მალე ისევ წასკდა სიცილი და ხმა აუცილე-და.

„სუ! სუ! სუ!“ — აწყნარებდნენ დაქალები, უცვლიდ-ნენ ყინულის ტომსიკას, უსწორებდნენ თმას, აკვირდე-ბოდნენ, ქლარა ხომ არ შევაარაო; „საბრლო გოგო!“ მერე ვადუაბარაკებდნენ ერთმანეთს: „შენ როგორა გგონია, მართლა მოხდა რამე?“ იდუმალებითა და ვნებით აღსავსე თვალები ღრმად უელავდათ. „სუ! სუ! საბრლო გოგო! საბრლო მინი!“

V

უკვე შუაღამე იდგა, როდესაც მაცლენდონმა მანქანა მიაყენა თავის ახალ სახლს. სახლი იყო მოზდენილი და პენიანი ჩიტის გალიასავით და თითქმის ასევე მოძვრო. ხასხასა მწვანე და თეთრ ფერად შედებდათ. მანქანა ჩაკეტა, ზღურბლზე ავიდა და ოთახში შეაბიჯა. მისი ცოლი ნამოვდა სავარძლიდან, მაგდის ლამის გვერდით რომ იდგა. მაცლენდონი შეჩერდა, ცოლს მიაჩერდა, ვიდრე ძირს არ დაახრეცინა თვალები.

„შუხედ საათს“, — თქვა მან, ანუელი მკლავით მინამშნა. თავჩაქინდრული ქალი წინ აეტუზა ჟურნალით ხელში. ფერმკრალი, დაძაბული და ილაჯგანყვეტილი პირისხედ ჰქონდა. „ხომ ვითხარი, რომ აქ ასე არ უნდა იდგე იმის მხოლოდნიში, რომ დაინახო, როდის დაებრუნ-დები შინ“.

„ჯონ“, — თქვა ქალმა. ჟურნალი დადო. ფეხისწერე-ბზე შემდგარი მაცლენდონი ლადადა თვალებითა და გათფლილი სახით შეჰყურებდა.

„რამდენჯერ უნდა ვითხრა, ჰა?“ ჯიქურ დაძირა ცოლისკენ. ქალმა თავი ასწია. ქმარმა ხელი ჩაავლო მხარში. ის კი მოდუნებულყოფა და მიმტერებოდა.

„არ გინდა, ჯონ. რა ვენა, ვერ დავიძინე... ხომ ხედავ, ცხელა; რაღაც... გეყოფა, ჯონ. ძალიან მტკივა“.

„რამდენჯერ უნდა ვითხრა?“ ცოლს ხელი გაუშვა და მერე გაუქანა. ჩაანარკდა სავარძელში. იქ ჩადგებულმა ქალმა უხმოვ გააყოლა თვალ ოთახიდან გასულ ქმარს.

მაცლენდონმა გაიარა სახლი, თან პერანგს იფრინდა ტანზე. მერე ეთხანას იდგა ჩანულელულ ვერანაზე, რკინის ბადე რომ ჰქონდა აბრული. თავი და მხრები შეიშრალა პერანგით და მოისროლა. თქვიდან პისტო-ლეუტი დააძრო და სანოლის გვერდით მაგდაზე დადო, ჩამოჯდა სანოლზე, ფეხსაცმელი გაძირო, ნამოვდა და მარეალი გაიხადა. ოფლმა ისე დაასხა, დაიღუნა და გამშავებით ეძებდა პერანგს. ბოლოს იპოვა და ისევ გაიმშრალა ტანი. შუბლი მიადო მტკრიან რკინის ბადეს, სულმეხუთული იდგა. ირგვლივ არაფერი იფრინოდა, არაფერი ხმანობდა — არც ფოთოლი და არც მწერი. ბნელთი მოცული სამყარო თითქოს განგმირული ინვა და ზედ დაჰყურებდნენ გულცივი მთვარე და უძინარი ვარსკვლავები.

ინგლისურიდან თარგმნა
მამაზ ნატროშვილა

თამაზ ნატროშვილი

გვალპიანი სექტემბერი ალარ დაღვაჟაო...

ქართული რომ ცვოდნოდა, ფოლკენრი უქველად ნამოძახებდა: შარო, საიდან მოდიხარო?! რა ბრალდებანი არ მოუსმენია სხვადასხვა ჯურის კრიტიკოსთაგან — ხისსატკიცის აპოლოგია, მიდრეკილება მანკიერებათა აღწერისადმი, ტენდენციურობა სამოქალაქო ომზე თხრობისას და, თქვენ წარმოიდგინეთ, ლიტერატურული ოსტატობაც კი დაუწუნებიათ. მაგრამ აქამდე რასოსტად არაეის მოუწათლავს. და ცოტათი მაინც თუ იცნობ ფოლკენრის ნაწერებს, მისი რასისტობა როგორ მოგიცა თავში?! რასისტობა რა სათქმელია, რატომღაც ჭირივით რომ გვეჯავებოდეს ზანგები, ფოლკენრი უმაღლე შეგავარებდა.

ასეა თუ ისე, ახალგაზრდა ამერიკელმა მწერალმა (ზანგმა!) ჯეიმზ ბოლდუინმა, უკვე რომ ჰქონდა მოხვეჭილი სახელი, ზემოთქმული ბრალდება საჯაროდ ნამოუყვანა ამერიკული პროზის დიდოსტატს.

ყველფენრი კი ასე დაიწყო:
1956 წლის დამდეგს ალბამის შტატი, სადაც რასისტული შხამი სამხრეთის კვალბაზეც კი ძალზე საგრძნობო იყო, ააფორიაცა მითქმა-მითქმამ, რომ ერთი ზანგი ქალიშვილი ამირება სწავლის დანყებას ადგილობრივ უნივერსიტეტში. ეს მალე დადასტურდა და, როგორც იტყვიან, ატყდა ბაზარი.

უნივერსიტეტის სამეურვეო საბჭო ერთსულოვნად აღსდგა საუკუნეობრივი ტრადიციის დარღვევის ნინაღმდეგ. ზანგებმა ზანგურ უნივერსიტეტში უნდა ისწავლონ! მაშინ ვამინგტონი ჩაერიდა საქმეში და დაავალდებულა შტატის ხელისუფლებას, რომ სწავლის მსურველისათვის უზრუნველყო მისი კონსტიტუციური უფლება. ამან საყოველთაო ვებათაღლევა გამოიწვია, რომელიც შესაძლოა აფეთქებდა გადამცველყოფა. ალბამაში, და მთელ სამხრეთშიც, დარწმუნებით გაიძახოდნენ, რომ ზანგი ქალიშვილისათვის სწავლების პირველი დღე გახდებოდა უკანასკნელი დღე სიცოცხლისა. ამასვე შიშობდა ფოლკენრი.

გინდა-არ გინდა, ნობელის პრემიის ლაურეატი სამხრეთელი მწერალი ესოდენ მასშტაბურ კოლირიებს ვეღარ დაემსახურებოდა შეჩვეულ ცხრაკლბულში. საჯარო გამოსვლებს ყოველთვის კრიტიკებოდა ხოლმე, თავის აზრებს საზოგადოებრივ პრობლემებზე თავისთვის ინაბავდა, ახლა კი სიცოცხლეში პირველად თვითონვე დაიწყო ძიება ტრიბუნისა, საიდანაც მთელ ქვეყანას და, ალბათ, მთელ მსოფლიოსაც ეტყუოდა თავის სათქმელს. მოლაპარაკება ტელევიზიასთან უშედეგო გამოდგა. მაშინ ფოლკენრმა ინტერვიუ მისცა რასელ უორენ მოუს, ლონდონის „სანდი ტაიმის“ ნიუ-იორკელ კორესპონდენტს. ინტერვიუ, რა თქმა უნდა, დაიბეჭდა და სამი კვირის შემდეგ გამომოქვედეს ამერიკაში.

ფოლკენრი აცხადებდა, რომ სამხრეთი იარაღს ისხამს და აჯანყებისათვის ემზადება, კვლავ შეპყრობილია 1860 წლის სულისკვეთებით, რომელსაც, ალბათ, მოჰყვება ახალი სამოქალაქო ომი და ახალი დამარცხება სამხრეთისა.

განგაშის ზარებს რეკდა: „მე ვიციან ადამიანებს, რომელთა მხედველობაში უნდა მივიღოთ ადამიანური ბუნება, რომელიც ზოგჯერ არაფერია არც საერთო მორალურ ჭეშმარიტებასთან. ჭეშმარიტება ერთს ამბობს, ფაქტი — მეორეს. მორალური ჭეშმარიტება რომ დევუპირისპიროთ რეალურ ფაქტს, ეს სისუფლება“.

ფურხლისტმა შენიშა, რომ ევროპაში აკრიტიკებდნენ „ნელი პროგრესის“ პოზიციას, ვინაიდან ენებულო მსხვერპლი მეტ თანაგრძობობას იჩვევს, ვიდრე უჯალათი. და ამაზე რას იტყვიან?
ფოლკენრმა ასეთი პასუხი გასცა: „ევროპელი კრიტიკოსები მართლმდინ არიან მორალური თვალსაზრისით, მაგრამ ადამიანის სულში მოქმედებენ მორალზე უფრო მძლავრი იმპულსები. ჩვენ ვიცით, რომ რასობრივი დისკრიმინაცია მორალურად ავი რამ არის, ის ყარს, ვიცით, რომ ის არ უნდა არსებობდეს, მაგრამ ის არსებობს“.

ფოლკენრი, სხვათა შორის, იმასაც ამბობდა, რომ სეკრეტაცია, არცთუ იშვიათად, თავად ზანგებს როდინ ქრითიერებადით. ნიშნულად მოჰყავდა განწყობილებანი ღრმა სამხრეთში, სადაც ზანგს თავისი ეკლესია და თავისი სკოლა გრძენდა თეთრკანიანებთან აღრეკვას.

ფოლკენრის ინტერვიუმ ფართო გამოძახილი ჰპოვა ოკეანის ორივე მხარეს.
საყვედურობდნენ, რომ მწერალს, რომელიც ყოველთვის იცავდა ზნეობას და ღირსებას, სიკეთესა და გულმონყალებს, ახლა დაუწვია მტკიცება — არსებობს რაღაც, მორალურ ჭეშმარიტებაზე მაღლა რომ დგასო.

ბოლდუინმა ხომ რასისტად მონათლა ფოლკენრი, ცნობილმა ზანგმა ლიტერატორმა და საზოგადო მოღვაწემ უიღიამ დიუბუამ კი საჯარო დებატებში გამოიწვია — მისისიპის შტატში სკოლებისა და საზოგადოებრივი ტრანსპორტის დესეგრეგაციის თაობაზე, მაგრამ უარი მიიღო: თქვენი პოზიცია მორალურად, იურიდიულად და ეთიკურად სამართლიანია, ხოლო ჩემი მონიშნება სიმშვიდისა და მოთმინებისაკენ, პრაქტიკული თვალსაზრისით, მართებული არისო.

ფოლკლერი უაღრესად გულგანდობილი იყო: „მე არ ვემზობოდი ძალადობრივ ინტერვენციას, ისევე, როგორც — ძალადობრივ სეგრეგაციას. თუკი მომიწევს არჩევანი ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობა და მისი სისიძის შტატის მთავრობის შორის, მე ავირჩევ მისი სისიძის ანტიმად სწორედ იმას ვეძიებ, რომ ავიცილონო აუცილებლობა ამგვარი არჩევანისა. თუკი არსებობს რაღაც შუათანა გზა, მაგას რა სჯობს. დაფადგები მაგ გზას. მაგრამ თუკი საქმე ომამდე მივიდა, მე დაფადგები მისი სისიძის შტატის მხარეზე შეერთებული შტატების წინააღმდეგ. მაშინაც კი დაფადგები, თუნდაც ეს იმას ნიშნავდეს, რომ ქუჩაში უნდა გამოვიდეს და სროლა აეუტეხო ზანგებს“.

ზანგებს სროლა აეუტეხო? ლიბერალური საზოგადოებრივი აზრი, ხანდახან ყოველგვარ ტრანსიანაცხადსაზარელი და საშიში რობაა, აზვირთდა და აღმოფიქრებული წერილების ნიადავრმა კინაღამ ნალექა მწერალი.

ასეკიდნენ, რომ ეს გამოსვლა შემთხვევითი არ ყოფილა. ვახისხენეს, რომ ადრევე გამოუთქვამს მსგავსი რაღაც-კიულალები; ასე მაგალითად: „მე ვამტკიცებდი და ვამტკიცებ, რომ სამხრეთელები არ არიან მართლანი, რომ მათი პოზიცია უწინადაცაა, მაგრამ თუკი მომიწევს შევეჩუბო იმავე არჩევანს, რომელსაც შეერება რობერტ ლი“, მე ვიცი, რასაც ვიზამ. ჩემს დიდ-პაპას მიწებიც ვაყვდა და მას ესმოდა, რომ ეს უწინააღმდეგადად მაინც ჩარიცხვა კონფედერატოთა ერთ-ერთ პირველ პოლკოვანში, ოღონდ იცავდა არა თავის ეთიკურ პოზიციას, არამედ — მშობლიურ მიწას, სადაც შემოიჭრნენ დამპყრობელები“.

ერთი სიტყვით, სამშობლო — ქუმშარიტებაზე მაღლა. ასე დაუპირისპირდა ფოლკლერი დოსტოევსკის ცნობილ ფორმულას: ქუმშარიტება — სამშობლოზე მაღლა...

ფოლკლერმა თავის მართლებს სცადა ფურნალში, რომელსაც ძირითადად ზანგები კითხულობდნენ. მოუწოდებდა მავკანიაზე, უკუეფეთა ძალადობა და მაშთამა განდის გზას გააყოლოდნენ. მოთმინება, სიმშვიდე და ღირსება — აი, ეს სიტყვები უნდა დაეწერათ სამოქალაქო უფლებებისათვის ბრძოლის დროშაზე.

მაგრამ ორ ცეცხლშუა მოქცეული მწერალი ასე იოლად ვერ გაუმკლავდებოდა ცილისწამებათა და ბრალდებთა კონფიერებს.

მრდილოების სულთამამყრობელი ლიბერალები და რადიკალები უკვირებდნენ: რასიტეხი ხარო!

მართლმორწმუნე სამხრეთელები სწამებდნენ ანტიპატრიოტისხს. მკრეცხლზე და მიამხდათ ფოლკლერის კომპრომისული პოზიცია.

როდესაც ფოლკლერმა გააპროტესტა სასიკვდილო განაჩენი, რომელიც გამოუტანეს ზანგ მამაკაცს თეთრკანიანი ქალის გაუპატიურების ბრალდებით, თუკი პროკურორმა მწერლის გამოსვლა ახსნა მისი მდიდარი წარმოსახვით ანდა კომუნისტებთან კავშირით.

* რობერტ ლი — გენერალი, სამხრეთელთა არმიის მთავარსარდალი ამერიკის სამოქალაქო ომში (1861-65).

გადახვდნენ ფოლკლერის შემოქმედებასაც. ცნობილ-მა ამერიკელმა კრიტიკოსმა მაქსუელ გეისმარმა აღნიშნა, „ნეტის შემბილწელები“ სამხრეთელი შოენისტის ხელთ არსდნერილი. ხოლო სამხრეთელებმა ეს რომინიც ანტიპატრიოტულ წარმართებად მტრადცხეს.

ასეთი იყო მწერლის ბედი გუმბედელ ამერიკაში... „გვალვიანი სექტემბერი“ პირველად გამოქვეყნდა 1931 წელს.

ამერიკული ლიტერატურის იმ განიერსა და ერთობ პოზულარულ ნაქადში, რომელსაც პირობებდა შეიძლება ეწოდოთ „ბიძია თომას ქოხის“ მექვიდრება, ფოლკლერის ეს მოთხრობა აქარად გამოირჩევა და ეგებს უნიკალურიც კი იყოს. გამაორჩევა იმით, რომ უდამამაულოდ განწირული ზანგის სიბრალულის გარდა მკითხველის გულში ანალოგიური თანატანობა შეიძლება გამოიწვიოს იმ თეთრკანიანმა ქალმავე, რომელიც სათავეა ჩადენილი პიროტომქმედებისა. ფოლკლერი დაწერილებით გადმოგვცემს მარტოხელა და გადაწინფებული ქალბატონის დრამატულ განცდებს. მარტო ის რად ღირს, თავის თანატოლებს რომ ევედრება, თქვენი შვილები „დეიდას“ ნუ შეხაზიან, „დეიდაშვილი“ დამიბიხრონ.

ფოლკლერი აღამიანებს არა ჰყოფს თეთრკანიანებად და მავკანიაზე. მისთვის მთავარა აღამიანის სულის წარმონაღებ და კვლევა-ჩაიძება — გაწერჩველად რასისა თუ სქესისა. ფოლკლერს, როგორც აღამიანს, შესაძლოა არც ექსპნიკებოდეს ეს ნერვოსთენიკი შინაბერა, მაგრამ როგორც მწერალი უყვარს იგი და ესმის მისი.

ალბათ ეს არის ნამდვილი მწერლობა, რომ გიყვარდეს რისიანად მესაქოვც და დახიცილი უფლისწულებიც; რასკონილია კვც და ბერუხანა მეფხაშეც; მეფე ვიორქ პირველიც და ხუროთმოძღვარი არსაკიძეც.

კიდევ ერთ გამაორჩევა „გვალვიანი სექტემბერი“?

გამაორჩევა იმით, რომ ფოლკლერი გვაცნობს იმ თეთრკანიან კაცსაც, რომელიც გასული საუკუნის ოციანი წლების სამხრეთელ ქალაქში არ იმთარებს საყოველთაო რასისტულ ალტკინებას და პასიურად უპირისპირდება მოძალათოთა გაბოროტებულ ხროვას. მაგრამ მისი სიმარტელი, როგორც ხშირად ხდება ხოლმე, არაფრის მაქნისი და უსუსურია მტყუანი უმრავლესობის წინაშე.

და ჯეფერსონელი დალაქის უმწერი ხმა ვაისმის ისე, როგორც მომაკედაფე საღამოს მეწამულ ფერებში უბადრუც, პიტალუ კლდეზე საბილდნერი, ხოლო ზარის რეკისას მოსმენილი ხმა, სუსტი, დაუდუმარი ხმა აღამიანისა — ოცი წლის შემდეგ რომ იტყვის ფოლკლერი სტოკოლმის სახეივო ცერემონიაზე.

რას წარმოადგენდნენ მის მძვინვარე მოძალადენი და თუნდაც ფოლკლერი, მარადგამს მოიმედე აღამიანის სიმამცის, პატოისნებისა, სიამაისა, ლომიერებისა... რომ XXI საუკუნის დამდეგს თეთრ ხაზში შემტანდებოდა მავკანიანი პრეზიდენტი, ვისაც თითქმის მთელი მსოფლიო ტამს უკრავს ავანსად — სწელით გულიათის გამოქვეყნების ნატკრითა და სურფილით, რამეთუ ნეტარ არიან მორწმუნენი: ღონე, უსათუოდ, სიკეთეს უნდა ემსახურებოდესო.

ქლეჩი და მირცხლავი

გასული საუკუნის მოსკოვში გამწვანებულ დასავლელ დიპლომატთა ისედაც გახლართულ ცხოვრებას ავ დაღს ასვამდა ნერწყვის-ნომჭვერელი ჩრდილოეთის ციალი. ავბორცი სუსნიები თავდავინყები თნაფებოდნენ თაფლით სასუე კასრს და მერე ერთი კოვზი კუბრიც უნდა ეგებათ.

როგორც ცნობილია, სექსუალური კომპრომატი გემრიელი ლუქმაა სპექსამსახურებისათვის — მით უფრო მაშინ, როდესაც დიპლომატი პოტენციური თუ რეალური მტრის ქვეყანაში ენება თავის უმძიმეს ქაანს.

ამის თაობაზე უნდა დავიძინოთ რამდენიმე პიკანტური ეპიზოდი ინგლისელი ავტორის ჩემპენ ჰინტერის ნიგნიდან „მათი ხელობა არის ლაღატი“ (ლონდონი, 1981).

იფაა 1968 წელი. პარიზში ბოზოქრობდნენ სტუდენტები, პრადამი — საბჭოთა ტანკები, ბოლო დიდი ბრიტანეთის ელჩი მოსკოვში ჯეფრი პარისონი, გამოცდილი დიპლომატი და „ვერავი ალბიონის“ ლირსეული სახე, თავქარიანი ყმაწვილივით გაება „კაგებეს“ მიერ დაგებულ ხაფანგში. მომხიბლავმა რუსმა მოახლემ, სახელად გალიამ, მინიმამა ჯეფრის, ყველაფრისათვის მზადა ვარო. და აცუნდრუკებულ პირტანეთის ელჩი წინააღმდეგობის გაუნველად დანებდა ჩრდილოელ ვარსკვლავს. ფოტოკამერამ გულცივად აღებჭდა მათი მხურვალე პატივის ყველაზე ინტიმური მომენტები.

გალიამ მალე გაუხსნა კარტები თავის მიჯნურს: ჩავარდით და ახლა ისდა დაგვრჩენია, რომ კაგებეს ფასეული ინფორმაცია მივანოდოთ, „ნატოს“ საიდუმლოებანი ჩაუეკალოთ, თორემ საქვეყნოდ თავს მოკვჭრანო.

ამის გაგონებაზე ჯეფრი პარისონს უძალდე დაემინდა გალიასგან დაბინდული გონება და თავისი გასაქიჩი აცნობა მეგობარს, რომელიც „ფორნი თვისში“ მსახურობდა. ელჩი სასწრაფოდ მიხს ლონდონში. დაკითხვაზე განაცხადა, მხოლოდ ერთხელ შევხვდი გალიას რეზიდენციის სამრეცხაოში. ბრიტანეთის უშიშროების სამსახურს თვზარი დაცვა: კაგებეს ფოტოგრაფი — კარგად დაცულ საელწოს რეზიდენციაში?

მაგრამ მალე გამოირკვა, რომ პარისონი ურცხვად ტყუოდა. რის სამრეცხაო, რომელი სამრეცხაო, თორემ სისტემატად (კურიში სამჯერ) ხედებოდა გალიას იმ ბინაში, რომელიც ჩვეისტთა კონსპირაციული შეხვედრებისათვის იყო განკუთვნილი. სწორედ იქ „ჩააპარტიკეს“ და არა მითორ სამრეცხაოში!

დღესულოდნად მუტევეს, მხოლოდ და მხოლოდ გადაყენებს (დიდი შაკებით) და სასული პენსიაც დაუნდონებს (აი, რისი ნიშნავს თავისუფალი სამყარო! საბჭოთა დიპლომატს ასეთი დანაშაულისათვის დედაბუდინად გააქრობდნენ).

ახლა კანადური ვთქვათ.

ჯონ უოტკინსი, კანადის ელჩი მოსკოვში და პრემიერ-მინისტრ ლესტერ პირსონის ახლო მეგობარი, იმდენად

ცნობილი პოპოსექსუალი იყო, რომ შექვიფანებულმა ნიკიტა ხრუშჩოვმა საჯაროდ გამოაჭენა სადილზე, რომელიც კანადის მთავრობის დელეგაციის გაუმართეს ყრიშში.

ამასობაში, 1963 წელს, დასაღლეთს თავი შეაფარა რუსმა კინოსცენარისტმა იური კროტკოვმა, რომელიც იმავდროულად კაგებეს აგენტი იყო, და ლონდონში გულუხვად დადგვა ყველაფერი, რაც იცოდა და რაც არ იცოდა. ბრიტანეთის კონტრდაზვერვას მოახსენა, რომ ერთხელაც კაგებეს მიერ დავრავებული ულავი ტკიბილად გაუმასპინძლდა კანადის ელჩს იმ ბინაში, სადაც ფარული კამერა იყო დამონტაჟებული. ამის წყალობით კაგებე წარმატებით აწინააღმდეგა მამრთა მოყვარულ ვაჭბატონს.

ჯონ უოტკინსი სასწრაფოდ დაიბარეს კანადაში, კარგად რომ დაეკითხათ, მაგრამ უდროოდ გამოცხადდა ხელიდან — გახში გულის შეტევით გარდაიცვალა.

კროტკოვმა საფრანგეთის ელჩიც ჩაადგო (ჰინჩერი რატომაც არ გვიმხელს მის გვარს). იგი დახვეწილი ჯენტლმენი ყოფილა, მაგრამ ცუდენება რას გაუძლებდა, როდესაც კროტკოვს მისთვის წარუდგენია საბჭოეთის თვალაწინი და თვალწარ-

ამელი მოდილიანი მიწვეული ქალის პორტრეტი

მტაცი აქტრისები, რომლებიც შეთავსებით ეახლებოდნენ ირიცხებოდნენ კაგებეს შტატში.

ინგლისელებმა დაუყოვნებლივ აცნობეს ფრანგ კოლეგებს კროტკოვის ინფორმაციები და ელჩი პარიზში იქნა განკვეული. რამდენიმე დღის განმავლობაში ინტენსიურად დამკითხავდნენ, მაგრამ საქმეში ჩაერია პრემიერდენტი დე გოლი, ძველი მეგობარი ამ ზაზაბნეული ელჩისა, და გასჭრა უზენაესმა პროტექციამ.

კაგებეს ყოფილი პოლკოვნიკის ოლეგ გორდევსკისა და ინგლისელი მკვლევარის კრისტოფერ ენდროუს ერთობლივი ნაშრომიდან „კაგებეს“ (ლონდონი, 1990) არცკვია, რომ ზემოხსენებული საფრანგეთის ელჩი გახლდათ ლეანდოზიანი დიპლომატი მორის დეფანი, რომელიც 1956 წლიდან იმყოფებოდა ამ პოსტზე მის კოვში. სამცდათისი წლის „რომეო“, ვიდრე პარიზს გაიწვედნენ, უმონყალოდ გაუღიანეს ერთ ახალგაზრდა ჩვეისტს, ეჭვიანი მჭრის როლს რომ ასრულებდა.

საფრანგეთის ელჩის მზარდაზმა იღვრნდა სამხედრო-საპარო ატაშე პოლკოვნიკი ლივი გიბო. როდესაც მას ფოტოკომპრომატები ვააცნეს, ბევრი არ უფიქრია, აილო და თავი მოიკლა!

ენამონრებულმა მოსკოველმა ჩვეისტებმა იმ მაცდუნებულ ქალბატონებს, თავისი სხეულით ერთგულად რომ ემსახურებოდნენ საყვარელ სამშობლოს, თურმე „მერცხლები“ შეარქვეს...

რაც შეეხება ნაელჩარ მორის დეფანს, 1979 წელს საბჭოთა მთავრობამ დააღმებინა 80 წლისთავი მოსკოვსა და ხალხთა მეგობრობის ორდენით დააჯილდოვა.

მისტიკური ლაბირინთი (ღია ბარათი ხათუნა თავდგირიკის)

ხათუნა, დღეს დავაშთავრე შენი ზღაპრების ყულაბა „ჰომო ტოტუსი“. ნელ-ნელა, დაგემოვნებით ვკითხულობდი ზღაპრულ ამბებს, სადაც ჩემთვის უშთავრესი აღმოჩნდა შენი დამოკიდებულება საგნების, „ძველი ამბების“ და ადამიანების მიმართ. გამააკვირვა უნარმა, როცა ხილვისა და შეგრძნების მოხელთებას და ამით მკითხველზე ზემოქმედებას ახერხებ დაუძაბავად, სრულიად ბუნებრივად. ეს არის გრძნეულებითა და ნარმართული შელოცვებით აღსავსე ტექსტი და აქ ადამიანები ისე იბადებიან და ქრებიან, მერე ხელახლა ევლინებიან ქვეყნიერებას, როგორც შე ალვიქვამ ხოლმე სან უთროს პერსონაჟებთან ერთად.

ინგინ მშენიერად აკიგია, მიმზიდველი არქიტექტონიკაა. ერთმანეთზე ასხმული ამბები კითხვისას ჩემზე მძაფრად ზემოქმედებად, თან იმ დინამიკის ფონზე, უნებლიეთ რომ ჩნდებიან ახალი პერსონაჟები, უდაბნოს ქვიშის მისტიკური მეტაფორა და ქვიშის საათები, მოხეტიალე სულები, რომლებმაც იციან, რომ აქ დროებით არიან, მაგრამ ისიც იციან, რომ იქაც დროებით მიდიან.

ამ წიგნს მე დავარქმევდი შეგრძნებათა წიგნს ან გრძნეულებათა ლაბირინთს.

პიკანტურ შეგრძნებებსაც ვგულისხმობ და მისტიკურ საკვებსა და გამაახალგაზრდავებელ ნივთიერებებსაც, რომელ ზეც დაუფარავად ლაპარაკობენ შენი სიზმრის გამოჩენი და შენც, როგორც მთხრობელი, როცა – როგორც ავტორი – მართავ შენივე პერსონაჟებს, თუმცა ზოგჯერ ეჭვიც შეგარება: დროდადრო ისინი ხომ არ გემართავდნენ?! არ მეგონა, ამ ბოლო ხანს ასე მძლავრად თუ კი რამე ამიყოლებდა.

და კიდევ ერთი: ნარმოსახვის უნარით ჩემი გაკვირვება ცოტა არ იყო მწელია, მაგრამ შენ გამაოცე ნარმოსახვის ფიქრვერკებით. მთავარი კიდევ ის არის, რომ შეგრძნებების გამხელისას უაღრესად გულწრფელი ხარ, მაშინაც, როცა პიკანტურ საკითხებზე ლაპარაკობ, მაშინაც, როცა გარკვეულ ინტრედიენტებზე საუბრობ, მაშინაც, როცა სიყვარულით გადავსებულ წყვილს აღწერ...

და მისტიკური თხრობისთვის აუცილებელი კონოტაციები, მეტაფორები, პარაბოლები და მეტონიმიები ანუ ხილვათა და შეგრძნებათა სიტყვიერი ფრაგმენტები, მათი გაცოცხლების საკრალური პროცესი.

ეს ჩემი ნაუცბათევი ჩანაწერია. ამ წიგნის ნაკითხვის შემდეგ ერთით მეტი ვარ, ვიდრე ვიყავი.

გივი ალხაზიშვილი

მწიკი

ზავენ ავაკიანი